

LENGYEL MIKLÓS

DÉLKOREA

— ÁZSIA REJTETT GYÖNGYSZEME —

libri

LENGYEL MIKLÓS

DÉLKOREA

— ÁZSIA REJTETT GYÖNGYSZEME —

LIBRI KIADÓ

KÖSZÖNET

Hálásan köszönöm mindazoknak, akik támogatták, segítették, hogy ez a könyv megszülessen: a szponzoroknak, a Samsungnak, a Hankook Tire-nek, a TCC Steelnek, továbbá szöuli és tegui barátainak, mindenekelőtt Csang U-cshal úrnak, az Ilszám elnökének és a tegui Koreai–Magyar Baráti Társaság tagjainak.

És köszönöm családomnak, feleségemnek, Áginak és gyermekeimnek, Tominak, Zsófinak és Daninak, hogy megosztották velem e csodálatos és izgalmas országban eltöltött éveim megannyi örömteli pillanatát.

L. M.

A fotókat készítette
MAGYAR TIBOR

valamint

Kiss Ágnes
Sohn Chang-hyun

A kötet megjelenését támogatta
Samsung
Hankook Tire
TCC Steel

© Lengyel Miklós, 2014

Fotó © Magyar Tibor, Kiss Ágnes, Sohn Chang-hyun, Getty Images, 2014

Térkép © Cartographia Kft., 2014

A képjegyzéket lásd a kötet végén

ELŐSZÓ - TARTOZOM NEKIK ENNYIVEL	9
KOREA MADÁRTÁVLATBÓL	15
Viharos történelem	16
Békés sokszínűség	24
SZIMBÓLUMOK ÉS NYELV	31
Hánguk, Tehán Minguk	31
Tegukki, a koreai nemzeti zászló	32
Nará Mundzsáng, a koreai nemzeti címer	33
Egukká, a koreai nemzeti himnusz	33
Hángül, a koreai abc	33
A FŐVÁROS: SZÖUL	39
Történelem	39
Történelmi emlékek nyomában	42
A városfal	42
A városkapuk	42
A Poszingák harang	43
Az óváros – Csongno	43
A Kvánghvámun tér	43
A Kvánghvámun kapu	45
A Kjangbok Palota	46
A Koreai Nemzeti Néprajzi Múzeum	50
Pukcshon: falu a városban	50
A Cshángdak Palota és a Titkos Kert	53
Inszá-dong, a kézművesek utcája	54
A Cshánggyang Palota	54
A Tokszu Palota	54
A Kjanghvi Palota	54
A Cshanggyé-patak	56
A Csongmjo	56
A Csogjé-kolostor	56
A Thápkol Park	59
A Mjangdong-katedrális	59
A Kvángdzsáng	59
Szöul Váci utcája, a Mjangdong	61
Eget ostromló épületek	61
A szöuli karnevál	62
A szöuli éjszaka	62
A FŐVÁROS KÖRNYÉKE	69
A Szuvon-Hvászang-erődítmény	69
Szádo története	69
Kánghvá-sziget	73
Szakmo-sziget	75
A Csoszan-éra királysírai	75
A sírok	77
Jangnüng	78
Tonggurüng	79

TARTALOM

Jongin – skanzen és vidámpark	79
Skanzen	79
Everland, szafaripark	79
Icshan – a porcelánváros	79
A demilitarizált övezet – személyes történet	81
VIDÉKI FELFEDEZÉSEK	85
A Szillá Királyság ékköve, Kjangdzsu	85
A Pulgukszá-templom	87
A Szakkurám-grotta	87
A Tumuli Park	88
A Cshamszangde csillagvizsgáló	91
A Féhold-erőd és Ánápcsi	91
A Hvángnyongszá- és a Punghvászá-templom	92
A Nám-hegy	92
Jángdong falu	92
Puszán és Tegu	94
Puszán	94
A Jonggungszá-templom	95
Pamaszá-kolostor	95
Tegu	97
A Tonghvászá-templom	97
Pekcsé, híd Kína és Japán között	97
Pujai Nemzeti Múzeum	98
Puszo-hegy	98
Pekcsé Történelmi Kulturális Központ	98
Murjongszá-templom	99
Kunghámdzsi-tó	99
Csédzsu-sziget	100
Természeti adottságok	100
Csédzsu szimbóluma	103
A Hállá-hegy	103
Parazita vulkánok	103
Ilcsulbong	105
A lávabarlangok	105
Sziklák és vízesések	105
Skanzen	106
Botanikus kertek	106
Vidámpark, múzeumok	106
A tenger lányai	106
A sétatutak hazája	106
Csédzsui specialitások	106
Utazás Korea keleti partjára	109
A Csiákszán Nemzeti Park	109
Az Odeszán Nemzeti Park	109
A tengerpart és a Szarák-hegy	112

Ándong	115
Ándongi fesztivál	120
Felhők között sétálva – a Volcsulszán Nemzeti Park	120
Dél-tengeri szigetek	120
SZOKÁSOK, VALLÁS, TOLERANCIA	125
Megannyi univerzum	125
A koreai buddhizmus	129
Kereszténység Koreában	130
Egy magyar misszionárius – Vay Péter	131
EZERNYI SZENTÉLY ORSZÁGA	133
A kedvencem	133
A koreai buddhista kolostor	134
Kolostortúra	139
A Három Drágakő Kolostor	139
A Tongdoszá-templom	140
A Heinszá-templom	142
A Szongvángszá-templom	145
Különleges kolostorok	147
Thápszá, Ünszuszá, Kümdángszá	147
A Tonghákszá és a koreai emancipáció	148
Szudakszá – az 1500 éves kolostor	149
HAGYOMÁNY ÉS MODERNITÁS	151
Társadalmi normák	151
Köszönés	151
Hánszik, a koreai konyha	152
Étkezési szokások	152
Ételek	155
Hánok, a hagyományos koreai otthon	156
Hánbok, a tradicionális koreai viselet	158
Hálju, a koreai kultúra globalizációja	158
A csoda titka	162
FORRÁSOK	167
KÉPJEGYZÉK	168
MUTATÓ	171

ELŐSZÓ

TARTOZOM NEKIK ENNYIVEL

– Akkor holnap találkozunk, úgy 9 körül, és elmegyünk együtt reggelizni – mondta Ju úr.

– A szállodában? – kérdeztem vissza.

– Nem, dehogy, inkább elmegyünk egy koreai étterembe.

Na, gondoltam magamban, nem elég az előző nap megfeszített egyetemi programja, most még a kellemes szállodai reggeliről is lemondhatok.

Egyébként Mászán kellemes hely. Messze nem olyan zsúfolt és nyüzsgő, mint Szöul vagy a többi vidéki nagyváros. Az emberek nyugodtak, a forgalom kicsi, a tengerpart közelsége és a tavaszi napsugár alapjaiban meghatározza az ember hangulatát.

Délben érkeztem a félsziget déli csücskében fekvő, lankás vonulatokkal szegélyezett kisvárosba, a Kjangnám Egyetem meghívására. Úton a pályaudvarról volt még néhány kellemetlen percem, amikor vendéglátóm, Ju úr, az Elnöki Palota volt biztonsági főnöke, aki azóta leszerelt, és a biztonságról tart előadásokat volt szülővárosának egyetemén, kérdezgetni kezdett, nem lesz-e túlságosan nehéz a téma, mármint a magyarországi rendszerváltás a diákoknak. Mondta, könnyebb dolgokra lenne itt szükség: magyar kultúra, nevezetességek, az erre felé jól ismert ázsiai rokonságunk kérdései.

– Majd talán legközelebb – válaszoltam meglehetősen morózusan.

A rendszerváltás történelmi előzményeiről beszélve megemlítettem hallgatóságomnak, hogy annak idején 1956-ban, amikor a magyar diákok felkeltek az önkényuralom ellen, itt, több ezer kilométerre, egy távoli országban koreai egyetemisták kis csoportja úgy gondolta, becsületbeli kötelessége, hogy támogassa a magyar diáktársakat. Még arra is készek lettek volna, hogy önkéntes csapatot szervezzenek, és harcoljanak ügyünkért. Az akkori dél-koreai vezetés azonban nem engedte. Így aztán Li Mán-szap számára, aki később a dél-koreai parlament elnöki posztját is betöltötte, nem maradt más, csak a verbális kiállás. Hogy ez a fajta együttérzés és szolidaritás a maroknyi diák részéről nem volt pillanatnyi és egyedülálló, arra bizonyíték Korea egyik neves költőjének a helyi irodalomtankönyvekben is oktatott verse, *A budapesti lány balála*. Gyönyörű, megindító vers, melyben az ázsiai költő csodálatos líraisággal emlékezik meg hazánk történelmének fontos pillanatáról.

Szóval, az előadások és az esti kötelező karaoke-program után itt volt ez a reggeli.

A szálloda előtt lézengve és Ju úrra várva egyébre sem tudtam gondolni, mint a megszokott reggeli kávéra és a szállodai étterem terülj-terülj asztalára. Ju urat meg inkább vinné el az ördög. Ilyet, reggelre hallevest – fortyogtam magamban. Koreai hallé

éhgyomorra, egy helyi kifőzdében, azért mégiscsak több, mint bizarr!

Aztán megérkezett Ju úr, széles vigyorral az arcán.

– Mehetünk? – kérdezte, és meg sem várva választomat, nem törődve nyilvánvalóan erőltetett mosollyal, elindult az egyik sikátoros negyed irányába. Ütközben biztosított, hogy karaokés esték után – higgyem el – nincs jobb egy tál hallevesnél.

A még épphogy csak ébredező mászáni kis utcákon lassan bandukolva, bevalloam őszintén, abban bíztam, hogy parlamenti választási napról lévén szó, hátha az az istenverte étterem is zárva lesz, és mehetünk vissza a szállodába.

Nem így történt.

Befordultunk egy szinte elhagyatottnak tűnő kis utcába, és mindjárt az első háznál megálltunk.

– Na, ez lesz az – mondta elégedetten Ju úr. – El sem lehet téveszteni. Ha valaki megérkezik Mászánba, és azt mondja az első taxinak, hogy íziben vigye el a legjobb helyi ördöghal étterembe, biztos, hogy idehozza.

Szavait némi kétkedéssel fogadtam, főként mert a látvány, ami a betérő vendéget fogadta – hát, mit mondjak – elsőre nem volt éppen bizalomkeltő. Egy átlagos, egyszerű koreai kifőzde. Jobboldalt a pici, nyitott konyha, középen egy tálalóasztal meg a kassza, baloldalt és elől „L” alakban tipikus koreai padló, rajta ülőpárnákkal és kisasztalokkal.

Na, még ez is, gondoltam magamban, benézve a kisasztal alá, abban a reményben, hátha a hagyományos étkezési mód némileg veszternizált változatával állok szemben, ahol az asztal alatt kialakított mélyedésben nyújtóztathatja ki a vendég a lábát. Történetünkben azonban, mondanom sem kell, a hagyományos változat szerepelt.

A fenébe, vált teljessé elkeseredésem, miközben igyekeztem a fal mellé ülni, hogy fájós hátamat legalább megtámaszthassam. Ju úr, látva siralmas ábrázomat, betessékelt a sarokba, maga meg szemben velem kényelmesen törökülésbe helyezkedett.

Az étterem a korai időpont ellenére dugig volt. Az asztalok közepén kialakított gázégők már majd mindegyikén fazekakban fortogott a lé, az asztalok körül az emberek békésen társalogtak, várva, hogy az étel elkészüljön. A vendégek többségét halászoknak néztem.

– Akkor jöhet az ördöghal leves? – kérdezte engesztelhetetlenül Ju úr, akit ebben a pillanatban leginkább a pokolba kívántam. – Koreai alapanyagból és kínai alapanyagból is van – tette hozzá, érzékeltetve a kínálat valódi gazdagságát. – Természetesen a koreai sokkal drágább, de megéri, mert egészségesebb.

– Természetesen – mondtam megadóan, némi kis mosolyt magamra erőltetve.

Miközben készült az étel, körülnéztem, és azt állapítottam meg, hogy egyfelől a hely egyszerű ugyan, de rendkívül tiszta, egy cseppnyi halszagot sem érezni benne. Ez biztató, gondoltam magamban. Az egészben volt egyfajta megmagyarázhatatlan kedvesség és nyugodtság. És közben Ju úr elmesélte, hogy a kormány éppen kampányt folytat annak érdekében, hogy az emberek ne mondjanak le hagyományos étkezési szokásaikról, tartsák magukat a leves tiszteletéhez, ami akár napi háromszori alkalommal is részét képezheti egy koreai ember táplálkozásának.

Na, még csak az kéne, dühöngtem magamban, a végén még a külföldieknek is kötelezővé teszik.

De nem tudtam tovább hergelni magam, mert közben a legtermészetesebb módon megérkezett a halleves. Fémtányérban, amolyan emberes adag. Én magam levespárti vagyok, na de nem ennyire, gondoltam.

Az étel egyébként egyszerűnek tűnt: áttetsző lé, néhány halszelet, rengeteg zöldség, szójacsíra, hagymaszár, élénk színekben, szinte minden nyersen.

Az első kanál: hát, végül is ehető. A második kanál: nem is vészes. Na, a harmadik kanál után már minden fenntartásom és előítéletem elpárolgott, és teljes mértékben átadtam magam az evés élvezetének. Mit mondjak? Egyszerűségében is olyan frenetikus volt e tál leves, hogy azóta is a számban érzem az ízt. Vagy a tengeri levegő meg a reggeli étvágy tette? Nem tudom. Azt tudom csak, hogy egy ültő helyemben megettem, mit megettem, felfaltam azt az iszonyatos mennyiségű ételt. Az utolját, miután végeztem a sűrűjével, nemes egyszerűséggel kiittam. Mind egy cseppig.

Hogy mit éreztem utána? Jóllakottságot, de nem telítettséget. Ezenkívül könnyedséget, vidámságot és felszabadultságot.

Közben az étterem is átalakult, egyszerűségében felfedezni véltem a koreai emberek bölcsességét és

életszeretétét. És csodálatos módon már a hátam sem hasogatott annyira.

Nos, ekkor határoztam el, hogy könyvet írok Koreáról.

Persze a könyv valószínűleg sohasem született volna meg, ha valamikor 1979 tájékán a külügyminisztérium akkori személyzeti főnöke nem találja úgy, hogy magasságom alapján alkalmasabb vagyok koreai nyelvet tanulni a moszkvai Nemzetközi Kapcsolatok Egyetemén, mint vietnamit, amit első menetben osztott ki rám. Néha ilyen, tudományosan, de még szakmailag sem teljesen megalapozottnak tűnő tényezők befolyásolják az ember életét. Mert az a bepillantás abba a személyzetis agytekervénybe bizony hosszú időre meghatározta sorsomat, elindítva egy akkor még kényszerpályának tűnő úton. Ma már persze cseppet sem sajnálom. Hogy egy fejjel alacsonyabb Ernő barátom megbánta-e, hogy végül ő kapta a vietnami nyelvet, azt nyilván tőle kéne megkérdezni...

1979-ben persze nem tűnt valami nagy karriernek koreait tanulni, illetve a Koreai-félszigetre szakosodni, még ha a szűk szakterület mellett számos érdekes, na meg kevésbé érdekes dologban lehetett része a külföldön tanuló ösztöndíjasnak. Talán a mai fiatalok el sem tudják képzelni, hogy akkoriban a szigorú ideológiai konfrontáció közepette Magyarország számára, így számomra is, csupán egy ország létezett a Koreai-félszigeten, az pedig a népi Korea volt.

Aztán szinte a rendszerváltással egy időben minden megváltozott. Magyarország és Dél-Korea egymásra talált, és ennek az lett az eredménye, hogy 1989 februárjában elsőként az akkor keleti blokknak is nevezett országok közül diplomáciai viszonyt létesítettünk a Koreai Köztársasággal. Viharos gyorsasággal épültek ki kapcsolataink. Jómagam kétszer lehettem szerencsés szereplője ennek a folyamatnak, 1993 és 1997, illetve 2007 és 2012 között. A két

ország mintha csak be akarta volna pótolni a sok-sok elvesztegetett évtizedet. Munkámhoz kapcsolódóan tíz gyönyörű évet tölthettem el ebben az országban, és ez alatt az idő alatt gyakran tettem fel magamnak a kérdést, mi vajon lépést tartottunk-e az itteniekkel egymás felfedezésében? Vajon mi mennyire ismerjük Koreát, a koreaiakat? Jó, tudjuk, hogy a Samsung és az LG koreai gyártók, még talán azt is, hogy a Kia és a Hyundai is ebből az országból indultak világhódító útjukra. Esetleg láttunk néhány részt valamelyik koreai szappanoperából, a sportbarátok pedig felidéznek magukban a szöuli olimpiai versenyek felejthetetlen úszásdöntőit, vagy a koreai-japán foci-világbajnokság izgalmait. A fiatalabbak között talán már olyanok is akadnak, akik hallottak az új koreai örületről, a koreai popkultúra világhódító terveiről, melyek persze ma már messze nem csupán tervek, gondoljunk csak a kövérkés Psy *Gangnam Style*-jének elképesztő sikerére.

És ezen túl? Mit tudunk még Koreáról? Hány könyvet olvastunk róla, hány koreai regényt, költőt tudnánk felsorolni? Hogyan élnek, mitől lettek sikeresek a koreaiak, mik a szokásaik? Megannyi érdekes, de többnyire megválaszolatlan kérdés. Ha Magyarországon betérnek egy könyvesboltba, e kérdésekre választ adni képes könyv után kutatva, ma még aligha járnak szerencsével.

Én e hiány pótlásához szeretnék szerény lehetőségeimhez mértén hozzájárulni. Személyes indíttatásból, mert nekem sok gyönyörű és hasznos évet, felejthetetlen élményt, rengeteg barátot jelent Korea. De abból a meggyőződésből is, hogy ez az ország egyszerűen több figyelmet érdemel.

Azt hiszem, magam mellett mindannyiuknak tartozom ezzel a könyvvel. Megírásával, ha csak kis mértékben is, de talán viszonzni tudom mindazt, amit Korea nekem nyújtott. Ma már a külügyminisztériumi személyzetisre is jó szívvel gondolok vissza. Döntése, választása nem volt hiábavaló.

KOREA MADÁRTÁVLATBÓL

Európából nézve a Koreai Köztársaság talán nem is látszik. Több ezer kilométer, egy kontinensnyi ország választ el tőle bennünket. Csak az időkülönbség nyolc óra. Tőle keletebbre már csak egyetlen országot találunk Ázsiában, Japánt.

Hazánk esetében a nagy távolság és modern kori kapcsolataink rövid története mellett Dél-Korea annak is köszönheti viszonylagos ismeretlenségét, hogy olyan nagy és hatalmas országok alkotják közvetlen szomszédságát, mint Kína, Japán és Oroszország. Na, nem közvetlen, fizikai értelemben vett szomszédságát, merthogy a Koreai-félsziget déli részét elfoglaló ország igazából egyetlen országgal sem határos. Nyugatról a Sárga-tenger, keletről a Keleti-tenger (más néven Japán-tenger) mossa partjait, délről a Koreai-szoros határolja.

Korea szárazföldön csupán északról lenne megközelíthető, ha normális határról, nem pedig egy katonai övezetről lenne szó, mely a véres testvérháborút követően jött létre 1953-ban, a Koreai háborút ideiglenesen lezáró fegyverszüneti megállapodás eredményeként.

Az ország területe mindössze 99392 négyzetkilométer, azaz nagyjából annyi, mint Magyarországé, a lakossága ugyanakkor ötszöröse hazánkénak, az 50 millióhoz közelít. Meghatározó etnikumát a koreaiak alkotják, mellettük viszonylag jelentős

a kínaiak, mongolok és egyéb délkelet-ázsiai népek aránya, akik többnyire munkavállalóként érkeznek az országba.

Korea a 33–38. szélességi fok között helyezkedik el, nagyjából Görögország magasságában, klímája mégsem mediterrán, inkább szárazföldi, nyáron erős monszunhatással. Az itteni időjárási viszonyokat az uralkodó hideg tengeri áramlatok és szelek befolyásolják. Négy évszak váltakozik, a tél viszonylag enyhe és száraz, szemben a nyárral, amely erősen csapadékos és fülledt.

Az ország nagy része hegyvidék. Az észak–déli irányban párhuzamosan futó hegyvonulatok a terület mintegy kétharmadát teszik ki. Nagyobb, összefüggő síkságok inkább keleten, délkeleten találhatók, de többnyire ezeket is hegyes-dombos vidékek tagolják. A hegyek nem túl magasak, 1000 és 2000 méter közöttiek. A félszigetet majd 3000 kisebb-nagyobb sziget veszi körül. Közülük a legnagyobb Csédzsü, amely a félszigettől 100–130 kilométerre, délnyugati irányban fekszik. A sziget szélessége 73 kilométer, hosszúsága 41 kilométer.

Csédzsü, mely ma már önálló tartomány, Dél-Korea legdélebben fekvő területe, éghajlata mediterrán jellegű, itt a legkisebb a hőmérséklet-ingadozás, és a csapadék is jobban eloszlik a nyári hónapokban, ami elviselhetőbbé teszi a monszun időszakát.

A sziget és Dél-Korea legmagasabb pontja a Hállá-hegy, amelynek magassága 1970 méter. Csédzsü különleges természeti adottságai és gazdag kulturális öröksége révén igazi turistaparadicsom.

VIHAROS TÖRTÉNELEM

16

Korea geopolitikai elhelyezkedése évezredek óta nem sok jót jelentett lakóinak. Különböző hatalmak formáltak rá igényt, hogy érdekeiknek megfelelően ugródeszkának használják céljaik eléréséhez. Megfordultak itt különféle hódítók, kezdve a kínaiaktól a mongolokon át a japánokig. A hódítások mérhetetlen szerencsétlenséget, anyagi kárt és embervesztést okoztak a koreai népnek, emellett gyakran vezettek az ország megosztottságához, függetlenségének részleges vagy éppen teljes elvesztéséhez. De a koreaiakat megtörni senkinek sem sikerült. Túléltek a hódításokat, az agresszív háborúkat, melyekből ugyan meggyengülve, de az újjászületés határozott igényével kerültek ki, hogy aztán példamutató gyorsasággal zárkózzanak fel vetélytársaikhoz, a kor színvonalához, leküzdve valamennyi kedvezőtlen körülményt, amelyet e rendkívül nehéz és viszontagságos geopolitikai környezet jelentett. Aztán békésebb időkben kihasználták és hasznukra fordították, hogy a félsziget fekvésénél fogva egyfajta összekötő kapocs Kína és Japán között. A Középső Birodalom, azaz Kína megannyi technikai vívmánya, szellemi értéke koreai közvetítéssel került Japánba, hozzájárulva annak gyarapodásához, felemelkedéséhez.

Korea több ezer éves államiságának története a legendák világából ered. Az államalapító személyének nagyságát közeli égi rokonsága hivatott emelni.

A legenda szerint valamikor az időszámításunk előtti 24. században történt, hogy Hváng-ung, az Egek Királyának kisebbik fia kéréssel fordult apjához, Hváng-inhez: küldje őt a földre, legyen neki saját királysága, alattvalóként pedig kapja meg az ott élő embereket. Miután hosszasan kutattak a legalkalmasabb, legfenségesebb székhely után, a választás végül is a Thebekszánra, azaz a Nagy Fehér Hegyre esett. A király ezután megnyitotta a mennyek kapuit, és fiát a származását bizonyító királyi pecsétekkel ellátva, háromezer hű kísérő társaságában a földre bocsájtotta. Hváng-in a Thebekszán tetejére érve egy szantálfa koronáján landolt, fiát ezért Szantálfa Királyfinak is szokás nevezni. (Ez némileg furcsa, tekintetbe véve, hogy a szantálfa nem honos Koreában. Feltételezhető, hogy a névmagyarázat a buddhizmus térhódítása idején keletkezhetett.)

Hváng-in földi munkásságát megkezdve azonnal királyságot alapított, melynek központja Szinszi (Szent Város) lett. Miniszterekként nemes szellemeket fogadott fel, így állt szolgálatába a Szél, az Eső és a Felhő. Kormányása mai szemmel meglehetősen túlburjánzottra sikeredett, hiszen háromszázhatvan különböző területet ölelt fel. Az uralkodó a jog eszközeivel, szilárd erkölcsi mérce mentén igazgatta országának legfőbb tevékenységi területeit, mindenekelőtt a mezőgazdaságot, a gabonaraktározást, a vadászatot, a halászatot, az orvostudományokat,

az oktatást és a művészeteket. Végso szava volt annak eldöntésében, mi a jó, és mi a rossz, mi a helyes, és mi nem.

Mindeközben egy medve és egy tigris, nyilvánvalóan megirigyelve e csodálatos ország idilli életét, felkereste a bölcs királyt, esdekelve hozzá, változtatná őket emberré. Az uralkodó úgy döntött, esélyt ad a vadállatoknak. Némi fekete ürömmel és húsz fej fokhagymával látta el őket, és ekképpen szólott hozzájuk: ha kibírjátok, hogy száz napig a napvilágtól elzárva egy barlangban tartózkodjatok, s a fekete ürömről és a fokhagymán kívül nem vesztek magatokhoz más étet, emberré válhattok. A tigrisnek nem volt ínyére a sötétség, és gyorsan feladta a koplalást. A medve azonban kitartott, és még a száznapos határidő lejárta előtt gyönyörűséges, ifjú leánnyá változott. Hálából áldozatot mutatott be annál a kőoltárnál, melyet Hváng-in földre lépésének helyén emeltek. A medvéből lett emberlány azonban nem csupán hálát rebegett, azért is könyörgött, hogy mihamarabb méltó férjet találjon magának. Az uralkodót olyannyira meghatotta az ifjú hölgy kitartása és könyörgése, hogy emberré változva szent magjával maga termékenyítette meg a leányt, aki kilenc hónap múlva daliás fiúgyermeknek adott életet: ő lett Tángun király, a koreai állam mondabeli alapítója.

A történészek természetesen részleteiben sem osztják a Tángun-legendában foglaltakat, és kétségbe vonják bármiféle államalakulat létét az időszámítás előtti 24. század környékén, merthogy akkortájt valójában rendezetlen törzsi viszonyok jellemezték nem csupán a Koreai-félszigetet, hanem egész Kelet-Ázsiát, szervezett államok kialakulására lényegesen később került csak sor.

Mindez persze csöppet sem zavarja a koreaiakat, hogy minden év október 3-án nemzeti ünnepként emlékezzenek meg az államalapításról. A legenda szerint erre egészen pontosan időszámításunk előtt 2333-ban, a 10. holdhónap harmadik napján került sor.

A legenda további részletei szerint Tángun a mai Phenjan környékén alakította ki királysága székhelyét, melyet később, uralkodásának 50. esztendejében Csoszannak nevezett el. A koreai történetírás, hogy megkülönböztesse e korszakot a későbbi, Lidinasztia idején létrejött, hasonló nevű királyságtól, Tángun birodalmát Ős-Csoszanként tartja számon.

Az államalapító király 1500 évig uralkodott, majd hegyi szellemként vált örökéletűvé. Egyesek a legenda mesészerű elemeivel szemben Tángunt nagyon is valóságos, történelmi személyként igyekeznek beállítani, főként nacionalista, identitáskereső megfontolásokból. Észak-Koreában odáig mentek el, hogy megtalálni vélték Tángun király sírját, abbéli nyilvánvaló igyekezetükben, hogy déli szomszédjukkal szembeni felsőbbrendűségüket ezzel is hangsúlyozzák.

Nos, akár elfogadjuk az államalapítás legendáját, akár nem, leletek sokasága bizonyítja, hogy a Koreai-félsziget ősidők óta lakott vidék volt. Nagyjából az is elfogadott történelmi tény, hogy területén már az időszámításunk előtti első évezred vége felé fejlett civilizáció alakult ki. Erre utal az itt talált, jelentős számú bronzkori lelet, melyek egy része a dolmenek környékéről került napvilágra.

A dolmenek, ezek a furcsa, kezdetleges kőépítmények az egész félszigeten megtalálhatóak, és nem mások, mint bronzkori temetkezési helyek. Formájukat és funkciójukat illetően első pillanatra az angliai Stonehenge juthat eszünkbe, még ha a méreteik és a születésük becsült dátuma között lényeges különbségek mutatkoznak is.

A félszigetet az időszámításunkat közvetlenül megelőző évszázadokban különböző törzsi szövetségek lakták. E meglehetősen távoli időszakra vezethető vissza a Koreai Köztársaság mai hivatalos elnevezése is: Hánguk, Tehán Minguk. A *hánt* etimológiailag a mongol-török nyelvekben megtalálható *kán* szóval rokonítja, eredeti jelentése vezér, főnök lehetett. A kínaiak így kezdték nevezni az időszámításunk előtti 1. század környékén azokat a népeket, amelyek a Koreai-félsziget déli részét népesítették be. Három törzs, Mánhán, Csinhán, Pjanhán laza szövetsége alkotta ezt a Számhánnak (Három Hán) is nevezett közösséget. A koreai *hán* tehát nem tévesztendő össze a kínai Han-dinasztia *han*jával.

A laza törzsi szövetségek közül az időszámításunk kezdetének környékén három államalakulat erősödött meg: Kogurja (i. e. 37–i. sz. 668) a félsziget északi részén, Pekcsé (i. e. 18–i. sz. 660) a délnyugati területeken és Szillá (i. e. 57–i. sz. 935) a félsziget délkeleti csücskében. Ezen államok és dinasztiák egymás közötti kapcsolata, vetélkedése, felemelkedése és bukása határozta meg a következő évszázadok koreai történelmét.

A Három Királyság korszakáról viszonylag sokat tudunk, köszönhetően a későbbi, Korja-dinasztiához tartozó Indzsong királynak (1122–1146), akinek utasítására egy Kim Bu-szik nevű történész, fiatal tudós kormányhivatalnokok közreműködésével, a rendelkezésre álló, számos írásos emléket összegyűjtve, rendszerezve részletesen feldolgozta Korea történelmének e periódusát. A jelentős volumenű mű tartalmazza a Három Királyság (Kogurja, Pekcsé, Szillá) történetének legfontosabb mozzanatait, a kor kronológiai leírását, a fontosabb szereplők életrajzát, az udvari ceremóniák bemutatását, a rangok és intézmények felsorolását és további fontos információkat a korabeli közlekedésről, építészetéről, valamint földrajzi és tudományos ismeretekről. A sok év munkája eredményeképpen 1145-ben elkészült anyag Korea első évezredbeli történelmének legátfogóbb és legfontosabb forrása, a kutatók számára igazi kincsesbánya. A mű klaszszikus kínai nyelven íródott, megtudhatjuk belőle, hogy a Szillá Királyság előbb Pekcsé (660), majd Kogurja (668) felett aratott győzelmet, s így gyakorlatilag a félsziget egészére kiterjesztette hatalmát. A három rivális királyság egyesítése után Szillá egészen 935-ig megőrizte dominanciáját a félszigeten.

A Szillá Királyság majd ezeréves fennállását Korea történelmének és egyben a koreai buddhizmusnak az aranykoraként is emlegetik. Tény, hogy főként a három királyság egyesítését követően, több évszázadon keresztül viszonylag békés időszak vette kezdetét, melyet politikai stabilitás, prosperáló gazdaság, sokszínű kultúra, magas színvonalú tudományos élet jellemezett. Szillá felvirágzását nagyban segítette uralkodóinak (56 király és királynő) felvilágosult szelleme, a külvilág iránti nyitottsága. Szillá élénk kereskedelmet folytatott a szomszédos Kínával és Japánnal, de a közép-ázsiai iszlám világ révén eljutottak ide a Római Birodalom portékái is, amit – egyebek mellett – az ásatások során talált üvegtárgyak igazolnak.

Szillá hanyatlását és bukását a 10. században egy új dinasztia, Korja (918–1392) felemelkedése idézte elő, mely Szillá legyőzésével a félsziget egészére kiterjedő, egységes államot hozott létre. Kjangdzsunak, a Szillá Királyság fővárosának szerepe fokozatosan csökkent, átadva helyét és szerepét a Korja-dinasztia fővárosának, Keszangnak, mely jelenleg Észak-Korea területén található.

Korja idején tovább folytatódott a buddhizmus térhódítása, csodálatos építészeti remekművek születtek szerte az országban. Virágzott a kézművesség, a koreai celadon porcelán messze földön híres és keresett termék volt. Ekkor született a Tripitaka Koreana, az a több mint nyolcvanezer darabot számláló fatáblagyűjtemény, melyre Buddha tanait, magyarázatait, illetve követőinek különféle értelmezéseit faragták. E felbecsülhetetlen értékű gyűjteményt, mely az UNESCO Világörökség része, jelenleg a Heinsza-kolostorban őrzik.

Korja és királyainak dominanciáját a 14. század végén egy új klán felemelkedése törte meg. A Li uralkodó család története nem kevesebb mint 518 évet ölel fel (1392–1910), a dinasztia által alapított királyságot Csoszannak nevezték. Csoszán fennállása során 27 király uralkodott, ki rövidebb, ki hosszabb ideig. Csodálatos épségben megőrzött sírjaik ma különleges turisztikai látványossággént szolgálnak.

*Jobbra: A Szurvon-Hvászang-erődítmény egyik őrbástyája
Balra lent: Pomunszá-templom, Szakmo-sziget
Jobbra lent: Pungbvárszá-templom, Kjangdzsu*

A jelenlegi főváros, Szöul fejlődése is a Li-dinasztia hatalomra kerülésétől datálódik. A dinasztia alapítója, Tedzso király valamikor 1395-ben döntött arról, hogy birodalma székhelyét Keszangból áthelyezi Hánjángba, ahogy a különböző források a mai Szöul elődjét említik. Tedzso döntésében persze nem csupán geostratégiai megfontolások játszottak szerepet, sokkal inkább az a törekvése, hogy a királyság székhelyének áttétele révén függetlenítse magát a kor befolyásos arisztokráciájától és a még erősebb buddhista papságtól, ezzel is jelezve az új dinasztia, egyfajta új időszámítás kezdetét.

A Csoszan-uralkodásának több mint öt évszázadát viharos időszakok és kiemelkedő sikerek egyaránt fémjelzik. E dinasztia kiemelkedő uralkodója volt Szédzsong király (1397–1450). Uralkodása kulturális és gazdasági szempontból is aranykornak számít Korea történetében. Többek között Szédzsong útmutatásai nyomán jött létre a ma is használatos koreai betűírás. A koreai nyelv egyébként az urál-altái nyelvek széles családjába tartozik, s mint ilyen, távoli rokonságban áll a magyar nyelvvel.

Véres háborúk és a térség nagyhatalmainak Korea birtoklásáért vívott vetélkedése kísérte végig Korea történelmének e periódusát. A 14. században a mongolok törtek be a félszigetre és tették több évtizedre vazallus állammá Korját, jelentősen felgyorsítva ezzel az uralkodó család bukását és a Csoszan-dinasztia felemelkedését. A 16. század végén a Tojotomi Hidejosi vezette japán seregek tették szinte a földdel egyenlővé az országot.

A következő évszázadokat a szűnni nem akaró kínai befolyás, Japán felemelkedése és a félsziget iránti növekvő ambíciói, a cári Oroszország ázsiai jelenlétének nyomatékosítására irányuló erőfeszítések és a nyugati hatalmak fokozatos aktivizálódása jellemezte.

A franciák 1866-ban, az amerikaiak 1871-ben hajtottak végre katonai akciókat Korea nyugati partjai mentén korábbi, állampolgáraikat ért incidensek megtorlásaként, valójában azon igyekezettől vezérelve, hogy hatalmi ambícióik és kereskedelmi érdekeik jegyében megnyissák e rendkívül bezárkózó, hatalmát a külvilágtól féltő országot, melyet sokan aposztrofáltak akkoriban „remetekirálysággként”.

A látványos erődemonstrációk sorát a japánok folytatták 1875-ben. Hadihajójuk, mely engedelgy nélkül közelítette meg a koreai partokat, Kánghvá-szigetnél összetűzést provokált az ott állomásozó koreai véd-erőkkel. A csetepaté a japán hadihajó nevére Unjo Maru-incidensként vonult be a történelemkönyvekbe. A fokozódó japán nyomásra a katonailag és gazdaságilag is meggyengült Korea végül meghátrálni kényszerült, amit a szigetről elnevezett kánghvá-i egyezmény rögzített, mely a kor többi nagyhatalmával kötött egyenlőtlen feltételű szerződések sorába illeszkedik. Korea kikötőket nyitott meg a japán kereskedők előtt, a japán állampolgároknak területenkívüliséget kényszerült biztosítani.

Japán a Kínával (1894-95) és a cári Oroszországgal (1904-5) vívott győztes háborúban erősítette meg regionális szerepét, világosan jelezve egyben igényét a Koreai-félsziget feletti dominanciára. A folyamat egyenesen vezetett a félsziget 1910-es japán annektálásához.

Az ettől kezdődő időszak fájdalmas emlék valamennyi koreai számára. A gyarmatosító Japán minden eszközzel arra törekedett, hogy kiirtsa az önálló államiság eszméjét a koreai népből. Bár a japán uralom kétségtelenül hozott bizonyos gazdasági fellendülést az ország számára, az 1930-as évek vége felé az asszimilációs törekvések egyre nyíltabbá és egyre agresszívabbá váltak. Mindez a mai napig megterheli az egyébként egymáshoz ezer szállal kötődő két ország viszonyát.

A második világháborúban győztes hatalmak vetettek véget a japán gyarmati időszaknak. Amerikai–oroszmegállapodás alapján 1945-ben az oroszok északról a 38. szélességi körig szállták meg a félszigetet, míg délről az amerikaiak tették ugyanezt. Az immár vetélytárs két nagyhatalom támogatásával önálló adminisztrációk jöttek létre, északon a kommunista Kim Ir Szen, délen a nacionalista Li Szüing-mán vezetésével. A félsziget feletti hatalom megszerzése érdekében egymással rivalizáló két vezetés, háttérben az őket támogató nagyhatalmakkal nem tudott megállapodni a békés országegyesítés feltételeiben, ami az Észak által provokált véres koreai testvérháborúhoz vezetett, mérhetetlen emberáldozatot követelve és rettenetes anyagi pusztítást okozva. A háború váltakozó sikerekkel három évig tartott, és egy fegyverszüneti megállapodás aláírásával zárult 1953-ban, létrehozva a két országot elválasztó demilitarizált övezetet, a senki földjét, a hidegháború utolsó, élő mementóját, megannyi tragikus kimenetelű incidens helyszínét, mely egyben a világ egyik legfurcsább és legijesztőbb turistalátványossága.

A két Korea fejlődése 1953-tól ellentétes irányt vett. Északon a vezető személyi kultuszára épülő, sztálinista rendszer alakult ki, dinasztikus jegyekkel, gazdasági önellátást hirdetve, míg délen főként az 1960-as évektől példátlanul gyors fejlődés vette kezdetét. És miközben Dél-Korea kistigrisből egyre inkább gazdasági nagyhatalommá avanzsált, olyan demokratikus változások is lezajlottak, melyek az országot fokozatosan a nemzetközi közösség megbecsült tagjai közé emelték. Páratlanul rövid idő alatt történt mindez, amit leginkább és leggyakrabban koreai csodaként jellemeznek. Ráadásul a fejlődést egy olyan ország produkálta, melynek demokratikus hagyományai nem tekintenek vissza évszázadokra, mely gazdaságilag nem építhet gazdag nyersanyagkincseire, kizárólag saját népének szorgalmára, kitartására, illetve vezetőinek bölcsességére.

BÉKÉS SOKSZÍNŰSÉG

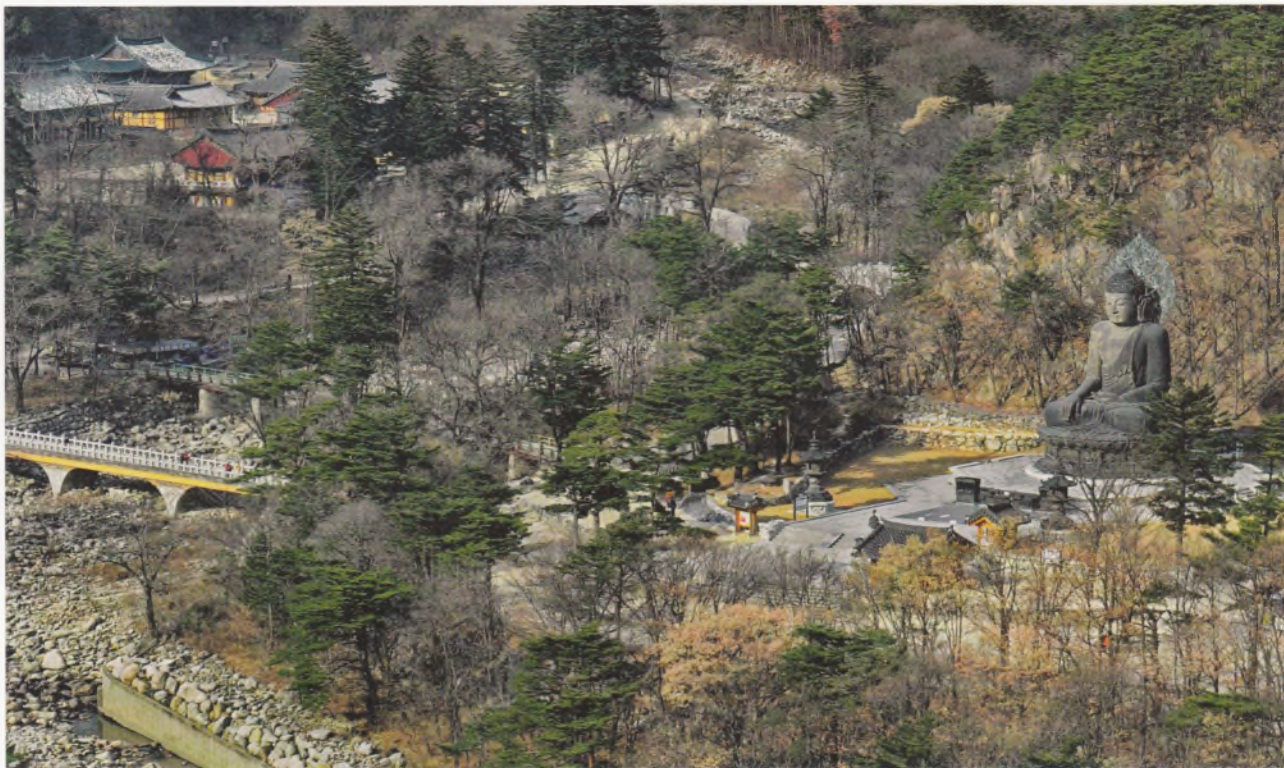
De vajon milyen eszmeiségből táplálkozik e koreai csodának mondott sikertörténet? Honnan a koreaiak ereje?

Nos, amennyire sokszínű és változatos Korea történelme, olyannyira színes és tartalmas a koreaiakat jellemző eszmevilág. És ami szintén koreai különlegesség, a különböző eszmék békés szimbiózisban férnek meg egymás mellett.

A koreaiak mindennapjait a mai napig áthatja az ősi idők sámánista világa. E világ tetten érhető a temetkezési szokásokban, az

Éldozatbemutatók különböző formáiban, a hegyi szellemekkel kapcsolatos hiedelmekben, a főváros számos pontján megtalálható jósdákban.

A koreai eszmerendszerre kétségtelenül óriási hatással volt a buddhizmus. Korea főképpen kínai szerzetesek révén került kapcsolatba a buddhista tanokkal, hogy aztán később komoly szerepet vállalva közvetítse azokat Japánba. A buddhista vallás a Három Királyság (Kogurja, Pekcsé, Szillá) korában (i. e. 37–i. sz. 668) érkezett a félszigetre, jelentősen hozzájárulva a koreai kultúra és művészetek felvirágoztatásához. Az uralkodók fokozatosan vették át Buddha tanait, melyek az Egyesült Szillá Királyság idején (668–935) lényegében államvallássá erősödtek.

A buddhizmus sajátossága – a más vallások vonatkozásában időről időre megjelenő türelmetlenséggel szemben –, hogy tagadja az erőszakot, elveti az erőszakos térítést. Ennek tudható be az is, hogy a Koreai-félszigetre érkezvén sem erőltette követői körében az ott honos különböző sámánista és egyéb természetimádó hitek feladását. Ellenkezőleg, nagyfokú türelmet tanúsítva lényegében befogadta ezeket az istenségeket és rituálékat. A koreai buddhista kolostorokban ma is találunk olyan szentélyeket, melyeket – jóindulatuk biztosítása érdekében – a sámánista vallásokból ismert hegyi szellemeknek és bölcs védelmezőknek emeltek.

Korea többek között a buddhizmusnak köszönheti legsodálatosabb építészeti emlékeit, az országban található több ezer szebbnél-szebb kolostort. Vannak közöttük kisebb, hegyekben megbúvó remetehelyek és több tucatnyi épületből álló, monstre vallási központok is. Mindegyik csodálatos környezetben, tökéletes harmóniában az őket körülvevő természettel.

A buddhista vallás nyújt menedéket a földi lét hívságaival bőven megáldott egyénnek, szellemi felfrissülést és lelki békét kínálva követőinek. A varázslatosan szép építészeti csodákon kívül a koreai buddhizmusnak köszönhető számos művészeti alkotás, szobor, festmény, iparművészeti remek és még a kezdeti könyvnyomtatás is. A legszebb és legféltettebb kincsek kiváló múzeumok gyűjteményeiben kaptak helyet.

Miközben a buddhizmus a lélek ápolására, a művészetek fejlődésére volt óriási hatással, a koreai társadalom szerveződését alapvetően a konfucianizmus határozta meg. Az időszámításunk előtti 6. század Kínájában született konfucianizmus nem klasszikus vallás, inkább egyfajta filozófiai rendszer, társadalmi magatartáskódex, normagyűjtemény, mely áthatja a társadalom minden szintjét, meghatározza a társadalmi csoportok egymáshoz való viszonyát, az egyén helyét, jogait és felelősségeit. Szigorú, alapvetően racionális elemekre épülő szabályrendszerről van szó, mely jelentősen hozzájárult Korea fejlődéséhez. Csúcspontját a félszigeten a Li-dinasztia idején érte el. Modernizált változata, a neokonfucianizmus a dinasztia legfőbb lényegét, társadalmi alapvetését jelentette, de fontosabb tanításai ma is ugyanolyan erősen éreztetik hatásukat, mint évszázadokkal ezelőtt. Megnyilvánul mindez például az ősök határtalan tiszteletében, a mindennapi emberi viszonyokban, fiatalabb és idősebb testvér, nő és férfi, gyermek és szülő, beosztott és feljebbvaló kapcsolatában, a szenioritás feltétlen elismerésében. A tanulás és a tudás kultusza is a konfucianizmusból ered. Ennél fogva a koreaiak mind az egyén, mind a társadalom szintjén ma is hihetetlen szellemi és anyagi erőforrásokat

Balra: Szarákszán Nemzeti Park és Tongdoszsa-kolostor
Fent: Díszítő faragás, Csogjé-kolostor, Szöul
Lent: Szarákszán Nemzeti Park

Tongdoszá-kolostor, Gyémánt Oltár

képesek megmozgatni az oktatás érdekében, ami hosszabb távon hatékonyan szolgálja az egyén gyarapodását és az ország egészének fejlődését.

Miközben a keleti filozófiák, főként a konfucianizmus domináns módon meghatározták a Csoszan-éra szellemi világát, a kereszténység elterjedése nem volt éppen zökkenőmentes folyamat, mert a konfucianus értelmiség komoly vetélytársat látott a hozzá képest új, modern, a kor társadalmi felfogásaival szöges ellentétben álló vallásban. Később azért is támadták úton-útfélen a külföldről érkezett hittérítőket és a megkeresztelkedett koreaiakat, mert a félsziget feletti hatalom megszerzésére irányuló harc külső eszközeit látták, illetve láttatták bennük.

Vajon a kereszténység által sugárzott modernitás, a társadalmi egyenlőséget hirdető tanok iránti fogékonyság vagy csupán a tiltás jellemzően kontraproduktív ereje okozta a Nyugatról érkező friss ideák gyors terjedését – nehéz megválaszolni. Mindegyik tényezőnek külön-külön is megvolt a maga szerepe, együttesen pedig valóságos társadalmi és kulturális robbanást idéztek elő Koreában

a 19. század végén, a 20. század elején, melynek révén, mára Korea nem csupán az egyik legjelentősebb, de a legszínesebb és – tegyük még hozzá – nemzetközi mércével az egyik legaktívabb keresztény közösséggel büszkélkedhet. Az összes felekezetet egybevéve ma a keresztény hitet vallók száma magasabb, mint a második helyen álló buddhistáké, ami ritkaság az ázsiai kontinensen.

A kereszténység térhódítása Koreában ugyanakkor nem jelentette a többi filozófiai rendszer eltűnését. Ellenkezőleg, a különböző világfelfogások kiválóan megférnek egymás mellett. Mint mindenütt, persze itt is léteznek fanatikusok, de ez a társadalomra egyáltalán nem jellemző. Inkább megfigyelhető az, hogy miközben az egyének szintjén ki-ki saját vallásának, hitéletének kíván megfelelni, a mindennapok során ez nem zárja ki a különböző filozófiákból táplálkozó nézetek és a gyakorlati hitélet békés, nem ritkán eklektikus együttélését. Tolerancia, kulturális sokszínűség tekintetében Korea igazán példamutató ország.

A sokszínűség, a tradíció és a Koreát átható mély eszmeiség miniatürizált formában megtalálható az

Kilátó, Álomok Erdeje Park, Szöul

ország szimbólumaiban, a nemzeti zászlóban, a címerben. A nép hányattatása és élni vágyása csendül fel nemzeti himnuszában. Kicsit furcsa, de mégis a stabil, rendezett társadalmi viszonyok tükröződnek vissza a kívülről talán bonyolultnak tűnő, de nagyon is racionális elvek mentén megalkotott koreai nyelvben és annak írásmódjában is.

Ahogy a vallásban és a különböző filozófiákban együtt él jelen és múlt, úgy talán az egész országra is e kettősség – hagyomány és modernitás – harmóniája jellemző leginkább. A fővárosban jól megférnek egymás mellett a királyi paloták és a legnagyobb dél-koreai cégek üvegkomplexumai. A felhőkarcolók árnyékában szerényen megbújnak a buddhista és a keresztény templomok. A modern metropoliszokon kívül országsszerte csodálatosan ápoltskanzenek őrzik a vidéki élet tradicionális értékeit. A koreaiak jeles alkalmakkor ma is büszkén viselik nemzeti viseletüket, a *hánbokot*, miközben városnyi negyedek kínálják a koreai textilipar legkülönbözőbb, trendibbnél trendibb divattermékeit. Bár Korea a hagyományos keleti orvoslás egyik fellegvára,

nemzetközi szinten ma legalább ennyire ismert a modern gyógyászat terén kínált szolgáltatásairól. Miközben a városok egyre színesebb kulináris élvezetekkel csalogatják a kuncsaftokat, a koreai konyha cseppet sem veszít népszerűségéből, sőt külföldön is egyre több pártolója akad.

Korea nemzetközi ismertsége fokozatosan szélesedik, növekszik azok száma, akik szeretnének mélyebben megismerkedni e gyönyörű, izgalmas ország értékeivel, hogy részesévé váljanak mindannak, amit sokan egyszerűen csak *koreai hullámnak*, *háljunak* neveznek. Mert ahogyan a legnagyobb koreai gyártók, a Samsung, LG, Hyundai, Kia vagy a Hankook Tire feltartóztathatatlanul elárasztják a világ piacait minőségi termékekkel, úgy tör utat magának a hálju is. Gondoljunk csak a koreai filmművészet, komolyzene, irodalom jeles alakjaira, Kim Gi-dok rendezőre, Pek Kon-u zongoraművészre vagy Ko Un költőre. Neveik a magyar közönség számára talán még nem csengnek ismerősen, pedig nemzetközileg jegyzett és elismert művészekről van szó.

야경 Display

하장실
Toilet
化粧室

주얼파크
패션액세서리 수출

마노악세사리
특별함을 전합니다

대도포드매상가

그릇, 이불, 커튼 도매 3층

호식당
리곰탕
장국

Fashion Watch
時計
멋쟁이
시계도매점
패션, 전자, 카시오 일반시계 도매점
T.778-8441

장직영
-3141
789-7010 3893

시계

SBS-TV방영
음호식당

有名な
最低の価

SZIMBÓLUMOK ÉS NYELV

Hánguk, hánszik, hánbok, hángül, hánok és még sorolhatnám. Különböző tartalmú szavak, egy azonban közös bennük: a hán.

De mi is az a hán, honnan szedték a koreaiak? És miért hívjuk mi Koreát Koreának, miért nem mondjuk azt, hogy Tehán Minguk? És a déliek miért hívják magukat Tehán Minguknak, az északiak meg Csoszán-Mindsudzsufj-Inmin-Konghváguknak? És vajon kínai írás-e a koreai? És mi az a sok vonal a koreai zászlóban?

Lássuk sorjában.

HÁNGUK, TEHÁN MINGUK

Így hívják önmagukat a koreaiak. Az első szót Koreának, a másodikat Koreai Köztársaságnak szokás fordítani. Kínai írásjelekkel leírható koreai szavakról van szó. A *hán* – mint korábban említettem – a Koreai-félsziget déli részén az időszámításunk szerinti 1. század környékén létrejött, Számhánnak nevezett törzsi közösségre, az első kezdetleges, koreai államalakulatra utal.

Majd két évezrednek kellett azonban eltelnie ahhoz, hogy az ősi elnevezés, a *hán* újraéledjen az ország hivatalos koreai nevében. Az 1890-es években Japán fokozatosan megerősödött, és igyekezett egyre nagyobb befolyásra szert tenni Ázsiában. A két meghatározó ázsiai hatalom 1884-85-ben vívott háborút egymással, mely a simonoszeki békeszerződés megkötésével zárult. A háború egyik fő célja a Koreai-félsziget feletti befolyás megszerzése volt. E háború kimenetelének következménye, hogy a Koreai

Királyság, mely akkoriban éppen Csoszannak nevezte magát, látványosan szakított nagytetstvével, a Csin-dinasztia uralta Kínával, amelyhez hosszú évszázadokon keresztül egyfajta hűbéresi, alárendeltségi viszony fűzte. A szakítás egyik szimbolikus mozzanata volt a névváltozás, mely Kínához hasonló birodalmi szintre emelte Koreát. 1897-ben tehát Korea hivatalos elnevezése Tehán Cségukra (Nagy Hán Birodalom) változott. A birodalom azonban nem bizonyult hosszú életűnek, elsősorban Japán hatalmi ambícióinak következtében.

A Meidzsi Birodalom a japán-orosz háborúban (1904-05) legyőzte Kína után másik fő ázsiai riválisát, a cári Oroszországot, ami egyenesen vezetett el Korea 1910-es annektálásához. A japán gyarmatosítók ezután nevében is megfosztották Koreát az önállóságtól, visszakeresztelve az országot Csoszannra. Az 1910-es év tehát a korábbi elnevezés visszanyerését, ezzel szemben a dinasztia, valamint a királyság végét jelentette Korea számára.

A függetlenség erői sohasem adták fel a reményt, hogy egyszer e nagy múltú ország visszaszerezze önálló államiságát. Progresszív, a szabadság mellett elkötelezett koreaiak 1919-ben Sanghajban átmeneti kormányt alakítottak, mely azonban távolról sem szeretne volna viszontlanni a meglehetősen maradinak és sok tekintetben a japánokkal együttműködőnek tekintett királyi családot. Az ő víziójukban

Koreának köztársaságként kellett újjászületnie. A névválasztásnál a Tehán (Nagy Hán) adott volt, a köztársaságra viszont két szó állt rendelkezésükre, a *minguk* (szó szerint: nép országa), illetve a *konghváguk* (közös harmónia országa). A sanghajiak végül a *minguk* mellett döntöttek, később a köztársaság szóra egyébként a koreai nyelvben a *konghváguk* lett általánosan elfogadott.

Az átmeneti kormány a jobb- és a baloldalt egybefogó nemzeti ügyként indult, de később a jobboldal erősödött meg. Utóbbiak képviselői voltak azok, akik 1945 után visszatértek Dél-Koreába, ahol 1948 augusztusában kikiáltották a Koreai Köztársaságot, azaz a Tehán Mingukot. Ha tehát valaki egy koreai focicsapat meccsén jól hegyezi a fülét, akkor a magyar „ria, ria, Hungária” rigmus koreai megfelelőjeként a Tehán Mingukot fogja hallani a tömeg előadásában.

A továbbiakban nem akarom untatni az olvasót a különböző korokban használt Korea-elnevezések etimológiai magyarázatával, hiszen sokszor a kutatók véleménye sem egyezik e szavak eredetét illetően. Ami lényeges és fontos: a Dél-Koreában használatos országnévvel ellentétben Észak-Korea továbbra is Csoszannak nevezi önmagát. Teljes nevének (Csoszán-Mindzsudzsuij-Inmin-Konghváguk) fordítása pedig: Koreai Demokratikus Népi Köztársaság.

A fenti különbözöségből következik, hogy Észak és Dél nemcsak önmagukat nevezik másként, de a földrajzi nevekben sem igen tudnak kompromisszumra jutni. A Koreai-félszigetet Észak Csoszánpándónak, míg Dél Hánpándónak hívja. További zűrzavar forrása, hogy a térségbeli országokban és nyelvekben se szeri se száma a különböző elnevezéseknek.

Az angolban és a legtöbb európai nyelvben az ország a Korja-dinasztiáról kapta nevét. Állítólag Marco Polo nevezte így, vagy ehhez hasonlóan (Caoli) először a félszigeten élő népet. Hogy aztán a neves utazó a perzsáktól nyert beszámolókat, vagy saját élményeit vette alapul, ezt már döntsék el a történészek. Az angol átírásban sokáig két variáció is létezett: Korea, illetve Corea, végül az előbbi vált hivatalossá. Innen vette át a magyar. A tisztelt olvasókat arra kérem, hogy a kiejtésnél csupán arra vigyázzanak, hogy a szót ne hosszú ó-val, hanem – az írottak megfelelően – röviddel ejtsék.

TEGUKKI, A KOREAI NEMZETI ZÁSZLÓ

A *tegyuk* elnevezés a zászló közepén található piros és kék színű körre vezethető vissza, mely az univerzumot szimbolizálja. A *ki* jelentése zászló.

A nemzeti zászló alapszíne fehér. A fehér szín a koreai népet és annak földjét, országát szimbolizálja. Érdekességgént említem, hogy a koreaiakat évszázadokon keresztül hívták fehérbe öltözött népek, ruházatuk meghatározó színére utalva. A fehér az őszinteség és a béke színe is, ami jelzi a koreaiak által fontosnak tartott értékeket.

A fehér alapon a két, egymásba fonódó kék-piros körrészek az orientalista filozófiából ismert *jang* (felső piros) és *jin* (alsó kék) a világmindenséget és annak legfőbb kozmikus erőit szimbolizálják. Ezek az erők állandó harcban, kölcsönhatásban állnak egymással, ugyanakkor a közöttük meglévő harmónia és egyensúly biztosítja a világ működésének egységét és végtelenségét.

Korea nemzeti színei a kék és a piros. E színek nemcsak a nemzeti zászlót dominálják, számtalan példát látunk sűrű előfordulásukra. Egyes magyarázatok szerint a kék Koreában a feddhetetlenség és a becsületesség színe. E tulajdonságok a konfucianus gondolkodás szerint a tudós, művelt emberek meghatározó erényei közé tartoztak, akiket jellemzően kék színű ruhában ábrázoltak. A piros szín ezzel szemben az erőre, a harciasságra, a győzedelmes morálra utal. Amikor a koreaiak vörös ördögökről beszélnek, nem a Manchester United csapatára, hanem saját válogatottjukra gondolnak.

A zászló négy sarkában elhelyezett, 3-3 folytonos és szaggatott, fekete színű vonalakból álló szimbólumok az univerzumnak a *jin* és *jang* kölcsönhatásaként kialakuló, különböző meghatározó

alkotóelemeit jelképezik. A bal felső sarokban található három folytonos vonal az eget (*kun*), a jobb alsóban lévő három szaggatott a földet (*kon*), a bal alsó sarokban látható két folytonos vonal a közöttük lévő szaggatott vonallal a tüzet (*ji*), az átelleni sarokban található két-két szaggatott vonal és közöttük egy folytonos pedig a vizet (*kam*) jelképezi.

NÁRÁ MUNDZSÁNG, A KOREAI NEMZETI CÍMER

A nemzeti címernek nincs igazi hagyománya az ázsiai országok többségében, így Koreában sem. A Koreai Köztársaságban jelenleg használatosát 1963 decemberében alapították, a modern kor követelményeinek eleget téve. A címer közepén a nemzeti zászlóból ismert motívum, az egymásba fonódó *jin* és *jang* köszön vissza. A szimbólum egy virágszirom közepébe illeszkedik. Ez a stilizált virág a hazánkban is honos hibiszkusz, vagy Sáron rózsája, a koreaiak nemzeti virága, koreaiul *mugunghvá*, mely évszázadok óta a szépség és kitartás jelképe Koreában. A virágot körülölelő szalag alsó kék részén, koreai nyelven a Koreai Köztársaság felirat látható.

Érdekességgént említem, hogy a koreai királyokat és trónjukat hosszú időn keresztül főnixnek, illetve főnixtrónnak nevezték. Királyság ma már nincs, a szimbólum azonban tovább él, az elnöki pecsét és az elnöki címer fő motívuma ugyanis két, egymással szemben elhelyezett főnixmadár, melyek a nemzeti virágot, a *mugunghvát* fogják közre. A nemzeti virág után *Mugunghvának* hívják még Korea legnagyobb állami kitüntetését is. A virág szerepel a nemzeti himnusz egyik sorában, mely a csodálatos koreai tájat írja le így: *Mugunghvá számcsalli hvárangkángszán*, ami szabad fordításban „hibiszkusszal borított, háromezer ri hosszúságú, csodálatos folyók és hegyek tagolta ország”.

EGUKKÁ, A KOREAI NEMZETI HIMNUSZ

A nemzeti himnusz hányatott sorsa kiválóan példázza a koreai nép által elszenvedett megpróbáltatásokat. Az *egukká* pontos jelentése hazafias dal. Születését meglehetősen homály fedí. A szöveget állítólag egy Jun Csi-ho nevű politikus írta 1896-ban. Más, ennél hazafiasabb szellemű források szerint a szöveg szerzője Án Csháng-ho, a 20. század elejének egyik legismertebb koreai függetlenségi aktivistája, aki Toszán írói álnév alatt alkotott. A többször módosított szöveget hosszú időn keresztül egy skót népdal dallamára énekelték. A jelenlegi változat – Li Szüing-mán, egykori elnök rendelete alapján – 1948. augusztus 15. óta hivatalos. A himnusz zenéje Án Ik-the koreai zeneszerző 1935-ben komponált *Korea-fantáziájának* egyik részlete.

Án Ik-the az 1930-as évek végén több éven keresztül Magyarországon tanult, többek között Kodály Zoltánnál, később pedig koncertezni tért vissza Budapestre. A Népligetben megbújó szobra a hazánkba érkező koreai turisták és hivatalos küldöttségek számára valódi zarándokhellyé vált.

HÁNGÜL, A KOREAI ABC

A szóösszetételben a *hán* jelentése koreai, a *gül* írást jelent. Maga a koreai nyelv egyes vélemények szerint az urál-altaji nyelvcsaládba tartozik csakúgy, mint a magyar, a török, a japán vagy a finn. Vannak, akik ezt a véleményt nem teljes mértékben osztják, az azonban tény, hogy e rokonságot Koreában számon tartják. Gyakorlati tapasztalatom, hogy ez a rokonság – lett legyen vélt vagy valós – remek kiindulási alap koreai barátaink szimpátiájának elnyeréséhez.

A koreai egyébként – számos tudományos összehasonlító elemzés szerint – a világ egyik legnehezebb nyelve, aminek szerintem roppant egyszerű a magyarázata: az egy nyelv lényegében kettő. Rengeteg dologra ugyanis két kifejezés létezik a koreai nyelvben, egy a kínaiból átvett, azzal rokon, illetve egy ősi koreai. A rossz hír, hogy mindkettőt tudnia kell annak, aki a koreai nyelvvel akar boldogulni.

A koreai írás kapcsán mindjárt az elején eloszlathatnék egy tévhitet: bármennyire is fennáll a hasonlatosság a kínaival, nem rokon nyelvekről van szó.

A kínai hierografikus írás, a koreai ezzel szemben betűírás. Ennyire persze nem egyszerű a helyzet, mert a beszélt nyelvhez hasonlóan az írottat is kettősség jellemzi. Az írott koreai nyelv ugyanis a mai napig használ kínai írásjegyeket, nem annyit, mint a japán, de használ. Korábban a kínai írásjegyek alapos ismerete és megfelelő használata az általános műveltség része volt, csakúgy, mint valamikor Európában a latiné. Ma mindez visszaszorulóban van, különösen a fiatalabbak körében tapasztalható egyre passzívabb ismeretük. Az írott sajtóban és egyéb kiadványokban is csökken használatuk, hiszen a bonyolult írásjegyek egyszerű koreai betűkkel is helyettesíthetők, ami persze olykor értelmezési zavarokhoz vezet. A koreai írás születése Szédzsong királynak köszönhető. Az ő uralkodása idején (1418–1450), 1444-ben alkották meg – a kor legtudományosabbnak gondolt ismervei alapján – a koreai ábécét, mely összesen 24 betűből, 14 mássalhangzóból és 10 magánhangzóból áll. Az alapmássalhangzók a száj és a nyelv alakváltozásának stilizált képei, a magánhangzók a világmindenség három fő komponensét (ég, föld, ember) jelképező vonalakból és azok kombinációiból születtek. A betűket blokkokba (az egyszerűség és érthetőség kedvéért szótagokba) tömörítve írják, ezért gondolják aztán sokan, hogy ez a kínaihoz hasonló, valamiféle képirás.

A koreaiak kezdetben jobbról balra, illetve vertikálisan írtak, az 1980-as évektől azonban egyre inkább az általunk megszokott gyakorlatot követik. Szédzsong király koreai írásmagyarázatának címe

Hánmincsangmun, ami körülbelül annyit jelent: „a nép tanítását szolgáló helyes kiejtések gyűjteménye”. Valahol egyszer azt olvastam, hogy a nyelvújítást a kínai irodalmi dialektus változása kényszerítette ki. Az újonnan megalkotott koreai ábécének az írásosság kiterjesztése mellett az is célja volt, hogy az új kínai irodalmi nyelv helyes kiejtését segítse elő. Más, hitelesebbnek tűnő magyarázatok szerint a bölcs király, aki számos területen igyekezett forradalmasítani az országot, arra döbrent rá, hogy az általa nagyon óhajtott fejlődésnek többek között az írástudatlanság az egyik legfőbb akadály, hiszen írni és olvasni – a kínai nyelv elsajátítása révén – csak és kizárólag a tehetősebb rétegek művelt fői voltak képesek. A koreai beszéd kínai írásjegyekkel történő leírása egyébként is nehézkes volt, mert lényegében két, teljesen más rendszerű és eredetű nyelvről van szó.

A koreai írás elterjedését azonban számtalan tényező akadályozta. Egyfelől az uralkodó elit tartott a privilégiumai elvesztésétől, másfelől egyes királyok a hatalom számára kényelmetlen nézetek terjedésének veszélyét látták benne. Tömeges alkalmazása ezért egészen a 19. századig váratott magára.

Az ország 1910-es japán annektálása a nyelvhasználat vonatkozásában is tragikus változásokat hozott, a megszállók ugyanis saját nyelvüket tették hivatalossá a Koreai-félszigeten is. A koreai írás számára a világháború és a japán gyarmati iga lerázása hozta meg az újjászületést. Térnyerése azóta is töretlen, bár Északon és Délen némileg eltérő pályát

ㄱ	ㄲ	ㄴ	ㄷ	ㄸ	ㄹ	ㅁ	ㅂ	ㅃ	ㅎ
g, k	kk	n	d, t	tt	r, l	m	b, p	pp	h
ㅅ	ㅆ	ㅇ	ㅈ	ㅉ	ㅊ	ㅋ	ㅌ	ㅍ	ㅊ
sz	ssz	-, ng	cs, dzs	ccs	csh	kh	th	ph	vá
ㅏ	ㅑ	ㅓ	ㅕ	ㅗ	ㅛ	ㅜ	ㅠ	ㅡ	ㅣ
á	e	já	je	a	é	ja	jé	o	ve
ㅖ	ㅗ	ㅜ	ㅝ	ㅞ	ㅟ	ㅠ	ㅡ	ㅣ	ㅣ
ve	jo	u	va	vé	vi	ju	í	íj	i

Balra:
A koreai abc

Jobbra:
Szédzsong
király szobra,
Kvángbúamun
tér, Szöul

Kalligráfus, Szöul, Inszá-dong

ㅎ = h

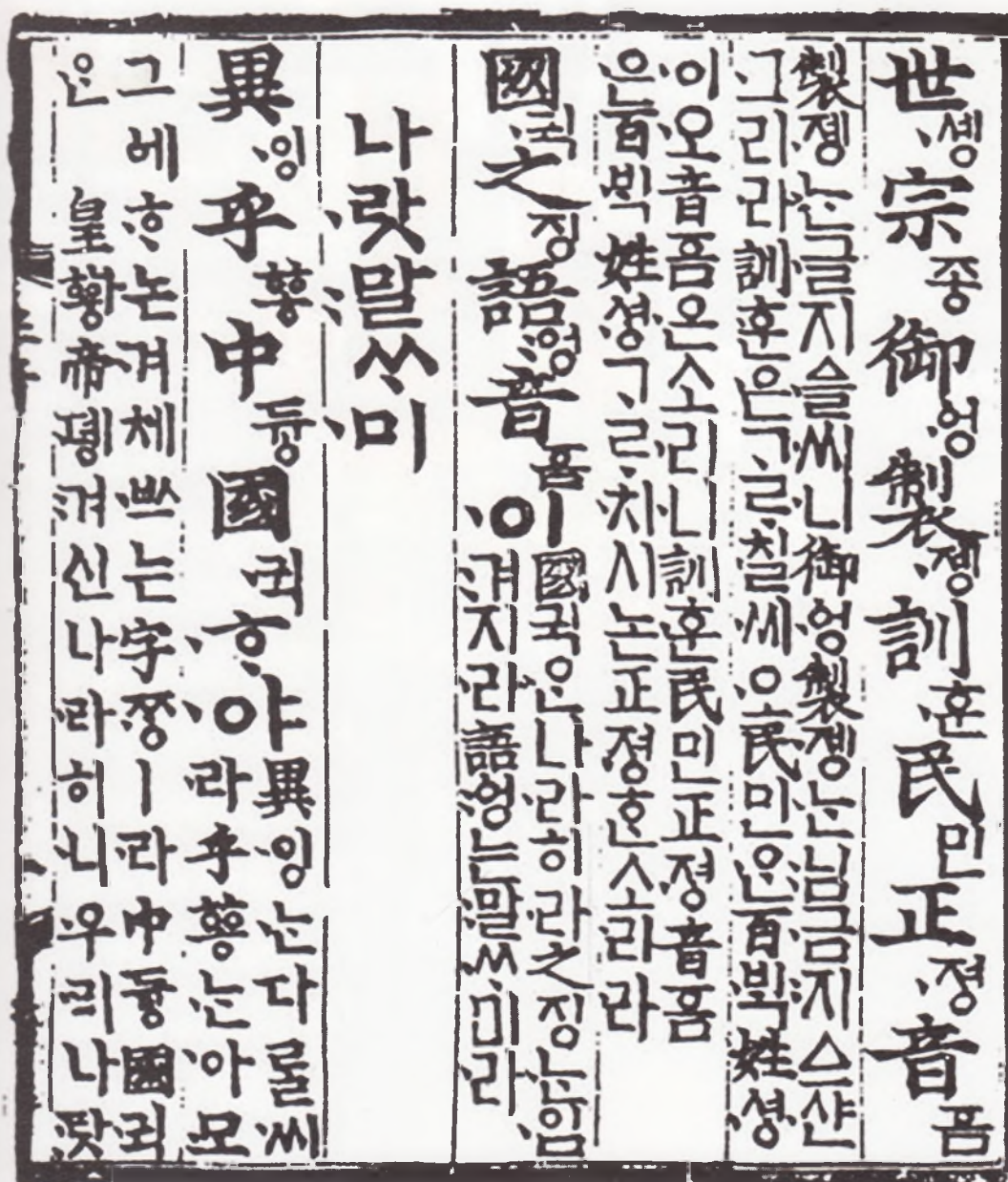
ㅏ = á

ㄱ = g vagy k

ㅟ = jo

학교

hákkjo = iskola

A Hânmincsangmun egy oldala

írt le. Miközben Délen a kínai írásjegyek ismerete továbbra is a kulturális örökség és a műveltség fokmérőjének számít, addig Északon 1949-től lényegében beszüntették használatukat.

E könyvben a koreai neveket és kifejezéseket magyar fonetikus átírásban használom, a kötet végén, a mutatóban viszont megadom leggyakrabban előforduló angol megfelelőiket. Az angol verziók ismerete azért fontos, mert a külföldiek számára szóló ismertető, kiadványok és jelzések leggyakrabban

ezeket tartalmazzák, így jól segítik a helyi eligazodást, az esetleges további tájékozódást. Sajnos a koreai szavak latin betűs átírásának – a hivatalos angol mellett – számos változata létezik, de igazából egyik sem nyújt pontos és egyértelmű eligazítást számunkra a helyes kiejtést illetően. Csak hogy érzékeltessem a dolog bonyolultságát, íme egy volt dél-koreai elnök, Roh Tae-woo neve, amely helyesen kiejtve: No The U. És még két példa: a Hyundai helyes kiejtése Hjande, a Samsungé pedig Számszang.

1210 KIG
T. 564-7381

CHINESE
RESTAURANT
318-0559

생라멘
돈까스

포넌거점점

정성본
갑국수
02-1028-81

북동산
776-3832

청워
배

A FŐVÁROS: SZÖUL

39

Bárbová is utazzunk a világban, a főváros szinte mindenütt jelképe, kirakata az adott országnak. Érvényes ez a Koreai Köztársaság legfontosabb metropoliszára, a tízmillió lélekszámú Szöulra is. Mérbetetlenül gazdag kulturális öröksége, az elmúlt majd ezer év során Korea történelmében játszott központi szerepe révén első számú célpontja minden ideérkezőnek. Palotái, kolostorai, ódon városrészei lenyűgözőek. Fantasztikus gyűjteményeket felsorakoztató múzeumai veteksznek más nagyvárosok múzeumaival. Mindeközben lépten-nyomon tapasztalhatjuk a gazdasági pezsgés lélegzetelállító timemé-nyeit, kezdve a világ egyik leghatalmasabb repülőtérétől a belváros megannyi modern építészeti csodájáig.

Szöul egzotikus és egyben nagyon is nyugatias város, mely a legfinnyásabbak igényeit is képes kielégíteni. Az ezernyi látványosság mellett különleges kulináris élvezetekben lehet részünk, nagyszabású fesztiváljai messze földről vonzzák az utazókat. Modern, turistabarátságát infrastruktúra könnyíti meg az itt-tartózkodást, szükség esetén pedig bátran támaszkodhatunk a rendkívül nyitott, barátságos és vendégszerető helyiek segítségére.

Ma még talán kevesebben látogatnak ide, mint Pekingbe vagy Tokióba, pedig Szöul minden tekintetben felveszi a versenyt nagyobb hírű szomszédjaival. Egy biztos, aki egyszer úgy dönt, hogy felkeresi, örökre szerelmese marad.

TÖRTÉNELEM

A város története a régmúlt időkig nyúlik vissza: helyén több évezreddel ezelőtt is lakott település volt. A szélesebb régió fontosságára utal, hogy már a Korja Királyság (918–1392) idején is úgy tartották: a Hán folyó völgyének birtoklása – stratégiai fontosságú szállítási útvonalról lévén szó – kulcs az egész félsziget feletti hatalom megszerzéséhez. Valószínűleg

e megfontolásból rendelte el Szukcsong király már 1104-ben palota építését a déli fővárosban, Námgyongban (jelentése: déli főváros), azaz valahol a jelenlegi Szöul területén. Akkor a királyság fővárosa egyébként Keszang volt, amely ma Észak-Koreához tartozik. A város megerősödése ettől datálódik, de igazi fellendülést a Korja Királyság helyébe lépő Li-dinasztia uralomra kerülése hozott számára. A dinasztia alapítója, Tedzso király 1395-ben döntött arról, hogy birodalma székhelyét Keszangból áthelyezi Hánjángba. E néven említették a korabeli források Szöul közvetlen elődjét.

A város helyét a kor legtudományosabbnak tekinthető módszereivel igyekeztek kijelölni. Tedzsót alapvetően két hű tanácsadó segítette: egy Muhák nevű szerzetes és egy tekintélyes főúr, neokonfuciánus gondolkodó és ideológus, Dzsong Do-dzson. E két jeles férfiú véleménye egyezett a főváros helyének kiválasztásában. Mindketten meghatározónak tekintették a terület stratégiai fekvését, valamint kiváló védhetőségét, amelyet alapvetően a környező hegyeknek köszönhetett. E hegyeknek egyébként akkor is és talán még ma is mágikus erőt tulajdonítanak, ami alapvetően a sámánista hagyományokra vezethető vissza. A főváros helyének kiválasztásakor a derék tanácsadók, a hegyi szellemekkel való baráti együttműködés fontossága mellett, tekintettel voltak arra is, hogy a Hán

Fent: Cshángdak Palota

Jobbra: Szöul látkepe és
a Hán folyó partja

folyó bőséges ivóvízkészletet biztosított a növekvő számú lakosság számára, míg a folyó völgye igen fontos szállítási útvonalként funkcionált. A Hán folyó akkoriban inkább valamiféle külső határ lehetett, a székhelyet közvetlenül kisebb patakok vették körül. Ezek közül meghatározó szerepet játszott a Cshanggjé-patak, mely ma a város szívét szeli át.

Tedzso király a palota építése előtt kikérte hű tanácsadói véleményét a tájolást illetően is. Muhák kelet–nyugati fekvésű tengelyt javasolt, míg Dzsong Do-dzson észak–déli. Muhák az Inváng-hegy, míg Dzsong Do-dzson a Pugák-hegy lábához illesztve képzelte el a királyi palotát és a környező várost. Mindketten érvek sokaságával igyekeztek a királyt meggyőzni álláspontjuk helyességéről. Földmágia, szellemidézés, fengsuj? Igen, egyebek mellett valami ilyesmin alapulhatott tudományos érvelésük. A lényeg: az uralkodó végül Dzsong Do-dzson érveit találta meggyőzőbbnek, bár az is lehet, hogy döntésében elsősorban hatalmi megfontolások vezették.

Tedzso király egyre inkább a neokonfuciánus tanokon alapuló értékrend és országszervezési iránymutatások szerint igyekezett új birodalmát kiépíteni, talán ezért is részesítette előnyben a konfuciánus gondolkodó tanácsait a buddhista papéval szemben. Döntését állítólag az is befolyásolta, hogy az észak–déli tájolás eredményeképpen a Pugák-hegytől jobbra eső hegy, az Ingván-hegy magassága jóval meghaladta a balra lévőét, a Nákszán-hegyét, ami fontos volt abból a szempontból, hogy a kor geomantikus magyarázata szerint az északi védőhegyhez képest jobb oldali, tehát nyugati tájolású hegy testesíti meg az elsőszülött fiút, a trónörököszt, míg a bal oldali, azaz a keleti a másodszülöttet. Márpedig az elsőszülött trónörököshöz szorosan kötődő erős dinasztia szempontjai mindig is döntő fontosságúak voltak, még akkor is, ha Tedzso király végül – a fiai egymás közötti véres hatalmi harcai és leszámolásai miatt – legközelebbi családtagjaiból kiábrándulva, lelkiileg meggyötörtén, magányosan vonult vissza.

TÖRTÉNELMI EMLÉKEK NYOMÁBAN

A VÁROSFAL

Tedzso király a város építésével egy időben elrendelte, hogy a város köré erős védőfalat húzzanak fel. Egyesek szerint 43, mások szerint 98 nap alatt épült fel a 17 kilométernyi falrendszer az ország szinte valamennyi tájkáráról idesereglett mintegy 200 ezer paraszt verejtékes munkája által. A munkálatokat természetesen télvíz idején végezték, tekintettel arra, hogy más időszakokban a parasztnak leginkább földjeiken voltak halaszthatatlan teendőik. A falak hegyeken átfutó vonalát állítólag az éppen olvadó hó jelölte ki. A kezdetben sárból összetákolt építményt az egymást követő uralkodók fokozatosan tovább erősítették, magasztották. Jelentős része a mai napig fennmaradt, ami talán annak is köszönhető, hogy igazából sohasem szolgált valódi védelmi célokat. A városvezetés az utóbbi időben jelentős anyagi forrásokat mozgósított a városfal újjáépítésére, aminek eredményeként ma már több szakasza megtekinthető, gyalogszerrel bejárható. Kellemes sétában lehet részünk, melynek során több ponton ráláthatunk az egész városra. A falakat, az

építőköveket tanulmányozva megtapasztalhatjuk, hogyan változott a korok technikája, a kezdetben apróbb, kevésbé megmunkált, inkább csak összegyűjtött és méret alapján válogatott köveket miként cserélték a későbbi századokban jóval kidolgozottabb, szépen megmunkált idomokra. A köveken felfedezhetünk kínai írásjeleket, melyek az építőmesterek monogramjai.

A VÁROSKAPUK

A várost körülvevő falvonulatba a négy égtáj irányában négy nagyobb kaput és több megfigyelőtornyot építettek. A nyugati kapu, a Szademun (más néven Tonvimun, azaz a Hűség Kapuja) bonyolította a Phenjan felől érkező forgalmat. 1915-ben a japánok rombolták le, kiárusítva felhasználható tégláit, fagerendáit. Ma már csak egy kis tábla őrzi emlékét. A déli kapu, a Námdemun (más néven Szüngnyémun, azaz a Fennkölt Szerződés Kapuja) jelen kori vandalizmus áldozata lett, amikor 2008-ban egy ember felgyújtotta, szinte teljesen megsemmisítve faszerkezetét. A restaurálási munkák befejezését követően eredeti szépségében 2013 áprilisától tekinthető meg újra. A négy nagy kapu közül

a keleti, a Tongdemun (más néven Hüingindzsimun, azaz a Növekvő Jóakarát Kapuja) és a déli kapu szolgált kereskedelmi célokat, tőzsomszédságukban ma is piacok, hagyományos és modern bevásárlóközpontok működnek. Az északi kapu, a Puktemun (más néven Szukcsangmun, azaz a Magasztos Uralkodás Kapuja) szerényebb méreteivel különbözik többi társától, sajátossága, hogy a hegyvonulatba épült, ezért komoly áteresztő funkciója igazából sohasem volt. Különösnek tűnhet, hogy a kapuknak két nevük is használatos. Az első a földrajzi irányt jelzi, míg a második a konfucianizmus egy-egy meghatározó spirituális értékét jelöli. Az ilyen névadás a sámánista és a buddhista hagyományokba is illeszkedik. A koreaiak előszeretettel adományoznak spirituális tartalmat hordozó nevet a különböző tárgyaknak, szikláknak, hegyeknek, épületeknek, hogy így fontos jelentéssel, üzenettel ruházzák fel őket, illetve védő, oltalmazó vagy épp elrettentő szerepet tulajdonítsanak nekik.

A POSZINGÁK HARANG

Tedzso király 1396-ban a városfal által határolt terület közepére építtetett egy harangpavilont, melyet

a későbbi évszázadokban Poszingáknak neveztek el. A harang rendkívül fontos szerepet töltött be a város életében: jelezte az idő múlását, a város kapuinak megnyitását, azaz a kereskedés megkezdését, illetve tűztoronyként szolgált. Ma évente már csak egyszer, az újévet köszöntve kongatják meg. Az építmény, bár többször átépítették, illetve áthelyezték, jelenleg is megtekinthető, a felhőkarcolók árnyékában, a Csongno és a Námdeunno (a nevek végén található „no” szócska maga is utcát/utat jelent) utcák találkozásánál magányosan álló érdekességként.

AZ ÓVÁROS – CSONGNO

Szoul legbelső, Csongno kerületében gyalog is bejárható területen található szinte valamennyi meghatározó régi épület, palota, valamint a koreai buddhista vallás egyik fellegrája.

A KVÁNGHVÁMUN TÉR

A belvárosi kirándulást célszerű az igen impozáns, 2012-ben újjávarázsolt Kvángthvámun téren kezdeni. Előttünk magasodik a koreai történelem két

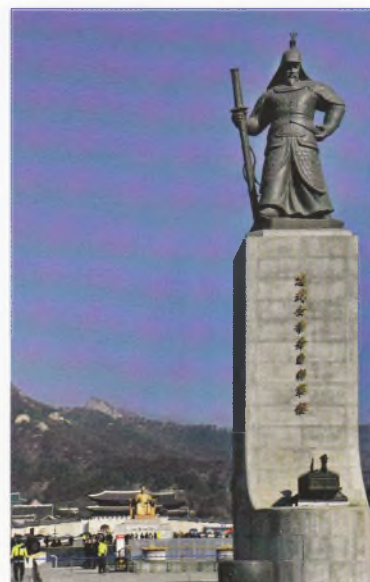
meghatározó személyiségének grandiózus szobra. Magas talapzaton áll a rettenthetetlen hadvezér, Li Szun-szin admirális, aki 1590 körül többször is megsemmisítő csapást mért a hódító japán flottára. A hadvezér pályafutása során állítólag egyetlen csatát sem veszített el. A szobor előtti elülső, alacsonyabb talapzaton láthatjuk egyik kiemelkedő haditechnikai újítását, annak a leginkább teknősbékára emlékeztető, kiálló lándzsákkal megerősített csatahajónak a kicsinyített mását, mellyel Li admirális döntő győzelmeit aratta a tengereken.

A tábornok mögött áll egy másik hasonlóan grandiózus bronzszobor, Szédzsong király emlékműve, akinek szerepe Korea történetében leginkább a mi igazságos Mátyásunkéhoz hasonlítható. Uralkodása kulturális és gazdasági szempontból is aranykornak számított. Többek között az ő útmutatásai nyomán jött létre a ma is használatos koreai betűírás. A szobrok előtt, között és mögött rendezett park, szökőkút, télen korszolypálya található. A közeli aluljárók különböző alkalmi kiállításokkal csábítgatják az idelátogatókat. A térről rálátunk Szöul legrégebbi palotaegyüttesére, a Kjangbok (Égi Áldás) Palotára.

A KVÁNGHVÁMUN KAPU

A palotakomplexumba a Kvá nghvámun (jelentése: megvilágosodás vezesse a népet) kapun léphetünk be, melynek viszontagságos története magába sűríti a koreai történelem jó néhány fordulátát. Az impozáns építmény két oldalától kiinduló fal körülöleli az egész palotát. A kaput a palotával egy időben, 1395-ben emelték. Valamikor 1592 tájékán, a japán invázió idején egy hatalmas tűzvészben szinte teljesen megsemmisült. Jó két és fél évszázaddal később, 1867-ben a rendkívüli befolyással bíró Tevongun régensherceg döntött úgy, hogy mind a palotát, mind a kaput helyre kell állítani. A következő fordulat ismét a japánokhoz köthető: hogy helyet adjanak az új kormányzósági épületnek, és persze hogy jelezzék az aktuális erőviszonyokat, a kaput áthelyezték a palota másik részébe, a kormányzósági épület masszív tömbjével pedig gyakorlatilag kitakarták az ország önállóságának szimbólumát, az egész királyi palotát. A koreai háborúban aztán végleg megpecsételődni látszott az építmény sorsa, a faszerkezete szinte teljesen megsemmisült. A helyreállításhoz Pák Csong-hi (1917–1979) elnök adott utasítást, de a kor szellemének megfelelően: a kaput nem eredeti formájában, hanem a faszerkezet helyett betonból, és nem az eredeti helyén, hanem attól úgy 15 méterre építették újra 1963-ban. A kapu nevét Pák elnök maga kalligrafálta fel az építmény homlokzatára.

A következő évtizedekben végeláthatatlan viták kezdődtek arról, mi legyen a volt japán kormányzósági épület sorsa, amely egészen az utolsó időkig a Koreai Nemzeti Múzeumnak adott otthont. Végül megszületett a döntés: a kormányzósági épületet, mint a japán gyarmatosítás élő emlékművét, le kell rombolni. Kim Jong-szám, a Koreai Köztársaság első polgári, tehát nem a katonai elitet képviselő elnöke idején került sor a döntés végrehajtására. 2006-ban megkezdődött a Kvá nghvámun

42-43. oldal: Városfal és Poszingák harang
Balra: Szédzsong király szobra, a háttérben a Kjangbok Palota

Balra lent: Kvá nghvámun kapu

Fent: Li tábornok szobra

teljes rekonstrukciója. Az építmény a korabeli faszerkezetet helyreállítva visszakérült eredeti helyére, s immár teljes pompájában csodálható meg.

A KJANGBOK PALOTA

Szöul öt jelentős palotakomplexuma közül a Kjangbokkung (minden palota esetében a gung vagy kung jelenti a palotát) a legősibb és egyúttal legjelentősebb. 1394-ben emeltette a dinasztiaalapító, Tedzso király.

A Kjangbokkung – hasonlóan Szöul többi királyi palotájához – a külső szemlélő számára építészetiileg meglehetősen egységes stílusúnak tűnik. Az épületek szerkezete hasonlatos a buddhista kolostorokéhoz, csak azoknál jóval masszívabb, díszesebb. A tetőszerkezetek rendkívül magas színvonalú ácsmunkát tükröznek. Az épületeket kívül-belül gazdagon festették, az itt látható színes motívumokat kizárólag a királyi palotáknál használhatták. A fontosabb épületek többnyire egy fő tengelyen helyezkedtek el, az elülső részben kaptak helyet a hivatali épületek, a hátsóban a magánlakrészek. A királyi család számára fenntartott épületeket ugyancsak hagyományos stílusban épült különböző egyéb épületek övezték, melyek a testőrség és a személyzet elhelyezését szolgálták. A palotákat magas falak óvták a külvilágtól.

Mindegyik palota központi eleme volt a trónterem, amely a koronázási ceremóniák mellett a legfontosabb állami ügyek intézésének színteréül is szolgált. A trónterem előtt általában tágas, kővel burkolt tér helyezkedett el, a király évente négy alkalommal itt gyűjtötte egybe legfőbb hivatalnokait és hadvezéreit, hogy beszámoltassa őket, illetve hogy ismertesse velük fontos döntéseit. A vazallusok szigorú protokoll szerint, mértani pontossággal kijelölt helyen, a kövekre terített párnákon foglaltak helyet.

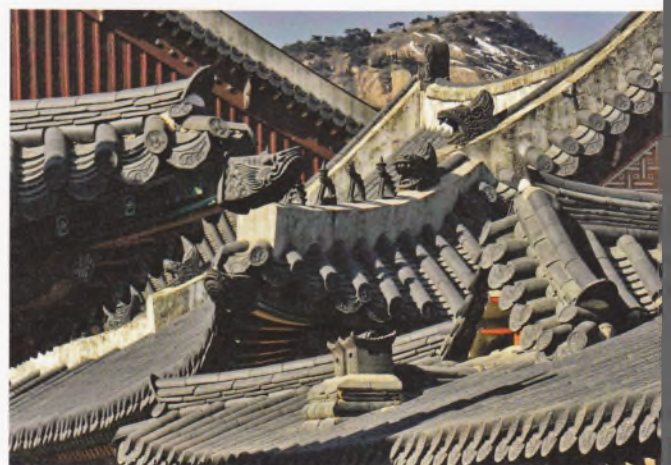
A főkaputól a királyi palota lépcsőjéig keskeny márványút vezetett, melyet csakis a király lába érinthetett. A király persze általában gyaloghintón közlekedett, a szolgák a márványút két oldalán lépkedve cipelték királyi terhüket.

Az Ázsiába utazók gyakran összevetik a Pekingben látható császári palotákat a koreai udvarral. Szembetűnő a különbség. A kínai paloták a gazdagságot és a hatalmat sugallják, a koreai palotáknál inkább az egyszerűség, a kecsesség és az elegancia szempontjai voltak mérvadóak.

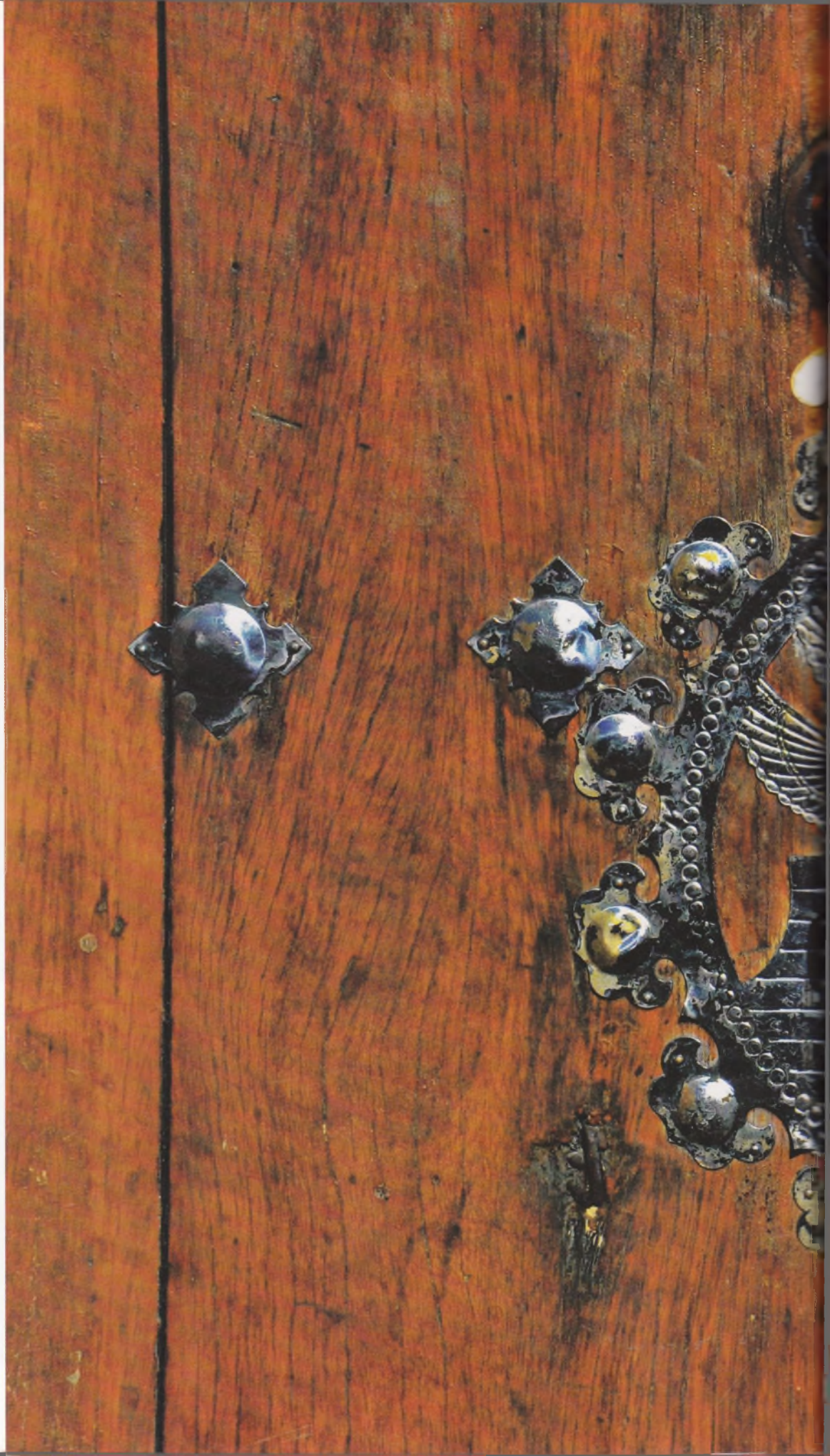
Aki látta a pekingi palotákat, feltűnhet számára, hogy a császári paloták aranszínű cserepeivel szemben a koreai királyi rezidenciák tetejét kék színű cseréppel fedték. A koreai királyok ezzel a gesztussal is igyekeztek elismerni az „idősebb testvér”, a kínai császár elsőbbségét. A hagyományos kék cserépről kapta elnevezését a koreai elnök palotája, melyet ma Kék Háznak neveznek, és a Kjangbok Palota mögött helyezkedik el.

Mielőtt elindulnánk felfedezőutunkra a palota belsejébe, rövid időre érdemes betérni a Palota Múzeumba, mely a bejáratától balra fekszik. A múzeum gyűjteménye számos tárgyi emlékekkel és szemléltető eszközzel mutatja be a királyság központjának belső életét, ami később segítheti eligazodásunkat a palota területén.

46-47. oldal:
Kjangbok Palota
Jobbra: Kapu
Pukcsbonban

금쇠
778-8788
번오기

A trónteremhez (Kündzsangdzsan) néhány impozáns kapun keresztül juthatunk. Miként bármelyik más koreai palotában, a Kjangbokkungban is a trónterem a legnagyobb és legrangosabb épület. Az egyes épületek fontosságát nemcsak méretük, belsejük díszítettsége, hanem a tető négy sarokívén látható mitológiai állatkák száma határozza meg. Ha kilenc állat sorakozik egymás után, az igen fontos épületre utal, nem beszélve azokról, melyeken a (szigorúan páratlan) szám eléri a tizenegyet. A palota előtt és azon belül is többször összefuthatunk *hecsivel*, egy félig oroszlán, félig mitológiai állattal, amelynek őrző-védő funkciói mellett fontos küldetése volt a lángok elnyelése tűz esetén. A tűztől nem véletlenül félték akkoriban az emberek, a gyakran rendkívül szeles időjárás ugyanis óriási veszélyt jelentett az egész, főként fából épült városra. *Hecsi* ma a főváros szimbóluma, kabalafigurája.

A palota egyik kiemelkedő szépségű épülete a Kjanghvéru Pavilon, mely egy lótusztavacsára építve 48 gránittömbön nyugszik. A pavilon fontos állami rendezvények, ünnepek idején szolgált ceremónia-helyszínként.

A terület hátsó fertályában találhatjuk a királyi és a királynői lakosztályokat, a család és a háznép elhelyezésére szolgáló épületeket. Az egyik legtávolabbi épületegyüttes, mely elüt a többi, hagyományos színekkel díszített pavilontól, igen szomorú emlékeket őriz a Li-dinasztia és az egész királyság végnapjairól.

Valamikor a 19. század vége felé történt, amikor a még mindig bezárkózni igyekvő ország feletti befolyás megszerzéséért megindult a küzdelem a nagyhatalmak között. A Kínával megvívott győztes háború után a japán császár több kísérletet tett arra, hogy befolyását növelje a koreai királyi udvarban. Kezére játszott, hogy a gyenge és erőtlén Kodzsong király helyett még mindig apja, Tevongun régensherceg irányította az országot. Az udvaron belüli széthúzás még inkább kiszolgáltatottá tette a királyságot. Min hercegnő, Tevongun régensherceg hitvese, Kodzsong király anyja az oroszok felé húzott, amit Japán rendkívüli bizalmatlansággal fogadott. A császár követek által igyekezett a koreaiakat jobb belátásra bírni, távolról sem teljes sikerrel, lévén hogy a királyi udvar jelentős része a szigetországban egyre fenyegetőbb veszélyt szimatolt. Végül a japánok drasztikus lépésre szánták el magukat: 1895.

október 8-án a kora reggeli órákban japán nindzsák hatoltak be az udvarba, és brutálisan meggyilkolták Min hercegnőt és két udvarhölgyét. Hiába volt az orosz és más követek tiltakozása, Miura Goro, a gyilkosság állítólagos japán kiagyalója és a többi elkövető nem felelték tettükért. A szörnyű tragédiát követően, mely üلمي incidensként vonult be Korea történetébe, Kodzsong király és fia, Szundzsong koronaherceg a rá következő év februárjában, tartva az újabb japán atrocitásoktól, az orosz misszióra menekültek, ahol majd egy évet töltöttek el. Bár később a király feladta önként vállalt, furcsa száműzetését, sőt Japán nyomására – a kínaiaktól való függetlenség demonstrálásaként – a Mennyei Birodalom uralkodójával azonos rangú császárrá koronáztatta magát, a dolgok további menetén ez mit sem változtatott. Császárság ide, császárság oda, 1905-ben Japán saját protektorátusává nyilvánította Koreát, majd 1910-ben teljesen annektálta, véget vetve az ország önállóságának, felszámolva a Li-dinasztia ötszázéves uralmát.

A KOREAI NEMZETI NÉPRAJZI MÚZEUM

A palotán belül egy pagodaszerű épületben található a Koreai Nemzeti Néprajzi Múzeum. Átfogó képet kaphatunk benne a koreai népművészetről, a vidék és az egyszerű emberek életéről, gazdálkodásáról, sokszínű kulturális hagyományaikról, misztikus hiedelemvilágukról.

PUKCSHON: FALU A VÁROSBAN

Ha a néprajzi múzeumhoz közel eső, oldalsó kapun távozzunk a palotakomplexumból, Pukcshonban találjuk magunkat. A szó „északi falut” jelent, de ez itt nem a „vidék”, errefelé nem a vidéki parasztság lakott, hanem a királyhoz kötődő legbefolyásosabb és leggazdagabb rétegek. A csodálatos, többségükben a 20. század elején újjáépített és modernizált, de változatlanul hagyományos koreai stílusban tündöklő rezidenciák szűk sikátorokon keresztül közelíthetők meg. A látvány pazar, a séta kellemes. Bár a házakat itt erődtéményszerűen veszik körbe a kerítések, egyik-másikba betekinthetünk, megcsodálhatjuk a kicsiny belső udvarokat, a lágyan ívelt tetőket.

Pukseon

Lent: Csángdak Palota
trónterme
és Titkos Kert

Jobbra: királyi trón
a Csángdak Palotában

A CSHÁNGDAK PALOTA ÉS A TITKOS KERT

Pukcshontól nem messze található a főváros másik nevezetes (ha nem a legnevezetesebb) királyi rezidenciája, a Cshángdak Palota, mely 1997-ben került fel az UNESCO világörökségi listájára.

A palota építését 1405-ben szintén Tedzso király rendelte el, aki a Kjangbok Palotában történt véres családi leszámolások után rossz szellemek által nem lakott, új rezidenciát keresett magának. Az építkezés hét évig tartott, természetesen a fengsuj előírásai szerint, azaz hátul, északon hegygel védve, elől, délen patakocskával határolva. Szembetűnő, hogy míg a Kjangbukkungot mértanilag hihetetlen precizitással tervezték meg, a Cshángdak Palotánál más szempontok játszottak szerepet. Az épületek legalább annyira impozánsak, mint a másik palotában (a bejáratú kapu még talán grandiózusabb is), itt a vezérlő elv mégis inkább az épületek természettel alkotott harmóniája volt. Az elszórtan fekvő palotaszárnyak és egyéb létesítmények belesimulnak a dimbesdombos környezetbe. A komplexum – háborúk, pusztítások, természeti katasztrófák miatt – kisebb-nagyobb megszakításokkal évszázadokon keresztül szolgált a Li-dinasztia lakhelyéül. Királyi székhely funkcióját csak a 19. század hetvenes éveiben veszítette el, amikor a szomszédos Kjangbukkungot újjáépítették, és a király is odaköltözött.

A főkaput elhagyva a palotába egy hidacsán keresztül juthatunk be, melyet 1411-ben építettek. Ez ma Korea legrégebbi épen maradt kőhídja.

Sétánk során gyönyörködhetünk a trónteremben (Indzsangdzsan), ahol a koronázási ceremóniákra, a külföldi követek fogadására és egyéb fontos állami rendezvényekre került sor. Az épület többször megsemmisült, átépítették, jelenlegi formáját a 19. század elején nyerte el. Figyelemre méltó a többi épület is, ahol a király a napi rutin szerint minisztereivel, tanácsadóival folytatott megbeszéléseket az államügyekről (Szondzsangdzsan), ahol a magánéletét élte, illetve hivatalos asszonyait vagy nem kevésbé hivatalos ágyasait fogadta (Hjudzsangdang).

Mielőtt tovább mennénk a Titkos Kertbe (Pivon), mely a palota hátsó fertálya, a magánlakrészekről egy kicsit jobbra, egy viszonylag új építésű palotarészt láthatunk. Jellegzetessége, hogy színezése egyszerű, már-már az arisztokrata udvarházakhoz hasonló stílusúnak mondhatnánk. 1926-ban, a japán megszállás idején itt hunyt el az utolsó koreai uralkodó, Szundzsong király, akit a történészek erőtlen, tehetségtelen vezetőként tartanak számon.

A séta során egy csodálatos kis lótosz tavacska mellett, nyári időszakban lombos fák árnyékában van módunk rövid szusszanásra.

Utunkat egy kisebb emelkedő után az örök fiatalság kőkapuján átlépve folytathatjuk a Jangdzsangdang rezidenciáig. A lakrészt 1827-ben építtette az akkori király olyan stílusban, melyet főnemesei, a *jángbánok* is kedveltek. A király, aki a külvilágtól hermetikusan elzártan élte életét, azzal a céllal emeltette a palotakert hátsó traktusaiban ezt az épületegyüttest, hogy ott elvonultan, távol a kíváncsi szemektől maga is megtapasztalhassa alattvalói életvitelét. Gróf Vay Péter, magyar püspök és világutazó, aki a 20. század legelején személyesen is megfordult a királyi udvarban, saját beszámolójában egyebek mellett azt emelte ki, hogy mennyire érdeklődő

és információéhes volt a király az audiencia során. A külvilágban tapasztalt legapróbb, olykor jelentéktelennek tűnő részletek iránt is mohó tudásvágyat mutatott.

INSZÁ-DONG, A KÉZMŰVESEK UTCÁJA

A Cshángdak Palotával majdnem szemközt találunk egy hangulatos kis utcát, melyet a legtöbb útikönyv kézművesek utcájaként jelöl. Az utca neve nem teljesen fedi a valóságot. Bár tény, hogy rengeteg itt a koreai népművészet és iparművészet legkülönbözőbb portékáit, csecsebecsét kínáló kisebb-nagyobb üzlet, a mellékutcákban ugyanilyen számban találunk bájos kávézókat, teázókat, valamint jellegzetes, koreai éttermeket is.

A CSHÁNGGGJANG PALOTA

A paloták közül a legnagyobb területen, a Cshángdak Palota tözsomszéd-ságában, attól keleti irányban fekszik a Cshánggjang Palota. Megköze-líteni az oldalsó, keleti kapun keresztül lehet. A kellemes környezet és a szép épületek ellenére a koreaiak fájó emlékeket őriznek e palotakomp-lexum kapcsán. Ezt a területet az idegen megszállás idején állatkertté alakították, hogy ezzel is porig alázzák a függetlenségüktől megfosztott koreaiakat.

A TOKSZU PALOTA

A Kjangbok Palotától délre, a városháza mellett juthatunk el a Tokszu Palotába, mely a királyi család tagjai számára épült, de ténylegesen ural-kodói célokra csak a 16. század végén, a 17. század elején használták, amikor a többi palota a háborúk miatt használhatatlanná vált, illetve át-építés, renoválás alatt állt. A palota meglehetősen kétes szerepet játszott a monarchia történetének végnapjaiban. Kodzsong király, felesége meg-gyilkolását követően, 1896 februárjától majd egy éven keresztül az orosz misszió talált menedéket, majd amikor feladta „önkéntes száműzetését”, a Tokszu Palotába helyezte át székhelyét. Akkor született több „nyugati” stílusú épület, melyek ma is állnak. A palota falain belül művészeti múze-um található. A főkapu előtt nézhetjük meg az őrségváltást.

A KJANGHVI PALOTA

Innen kicsit nyugati irányba található Szöul öt nagy palotája közül a leg-kisebb, a Kjanghvi Palota. Valamikor ez is jelentős épületegyüttes volt, a késői Csoszan-korban (17–19. század) legalább tíz királynak szolgált lakhelyül. Egy időben íves híd kötötte össze az akkor szomszédos Tokszu Palotával. Fekvése folytán Nyugati Palotának is nevezték, mígnem jöttek a megszállók, akik úgy gondolták, hogy legfőképpen e helyütt szüksé-ges felépíteniük iskolájukat saját állampolgáraik számára. A palota szinte

totálisan megsemmisült, a részleges helyreállítási munkák 1990-ben indultak meg. Ha eljövünk ide, ne hagyjuk ki a Szöul történetét bemutató szomszédos múzeumot.

A CSHANGGJÉ-PATAK

A paloták után érdemes sétálni egyet a Cshanggjé-patak mentén, mely a fontos tájékozódási pontként szolgáló Li tábornok szobrától indul, és szinte teljes hosszában átszeli a belvárost. A patak több mint 8 kilométer hosszú, és ma a szöuliak egyik legkedveltebb pihenőhelye. A patak medre és partja gyönyörűen kiépített, számtalan látványosság tarkítja. A környéket főként hétvégén lepik el a hömpölygő tömegek.

A patakmeder utolsó száz esztendeje kiválóan szimbolizálja a koreaiak által megtett hosszú és igen eredményes utat. Képzeljük el a várost, melynek ez a kis patak jelentette egykor határait, aztán ugorjunk a huszadik század elejére, és jelenjenek meg lelki szemünk előtt a patak mentén sorakozó viskók. A lakosság száma a nagymérvű szegénység közben is növekedett, a patak pedig egyre inkább szemétkerakó és szennyvízelvezető szerepet töltött be. A tarthatatlanná váló állapotot 1958-ban úgy szüntették meg, hogy betonlapokkal lefedték a medret, majd húsz év múlva 16 méter széles magasutat húztak fel rá, körülötte pedig kiépült az akkortájt modernnek számító kereskedelmi és ipari negyed. Aztán jött egy Li Mjongbák nevű polgármester 2002-ben, aki felvetette, hogy „csináljanak” újra patakot, építsék át az időközben inkább élehetetlen dzsumbujnak, mint modern városközpontnak nevezhető negyedet. A projekt körülbelül egymilliárd amerikai dollárt emésztett fel, a munkálatokról a legnézettebb ismeretterjesztő csatornákon láthatunk a kivitelezés grandiózusságát alátámasztandó, elképesztő adatokkal spékelt dokumentumfilmet. A polgármester nagyot álmodott, a koreaiak pedig megvalósították. Hogy sokba került? Nyilvánvalóan. Hogy megérte? Szerintem és megannyi szöuli szerint, akik örömmel vették ismét birtokba a környéket, a válasz: egyértelmű igen.

A CSONGMJO

A patak környékén még számtalan fontos dolog található, így mindenekelőtt a Királyi Szentély, az

ún. Csongmjo, mely nagyjából a Kjangbok Palotával egy időben épült. Két király kivételével valamennyi Csoosan-uralkodó és hitvese itt lelt végső nyugalomra.

Fontos tudni: nem a testük, hanem a lelkük. A kettő a koreai hagyományok szerint különválik. Nem a királyok földi maradványait őrzik a szentélyben, hanem fatáblára vésve legfőbb üzeneteiket, spirituális energiájukat. A földi maradványok a főváros környékén precízen kiválasztott királyi sírhelyekben nyugszanak.

Az uralkodók évente legalább ötször látogattak el a szentélybe, konfuciánus hagyományok szerint tisztelegve az ősök előtt, egyúttal fohászkodva jóindulatú támogatásukért, egy sikeres háború megvívása vagy éppen az az évi bő termés érdekében. Ma már csak egyszer kerül sor a szertartásra, hagyományosan május első vasárnapján. A szertartás, melyet az UNESCO a világörökség részének nyilvánított, tanulságos, érdekes, felemelő és roppant fárasztó, csak a legérdeklődőbbeknek ajánlom. A ceremónia során a korabeli ruhákba öltözött egybegyűltek és az érdeklődő vendégek előtt megnyitják az egyébként egész évben zárva tartó termeket, kihozzák az elődök szellemét idéző falapokat, és megtörténik a találkozó az élő és a földön túli világ legfőbb szereplői között egy fieszta keretében.

A Csongmjo parkja és az épületek egyébként önmagukban is megérik a sétát. A rendkívül monumentális, mégis végtelenül egyszerűnek ható épületek kiválóan visszaadják a hely szellemét. A nagyobbik szentély Korea leghosszabb tradicionális építménye.

A CSOGJÉ-KOLOSTOR

Valahol a Kjangbokgung és a Cshangdak Palota között találhatjuk a koreai buddhizmus legnagyobb és legbefolyásosabb ágának egyik főtemplomát, a Csogjé-kolostort. Nagyon szép és impozáns a központi szentély, bár a környezete kicsit eklektikusnak, rendezetlennek és zajosnak tűnik. A kolostorhoz közel eső utcákban boltocskák tömege árusítja a legkülönbözőbb buddhista ereklyéket, kegytárgyakat, de vásárolhatunk itt komplett férfi és női szerzetesi ruhatárat téli, illetve nyári kivitelben egyaránt.

Fent: Cshangggjé-patak

Jobbra: Őrségváltás
■ Tokszu Palotánál

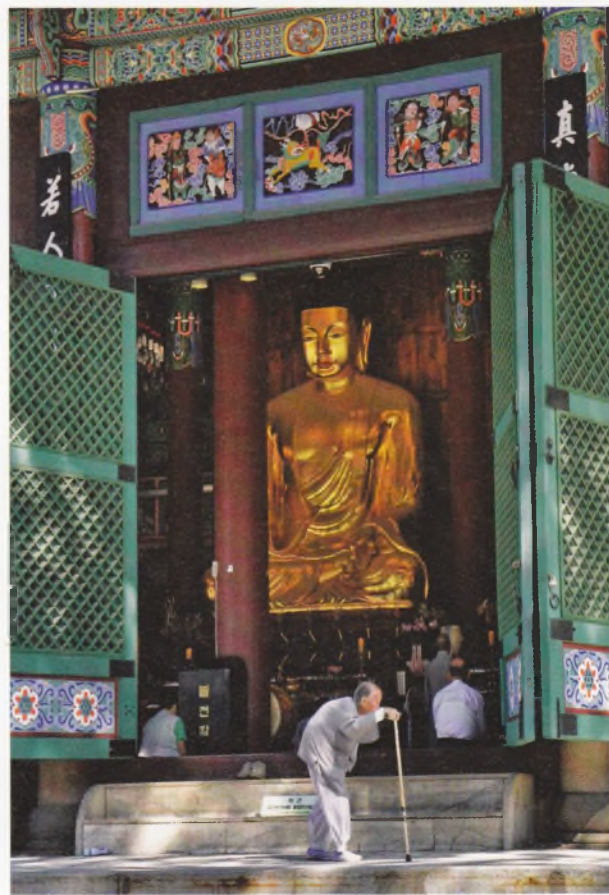
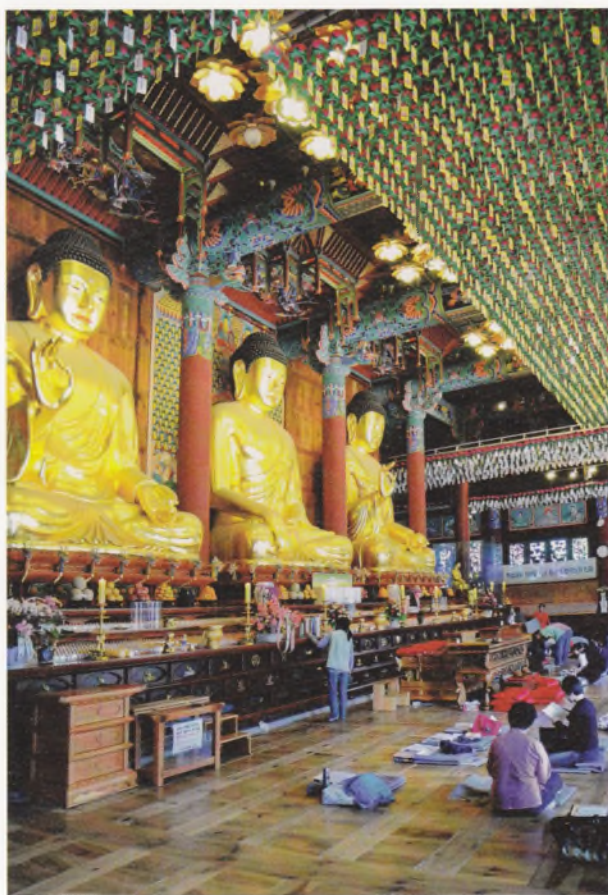
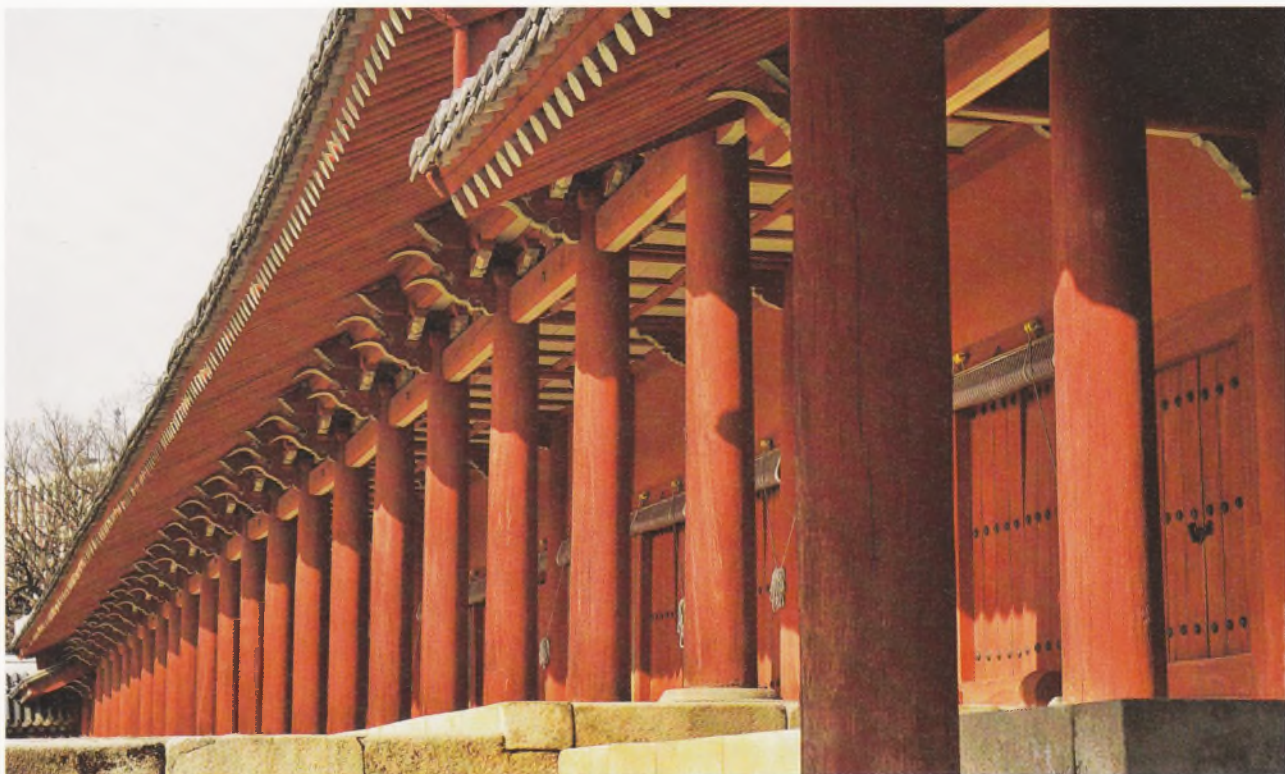
Következő oldalon fent:

Királyi Szentély

Lent: Csogjé-kolostor

képei

A THÁPKOL PARK

Ugyancsak a Cshanggjé-patakhöz igen közel található egy érdekes kis park, melyet Thápkol Parknak hívnak. Valamikor a 15. században fontos buddhista központ, a Vongákszá-templom működött itt, később a főbb épületek megsemmisültek, a kolostor elköltözött, viszont ma is megcsodálható a régi templomból megmaradt tűzemeletes, csodálatosan faragott kőpagoda. A park arról is híres, hogy fontos szerepet játszott az 1919. március 1-jei függetlenségi mozgalom során. Lévéen ez a park Szöul első és akkor egyetlen közparkja, a mozgalom elindítóit itt olvasták fel először a függetlenségi nyilatkozatot, mely a japán megszállás és a gyarmatosítók által elkövetett igazságtalanságok ellen emelt szót. A mozgalom elbukott, a japán megtorlásnak több százan estek áldozatul, a parkban található jó néhány emlékmű rájuk emlékezik, nekik állít örök emléket.

A MJANGDONG-KATEDRÁLIS

Szöulban és vidéken is a városképhez tartozik a megszámlálhatatlan keresztény templom, melyeknek jelenléte különösen éjszaka, kivilágított, égbe meredező keresztjeik révén igazán szembetűnő. Építészetileg ugyanakkor kevés szót érdemelnek, többnyire modern és kevésbé modern betonkolosszusokról lévéen szó. Údító kivétel a Mjangdong bevásárló negyed tőszomszédságában található Mjangdong-katedrális, mely a koreai katolikus egyház fellegrára. Impozáns, neogótikus épületegyüttes. A főtemplom mellett itt működik a koreai katolikus egyház adminisztratív központja is. A templom építését Kodzsong király rendelte el 1894-ben, a munkálatok 1898-ig tartottak. Jellemző Korea fejlődésére, hogy hosszú évtizedekig e katedrális volt a koreai főváros egyik legjelentősebb modern kori épülete, ma pedig szinte eltörpül a megannyi felhőkarcoló árnyékában.

A KVÁNGDZSÁNG

Csongno kerület bemutatásának végére hagytam Szöul első, ma is működő piacát, mely a Cshanggjé-patak partján helyezkedik el. Fedett helyen, utcányi üzletek kínálják itt portékáikat, köztük a koreai konyha hagyományos termékeit. A nyüzsgés és a kínálat leírhatatlan. A legkülönbözőbb tengeri herkentyűktől a füstölt, főtt disznófejig itt mindent megtalálunk. Nyugodtan kóstolgassunk, az ételek garantáltan frissek, még ha egyik-másik egy kicsit talán túl egzotikusnak is tűnhet számunkra.

A környéken több nagybani piac található, mely a különféle arany ékszerektől kezdve a háztartási cikkekig szinte mindent kínál. A nagybani piacok környékén számtalan, elsősre talán túl egyszerűnek, piszkosnak tűnő kis étterem üzemel. Korábban ide csupán a szegényebb, főként munkásemberek tértek be olcsó, de tartalmas étel reményében, hogy aztán néhány üveg *szodzsunak* nevezett rizspárlat után feledjék nehéz napjukat. Ma egyre inkább változik a vendégek köre. Az ételek jók és továbbra is olcsók, s a hangulat főként a késő esti órákban remek. Ilyenkor a helyiek is jobban megnyílnak, lehet velük ismerkedni, diskurálni.

SZÖUL VÁCI UTCÁJA, A MJANGDONG

Aki kicsit másra vágyik, az is biztosan megtalálja a számára legmegfelelőbbet ebben a kerületben. Érdeemes felkeresni a Mjangdong környékét, ahol éttermek és kávézók tömkelege várja a vendégeket. Itt még a vég-sőkig globalizált, kizárólag a nemzetközi márkákban hívők is megtalálhatják zsebpénzüik elköltésének általuk leginkább preferált módját.

EGET OSTROMLÓ ÉPÜLETEK

Mint említettem, Szöul, megannyi történelmi nevezetessége ellenére, alapvetően modern város. Ezt rögtön megtapasztalhatjuk, amint megérkezünk a főváros nemzetközi repülőtérére, Incshanra. A reptér épülete rendkívül impozáns, elhelyezkedése is különleges, merthogy egy apályos, tengertől visszanyert területre emelték. A reptérrel még illik elmondani, hogy nemzetközi mércével is rendkívül gyors és kedves kiszolgálásban lehet részünk, aminek köszönhetően Incshan évek óta vezeti a legmagasabb szolgáltatásokat nyújtó repterek rangsorát.

A város felé tartva kialakulhat némi hiányérzetünk. A bevezetőút mentén a remélt felhőkarcolók helyett szocreál típusú lakótelepeket láthatunk. Ne feledjük, egy tízmillióra duzzadt városról van szó, melynek lakosságát meglehetősen szűk területen kellett elhelyezni.

A valóban modern Szöul üvegpalotái három kerületre koncentrálódnak. A reptérrel bevezető autópálya, az Olimpia út bal oldalán fekszik Jaido-sziget, mely a főváros és egyben az ország pénzügyi központja. Számos nagyvállalat, bank, hotel és bevásárlóközpont helyezkedik itt el. A sziget ad otthont a Koreai Köztársaság legbefolyásosabb média-birodalmainak és a koreai törvényhozásnak is. A parlament robusztus, meglehetősen mogorvának tűnő épülete jól látható az Olimpia útról is.

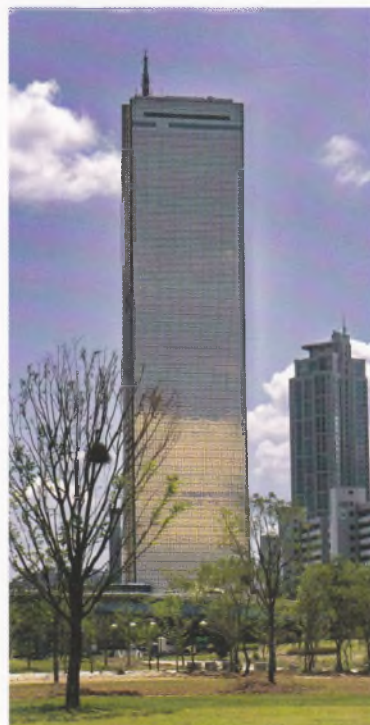
Az üvegcsodák másik csoportját a történelmi városrészhez közel, lényegében a Cshanggjé-patak partján, illetve környékén emelték. Megkapó látvány, különleges élmény szemügyre venni a felhőkarcolók és a hagyományos stílusú épületegyüttesek e sajátos egyvelegét.

A Hán folyó túlpartján találjuk Szöul Kángxám kerületét, mely Psy világsikert arató nótájának (*Gangnam Style*) köszönhetően került a köz tudatba. E városrész a modern Szöul legfőbb üzleti negyede. Számos nemzetközi konglomerátum központját találhatjuk itt, köztük a hazánkban is ismert Samsungét és Hankook Tire-ét. E negyedbe települt az ország egyik legnagyobb és legismertebb vásárvárosa, a COEX, tőszomszédságában érdemes pillantást vetni az 1988-as szöuli olimpia fő rendezvényeinek helyet adó olimpiai stadionra.

Egyesek talán hiányolhatják az égbe törő, magassági rekordokat döntögetni igyekvő felhőkarcolókat a város sziluettjéből. Meglepő lehet a hiányuk azért is, mert tudvalevő, hogy Korea építőipari kapacitása határtalan, mint azt leginkább Kuala Lumpur vagy éppen Dubai csodaépületei bizonyítják. Nos, tény, hogy a szöuli hatóságok hosszú ideig nem engedélyezték felhőkarcolók építését egy bizonyos magasságon túl, alapvetően

*Szöul legmagasabb épülete.
a Hanwha Biztosító*

a repülés biztonságának szempontjait szem előtt tartva. Szöul legmagasabb épülete ezért mindmáig a Jaido-szigeten található, 63 emeletes Hanwha Biztosító. Az utóbbi időben enyhülni látszik a hatósági szigor, aminek köszönhetően több százemeletes vagy annál is magasabb felhőkarcoló építése vette kezdetét. Nem kizárt, hogy mire e könyv megjelenik, már ezek az épületek lesznek a modern Szöul meghatározó látványosságai.

A SZÖULI KARNEVÁL

A karnevál valójában egy vallási ünnep, amelyre általában május elején, Buddha születésnapjához időzítve kerül sor szinte valamennyi nagyvárosban és vidéki templomban. Ilyentájt a kolostorokat feldíszítik, színes lampionokkal kivilágítják, így készülve a buddhisták legnagyobb ünnepére. A többnyire lótuuszvirág alakú lampionok meggyújtása a buddhisták számára szimbolikus tartalommal bír, a jó cselekedetek iránti elkötelezettséget, a felülkerekedést a világ sötét felén, a megvilágosodást jelenti. Az ünnepségek fénypontja a szöuli lótuuszlampion fesztivál, mely méreteiben és színeiben vetekszik a dél-amerikai fesztiválokkal. A hangulatról és a látványról a különböző rendezekhez tartozó buddhista kolostorok szerzetesei és szimpatizánsai, valamint néptáncosok és népzeneészek színes kavalkádja gondoskodik. Az esti mintegy háromórás felvonulás során megcsodálhatjuk a legkülönbözőbb formájú és méretű lampionokat, a hagyományosaktól kezdve az elefántot, pagodát vagy éppen sárkányt formázókig. Több ezren tengernyi lampionnal vesznek részt e különleges forgatagban.

A SZÖULI ÉJSZAKA

Koreában az európai stílusú éjszakai életnek nincs igazi hagyománya, de a felzárkózás e téren is megállíthatatlan. Az idősebb, negyven feletti korosztályok többnyire a tradicionális koreai éttermeket részesítik előnyben. A mulatozó társaságokat jellemzően nem a baráti szálak, sokkal inkább a közös munkahely, az üzleti kapcsolatok kötik össze. Bár a társaságok általában igen harsányak, agresszivitásnak, kötekedésnek nyoma sincs.

Aki Koreába érkezvén az éjszakai élet egyéb helyi sajátosságait szeretné feltérképezni, érdemes célzottan választania Szöul néhány, ilyen jellegű szolgáltatásra specializálódott negyedéből. Mivel az effajta kapcsolódási forma nem annyira régi keletű, e szórakozónegyedekben az átlagéletkor döntően negyven év alatti. Az éjszaka tehát a fiatalságé. A szöuli éjszaka igazi, már-már ipari park méretű központjai közül az Itevon, az Ápkudzsong és a Hongde-Szincson a legismertebbek.

Ma már talán nem annyira felkapott szórakozó negyed az Itevon utca és környéke. A szöuli amerikai bázishoz való közelsége miatt az amerikai katonák által szívesen látogatott hely. Tucatnyi külföldi étterem mellett számtalan kisebb koreai kifőzdét találunk a környező kis utcákban, ahol a vendég akár éjfél után is elfogyaszthat egy laktató koreai vacsorát. Van itt minden, mi szem szájnak ingere. A nemzetközi gyorséttermi láncok

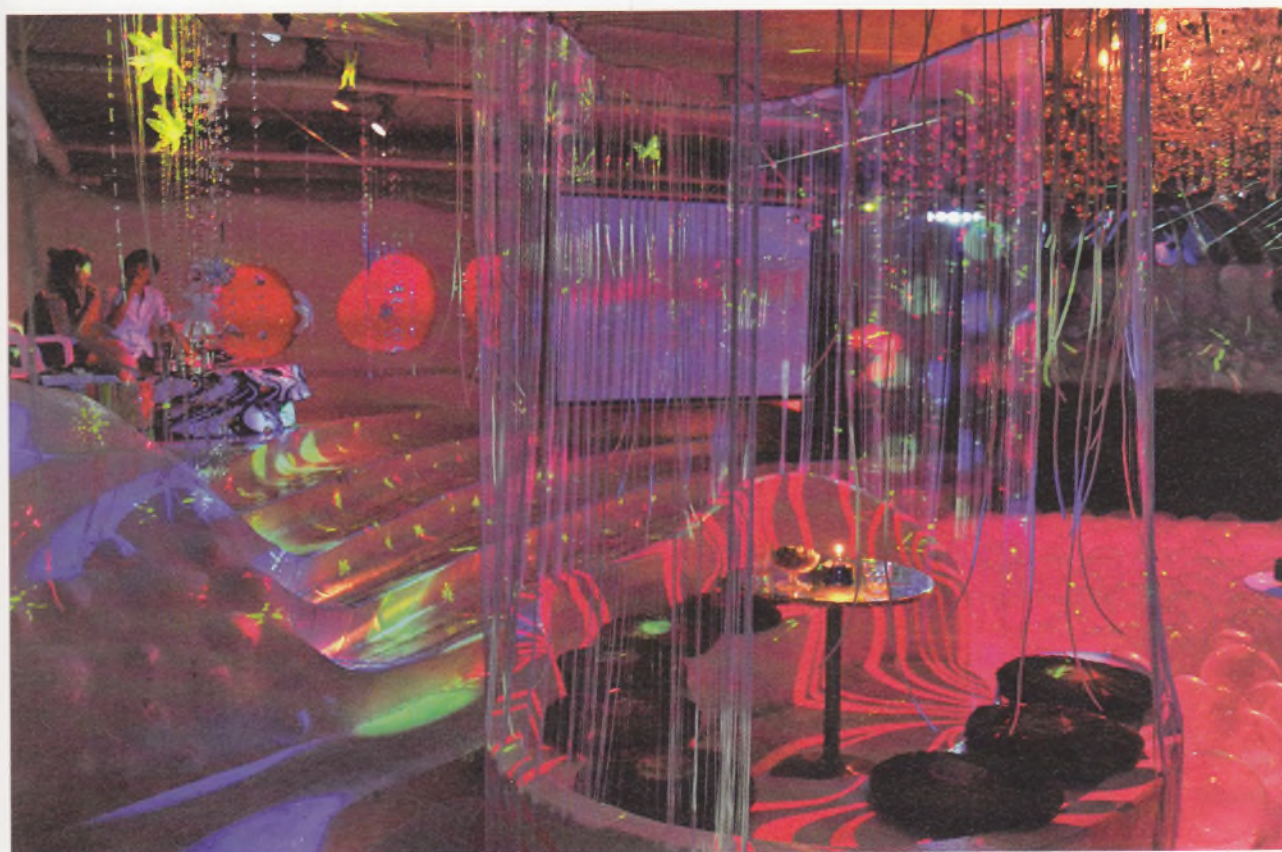

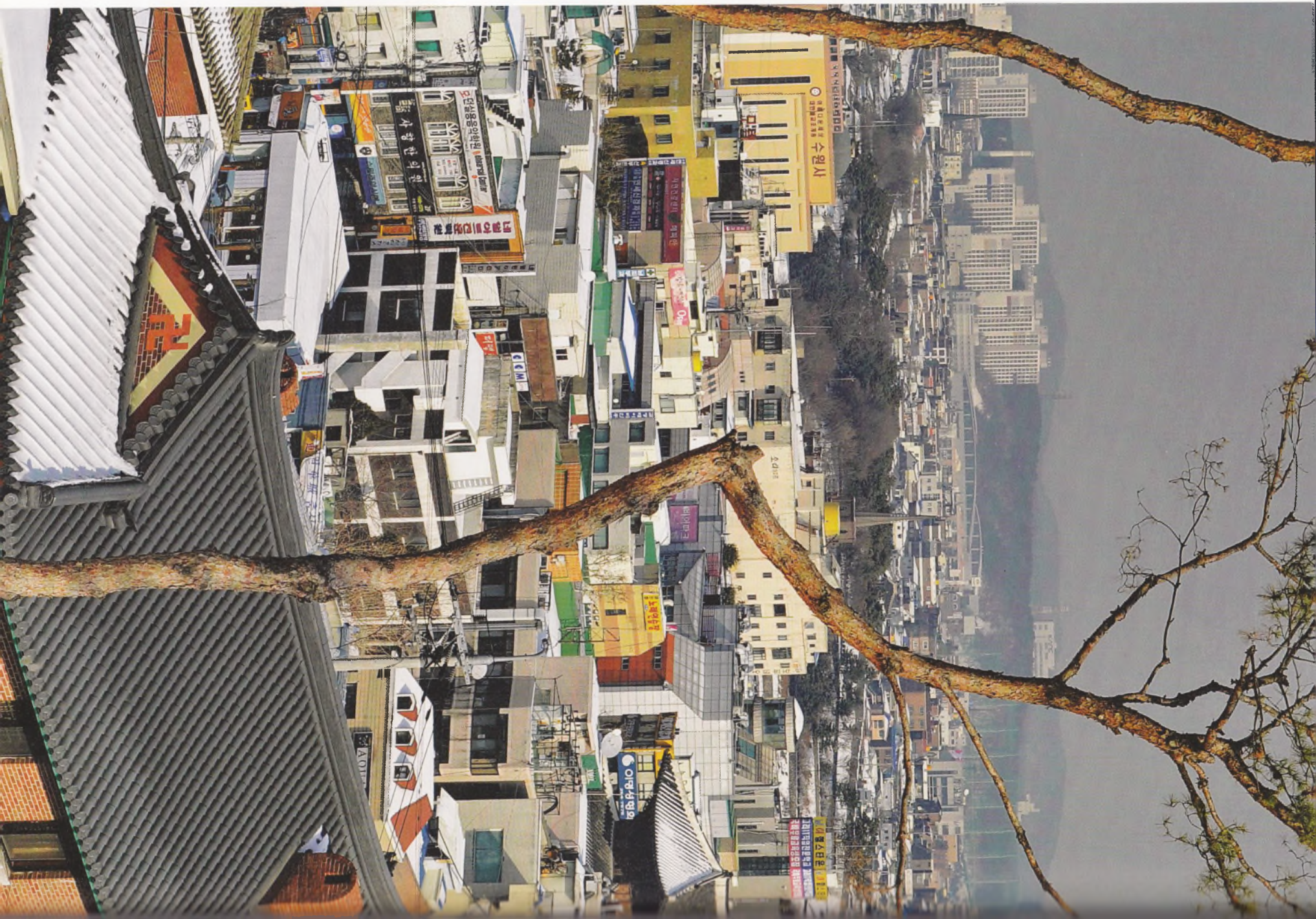

üzletein kívül az autentikus orosz, török, német, japán, osztrák, mexikói, olasz, cseh, netán marokkói konyha képviselőit is megtalálja alig egy négyzetkilométernyi területen. Főként hétvégén óriási a nyüzsgés, a külföldiek meghatározó többsége révén igazi multikulti hangulatban zsong a negyed.

Az Ápkudzsong vagy Ápku főként a koreai aranyifjúság egyik legkedveltebb találkahelye. A szöuli éjszakai élet fellelővára, egyben a főváros fontos dizájncentruma is. Nagyon sok tehetős embernek, ismert művészeknek van itt az állandó lakóhelye. Lényegesen nagyobb területen fekszik, mint az Itevon. Központja a Rodeo Street, ahonnan minden jelentősebb szórakozóhely elérhető. A legkülönbözőbb éttermek, bárók, klubok, karaoke-szalonok közül válogathatunk. Az, hogy a környék a gazdagok terepe, rögtön nyilvánvalóvá válik, amint meglátjuk a legújabb luxusjárgányaikból kilépő, az utolsó francia divat szerint öltözködött koreai fiatalokat. Hamisíthatlan milliomos glamour. A bárók rendkívül tiszták, kulturáltak, többségük új vagy felújított, elvéve, maximum csak a periferián akadnak régebbi, kevésbé flancos helyek. A zenei kínálat a helyi fiatal, gazdag ifjúság igényeihez illeszkedik: harsog a koreai pop, zeng a techno és más elektronikus zenék. A táncparkettet felszántják a főleg tinikből álló párok. Egyik-másik helyet igyekeztek egyedien kialakítani, az arab stílusútól a legmodernebbig minden megtalálható.

Az én ízlésemhez a Hongde-Szincson negyed áll a legközelebb. Hongde-Szincson a diákok fő gyülekezőhelye, hiszen a közelben négy nagy egyetem (Jonsze, Ihvá, Hongik, Szagáng) található, több mint százezres diáksereggel. A Hongde-Szincson a három említett szórakozónegyed közül a legnagyobb és talán a legszínesebb is. A számtalan koreai kifőzde mellett természetesen tucat számra vannak itt külföldi éttermek is, a választék óriási. A negyedben rengeteg karaoke-, zenés bár, diszkó, jazz klub található, többségük egészen hajnalig nyitva tart. A Hongde-Szincson egyik-másik utcácskájából igazi underground hangulat árad.

A FŐVÁROS KÖRNYÉKE

Színes kapcsolódást és élményeket kínál Szöul környéke. Régmúlt idők és a közelmúlt szép vagy épp hátborzongató emlékei elevenednek meg a főváros vonzáskörzetében. Phánmundzsom, illetve a két Koreát elválasztó demilitarizált övezet mindössze 40-50 kilométerre esik a fővárostól, hátborzongató és egyben egyedülállóan érdekes élményt nyújtva az érdeklődőnek. Aki más jellegű izgalmakra vágyik, annak ajánlhatom a közeli Sárga-tenger partját, a megannyi történelmi viszontagságot látott Kángxvá-szigetet vagy a kulturális világörökség részét képező szuvoni várat, netán valamelyik királysír megtekintését. A faluról és a vidéki kézművességről ad átfogó képet a jongini skanzen, valamint az icsbani porcelánváros. A közelben található óriási vidámpark és állatkert a gyerekekkel érkező turisták körében lebet méltán népszerű.

A SZUVON-HVÁSZANG-ERŐDÍTMÉNY

Szuwon a fővárostól mintegy 40 kilométerre fekvő város. Akár busszal, akár kocsival közelítenénk a helyszínhez, ne várjunk azonnali csodát. A városba érve tulajdonképpen azt is gondolhatnánk, hogy még mindig Szöulban járunk, a különbség talán csak annyi, hogy a megszokottnál is több a Samsung hirdetés, merthogy a városban található az óriáscég több gyára és kutatóintézete. Máskülönben Szuwon tipikus koreai szatellitváros. Legkönnyebben és leggyorsabban metróval juthatunk ide, alig több mint egy óra alatt. A város legismertebb látványossága a Hvászang-erődítmény. A már első pillantásra is rendkívül impozánsnak tűnő építmény 1997-ben került fel az UNESCO világörökségi listájára. Az épületkomplexum nevének első szótagja, a *hvá*

(jelentése: csodálatos, gyönyörű) a közelben fekvő hegyre utal, a *szang* pedig várat, erődítményt jelent.

Az erődítmény építése 1794-ben kezdődött és közel két és fél évig tartott, ami semminek tűnik a hatalmas méreteket látva. Első ránézésre egyébként Európa középkori várfalai juthatnak eszünkbe, a különbség annyi, hogy a bástyákat és őrtornyokat a koreai építészetre jellemző pagodatetők díszítik.

A vár keletkezésének szomorú története van: építését a Csoszan-dinasztia 22. királya, Csangdzso rendelte el egyfelől, mert új, modern, jól védhető fővárost képzelt el birodalma székhelyül, másfelől, megelégedve a családon belül dúló állandó intrikákat, egy csendesebb, a családi belharcoktól független, távolabbi központból szeretne volna kormányozni országát. Szuwon a tengerhez közeli fekvése és földrajzi védettsége okán is jó választásnak tűnt. A király eltökölttségét bizonyítja, hogy 1796-ban ide helyeztette át tragikus sorsú apjának, Szádo hercegnek a sírját.

SZÁDO TÖRTÉNETE

Jangdzsónak, a dinasztia 21. uralkodójának két fia volt. Szádo herceg másodikként született, de mivel bátyja korán meghalt, ő lett a királyi trón első számú várományosa. Szádo azonban – gyilkos szenvedélyében is megnyilvánuló mentális zavarai miatt – nem bizonyult alkalmasnak a dinasztia továbbvitelére. A király tanácsadóira hallgatva elrendelte, hogy

Fent: Buddha-szobor, Szuvon

Jobbra fent: a szuvoni városfal, előtérben az őrtorony

Lent: a várkapu

*72-73. oldal fent és jobbra lent: Pomunszá-templom, Szakmo-sziget
Balra lent: dolmen, Kángbvá-sziget*

fia önkezűleg vessen véget az életének, amit azonban Szádo megtagadott. Erre a király élve egy rizsesládába záratta fiát, aki nyolc napig bírta a megpróbáltatást, és iszonyú kínok között távozott az élők sorából. Egyes történészek vitatják Szádo betegségének tényét, és halálát inkább a családi intrikákra vezetik vissza. Akár így volt, akár úgy, a lényeg, hogy Csangdzsót végül nem a fia, hanem annak gyermeke követte a trónon, aki hatalomra kerülését követően rögvést rehabilitálta apját, Szádót, sőt iránta táplált tiszteletétől vezéreltetve nemcsak áthelyeztette sírját a királyság új fővárosának kiszemelt Szuvonba, de külön templomot is alapított emlékére.

A város végül nem vált a királyság központjává, mindazonáltal a Hvászang-erődítmény a koreai építészet egyik remekműveként maradt az utókorra, megidézve a monarchia szebb napjait. Az erődbe királyi lakot is építettek, a Hvászang Henggungot, amely a japán gyarmatosítás évei alatt szinte teljesen megsemmisült. A helyreállításra az 1990-es években került sor. Ennek köszönhetjük, hogy az erődítmény mellett a palotát bejárva egyre inkább erősödik illúzióink: igazi királyi falak vesznek körül bennünket.

Az erődítményrendszer közel 6 kilométer hosszú, magassága 4 és 6 méter között ingadozik, nagyobb része gyalogszerrel bejárható. A Hvászangot a falakon kívül eredetileg 48 különböző funkciójú építmény alkotta, melyeknek nagy részét ma eredeti állapotukban csodálhatjuk meg. Négy főkapu, őrtornyok, megfigyelőpontok, titkos átjárók, füstjelző kémények, harangtornyok alkotják egyebek mellett ezt az erődítményrendszert. A várat kőből és téglából emelték, a kor legmagasabb technikai színvonalán, egyesítve a különböző térségbeli országok várépítési tradícióit. A falakon belül lakók vízellátását a várost átszelő patak biztosította.

Az erődítményrendszer építményei közül méretei és kifinomult díszítettsége révén kiemelkedik a négy főkapu. Különösképpen csodálatos és impozáns a déli kapu, melyet Pháldálmunnak neveznek, illetve a Csángánmun, az északi kapu. Mindkettőnél a kőalapzaton álló, kétemeletes, jellegzetesen koreai pavilon fokozza a drámai hatást. A pagodaszerű építmények 13,5 méter magasak, 9 méter szélesek, és nagyon hasonlítanak a fővárosban található városkapukhoz. A pavilonokat félkör alakú várfal védi, melyek felső karéját lőrések, tüzelőállások csipkézik. A déli kapu arról is nevezetes, hogy itt található egy gyönyörűen megmunkált harang, melyet a 11. században öntöttek.

A keleti oldalon foglalnak helyet a Pongdonnak nevezett kéményszerű építmények, melyek arra szolgáltak, hogy a várvédők blokád idején füstjeleket eregetve kommunikáljanak a távoli szövetségesekkel, valamint a környékeliekkel.

A várfalból kiemelkedik a Szabuk Kongszimdong (Északnyugati Őrtorony) és a Tongbuk Kongszimdong (Északkeleti Őrtorony), melyek az ellenséges hadmozdulatok nyomon követését tették lehetővé. Ámmunnak nevezték a titkos kapukat, melyeken keresztül – szükség esetén – az élelmiszer-utánpótlást, valamint a titkos küldetést teljesítők várba juttatását oldották meg.

Aki a várfalakon sétálva kedvet kap egy kis harci játékhoz, keresse fel a vár keleti főbejáratánál található parkot, ahol megfelelő oktatók segítségével próbára teheti ügyességét a hagyományos koreai íjászat terén. A koreaiak egyébként méltán büszkék harcíjászati tudományukra, melynek modern követői az elmúlt évtizedekben a nyári olimpiai játékokon szerzett megannyi éremmel bizonyították, a dicső hagyományok tovább élnek Koreában.

KÁNGHVÁ-SZIGET

Története szinte egyedülállóvá teszi a Korea észak-nyugati csücskében, Szöultól úgy egyórányi távolságra elhelyezkedő szigetet, Korea 5. legnagyobb szigetét.

A legenda szerint állítólag maga az államalapító, Tángun is járt ezen a vidéken: a szigeten található Mani-hegyen egy általa készített kőoltáron mutatott be áldozatot ősei tiszteletére. Bár kételkedésünk a legenda valóságtartalmát illetően akár jogosnak is tűnhet, tekintettel arra, hogy az időszámításunk előtti 4. évezred történéseire tárgyi bizonyíték aligha áll rendelkezésre, azt azonban ne vonjuk kétségbe, hogy a szigetet a bronzkor idején, úgy az időszámításunk előtti 1. évezred vége felé már fejlett civilizáció lakta. Erre utal az itt talált, jelentős számú bronzkori lelet, melyeknek egy része a dolmenek környékéről került napvilágra.

De mik is azok a dolmenek, melyek nemcsak a sziget, hanem egész Korea különös és sokszor misztikusnak tűnő építészeti csodái? A dolmenek bronzkori temetkezési helyek. A Koreában találhatóak a kisebbektől a több tonnásig sokféle méretben fordulnak elő. Bár Északkelet-Ázsia más országaira is jellemzőek, legnagyobb sűrűséggel mégis Koreában (Északon és Délen egyaránt) találkozhatunk velük.

A kánghvá-szigeti dolmenek száma meghaladja a százat, sokat közülük azonban szinte észre sem lehet venni, mert organikusan beépültek környezetükbe. Egyik-másikról azt gondolhatjuk, hogy egy a sok szikla közül, csak ha közelebbről vesszük szemügyre, akkor győződhetünk meg arról, hogy valójában emberi kéz által alkotott építménnyel van dolgunk. A szigeten található dolmenek többsége az úgynevezett asztal alakú sírhelyek családjába tartozik: ezeknél jellemzően a föld felszínére temették a halottat, köré magas kőlábakat emeltek, amelyeket általában egy nagyméretű kővel fedtek le. A sírok bejáratát kisebb kövekkel zárták el. A legnagyobb és az országban az egyik leghíresebb ilyen dolmen a sziget Pugün nevű településén található. Formája és méretei egyaránt impresszív: a tartófalak magassága majd 3 méter, a konstrukciót lefedő kőlap 6,4 méter hosszú, 5,2 méter széles, vastagsága meghaladja az egy métert.

A régészek és egyéb tudományágak képviselői a mai napig is vitatkoznak a dolmenek tényleges keletkezéséről és rendeltetéséről, illetve arról, hogy az évszázadok során hogyan és miért változott alakjuk, miként alakult ki az egyes vidékekre jellemző formavilág. Egy dolgot azonban senki sem vitat: e kövek az emberi társadalom korai fejlődéstörténetének

Skanzen, Jongin

fontos emlékei. Vélhetően e megfontolás alapján nyilvánította az UNESCO 2000-ben – a Kocsáng és Hvászon környékiek mellett – a kángthvá-szigeteki dolmeneket a világörökség részének.

A Kángthvá-sziget azonban nem csupán dolmenről híres. Számos középkori erődtípménnyal-maradvány jelzi, milyen fontos szerepet játszott az ország védelmében. A szigetről sokan és sokszor gondolták úgy, hogy birtoklása kulcs az egész félsziget feletti fennhatósághoz. Korea történelme során nemegyszer fordult elő, hogy idegen támadások idején itt kerestek menedéket a királyi udvar legfőbb méltóságai. Már 1232-ben, tehát nem sokkal az előtt, hogy Dzsingisz kán birodalmi ambíciói nyugati irányban Magyarországot vették célba, keleten Korea félig-meddig behódolni kényszerült, a király pedig egész udvartartásával együtt Kángthvá-szigetre menekült, ahol majd negyven éven keresztül kitartott a mongolokkal szemben. Végül a tülerő diadalmaskodott, Korea pedig a mongol birodalom vazallus állama lett. A kor egyes építészeti emlékei ma is megtekinthetők.

A 17. században hasonló eseményeket élt át a sziget, csak a támadók nem a mongolok, hanem a mandzsuk voltak. Az itt található erődtípmények jelentős része, egyebek mellett az 1656-ban épült Csondzsin-erőd ekkor lényegében megsemmisült. Bár helyreállítására, illetve új védművek építésére többször tettek kísérlet, a szigetet és erődtípményeit az újabb és újabb idegen támadások nem kímélték. A franciák 1866-ban, az amerikaiak 1871-ben hajtottak végre katonai akciókat a szigetek irányából, hogy hatalmi ambícióik és kereskedelmi érdekeik jegyében megnyissák a rendkívül zárkózott, hatalmát a külvilág kizárására építő királyságot.

1875-ben a japánok következtek. A látványos erődemonstráció jegyében összetűzést provokáltak ki. A csetepaté a japán hadihajó nevére Unjo Maru-incidensként vonult be a történelemkönyvekbe. A katonailag és gazdaságilag is legyengült Korea végül meghátrálni kényszerült, és a szigetről elnevezett kángthvá egyezmény aláírásával tovább araszolt a szakadék, az ország 1910-es japán annektálása felé. Ezekre is emlékezzünk, amikor felkeressük a szülői nyüzsgéstől merőben különböző atmoszférájú vidéket.

Az utóbbi időben, főként a szigetet a szárazfölddel összekötő híd megépítése óta növekszik a nyüzsgés a környéken, egyre több a turista, akik a sziget neve-

zetességeinek megtekintésén túl nem mulasztanak el bevásárolni az igen jó minőségű helyi ginszengből sem, amelynek jótékony gyógyhatásai széles körben ismertek és elismertek.

SZAKMO-SZIGET

Kángthvá-szigetről komp visz át egy másik szigetre, Szakmóra. Innen autóval 15 percre található a Pomunszá nevű buddhista templom, melyet a hegyoldalba építettek, és egyebek mellett grottájáról híres. A sziklabarlangban őrzött Buddha-szobrot állítólag egy helyi halász merítette ki a tengerből. Érdeemes felmászni a templom fölött magasodó Buddha-reliefhez, mely ugyan a 20. században készült, méreteinél és kimunkáltságánál fogva mégis rendkívüli alkotás, és továbbá fantasztikus panoráma tárul elénk.

A CSOSZAN-ÉRA KIRÁLYSÍRJAI

A Szöul környéki programok között említtem, bár – a fővároshoz való közelsége okán – akár szöuli nevezetességeként is ajánlhatnám a Csoosan-dinasztia (1392–1910) csodálatos hagyatékát, az eredetiségében páratlan értékű, több tucat királysír valamelyikének felkeresését. E temetkezési helyek hűen visszatükrözik a kor szellemét, az uralkodó eszme, a konfucianizmus mindenre kiterjedő hatását.

A konfucianizmus nem klasszikus értelemben vett vallás, inkább egyfajta szabályrendszer, mely az élet minden területét meghatározta a Li-dinasztia több mint 500 éves uralma idején. Egyik legfontosabb eleme az ősök tisztelete. Az uralkodónak e téren is példát kellett mutatnia, ezért a királyi családban óriási hangsúlyt fektettek a végtisztesség megadására. A temetkezési helyeket a geomantia, kínai nevén fengsuj hagyományai szerint precízen választották ki, és ugyanilyen körültekintő szabályok alapján történt a sír, a díszítőelemek, a szobrok és a kiszolgálóépületek elkészítése és megépítése, illetve a szertartások megrendezése. E komplikált szabályrendszert színes illusztrációkkal díszített kódexek, a *vigvék* rögzítették. A királysíroknál a mai napig rendszeresen sorra kerülő tiszteletadásokat továbbra is e könyvek alapján koreografálják, tovább őrizve a dinasztia idejének ceremóniáit.

A királysírok kiemelt státuszát, az ősök iránti feltétlen tiszteletet az a hiedelem is erősítette, hogy a földi létnek csupán átmeneti, közvetítő szerepe van a gyökereket jelentő ősök és a jövő generációi között. Az ősök kegyének elnyerése érdekében a sírhely kiválasztása döntő fontossággal bírt. A fengsuj szerint ugyanis a halottak szelleme magába szívja a környezet pozitív energiáit, s ha ez jól működik, az elhunytak közvetítésével a pozitív energiákból az utódoknak is kijut. A Csoszán-dinasztia idején a királysírokat általában hegyes-dombos környékre (többször a sík és a magasabb területek találkozási pontjához) építették. Igyekeztek kerülni a hegytetőket és a síkságokat abból kiindulva, hogy ezeket már elfoglalták bizonyos szellemek, akiket nem volt ildomos háborgatni. A sírok tájolása általában észak–déli volt, legideálisabb helyzetben a sírt északról hegy védte, déli irányban folyó határolta. A sírhelyek kiválasztásánál persze praktikus szempontok is szerepet játszottak. A királyok számára is jelentős elfoglaltsággal járó ceremóniák miatt a sírokat a palotától nem kevesebb, mint 4, de nem több, mint 40 kilométerre építették. Csak gyéren lakott vidék jöhetett szóba, nehogy az égi kötődésű király földi halandókkal kerüljön közvetlen kapcsolatba az ősök meglátogatásakor. És az sem véletlen, hogy a sírok többsége a Hán folyótól északra létesült, tekintettel arra, hogy a folyón való átkelés a királyi sokaság számára igen kemény tortúrát jelentett.

A SÍROK

A Csoszán- királyok uralkodása 518 évet ölel fel. Ez idő alatt 27 király vezette az országot, ki hosszabb, ki rövidebb ideig. A dinasztia királysírjai 42 temetkezési helyet (királyok, királynék, trónörökösök) foglalnak magukba, ebből azonban kettő a jelenlegi Észak-Korea területén, Keszangban található. A déli területen lévő 40 sírt 2009-ben nyilvánították az UNESCO világörökség részévé. Egyes sírok önállóan állnak,

76–78. oldal: Királysírok,
Tongguriung

mások csoportokban. Környezetük, építészeti jellegük, formaviláguk rendkívül hasonló, az épületek és a szobrok kidolgozottságában azonban jelentősek a különbségek, híven tükrözve koruk művészeti stílusát és színvonalát.

A sírok három egymástól elkülönülő egységből állnak: a bejárat részből, a szertartások helyszínéül szolgáló középső traktusból és magából a sírhelyből. A bejáratnál általában vörös színre festett, oszlopos kapu áll, mely kijelöli a szent hely határát. Innen vezet az út a középső részig, amely többnyire T alakú, ritkább esetben egyenes vonalú, pagodaszerű építmény, ahol maga a rituálé zajlik. Ez egyben az a hely, ahol a földi és a földön túli lét találkozik. A hátsó egység a homokbuckaszerű, fűvel borított, oldalt kőtömbökkel megtámasztott sír. A sírt alacsony kőkerítés veszi körül, amelyet félkörívben emelt fal határol. A sír közvetlen szomszédságának többnyire elmaradhatatlan kelléke az áldozati kőasztal, melyet szertartások idején gazdagon megraktak mindenféle földi jóval, illetve a sztúpaszerű kőlámpa. A sírhoz vezető út mentén, valamint a sír körül kőből vésett állatfigurákat és embert ábrázoló szobrokat fedezhetünk fel. Ezek hivatottak őrizni a sírhely lakójának nyugalmaát és egyúttal segíteni túlvilági életét. Az uralkodó védelmét általában a marcona katona látja el, a tanácsadásban a konfuciánus tudós áll rendelkezésére. Az állatszobrok hol tigrist, hol birkát, hol lovat mintáznak, hol pedig a legendákban létező *hecsit* ábrázolják.

A külső szemlélőnek úgy tűnhet, hogy az egyes királysírok között nincs lényeges különbség, hacsak az nem, hogy az egyik önmagában áll, a másik párban vagy egymás mögé rendezve. Az azonosság okát az egységességre irányuló rendkívül szigorú előírásokban kell keresnünk, melyek betartásáról az uralkodó halála után rögtön megbízott hivatalnokok gondoskodtak. Csak a szakavatottabbaknak tűnnek fel az egyes korokra jellemző stílusjegyek, a királyok egyéni akaratát is tükröző különbségek. A királysírok építésénél, például a méretek meghatározásánál igyekeztek figyelembe venni az adott uralkodó munkásságát.

A sírokhoz gyakran tartozik még néhány kisebb-nagyobb épület, például a királyi konyha, az őrség épülete, illetve a királysírt gondozó személyzet kvartélyja. Általában mindre jellemző az egyszerűség, a kifinomultság, a környezet és az építmények harmonikus egysége.

Nos, ezek után csupán azt kell eldöntenünk, hogy a számtalan lehetőség közül melyiket válasszuk, hogy közelebbi kapcsolatba kerüljünk a letűnt dinasztia egyik-másik tagjával. Egyszerre nehéz és könnyű is a helyzetünk. Nehéz, mert sok lehetőség közül kell választanunk, könnyű, mert nagyjából mindegyik sír ugyanazt nyújtja. Egy dologra ne számítsunk: aranykoronákra és egyéb királyi díszekre, ékszerekre. A feltárt sírokban talált tárgyakat ugyanis Szöul legkülönbözőbb múzeumaiban, mindenekelőtt a Nemzeti Múzeumban őrzik.

JANGNÜNG

A leghíresebb Csoszan-király sírja a Jangnüng. A *nüing* jelentése sír. Itt nyugszik Szédzsong király (1397–1450) és hitvese, Szohan. És itt

temették el a dinasztia 17. uralkodóját, Hjongdzsongot (1618–1674) és nejét is. Eredetileg mindkét királyt máshol helyezték örök nyugalomra, és csak évekkel később kerültek ide.

TONGGURÜNG

Több király, köztük a dinasztiaalapító Tedzso (1335–1408) sírja Tonggurüngben található, mely az egyik legnagyobb királyi temetkezési hely Koreában. Csodálatos fenyőerdő közepén található a 17 sírt magába ölelő 9 sírkert. A kiépített ösvények mentén többórás séta a sírkertek bejárása.

JONGIN – SKANZEN ÉS VIDÁMPARK

SKANZEN

Talán léteznek a vidéki életet autentikusabban bemutató szabadtéri néprajzi múzeumok Koreában, de Szöul környékén kétségtelenül a jongini skanzen a legnagyobb és leglátványosabb. Akár autóval, akár tömegközlekedéssel kb. egyórányira fekszik Szöultól, és a látogatás során szinte időutazásban lehet részünk a koreai falusi élet évszázadaiban a tájegységeknek és a sokrétű társadalomnak megfelelően. A környezetbe simuló 243 hektáros területen 260 hagyományos építményt vehetünk szemügyre a legegyszerűbb parasztházaktól a tehetősebb uradalmi portáig. A skanzen területén több tucat műhelyben korabeli ruhákba öltözött iparosok állítanak elő különféle használati tárgyakat a legkülönbélebb porcelánoktól az asztalos termékekig, a legyezőtől a népi hangszerkig, a kovácsoltvas szerszámoktól a papírból készült dísz tárgyakig. A felhasznált anyagok között megtaláljuk a rizsszalmát és a bambuszt csakúgy, mint az agyagot és a különböző ötvözeteket. Nem csupán passzív szemlélői lehetünk a mesteremberek hihetetlen ügyességének, de több műhelyben magunk is készíthetünk hagyományos koreai használati tárgyakat. A nagyérdemű szórakoztatásáról néptáncosok és muzsikások gondoskodnak. A falu és a falusi emberek életét, mindennapjait hagyományörző bemutatók, felvonulások teszik még színesebbé. Néhány népi játékot (célba dobás vesszővel, óriás méretű hinta) ki is próbálhatunk. Megcsodálhatjuk a falusi menyegző

színes forgatagát, a vidéki vásárok elengedhetetlen attrakciójaként szolgáló kötél-táncosok produkcióját és a helyiek hiedelemvilágát idéző sámánista rituálét.

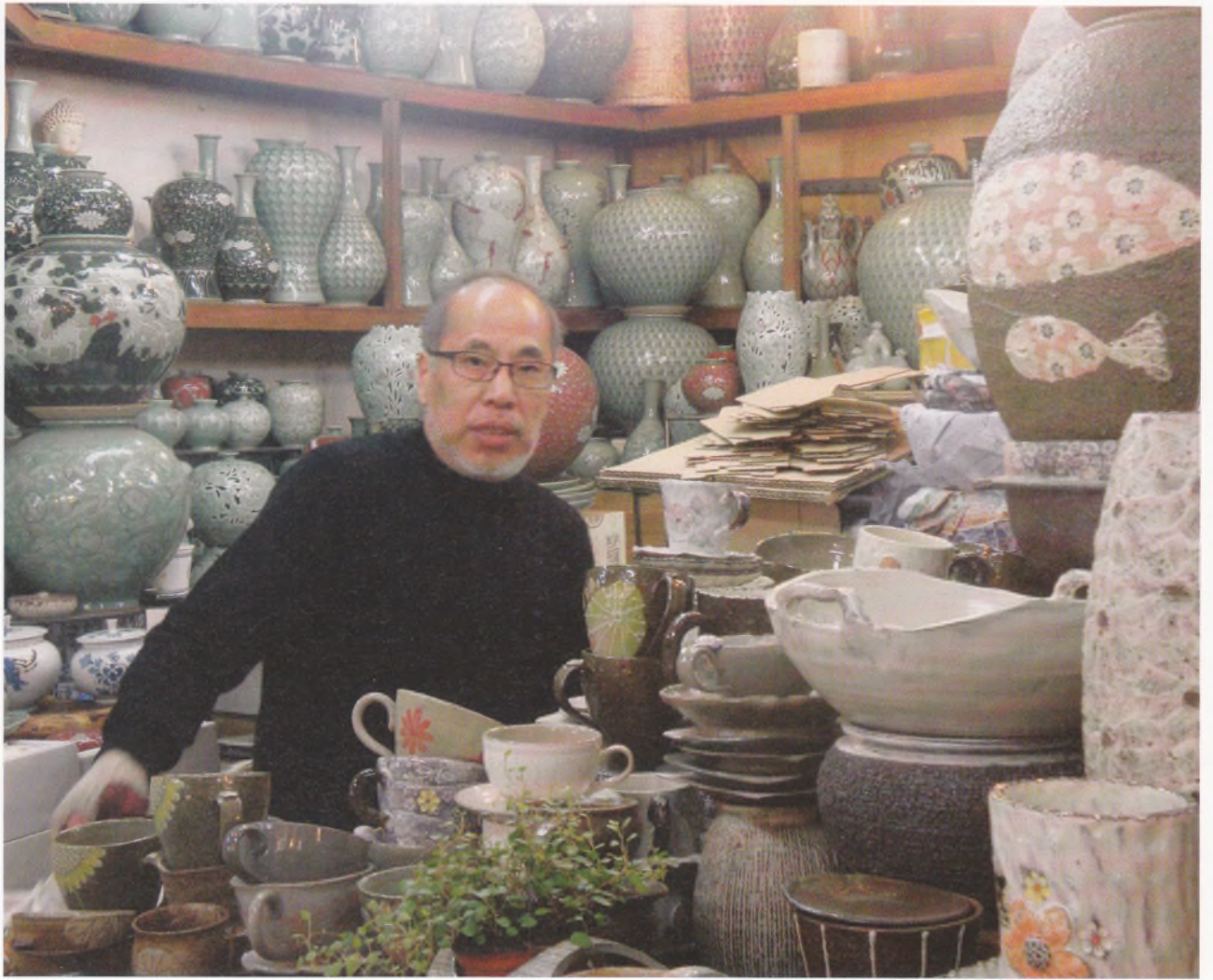
EVERLAND, SZAFARIPARK

Jongin másik turistacsalogató nevezetessége Everland, Korea legnagyobb vidámparkja. Világhírű épületsodák hű másolatainak tözsomszédságában több mint 40 különböző adrenalinnövelő kütyü gondoskodik a hideglelést kereső turista kiszolgálásáról. Aki kevésbé hátborzongató élményre vágyik, annak a szafari park kínál további élményeket. A 2010-ben nyitott parkban elefántok, zsiráfok, medvék és orosz-lánok mellett igazi különlegességekkel, például fehér tigrissel is összefuthatunk. Ha szerencsénk van!

ICSHAN – A PORCELÁNVÁROS

A koreai porcelán az iparművészet egyik fő büszkesége. Hagyományai messzi időkre, az időszámításunk kezdeti éveire nyúlnak vissza. Bár kétségtelen, hogy a porcelán kínai közvetítéssel jutott el a félszigetre, a koreai mesterek művészete méltán váltott és vált ki a mai napig elismerést világszerte. Fontos tudni, hogy a porcelánművészet jelentős mértékben koreai közvetítéssel jutott el Japánba.

A felhasznált anyagok, a szín- és formavilág az évszázadok folyamán jelentős evolúción ment keresztül. Az egyik csúcspontot a celadon jelenti, mely a Korja-dinasztia idején honosodott meg, a másik a Csozan Királyság idejére esik, melynek legjellegzetesebb terméke a fehér porcelán volt. A celadon általában kékes-zöldes színárnyalatú, aprólékosan mintázott porcelán. Az előállítási technológia különlegessége révén a tárgyak olyan tört hatást keltenek, mintha parányi mozaikokból rakták volna őket össze. A Csozan Királyság konfucianus eszmeiségére utal a fehér porcelán által képviselt nemes egyszerűség és funkcionalitás. A porcelánból készítették használati és dísz tárgyakat, a díszítések között állat- és növényi motívumokat egyaránt találhatunk. A formavilág rendkívül változatos, a nagyobb vázákban nem ritkán emberi alakok köszönnek vissza. A felül kiszélesedőkről általában a férfi-, az alul öblösebbekről a női alakra asszociálhatunk.

Az eredeti kínai technológiákat koreai mesteremberek fejlesztették tökélyre, valódi művészek tucatjai alkottak remekműveket az évszázadok során. A királyi és nemesi udvarokban kiemelt státuszt élveztek a porcelánkészítők, legnagyobb szerűbb alkotásait igen becses értéként őrizték. Ennek is köszönhető, hogy viszonylag jelentős számú, régi korokból származó koreai porcelán maradt az utókorra, melyeket ma múzeumokban őriznek. A legértékesebb és legszebb gyűjteménnyel a szöuli Nemzeti Múzeum és a szintén Szöulban található, a Samsung csoporthoz tartozó Lium Múzeum büszkélkedik (utóbbi a cégtulajdonos, Li Gon-i elnökről kapta nevét).

Aki a porcelán készítésének hagyományaival szeretne behatóbban ismerkedni, netán vásárolna magának egy-egy szebb darabot, ne mulassza el felkeresni Icshant, mely busszal egy-másfél órára esik Szöültől. A település évszázadok óta a koreai porcelánkészítés egyik központja. Ma is működik itt majd nyolcvan üzem kb. 300 égetőkemencével. A legtöbb látogatható, a hozzájuk kapcsolódó üzletekben kedvünk szerint válogathatunk remek portékáik közül. A városban számos múzeum és galéria működik, természetesen mindegyik a porcelánra fókuszál. Aki még ennél is többre vágyik, esetleg maga szeretné elkészíteni saját remekművét, annak a Hegáng Kerámia Központot, vagy a Szalbong Parkban található, egyebek mellett a világ porcelánművészetét is bemutató kiállítási központot (Cerapia) érdemes felkeresnie. Ha figyelmesen járjuk végig a termeket, itt-ott magyar alkotók munkáival, esetleg egy-két herendi porcelánnal is találkozhatunk.

A városban évente, általában ősszel rendezik meg a porcelánfesztivált, melyen alkalmi kiállítások, vásárok, felvonulások színesítik a programot.

A DEMILITARTIZÁLT ÖVEZET – SZEMÉLYES TÖRTÉNET

Turista attrakció, szégyenfolt, fekélyes seb? Azt hiszem, mindez külön-külön és együtt is illik arra az övezetre, ami Észak- és Dél-Koreát ma elválasztja. A demilitarizált övezetről (DMZ) van szó, amely a testvérháború következményeként jött létre 1953-ban.

Eredetileg a második világháború idején a szövetséges hatalmak a japán megszállás utáni átmeneti

helyzetre gondolva a 38. szélességi kör mentén jelölték ki a megszállási övezeteket, amit azonban a fegyverszüneti egyezmény némileg módosított, a földrajzi és egyéb körülményekhez igazítva a tényleges határt. Határnak igazából nem is nevezhető, mivel szabadon átmenni rajta lehetetlen. Én inkább senki földjének nevezném, amely a tényleges határvonaltól észak és déli irányban egyaránt 2-2 kilométeres övezetet foglal magába. Ha majd egyszer begyógyul ez a seb, és az aktuális ipari vagy egyéb lobbicsoport nem vet rá szemet, akkor, és csakis akkor lesz ebből az övezetből valóban egyedi és mindenki által felhőtlenül élvezhető turisztikai attrakció.

Persze ma is rengetegen látogatnak ide, szinte kihagyhatatlan programpont a Koreát felkereső turista számára. Aki eljön, annak az élmény felér egy időutazással. Itt még megtapasztalhatja, milyen is lehetett a hidegháború, amikor két ellenséges tábor nézett farkasszemet egymással. Megborzonghat, felidézheti magában azokat az időket, amikor szögesdrót választotta el Keletet és Nyugatot, amikor kíméletlenül tüzet nyitottak a Keletről Nyugatra menekülőre. Megtekintheti valamelyik alagutat, amelyet az észak-koreaiak fúrtak, hogy diverzáns akcióikkal félelmet, rettegést vagy netán zűrzavart keltsenek déli testvéreikben. És láthatja a Soha vissza (Bridge of No Return) nevű hidat, mely a háborút követő fogolycserék színhelyéül szolgált.

Aki egy picit jobban ismeri a két Korea történelmét, a borzongáson túl még mást is érezhet: szomorúságot, kilátástalanságot. 70–75 millió ember, testvérek, rokonok, ismerősök, barátok egy határ két oldalán, a dél-koreai fővárostól mintegy 50 kilométerre, az északitól ennél talán két-háromszor távolabbra. A földrajzi távolság minimális, a testvérnép tragédiája pedig pontosan kitapintható.

Már a felvezetés is feszültséggel terhes. In Front of Them All (Szemtől szembe mindnyájukkal) – adja tudunkra a víztornyon lévő felirat, hogy hova is érkeztünk, hogy itt bizony ma sem babra megy a játék. A Bonifas nevű katonai tábornál léphetünk be a demilitarizált övezetbe, amely nevét Arthur G. Bonifasról kapta, aki 1976-ban vesztette életét egy észak-koreai katonával történt összetűzésben. Amit látunk, magas drótkerítésekkel övezett folyópart, ellenőrző pontok tömkelege, háború idején berobbantandó óriási betontömbök az út mindkét oldalán. A táborban amerikai és koreai kísérők

adnak tájékoztatást az elmúlt évtizedek különféle összetűzéseiről, melyek nemegyszer halálos áldozatokat is követeltek. Fényképekkel, relikviákkal és különböző szemléltető eszközökkel illusztrálva, keményen, amúgy katonásan, de mindenképpen érzelmek nélkül számolnak be e mérhetetlenül tehetséges és szorgalmas nép tragédiájáról.

Amikor legutóbb ott jártam, és fiatal katonai kísérről előadta történeteit, eszembe jutott a magam személyes története, amelyet Észak-Koreában éltem meg.

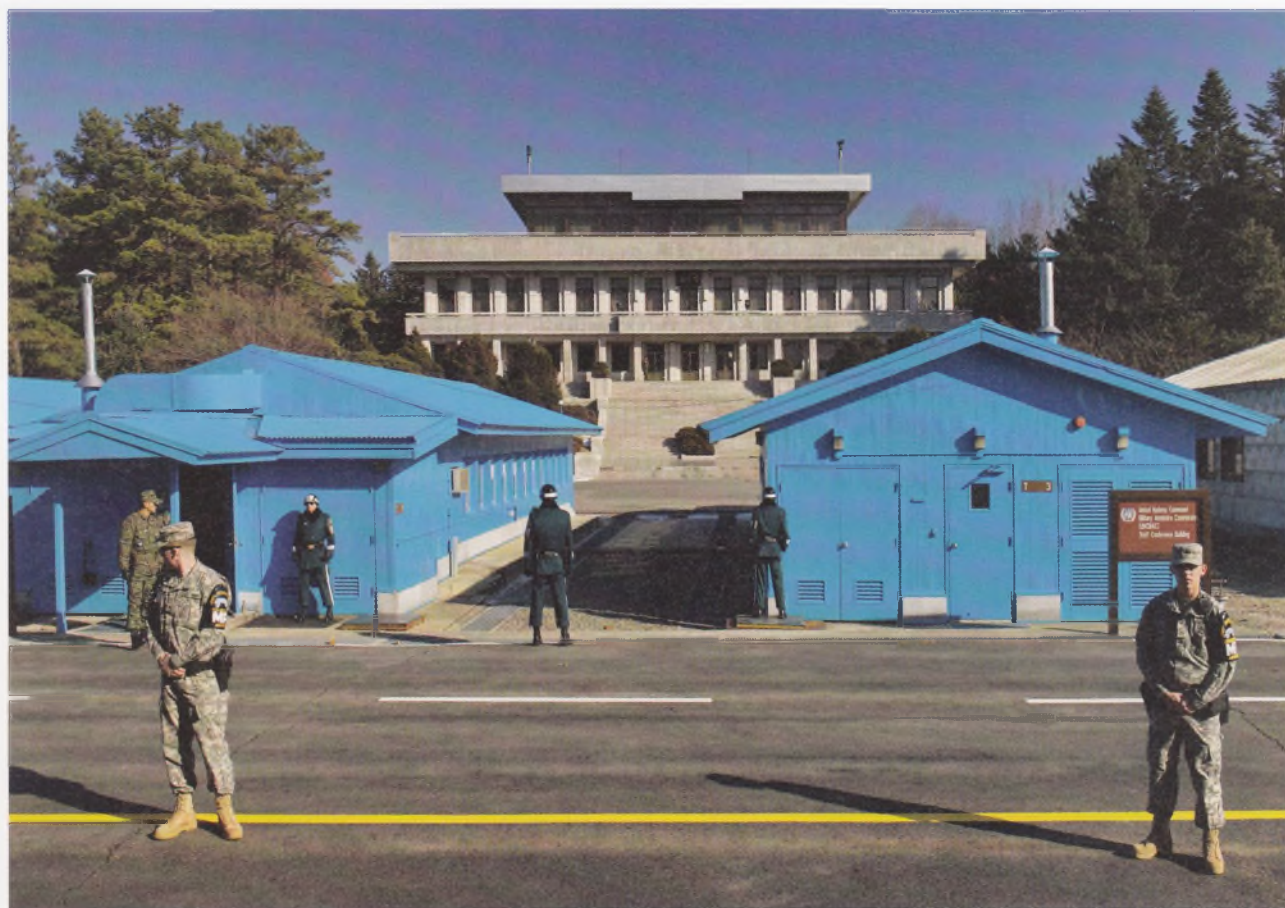
1984-ben lehetett, amikor egyetemi tanulmányaim keretében három hónapos gyakorlatomat töltöttem Észak-Koreában. Az intézmény, ahova jártam koreai nyelvet polírozni, kirándulást szervezett csoportunknak Phánmundzsamba. Nem sokkal azelőtt jártam ott magam is, úgyhogy nem tartottam a többiekkel. Aztán néhány nappal később, amint a dél-koreai híradót néztem (az észak-koreaiak akkor még nem zavarták a déli adásokat), egyszer csak megjelent a képernyőn Vaszilij Jakovlevics Matuzok csoporttársam, akivel majd öt évet húztunk le egy iskolapadban, s aki arról volt híres, hogy mindig elpirult, amikor a tanár kérdést szegezett neki. Ez persze a történet szempontjából nem bír különösebb jelentőséggel, hacsak azért nem, mert az elpirulás, szégyenlős természet a vasfüggöny mögött bizony éles ellentétben állt a később kibontakozó történet alanyának határozottságával. Mert azt el kell ismeri, ahhoz kell némi lelkierő és eltökéltség, hogy valaki a világ egyik legőrzöttebb határát válassza ki, hogy örökre kiszabaduljon a létező szocializmus földi paradicsomából.

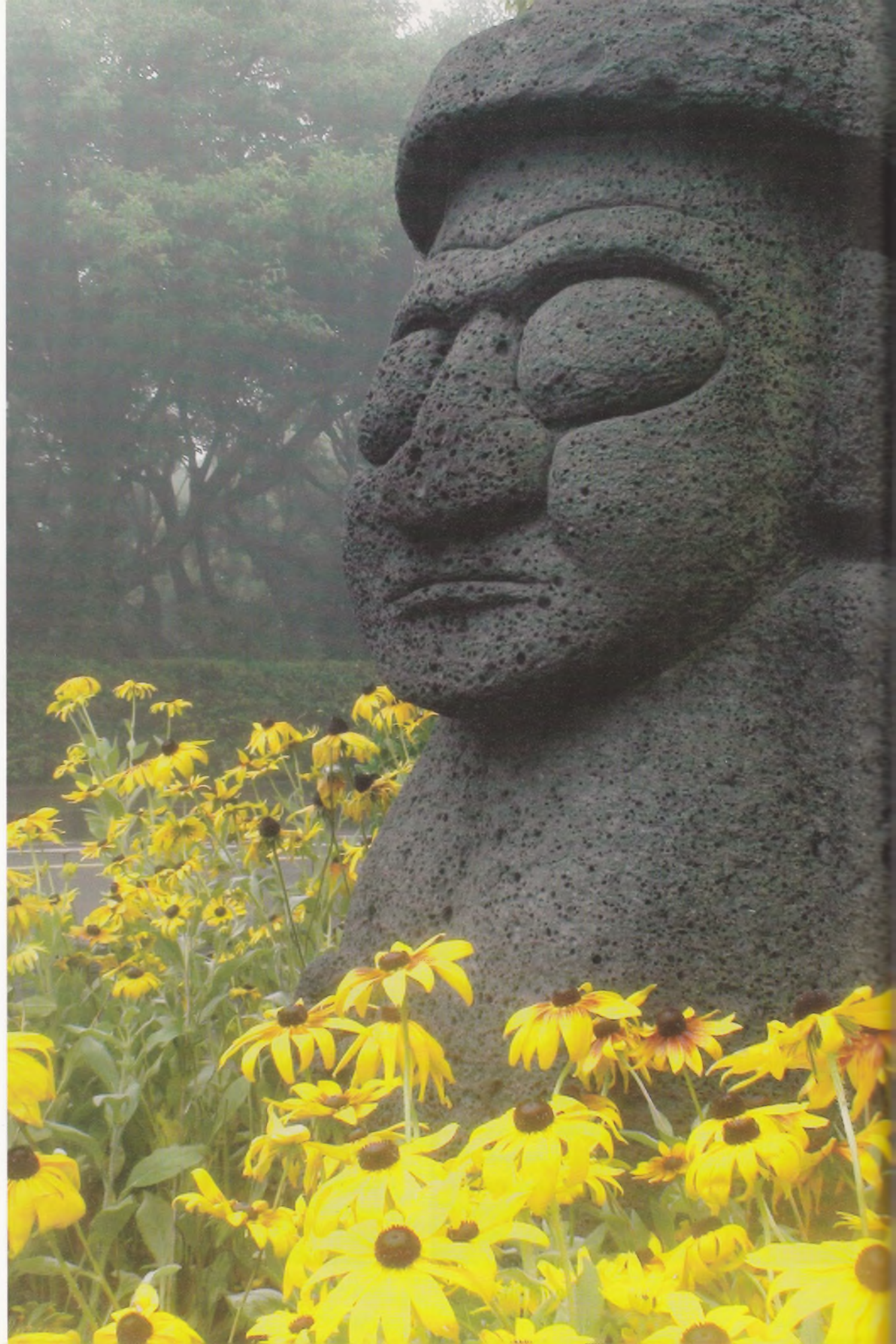
No de ne vágjunk a dolgok elejébe. Vaszilij barátom és két másik csoporttársunk a Kim Ir Szen Egyetem szervezésében Phánmundzsamba ment kirándulni. Itt álljunk meg még egy szóra és tisztázzuk: ilyen falu ma már nem létezik, illetve létezik, csak éppen senki fia civil ember nem él ott. 1953-ban még megvolt, a Koreai háború harcoló felei, a déli oldalt képviselő ENSZ Parancsnokság nevében az amerikaiak, a másik oldalon a Koreai Néphadsereg és a kínai önkéntesek meghatalmazottai ebben a faluban írták alá a véres testvérháborút ideiglenesen lezáró fegyverszüneti egyezményt. Szándékosan használom az ideiglenes megjelölést, hiszen tudva levő, hogy a felek gyakorlatilag azóta sem jutottak el a béke-megállapodásig, tisztán jogilag ma is hadban állnak egymással.

A fegyverszüneti egyezmény aláírásának történelmi helyszíne ma délről nem közelíthető meg, hiszen északi területen, a demarkációs vonaltól majd egy kilométerre található. Amit a délről érkező megtekinthet, az az úgynevezett Közös Biztonsági Övezet, ahol a háború lezárása óta zajlanak különböző szintű és formátumú tárgyalások az érintettek között. E tárgyalások helyszíne az a három kék színű barakk, amely közvetlenül a határvonalon helyezkedik el úgy, hogy a barakkok közepénél futó betoncsík, illetve a barakkok belsejében, ugyancsak középen kihúzott telefonkábel jelenti a tényleges határt. Felváltva érkeznek ide a turisták, hol északról, hol délről. Ilyenkor a barakkot a látogatók oldaláról kinyitják, s a szemlélődő az építményen belül a telefonzsinór túloldalára lépve abban az illúzióban fényképeztetheti le magát, hogy megjárta a másik oldalt is. A túloldalon az ajtó természetesen zárva, az ablakon át pedig az ellenfél katonája vizslatja, hogy minden az előírásoknak megfelelően történik-e.

És akkor most térjünk vissza történetemhez. Vaszilij két társával megérkezett a barakkokhoz, szorgalmasan kattogtatva masinájukat. A két barakk között általában katona áll, történetünk főszereplője pedig a készülő kép drámai hatásának fokozása érdekében éppen e posztos mellé állt, kérve társát, hogy örökítse meg e pillanatot az utókornak. Aztán gondolt egyet, sarkon fordult és futásnak eredt déli irányba, az áhított szabadság felé. Eszeveszett rohanása közben segítségért kiabált, a nyomába eredő észak-koreaiak pedig pisztolyt rántottak, hogy bármi áron, de megállítsák. Vaszilij még azt is kiabálta, hogy „fedezzenek!”, de erre talán nem is volt szükség, a déli oldal katonái ezt valószínűleg e nélkül is megtették volna, merthogy egyébként sem volt szokványos, hogy északi katonák csőre töltött fegyverrel déli területen rohángáljanak. Az incidens következménye: négy halott (három északi és egy déli) és egy sebesült amerikai katona. Vaszilij ugyanakkor elnyerte szabadságát, az incidens részleteit északról nézve, egyenes adásban, a dél-koreai televíziónak adott interjújából ismertem meg.

Nekem ez a történet is eszembe jut, amikor Phánmundzsamban járok, vagy amikor barátaimnak mesélve felelevenítem ottani emlékeimet. Azt pedig, hogy más mit lát benne, turistalátványosságot vagy a hidegháború és a koreai nép siralmas és sötét valóságát, ki-ki maga eldöntheti, ha felkeresi a helyet.

VIDÉKI FELFEDEZÉSEK

Ha Szöul a Koreai Köztársaság jelképe és egyben kirakata, akkor a koreai vidéket leginkább az ország lelkeként aposztrofálhatnám. Nélküle teljességgel nem ismerhető meg Korea, nem kerülhetünk közelebb hagyományoszerető népének ezerszínű világához. Csakis a vidék megismerése révén győződhetünk meg arról, hogy milyen gyönyörű természeti adottságokkal rendelkező, varázslatosan sokféle kikapcsolódást nyújtani képes országgal van valójában dolgunk.

Induljunk keletnek, keresztülvágva az impozáns hegyláncokon, hogy aztán gyönyörködjünk a nyughatatlan Keleti-tenger végtelenségében, vagy vegyük az irányt délnek, eljutva egészen Csédzsuszigetig, mely valóságos ékszer a maga különlegesen csodálatos környezetével és mediterrán klímájával – mindenütt látnivalók sokasága fogadja az utazót. Válasszuk bármelyiket a számtalan nemzeti park közül, biztosak lehetünk benne, hogy évszaktól függetlenül különleges élmények várnak ránk.

A vidéki felfedező út nélkül nem érthetjük meg, hogy miért éppen a Három Királyságot nevezik a koreai művészetek és kultúra egyik aranykorának. E királyságok fővárosainak, Kjangdzsunak és Pujának a meglátogatása segít megérteni Korea hányatott történelmét, belső viaskodásai közepette is mérhetetlenül gazdag örökségét. Válasszunk bátran a kínáló lebetőségek közül, nem fogunk csalatkozni.

A SZILLÁ KIRÁLYSÁG ÉKKÖVE, KJANGDZSU

A hajdani Szillá Királyság fővárosa Kjangdzsu (régiben Szarábal) kétségtelenül drágakő, ékszer, Korea egyik legizgalmasabb városa. Lélekszáma a város fénykorában megközelítette a 900 ezret. Egyes,

talán kissé túlzónak tűnő leírások szerint gazdasági fejlettsége, szellemi és kulturális pezsgése révén a Szillá Királyság központja leginkább a bizánci Konstantinápolyhoz, az Iszlám Birodalom fővárosához, Bagdadhoz vagy akár Kína Tang-dinasztiabeli Hsziánjához mérhető. Bár több mint ezer év telt el azóta, s az évszázadok nem múltak el nyomtalanul, aki ellátogat ide, már az első benyomások után igazolhatja, valóban kivételesen fontos és látványos történelmi helyre érkezett.

Kjangdzsu szinte mindenben különbözik a többi nagy koreai várostól, mert szellősebb, több a zöld felület, a park, emberléptékűbbek és stílusosabbak az épületek. Itteni mércével igazából nem is számít nagyvárosnak, hiszen kevesebb, mint 300 ezren lakják. Kulturális és történelmi szempontból és értékei alapján azonban ma is főváros. Ezt bizonyítja a településen és környékén található 150 királysír, a szebbnél szebb buddhista templomok, a királyi paloták maradványai, illetve a környező hegyek szikláiba vésett számtalan, sok száz éves dombormű, valamint a helyi Nemzeti Múzeum gazdag gyűjteménye.

A település az ország délkeleti csücskében fekszik, viszonylag távol Szöultól, megközelíteni mégis roppant egyszerű és kényelmes, a koreai gyorsvasúttal, a KTX-szel két óra alatt odaérhetünk.

Balra és lent: Pulgukszá-templom

88–89. oldal: Buddha a Szakkurám-grottában,
a grotta bejárata, a Tumuli Park bejárata és
Fa Hal a Pungbvaszá-templomban

A PULGUKSZÁ-TEMPLOM

A Szillá Királyság egykori fényének nem halványuló szimbóluma a Pulgukszá-templom. Az első szótag jelentése Buddha, a másodiké ország, a harmadiké templom. A kolostor nevének fordítása tehát Buddha Országának Temploma. A kolostor mind építészeti szempontból, mind a különböző építmények által közvetített szellemi üzenetek vonatkozásában remekmű. Alapításával kapcsolatban számtalan legenda maradt fenn, az viszont tény, hogy építése 751-ben kezdődött és majd huszonöt évet vett igénybe. Az építtető Kim De-szang volt, akinek az ereiben királyi vér csörgedezett, és aki Kjangdak király idején magas kormányzati (állítólag miniszterelnöki) posztot töltött be.

A legenda szerint Kim De-szang vadászember volt, aki egy alkalommal megölt egy medvét. Az éj beálltát követően aztán félelmetes látomása támadt: a medve szelleme jelent meg előtte, és azzal fenyegette, hogy ha újjászületik, végez vele. Kim De-szang igen-igen megrémült, és a medve bocsánatáért esedezett. Végül a medve azzal a feltétellel kegyelmezett meg neki, hogy engesztelésképpen emeljen templomot azon a helyen, ahol elejtette őt. Kim De-szang így is tett, megépítette a Pulgukszát és a Szakkurám-grottát.

Egy másik, hitelesebbnek történő verzió szerint az építtető a templomot szülei tiszteletére emelte, a grottát pedig előző élete legközelebbi hozzátartozóinak ajánlotta. Mindkét építményt számtalanszor felújították, de egyes részei ennek ellenére szinte érintetlenül maradtak ránk.

Ha szembeállunk a templom bejáratával, érdekes szemügyre venni az előttünk álló lépcsősorokat, mert bár egyes elemeit pótolni kényszerültek, nagyobb része eredeti. A harminchárom lépcsőfok a megvilágosodás stációit szimbolizálja. A lépcsősor, mely az alant elterülő emberi létet köti össze Buddha világával, turisták elől elzárt terület – úgyhogy a szenvedélyek leküzdésének ezt az egyszerű módját nem választhatjuk. Oldalról juthatunk be a kolostor belsejébe. A templom épületeinek elrendezése, a sztúpák formája, a szentélyek belseje mind-mind a buddhizmus legfőbb tanításainak, értékeinek szimbólumai. Az udvar hármas tagolású, mindháromhoz egy-egy szentély tartozik, bennük központi helyen egy-egy aranyozott Buddha trónol. A hármas tagolás a történelmi Buddha és további két

fontos tanítómester (Vairocana, illetve Amitabha) világát jelképezi. A három szobor közül az utóbbi kettő tekinthető eredeti, több száz éves alkotásnak. A harmadik, a templom faszerkezetével együtt a 16. században megsemmisült. Az épületek 1969–1973-as helyreállításukat követően nyerték el mai formájukat. A jobb oldali lépcsősor mögött lévő főudvarban található két csodálatos kősztúpa (más néven kőpagoda). A korszakra általában jellemző volt, hogy a főszentélyek elé két egyforma kőpagodát építettek. A Pulgukszá tervezője azonban szakítva a hagyománnyal, egymástól totálisan különböző sztúpákat álmodott meg. A bal oldali pagoda (Szakkátháp) magát a történelmi Buddhát szimbolizálja, letisztult, egyszerű formái igazodnak a buddhizmus puritánságához. A jobb oldali (Tábotháp), lényegesen díszesebb torony a vallás komplexitására, a tanok gazdag szellemiségére utal. A négyszögletes formák a tökéletlenséget, a tanulás gyötrelmeit szimbolizálják, a kör alakú gránitlapok a megvilágosodást jelképezik. Az előbbi a koreai kőpagodák prototípusa, az utóbbi a műfaj egyik legszebb, legegységibb alkotása. A sztúpák 20. századi restaurálása során a romok alatt felbecsülhetetlen értékű relikviákat találtak, egyebek mellett egy 6,7 méter széles és 6,2 méter hosszúságú papírtekercset, melyre buddhista szövegeket nyomtattak faragott fatáblák segítségével. Helyi szakértők szerint a világon az ilyen módszerrel készített legősibb nyomtatványokat őrizték évszázadokon keresztül a kőoszlopok. A két sztúpa közül az egyszerűbbet, a Szakkáthapot a férfi nemmel, a cizelláltabb Tábothapot a női nemmel azonosítják.

A SZAKKURÁM-GROTTA

A Pulgukszá-templomtól egy óra kényelmes járásra található a Szillá-dinasztia másik remekműve, a Szakkurám-grotta. A grotta természetes úton létrejött vagy mesterségesen épített barlang, mely valamilyen emberi tevékenységhez, művészeti alkotáshoz kötődik. A *Szakkurám* jelentése kőbarlang, remetelak. A grottát eredetileg a Pulgukszá-templom csatolt részeként hozták létre a kolostor építésével egy időben, 751 és 774 között. A barlang hihetetlen módon, majdhogynem érintetlenül vészelte át a több mint egy évezredet. A benne található szobrok és reliefek mind művészeti, mind építészeti szempontból Kelet-Ázsia buddhista kultúrájának

legjelentősebb alkotásai közé tartoznak. A barlangszentélyt az 565 méter magas Tohan-hegy tetejére építették, a szentély közepén ülő Buddha méltóságos testtartásban a Keleti-tenger irányába tekint. A barlanghoz vezető teraszról, illetve a barlang előtti kis térről szép időben lélegzetelállító kilátás nyílik a környező hegyekre és a távoli tengerre. A szentély egy előtérből, egy rövid folyosóból és a kör alakú belső teremből áll. A négyszög alaprajzú előtér falát négy-négy védőszent reliefje díszíti, a folyosó bejáratánál két Vadzsradhara Buddha áll őrt, a szűk folyosót a négy rettenthetetlen királyi őr vigyázza. A kupolás rotunda közepén lótusz formájú emelvényen trónol az éppen nirvánába érkezett Buddha, körülötte tanítványok és megvilágosultak szobrai, illetve reliefjei. Minden és mindenki csodálatos nyugalomban és harmóniában. Sajnos a szentély belsejébe nem léphetünk be. A bejáratot fedő üvegen keresztül gyönyörködhetünk az építészet és szobrászat eme műremekeiben.

A TUMULI PARK

Míg a Pulgukszá és a Szakkurám-grotta a város szélén található, az összes többi látnivaló lényegében a város szívében helyezkedik el. A régi és az új harmóniájának megőrzését a város igyekszik minden lehetséges eszközzel elősegíteni. Az újonnan emelt épületek többsége hagyományos stílusban épült, még a benzinkút ívelt tetőszerkezete is a régmúltat idézi.

A belvárosi felderítő utunkat kezdhethetjük a Tumuli Parkban. Bár a parkkal átellenben és a város más részein is lépten-nyomon királysírokba ütközünk, a Tumuli ennél többet ígér. Az itteni királysírok domb méretű, fűvel benőtt halmok. Leginkább télen, amikor a harsányzöld fű elszárad, s színe halványbarnára vált, e halmok között sétálva olyan érzése támad az embernek, mintha valamilyen földöntúli világban járna. Persze mi másra is asszociálhatnánk, hiszen ez a túlvilági ősök földje.

A Tumuli Park különlegessége, hogy itt találhatjuk az egyetlen királysírt, melynek belseje is látogatható. 20 kisebb-nagyobb sír között vezet hozzá az út. A legnagyobb 23 méter magas, a kisebbek nem érik el a 10 métert. A helyiek ezeket a sírokat fönixemelvényeknek (*pongghváde*) is hívják. Koreában a királyokat a mitikus madarakkal azonosították, úgy hitték, hogy a királyok tulajdonképpen az istenségek küldöttei, akik a túlvilág és a földi lét határán lényegében közvetítő szerepet töltenek be.

A sírokról tudni kell még, hogy egyfelől csak keveset tártak fel közülük, másfelől – főként a királyság kezdeteit illetően – nemigen sikerült azonosítani, melyik domb melyik uralkodó földi maradványait rejt, ezért a dombocskák közül több fantázianevet kapott.

A bejáratától legtávolabbi ponton érhetjük el a Szárnyas Ló Sírhát (Cshanmácsong). A sírhely arról a fakéregre festett szárnyas lóról kapta nevét, melyet a régészeti feltárás során a sír belsejében találtak. Az akkori fejletlen technológia miatt a fakéreg, melyet a nyereg díszítésére használtak, csak részben vészelt át a feltárást. A Szárnyas Ló Sírhátban a másolatot őrzik, hasonlóan az ott kiállított többi tárgyhöz. Az eredetiek többségét a kjangdzsui Nemzeti Múzeumban tekinthetjük meg. A sír belsejébe lépve láthatjuk, miként temették el uralkodóikat Szillá népei.

A holttestet és az uralkodó személyes használati tárgyait, koronáját, ékszereit mély gödörben vagy a földre fektetve helyezték el, fölé faszerkezetet ácsoltak, vályoggal tömítették, majd mindezt különböző nagyságú kövekkel borították, végül a sírra földet hordva alakították ki félgömb alakú végső formáját. A sírok belsejében lévő faszerkezet idővel beomlott, aminek következtében a sírok tetején néha kisebb kráter keletkezett.

A Szárnyas Ló Sírjától nem messze található egy ikersír. A feltárások során derült ki, hogy feltehetőleg házastársak sírjai lehetnek. A két sír közül a nagyobbikban temették el a pár hölgy tagját, azaz ő lehetett a magasabb rangú. Szemben a szigorú konfuciánus tanokra épülő és ennek következtében férfiközpontú Csoszán-dinasztiával, a Szillá Királyság idején a nők és a férfiak egyenjogúak voltak, amit egyebek mellett az is bizonyít, hogy a történelmi források az uralkodók között több királynőt is említene. Az ikersír további érdekessége, hogy a férfi sírjában egy fiatal nő maradványait is megtalálták, akit minden bizonnyal élve temettek el, hogy a túlvilágon is szolgálja magas rangú patrónusát. A fentiekből a szakértők arra következtettek, hogy a sírt vélhetőleg 500 előtt emelhették, mert Csidszűng király, aki 500-tól 514-ig uralkodott, betiltotta az áldozati élve temetést.

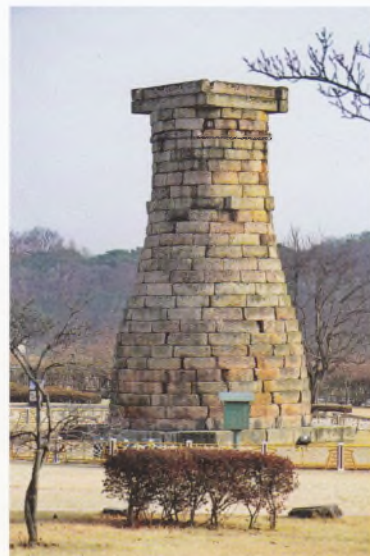
A CSHAMSZANGDE CSILLAGVIZSGÁLÓ

A Tumuli Parkban feltétlenül meg kell nézni a királyság fejlett tudományos életének szimbólumát, a Szan Dak királynő idején (632–647) épült csillagvizsgáló tornyot, a Cshamszangdet. Az obszervatórium Ázsia legrégebbi ilyen funkciójú építménye, valódi remekmű, amely a kor építészeti csúcstechnológiájának gyümölcseként is figyelemre méltó alkotás.

A FÉLHOLD-ERŐD ÉS ÁNÁPCSI

A Kjangdzsuról szóló ismeretterjesztő anyagok viszonylag részletesen taglalják a Szillá Királyság erődtípményeivel, palotáival kapcsolatos tudnivalókat. Az ősi, időszámításunk szerinti 1. évszázadban épült királyi erődtípményrendszert főfalainak vonalvezetése után Félhold-erődnek (Pánvolszang) is nevezik. Akik azonban mindezt szemrevételezni is szeretnék, bizony csalódhatnak, hiszen csupán a paloták és az erődtípmények alapjainak egy része maradt ránk. Nem tartom kizártnak, hogy koreai barátaink egyszer majd az egész palotát, sőt akár a teljes erődtípmények helyreállítják, mint ahogyan tették ezt számos más történelmi helyen. Erre utalhat, hogy már javában dolgoznak a királyi palotába vezető királyi híd újjáépítésén, melynek makettjét az Ánápcsi (Kacsák és Ludak Tava) Parkban láthatjuk. Ánápcsiról úgy tartják, hogy valamikor a királyi palotához tartozott, s a királyi család szívesen töltötte itt szabadidejét. Mesterséges halmocsák, kicsiny tavak szigetekcskével, egzotikus növények és állatok sokasága teremtett a kiváltságosok számára rendkívüli környezetet.

A palota keletkezését a történelmi feljegyzések a 7. századra datálják, feltárására és helyreállítására az 1970-es években került sor. A park az

Fent: Cshamszangde csillagvizsgáló

Lent: Pungbvaszá-templom bejárata

újonnan emelt építményekkel, a szomszédos tóval együtt különösképpen este, kivilágítva nyújt misztikus élményt.

A HVÁNGNYONGSZÁ- ÉS A PUNGHVÁSZÁ- TEPLOM

Kjangdzsui kirándulásunk során érdemes még elzarándokolnunk a Királyi Sárkány Templomához (Hvángnyongszá). Hasonlóan a palotákhoz, elsősorban a fantáziánkra kell hagyatkoznunk, mert az eredeti építményekből csak az alapok maradtak ránk. Ezek azonban hűen tükrözik a Szillá Királyság főtemplomának grandiózus méreteit. A kolostor majd 400 ezer négyzetméteren terült el, építése 553-ban kezdődött, de befejezésére csupán a 8. század közepe táján került sor. A templom állítólag egy majd 15 méter magas haranggal, továbbá egy kilencemeletes faszerkezetű pagodával büszkélkedett, ami nagyjából egy modern kori húszemeletes építmény magasságának felel meg. A legenda szerint a templom ötméteres Buddha-szobrának elkészítéséhez szükséges vasat és aranyat Asóka, India királya küldte Szillának. Azért csak az alapanyagot és a mintát, mert méretei folytán Indiában nem tudták kiönteni és ideszállítani a megrendelt szobrot. Bár a kolostor a 13. században a mongol invázió idején teljesen megsemmisült, az ásatások során felbecsülhetetlen gazdagságú leletre, mintegy 40 ezer különféle tárgyi emlékre bukkantak. A Hvángnyongszá szomszédságában találjuk Szillá másik fontos templomának, a Punghvászának a maradványait. A kolostor nevezetessége a kőszűpa. Építőelemeit helyi kőből faragták, azonban olyan látványt nyújt, mint a későbbi korokat jellemző, téglából készült pagodák. Mára mindössze 3 emelet maradt fenn, ám fénykorában valószínűleg kilencemeletes lehetett.

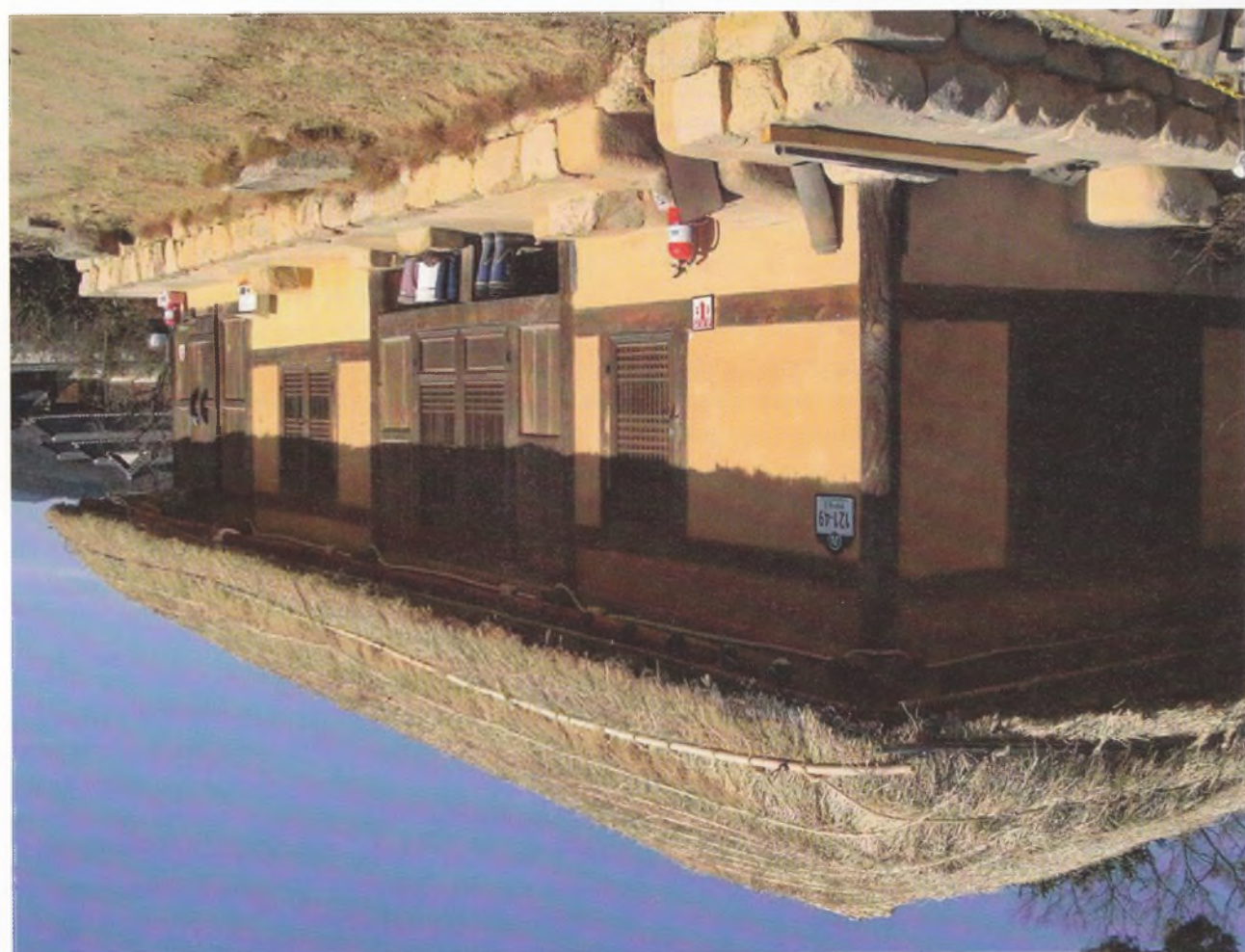
A NÁM-HEGY

Ha túl vagyunk a sok-sok ember alkotta emlék megtekintésén, és valamivel természetközeli élményre vágyunk, irány a Námszán (Déli-hegy). Különböző hosszúságú túraútvonalak közül választhatunk, de fél napnál nem érdemes kevesebb időre odamenni. Itt mindazt együtt láthatjuk, amit Kjangdzsu különböző helyszíneken nyújtani tud: királysírok, templomok, buddhista szobrok és

reliefek. A hegy maga egyáltalán nem magas, a csúcsa nem éri el az 500 métert, Kjangdzsutól délre, mintegy 10 kilométer hosszúságban nyúlik el. Az egész tulajdonképpen nem más, mint egy szabad-téri múzeum, természetes otthona a koreai buddhizmus több száz gyönyörű alkotásának, melyeknek nagyobb része a 7. és a 10. század között keletkezett. A szobrok, reliefek és sztúpák olyannyira harmonizálnak a természettel, hogy kellő figyelem és a turistajelzések segítségével nélkül bizony könnyen elhaladhatunk mellettük. Egyik-másik megtekintéséhez kis sziklamászás is szükségeltetik. Minden turistakiadvány a kötelező látnivalók között említi a Jongdzsángszá-templom maradványát, egy háromemeletes kőszűpát, melynek alapjául egy óriási sziklatömb szolgált.

JÁNGDONG FALU

Kjangdzsutól majd 20 kilométerre fekszik a hagyományos vidéki életet bemutató falu, Jándong. A falu felvirágzása valamikor a 15. század derekán kezdődött, két nemesi család, a Szon és a Ji klán letelepedése révén. A kor társadalmi viszonyairól illik tudni, hogy a király és udvartartása mellett a *jángbánok* alkották a neokonfuciánus társadalom legbefolyásosabb rétegét. A *jángbán* cím eredetileg olyan kormánytisztviselőkre vonatkozott, akik rendkívül nehéz és összetett állami vizsgák révén jutottak fontos hivatalokhoz, s váltak ezáltal az uralkodó elit meghatározó tagjaivá. Kezdetben a címet csakis vizsgák révén lehetett megszerezni, később – a vele járó gazdagsággal együtt – örökölhette lett, és bizonyos mértékig a mi fogalmaink szerinti nemességhez hasonló osztály kialakulásához vezetett. A *jángbánok* igyekeztek minél nagyobb földeket szerezni, egyesek vidéken telepedtek le, klánokat hoztak létre, hosszú ideig meghatározva egy-egy térség életét, lakóinak sorsát. A tehetségesebbek fontos állami posztokat töltöttek be a különböző királyok alatt. A *jángbánok* azonban nemcsak gazdasági erejükkel fogva jelentették a társadalom meghatározó rétegét, jeles képviselőik ugyanis iskolákat, tudományos műhelyeket alapítottak. Körükben a vagyon és a műveltség egyformán fontos értéket képviselt. A leggazdagabbak szinte királyi fényűzést engedhettek meg maguknak, udvartartásuk óriásira nőtt, a hatalmas lakóépületek mellett tehetőségüket és erejüket az ősök

tiszteletére emelt szentélyek, fényűző rituálék színhelyül szolgáló pavilonok is jelezték. Jangdongban mindezt megcsodálhatjuk. A több száz ősi, illetve korhű építmény kiváló eligazítást nyújt a vidéki lét és a korabeli társadalmi viszonyok rejtelmeibe. A falut közelebbről szemügyre véve ma is pontosan látszik, hogy előjárói, a klán vezető személyiségei főként a magasabb pontokon alakították ki reziden-ciáikat. Érdekes, hogy több család esetében ma is a sokadik generáció lakik ugyanazon a helyen, szinte a több évszázaddal előttekhez hasonló körülmények között.

A faluban a Szon és a Ji klán gazdag házai közé imitt-amott szerényebb, szalmatetejű házikók éke-lődnek. Az ilyen építmények jelentették a dolgos pa-rasztember álmainak netovábbját. Amikor jómagam a faluban sétálgattam, eszembe jutott egy dalocská-nak a szövege, amelyet még Észak-Koreában tanul-tam. Magyarra fordítva valahogyan így hangzik:

*Hold, ó fényes hold
Amott a hegygerinc felett
Aranyfejszéd fogd
Dőljön az a fa
Ezüstfejszéd most*

*Vágjon gerendát ott
Csupán három szoba
De a házon aranyszínű szalma
Apánk, anyánk velünk éljen
Az előttiink álló ezer évben.*

PUSZÁN ÉS TEGU

Korea délkeleti részének két meghatározó városa a majd 4 milliós lélekszámú Puszán és a kisebb, de még így is 2 millió feletti Tegu. A fővárostól való viszonylagos távolság ellenére mindkét város könnyen megközelíthető akár autópályán, akár gyorsvas-úttal, akár belföldi légi járattal. Izgalmas, sokszínű, pezsgő metropoliszokról van szó, melyek turistacsá-logató látványosságokban sem szerénykednek.

PUSZÁN

Puszán Korea második legnagyobb városa és egyben legjelentősebb kikötője. Különleges vonzerejét első-sorban természeti adottságainak köszönheti, melye-ket a hosszan elnyúló, sziklás és homokos szakaszok-kal tagolt tengerpart, a környékbeli magas hegyek és

a Naktong folyó torkolata tesz rendkívül változatos-
sá. Puszánban található Korea legismertebb tenger-
parti strandja, a Heunde, melynek aranylő öblét első
osztályú szállodák és impozáns apartmanházak sze-
gélyezik. Magyarországon is ismert az azonos című
katasztrófafilm, mely az öblöt elpusztító cunamit
vizionálja. Nyáron tízezrek keresik itt a felüdülést,
a nyüzsgés leírhatatlan. Puszánban sétálgatva szem-
betűnő, hogy itt az élet a szöulihoz képest oldottabb,
kevésbé rohanós. A kellemes klíma és a tengerpart
közelsége teszi vajon?

A Heunde arról is nevezetes, hogy minden év-
ben itt rendezik Ázsia egyik legjelentősebb filmes
seregszemléjét, a Puszáni Nemzetközi Filmfesztí-
vált. Az itteniek arra is mérhetetlenül büszkék, hogy
2005-ben ez a városrész adott otthont az Ázsiai és
Csendes-óceáni Gazdasági Együttműködés (APEC)
csúcstalálkozójának.

A JONGGUNGSZÁ-TEMLOM

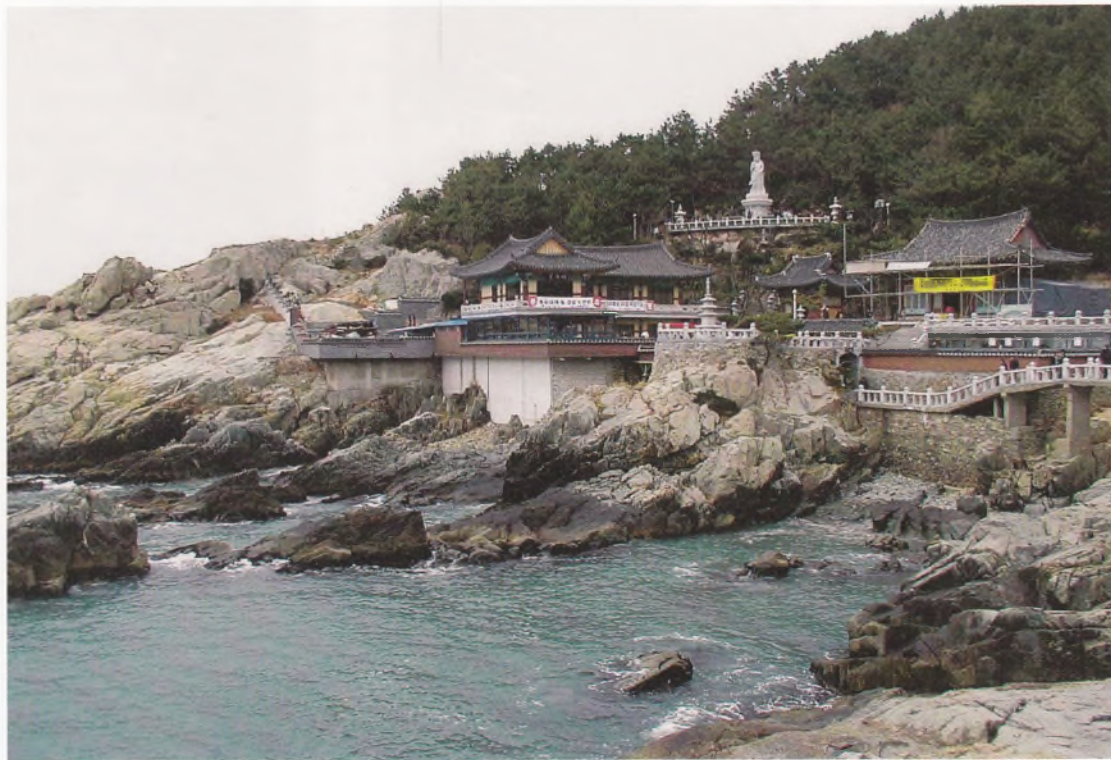
Puszán és környékének számos egyéb látványossá-
ga közül én a Heunde kerülettől északkeleti irány-
ban található Jonggungszá-templomot emelném
ki. A kolostor különlegessége, hogy tengerparti

sziklákra épült, valamikor a 14. században. A temp-
lomot a legenda szerint egy Naong nevű szerzetes
alapította. Naongnak egyik éjjel álmában megjelent
a tenger istene, azt tanácsolva neki, hogy építsen
templomot a Pongne-hegy lábánál, s ezzel népe úrrá
lehet az országot sújtó súlyos aszályon.

A kolostor jelentős része a 16. században meg-
semmisült, teljes helyreállítására a múlt század
második felében került sor. Ma eredeti pompájá-
ban csodálható meg a számtalan szentély, sztúpa,
Buddha-szobor és sziklaképződmény. Ne mulasszuk
szemügyre venni a négy oroszlánszobrot, melyek el-
lentétes emberi tulajdonságokat, az örömet és a dü-
höt, a boldogságot és a szomorúságot szimbolizálják.
A kolostor különösen este, naplemente után nyújt
csodálatos látványt, amikor fényei visszatükröződ-
nek a tengerben.

PAMASZÁ-KOLOSTOR

Puszán másik nevezetes temploma a Pamaszá ko-
lostor (*kép lent*), mely a Kümdzsang-hegyen talál-
ható. A kolostort Munmu király uralkodása idején
(661–681) építették, jelentős rekonstrukciójára
a 18. század elején került sor. A legenda a hegy és

a templom névválasztását a következőképpen magyarázza: a hegy tetején kút volt, benne egy aranyhal, mely a felhők szárnyán érkezett, így a hegyet aranyhegynek, a rajta épült templomot felhőkből alászállt halnak nevezték el. A Pamaszá főszentélye a Csoszan-éra egyik legszebb és legjellegzetesebb építészeti alkotása, művészeti értékét tekintve vetekszik a régió legnevesebb templomaival, a Heinszával és a Tongdoszával.

TEGU

Tegut Korea kulturális fővárosaként is emlegetik, erre predesztinálják kiváló kulturális intézményei, színházai, koncerttermei és változatos programkínálata. Számos fontos nemzetközi sporteseményeknek is otthont adott, elég talán említenem a 2002-es foci vb-t, illetve a 2011-es atlétikai világbajnokság megrendezését.

A város talán kevésbé látványos, mint Puszán, egyfelől mert nem tengerparton helyezkedik el, másfelől mert az utóbbi időben valahogyan elkerülte a Koreára oly jellemző gazdasági pezsgés. Tegu meghatározó iparága ugyanis a textilipar volt, amely a '80-as évek óta jelentősen veszített fontosságából, a drága munkaerő miatt sok üzemet Délkelet-Ázsiába helyeztek át. A város újabban oktatási, tudományostechológiai központként igyekszik megtalálni helyét. Számos kiváló egyetemmel rendelkezik, egyiknek, a Kjémjang Egyetemnek a rektora, Szin Il-hi úr igen sokat tett a magyar kultúra helyi népszerűsítéséért. Ha a látogatónak ideje engedi, érdemes felkeresni a magánegyetem kampuszát: az óriási területen fekvő intézményben csodálatosan ápoltt környezet, parányi skanzen, koncertterem, saját kápolna és számos más látványos épület bizonyítja, itt bizony sokat fektetnek az oktatásba.

A TONGHVÁSZÁ-TEMPLOM

A város környékének látványosságai közül a Tonghvászát-templomot emelném ki, mely Tegutól úgy 20 kilométerre a Pálgolszán déli lankáin található. Az odavezető út főként tavasszal, cseresznyefa-virágzáskor önmagában is megér egy kirándulást. Ilyenkor az út szélét és közepét szőnyegként borítják be a csodálatos színekben tündöklő azáleák. A *tonghvá* jelentése császárfu virága, ami a környék

jellegzetes növényére utal. A kolostor területén régi és új építésű pagodák, gyönyörűen rendezett környezet, 17 méter magas Buddha-szobor, kőből faragott remekművek várják a látogatót. A szépen felújított épületek között sétálva valahogyan olyan benyomása van az embernek, hogy ez a kolostor az utóbbi időben nemigen szenvedhetett hiányt anyagi forrásokban. Amikor legutóbb ott jártam, kísérőm az ország egykori elnöke, No The-u szülőházának közelségével magyarázta a templom látványos fejlődését. A Tonghvászát a Csogjé rend regionális főtemploma.

PEKCSÉ, HÍD KÍNA ÉS JAPÁN KÖZÖTT

Az 1. századtól a 7. század derekáig tartó Három Királyság időszakát Kogurja, Szillá és Pekcsé állandó vetélkedése jellemezte, amelyet a környező nagyhatalmak, mindenekelőtt Kína és Japán távolról sem barátságos ambíciói tettek még bonyolultabbá.

Kogurja bemutatása egy másik könyv része lehetne, hiszen ez a királyság a jelenlegi Észak-Korea területén alakult ki. Szillá után tehát ismerjük meg a sokszor talán mostohatestvérként kezelt királyságot, Pekcsét.

Az egykor virágzó, gazdag királyság a Koreai-félsziget nyugati, délnyugati részén jött létre, a Kogurját alapító dinasztiából kivált, szakadár fejedelmek által. A királyság fővárosa kezdetben a mai Szöul területén helyezkedett el, később az uralkodók Ungdzsinbba (a mai Kongdzsu), majd Szábiba (ma: Puja) tették át székhelyüket. Az ország a 4. század vége felé ismerkedett meg a buddhista vallással és kultúrával. Nagyjából ettől az időszaktól datálódik jelentős felvirágzása, amelyet egyebek mellett kiterjedt kereskedelmi kapcsolatai is segítettek. Pekcsé sorsát Szillá hatalmi ambíciói pecsételték meg. A délkeleti királyság a kínai Tang-dinasztiával összefogva először Kogurja felett aratott győzelmet, majd Pekcsét is térdre kényszerítve lett a félsziget meghatározó állama.

Pekcsé legfőbb történelmi jelentőségét gazdag kulturális öröksége mellett a történészek abban látják, hogy közvetítésével a kor sok-sok meghatározó szellemi értéke és technológiai vívmánya jutott el a szomszédos szigetországba, Japánba. Ezek között

említik magát a buddhizmust és a kínai írást csak úgy, mint a kézművesség egyes ágazatait, például az igen fejlett, magas művészi színvonalat képviselő koreai fazekasságot.

Ha manapság meg szeretnénk ismerkedni e rég letűnt kultúra értékeivel, utunk elsődlegesen Dél-Cshungshan tartomány Puja városába vezessen. Az utazás a fővárostól csupán 2-3 órát vesz igénybe. A környék meglátogatása, kultúrájával történő megismerkedésünk előtt néhány dologra érdemes felkészülni. Az első és legfontosabb: meglehetősen kevés az eredeti építmény, viszont gazdag múzeumok, izgalmas királysírok, illetve a királyi palota fantasztikusan helyreállított, a külső szemlélő által minden bizonnyal korhűnek tűnő mása segíti az időutazást.

A pujai nevezetességek többsége gyalogosan is bejárható távolságra fekszik egymástól, de érdemes kerékpárt bérelni, amivel kényelmesen eljuthatunk mindenhová. A várost a Pekmá, azaz a Fehér Ló folyó szeli át, a partokon épült kerékpárutak az országos kerékpárút-hálózatba kapcsolódnak, de vízen, kajakkal vagy kenuval is felfedezhetjük a vidéket.

PUJAI NEMZETI MÚZEUM

A múzeum a város központjában található, és a környékbeli ásatások számtalan csodálatos állapotban felszínre került leletét sorakoztatja fel. Megismerkedhetünk a dinasztia fontosabb tagjaival, a kor tárgyi emlékeivel, betekintést nyerhetünk a környékbeli királysírok feltárási történetébe. A sírokat a Nüing-hegy lábánál találjuk.

PUSZO-HEGY

Pujai túránk kötelező, központi eleme egy kiadós séta a város északi csücskében található Puszo-hegyen, melynek magassága alig haladja meg a 100 métert. Egyes helyeken Puszo-erődként vagy királyi palotaként is aposztrofálják a helyet, de inkább készüljünk egy kellemes erdei sétára, egy-egy impozáns, régi stílusú épületre, néhány izgalmas ásatási helyszínre és a helyhez fűződő sok, érdekes legendára.

A királyi vár és a palota természetes háttérerődítményét a Puszo-hegy jelentette. Mögötte a Pekmá folyó kanyarog, a hely tehát teljességgel megfelelt a fengsuj előírásnak is. A hegy tetejéhez közeledve

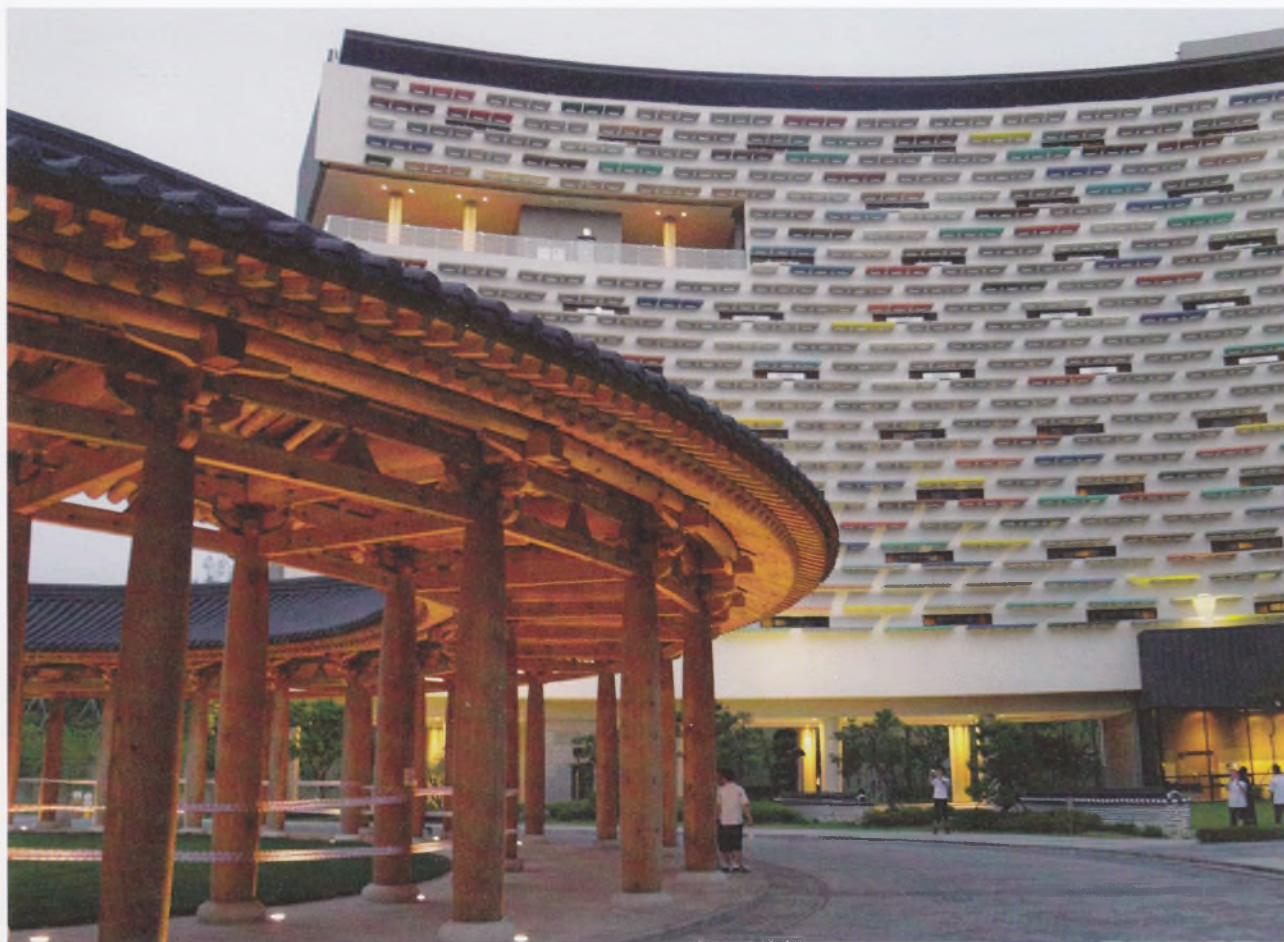
két koreai stílusú építményben gyönyörködhetünk. Az egyikből (Pánvolru) a városra, a másikkól (Szádzsáru) a Fehér Ló folyóra nyílik gyönyörű kilátás. A kanyargós hegyi ösvény legmagasabb pontján találunk egy kilátót, alatta lélegzetelállító mélység tátong. A helyhez felemelő, de egyben igen szomorú legenda kötődik. 660-ban Szillá és a szövetséges Kína éppen bevenni készült Pekcsé szívét, a Puszo-erődítményt. A király már fogságban volt, miután csatát veszített Hvángszán mezején. A megmaradt maréknyi bátor harcos próbálta védeni a palotát, az udvarhölgyek pedig – lehettek úgy háromezren – egyre inkább a királyi udvar hátsó traktusába szorultak. A Nákhvá-sziklán túl azonban nem volt hova menekülni. Az udvarhölgyek, a fogságot elkerülendő, a szikláról a mélybe vetették magukat, a halált választva az elkerülhetetlen megaláztatásokkal szemben. Innen ered a szikla neve is: Aláhulló Virágok. Emlékezzünk a hölgyek bátor cselekedetére, amint a hegycsúcson lévő kilátóról letekintünk a szakadékba.

Utunk azonban itt még ne érjen véget. A kilátóból kanyargó ösvény vezet le a folyóhoz. Kevéssel előtte egy piciny buddhista kolostor rejtőzik, némi pihenést és felfrissülést kínálva a látogatónak. A Koránszá-templomot több okból is érdemes felkeresni. Egyfelől mert építészeti látványos, másfelől pazar a környezet. A templom mögött található egy forrás, melyről az a hír járja, hogy aki csak egy pohárával iszik a vizéből, három évet fiatalodik. A folyóparton parányi kikötőhöz érünk, ahonnan Pekcsé-korabeli hajón indulhatunk hajózni.

PEKCSÉ TÖRTÉNELMI KULTURÁLIS KÖZPONT

A Pekcsé Történelmi Kulturális Központ az egykori királyi palota korhűnek mondott mása. Sokan kétségbe vonják az ilyen jellegű múltidézés létjogosultságát, tény azonban, hogy a távolról érkező számára az épületkomplexum lélegzetelállítóan monumentálisnak, minden részletében precízen kidolgozottnak és feltétlenül eredetinek tűnik.

A programot érdemes a Pekcsé Történelmi Múzeum megtekintésével kezdeni, mely a műfaj modern eszközeinek segítségével ad betekintést a majd másfél ezer évvel ezelőtti világba. Ezután következhet a sok-sok épületből álló palota, a rendkívül impozáns, többemeletes buddhista pagoda és kolostor,

továbbá a közelben lévő korabeli falu replikája. Az egész komplexumot 2010-ben adták át, nem árulom el a költségeket, mert végképp lerombolnám az illúziót.

MURJONGSZÁ-TEMLOM

A pekcséi kalandozás következő úticélja a Mánsszu-hegyen található Murjongszá-templom. A kolostor építészeti különlegessége a kétemeletes pagodaépület.

KUNGNÁMDZSI-TÓ

A Kungnámdzsi-tó a történelmi dokumentumok tanúsága szerint Muváng király idején, 634-ben épült mesterséges tavacska, közepén parányi szigetekcskével, rajta egy koreai stílusú építménnyel. Állítólag ez Korea első, ember által épített parkja, mely a palotakomplexum déli szegletében foglalt valamikor helyet. A park kialakítója és kertésze később Japánba utazott, hogy az Asóka-időket idéző kertkultúrát ott is meghonosítsa. Nyáron a tó telis-tele van lótoszvirággal, júliusban, virágzás-kor rendezik meg a helyi lótoszfesztivált.

Fent: a Lotte Szálló a Pekcsé Történelmi Kulturális Központ közelében

96. oldalon: a pujai királyi palota bejárata, a kilátó és az Alábulló Virágok sziklája

Bajban vagyok ezzel a szigettel. Ami a különböző tájékoztató anyagokban, turisztikai kiadványokban szerepel, nagyjából megfelel a valóságnak: könnyű megközelíthetőség a félszigetről, mediterrán jellegű klíma, kiváló szállodák, golfpályák. Nekem azonban elsősorban nem ezért kedves.

1995-ben jártam itt először. A helyi kempingszövetség egy sátoros dzsemborira hívott meg családos-tul, két kicsi gyerekkel. Az útra nagy lelkesedéssel készültem, előtte elolvastam minden kötelező irodalmat, és nem csalatkoztam. Annak ellenére, hogy a golfpályáig nem jutottam el, a csodálatos természet, a megannyi látnivaló mindenért kárpótolt.

Csédzsut sok mindennek szokás nevezni. Valamikor a koreaiak többsége számára majdhogynem a külföldet jelentette, hiszen idegenbe utazni egészen az 1980-as évek végéig a különböző korlátozások miatt nem nagyon volt lehetőségük a Korea déli felén élőknek sem. Hát felépítettek maguknak valamit, ami egyszerre volt koreai és attól eltérő: egy kicsit Hawaii, egy kicsit Phuket, egy kicsit Bali – némi túlzással persze. Az újházásoknak szinte kötelező úti céljuk lett, ahol pálmafák, építészetiileg olykor talán giccsesnek tűnő motelek és a sziget valódi értékeire, múltjára, kulturális örökségére, hagyományaira egyébként távolról sem jellemző látványosságok tömkelege várta a belföldi turistát. Mert akkoriban a világ más részein nemigen tartották számon Csédzsut. Az idelátogatók többségét a belföldi utazók adták, minden az ő igényeik, az ő szájuk íze szerint lett kitalálva és kialakítva.

Mára a helyzet jelentősen megváltozott. A koreaiak továbbra is szívesen mennek a szigetre, de számukra már messze nem ez az egyetlen elérhető úti cél, hiszen kinyílt az ország, megszűntek az adminisztratív akadályok, és a koreaiak is lényegesen tehetősebbek lettek. Ma már egy golfhétvége Vietnamban, egy közép-európai körút, egy párizsi kiruccanás vagy akár egy afrikai szafari sem elérhetetlen a koreai középosztály többsége számára.

Mindeközben Csédzsut is változott, s talán ennek is köszönhetően egyre több külföldi érdeklődését kelti fel. Megmaradtak ugyan a korábbi, elsősorban belföldi és ázsiai turistákra bázírozó látványosságok, de mellettük örült ütemben fejlődik a sziget valódi értékeit középpontba állító turistacsalogatás, ami

nem más, mint az egyedi és érintetlen természet, amiért az UNESCO felvette a szigetet a természeti világörökségek listájára 2007-ben, és 2012-ben felkerült a Világ Hét Természeti Csodájaként aposztrofált exkluzív listára, melyet – számítógépes szavazás alapján – egy svájci filmes, Bernard Weber kezdeményezésére maguk a dolog iránt érdeklődő emberek állítottak össze 220 ország mintegy 440 különféle nevezetessége közül.

Nos, lássuk akkor Csédzsut értékeit egy kicsit részletesebben.

Szokás mondani, hogy a sziget három dologban bővelkedik: kőben, szélben és a gyengébb nem képviselőiben. A kő a sziget születésére vezethető vissza, hiszen Csédzsut mintegy egymillió évvel ezelőtt vulkáni működés eredményeképpen jött létre. A szigeten található legtöbb természeti képződmény is e vulkanikus eredet következménye.

Bőven kijut az ittenieknek a szélből is. A rendszerint nagyon erős, viharos szél évezredek óta próbára teszi a helyiek erejét és kitartását. A szigeten és környékén nem ritkák a tájfunok, melyek olykor letarolják az egész termést, nem kevés kárt okozva a helyi gazdálkodóknak.

Szintén bővelkedik a sziget a gyengébb nem képviselőiben. A nők meghatározó többsége persze inkább múltbéli legenda, mint mai realitás, és valószínűleg ahhoz lehet köze, hogy régen a megélhetést biztosító egyik fő foglalatosság, a halászat gyakran megtizedelte a férfitlakosságot a viharos tengereken.

A legendagyártás persze itt nem ér véget. A sziget kapcsán mostanság gyakran emlegetik a „három nincset”, mármint hogy itt bizony nincsenek tolvajok, kerítések és kéregetők, ami Csédzsut nyitottságára, a viszonylagos jólétre és a morális magasságokra utal. A helyiek ezenfelül még egy harmadik kategóriát is gyártottak, a „három szépségét” vagy „három kincsét”, amely a természet, a népszokások és a szigetre jellemző kézművesipar értékeire hívja fel a figyelmet.

TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

Csédzsut a Koreai-félszigettől közel 100–130 kilométerre, délnyugati irányban fekszik. A sziget szélessége 73 kilométer, hosszúsága 41 kilométer, területe 1848 négyzetkilométer. Dél-Korea legdélebb fekvő területe (ma már önálló tartománya),

ennek és az óceán hatásának köszönhetően éghajlata mediterrán jellegű, az ország többi részéhez képest itt a legkisebb a hőmérséklet-ingadozás, a csapadék is jobban eloszlik a nyári hónapokban, ami kellemesebbé és egyben elviselhetőbbé teszi a monszun időszakát. A sziget és Dél-Korea legmagasabb pontja a Hállá-hegy, magassága 1970 méter, és mediterrán klíma ide, óceáni hatás oda, a csúcst télen általában vastag hótakaró borítja.

CSÉDZSU SZIMBÓLUMA

Csédzsu szimbóluma a Tol Hárubáng, azaz Kőapó. Eredetét homály fedi. Egyesek szerint távoli népektől érkezett, mások a félszigeten honos totemoszlopokkal rokonítják, míg vannak olyanok is, akik szibériai sámánista kultúrákból eredeztetik ezt az igen egyszerű, gülüszemű, gombára emlékeztető kalapot viselő apókat. Általában az udvartartások elé helyezték ki, szerepe a rossz szellemek elűzése, a ház és lakóinak védelme volt. A huszadik században aztán – lévén Csédzsu a szerelmesek szigete is – újabb funkcióval ruházták fel az élelmes, modern kori marketingesek: a figura formája alapján a termékenységre asszociálva, annak jegyében elsősorban fiatal házaspárok kapják mostanában ajándékul.

Balra fent: az Ilcsulbong-kráter

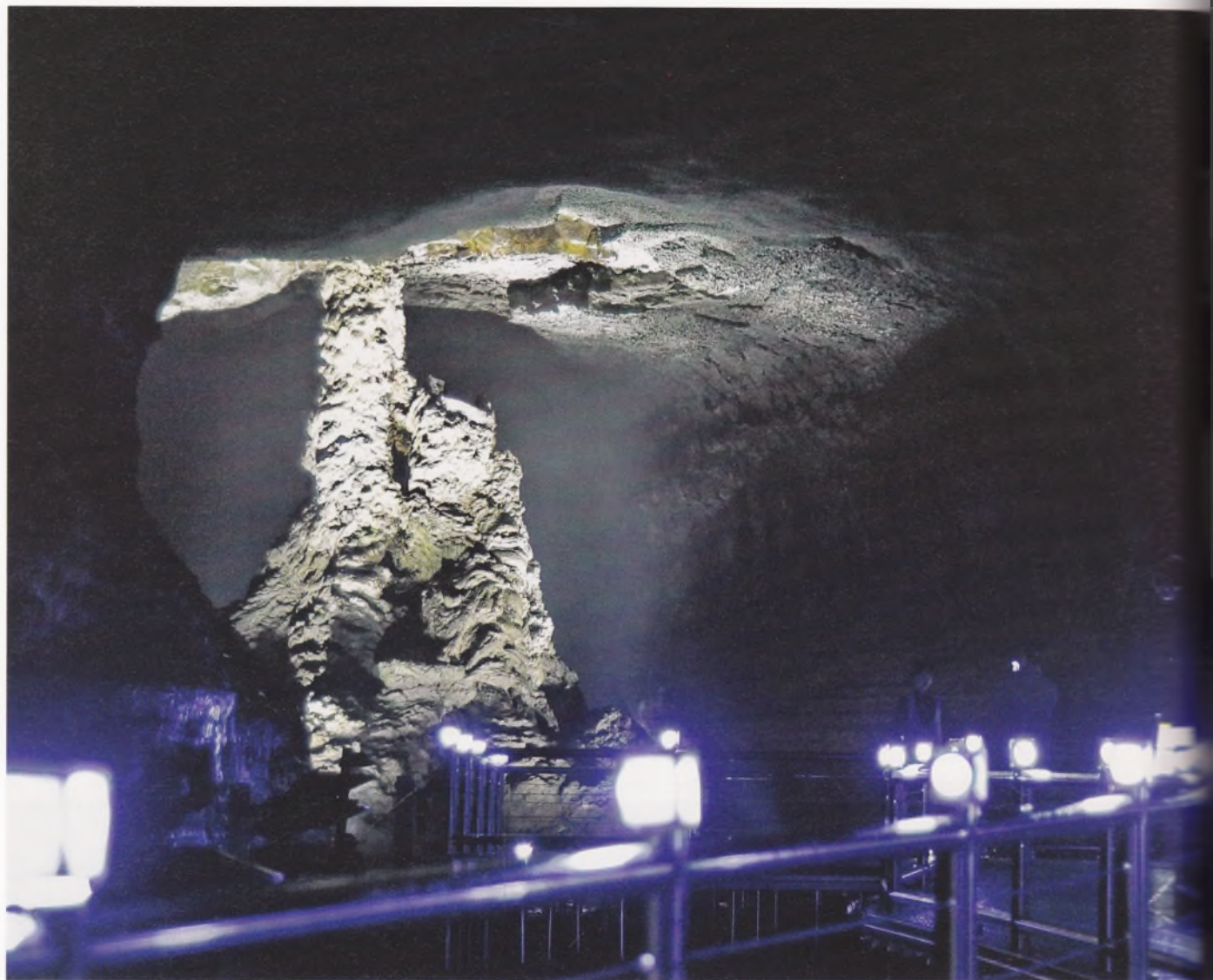
*104. oldal jobbra lent: a csédzsui
Lotte Szálló*

A HÁLLÁ-HEGY

A sziget első számú látnivalói a természeti képződmények, melyeket a vulkáni kitörések, a lávafolyam hozott létre, aztán 100 és 100 ezer éven keresztül a szél és a tenger formált tovább. Mindent meghatároz a fekete lávakő látványa. A láva hozta létre a Hállá-hegyet is, valamint a több száz, egyesek szerint pontosan 365 kisebb krátert, a tengersizemeket, a sok-sok kilométernyi barlangrendszert, a part menti különleges formájú sziklaképződményeket. A Hállá szó szerint és átvitt értelemben is kiemelkedik a látványosságok közül. Ha időnk és az időjárás engedi, érdemes felmászni a tetejére, amit különböző, rövidebb-hosszabb útvonalakon közelíthetünk meg. Az 1-2 kilométerestől a 8-10 kilométeresig igen bő a választék turistaösvényekben, választhatunk lazább, lankásabb útvonalat, de keményebb, a gyakorlott túrázót is komoly próbatétel elé állítót is. A csúcsra jutva megcsodálhatjuk a Peknok-tengerszemet. A Hállá-túra során vegyük szemügyre a hegyoldal páratlan élővilágát. Több ezer növény és állatfaj honos e vidéken, sok közülük igazi ritkaság.

PARAZITA VULKÁNOK

Ha nem futja időnk a Hállá megmászására, válasszunk egy kisebb krátert, koreai nevén *orümot*. Parazita vulkánoknak is nevezik ezeket a képződményeket, amelyek a másodlagos vulkáni kitörések eredményeképpen jöttek létre. Az egyik legszebb a Kamun Orüm, de fantasztikus látványt nyújt az Abu-kráter is.

ILCSULBONG

Aki Csédzsut felkeresi, nem hagyhatja ki az Ilcsulbong-csúcsot, mely Szangszán település mellett, közvetlenül a tengerparton található. A hegy egy tengeri vulkánkitörés során keletkezett úgy százezer évvel ezelőtt. A kráter 600 méter átmérőjű és 90 méter magas. A mélyedést körbefogó csipkézett sziklatömegre felkapaszkodva olyan érzésünk lehet, mintha egy középkori vár külső falain állnánk. Mások koronához hasonlítják e természeti képződményt, de Napfelkelte-csúcsnak is nevezik, mert állítólag az egész szigeten itt a legszebb a napfelkelte. A krátert szabályosan kialakított lépcsősoron mászhatjuk meg, igen kellemes 30-40 perces sétával, a csúcsról a tenger, a kráter és az alattunk elterülő szárazföld látványa fantasztikus. Az Ilcsulbong szintén szerepel az UNESCO természeti világörökségi listáján.

A LÁVABARLANGOK

Ugyancsak a természeti világörökség részét képezik a sziget lávabarlangjai. A már említett Kamun Orümhöz kapcsolódik Csédzsu legjelentősebb lávabarlangrendszere, mely több kisebb-nagyobb szakaszból áll. Méreteit tekintve a Mándzsángxul- és a Kümnyangul-barlang a legjelentősebb, de érdekes a Pengtvgul-barlang is, amely úgynevezett labirintus jellegű képződmény, s a komplexitása miatt a kutatók egyik kedvenc célpontja.

SZIKLÁK ÉS VÍZESÉSEK

A szigeten járva, a part menti úton körbeautózva számtalan érdekes formájú és méretű sziklaképződmény, vízesés állítja meg az utast. A sziget déli fővárosától, Szagviphótól keletre található a Csangbáng-vízesés, melynek az a különlegessége, hogy a víztömeg a sziklákról egyenesen a tengerbe hullik alá. Szagviphótól nyugati irányba indulva érhetjük el a Cshandzsijan-vízesést. A csangbánginál valamivel alacsonyabb szikláról zubog le a víz, melynek végállomása egy fákkal és dús növényzettel övezett kis tavacska.

A Cshandzsijan-vízesés a Csungmun nevű üdülőfaluban található, de nyitott valamennyi látogató számára.

A tengerparti sziklák közül az északi részen a Sárkány-szikla az egyik legnevezetesebb. Kell persze kis képzelőerő, hogy felismerjük benne a névadó szörnyeteget, de a látvány valóban lenyűgöző. A Vedolge-sziklát a sziget déli részén keressük, kicsiny, kőfalakkal körülvett öbölből emelkedik ki a húszméteres, természet alkotta sziklaoszlop. Nevezetesekek még Tepo település lávaorgonásípjai (Csuszángxcsalli). Az egyre csökkenő magasságú oszlopok szinte emberi kéz munkájának tűnnek. A sziklákat csak kiépített kilátókról tekinthetjük meg, a csúszós, a háborgó tengerrel állandó viaskodásban lévő alacsonyabb helyek megközelítése veszélyes, és éppen ezért tilos.

Aki további köre és még egzotikusabb alakú sziklákra vágyik, és mindent egy helyen szeretné megtekinteni, a Csédzsui Kőparkban teheti meg,

ahol több száz természetes sziklaképződmény és ember alkotta kőszobor igyekszik alátámasztani, miért is a kő a sziget egyik fő jellegzetessége.

SKANZEN

A csédzsui skanzen koreai stílusú kapuján belépve több mint egy évszázadot repülünk vissza az időben. 40 hektáron 117 falusi ház mutatja be, hogyan éltek egykoron a Koreai-félsziget déli csücskén. Korabeli munkaeszközök engednek bepillantást a helyi halászok és földművesek mindennapjaiba. Ha szerencsénk van, elcsíphetünk egy népszokásokat, néptáncokat felelevenítő színes felvonulást is. A skanzenben forgatták a nálunk is bemutatott, koreai kosztümös szappanopera, *A palota ékköve* egyes jeleneteit.

BOTANIKUS KERTEK

Aki a mediterrán és a szubtrópusi környezetre jellemző növényvilággal szeretne ismerkedni, két botanikus kert közül is választhat: a Hállim Park északon, a Jammidzsi Botanikus Kert délen fekszik. A két kert hasonló, ahogy megannyi más látványosságból is kettőt találhatunk a szigeten a két meghatározó település, Szagvipho és Csédzsu város közötti rivalizálás következtében.

VIDÁMPARK, MÚZEUMOK

Csédzsun rengeteg múzeumot és szabadtéri kiállítást találunk. Közülük néhányat említek meg csupán. Aki a világ fontos építményeivel éppen Csédzsun szeretne megismerkedni, az menjen el a Szoinguk Vidámparkba. A csokoládékészítés iránt érdeklődőket a helyi csokoládémúzeum várja, de ha valakinek éppen a játék mackók a kedvencei, több mint ezerfélét láthat a mackók múzeumában.

Ezeknél egy fokkal izgalmasabb és érdekesebb a koreai teakultúrát bemutató Oszullak Múzeum, ahol a hagyományos koreai teaivási ceremónia mellett megismerkedhetünk a tea koreai elterjedésének történetével, a teafogyasztás során használatos különféle kerámiákkal, a teából készíthető különlegességekkel. A kóstolást követően megvásárolhatjuk kedvenc koreai zöld teánkat.

Aki még ennél is nagyobb élvezetre és izgalomra vágyik, annak már csak egy javaslatom maradt: keresse fel a Csédzsui Szerelemparkot, ami nem más, mint egy erotikus szoborpark.

A TENGER LÁNYAI

A *benyja* szó jelentése tenger lánya. A *benyjáknak* nincs köze a meséből ismert sellőkhöz, bár kétségtelen, hogy ők is meglehetősen otthonosan mozognak a zord vizekben. Valójában nem is annyira lányok, mint inkább asszonyok, akik számára évszázadok óta a családfenntartást, a megélhetést jelentette a bűvárkodás, ez az igen nehéz és embert próbáló mesterség. Inkább a déli partokon találkozhatunk velük. A maszkon és a bűvárruhán kívül ma sem használnak semmilyen modern felszerelést. Egyszerűen alámerülnek, és néhány perc után szájjaikban kagylót, rákot, tengeri sünt és más, számunkra egzotikus élőlényeket hoznak felszínre. Hogy miért pont női mesterség lett Csédzsun a bűvárkodás? Állítólag a nőknek nem kellett adót fizetniük, így szerepük a társadalomban egyre meghatározóbbá vált, ami hosszú időn át – szemben az ország többi részével – egyfajta matriarchátust eredményezett a szigeten.

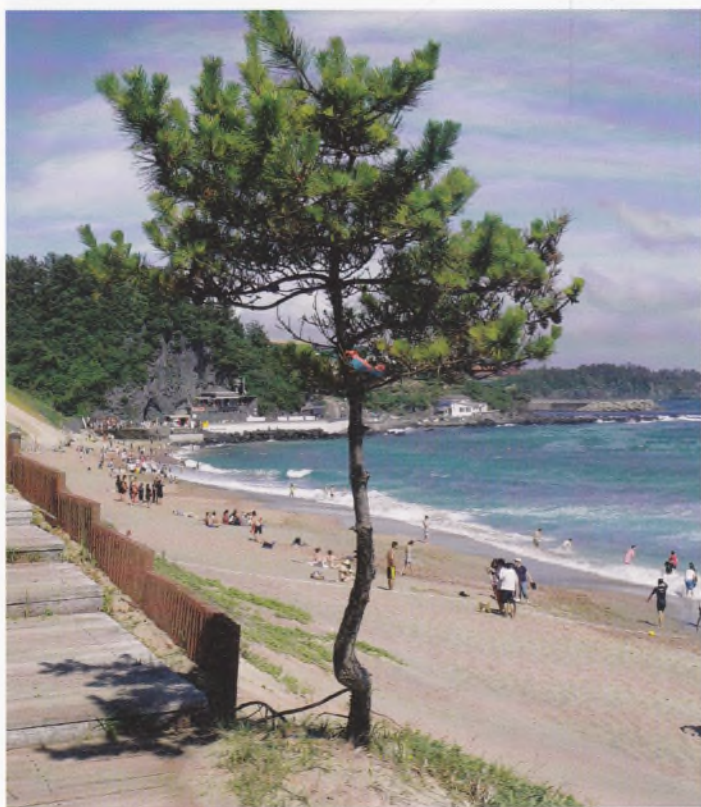
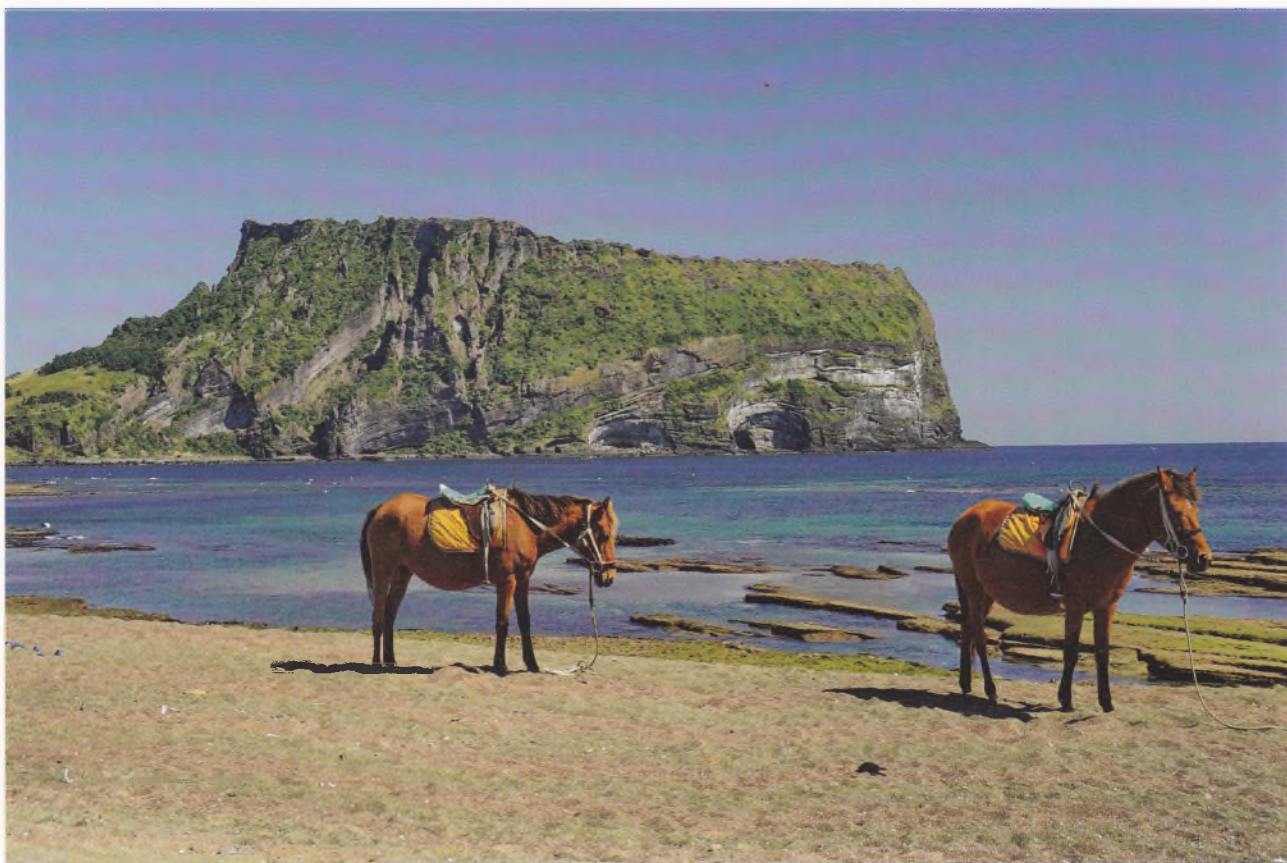
A SÉTAUTAK HAZÁJA

A turisták egyre gyakrabban töltik az időt gyaloglással. A szigetet és partszakaszait behálózó, kiválóan kiépített gyalogösvényeket *ollegilnek* nevezik. Erdőkön, mezőkön, sziklás partokon vezet át ez az útrendszer. Az *olle* a helyi dialektusban azt a kicsiny útszakaszt jelentette, mely a falusi utat kötötte össze az egyes porták bejáratával, a *gil* jelentése út. Az útrendszer megalkotását állítólag a spanyolországi El Camino zarándokút ihlette. Az utak mentén a túrázók számára megfizethető szálláshelyek, éttermek állnak rendelkezésre.

CSÉDZSUI SPECIALITÁSOK

FEKETE DISZNÓ. Egy kicsit a magyar mangalicára emlékeztető, fekete szőrű sertésfajta, a sziget egyik igazi különlegessége. A legenda szerint a helyiek régen a disznóólakat közvetlenül az árnyékszék alá építették, és az állatok feladata volt, hogy a különböző

ételmaradékok mellett gondoskodjanak az emberi ürülék eltakarításáról is. Ma már ez persze nem így van, a sertés pedig valódi csemege lett. Húsa állítólag egészségesebb, ízletesebb, mint a hagyományos sertése.

MANDARIN. A szigetet bejárva úton-útfélen mandarinligetek mellett haladunk el. Különböző fajtákat természetnek a kicsitől a narancs nagyságúakig. Ősz végén a koreaiak dobozsámra viszik haza a frissen szüretelt mandarint, melyből egyébként sok helyi különlegességet, így például rendkívül finom mandarinos csokoládét, dzsemet, illetve teába való, mézzel dúsított sűrítmenyt is készítenek.

A TENGER GYÜMÖLCSEI. Lehetetlen felsorolni azokat a különleges halfajtákat, melyeket a sziget körül a tenger kínál. Kettőt említenék meg csupán: az *okdomot* és a *kálcst* – sajnos a magyar nevüket nem ismerem –, amelyek őshonos halfajták. Előbbit elsősorban grillezve, utóbbit minden formában fogyasztják, igazi királyi eledelek.

CSÉDZSUMÁ. A csédzsui ló a sziget egyik jellegzetes állata. Körülbelül akkora, mint egy póni, de hosszabb és valamivel robusztusabb. Története a 13. századig nyúlik vissza. A megszálló mongol törzsek hozták a szigetre 160 saját tenyésztésű lovat, ezeket később keresztették a Csédzsun honos egyedekkel, így alakult ki a ma már a sziget egyik szimbólumának is számító fajta. A *csédzsumá* húsát ugyan évszázadok óta fogyasztják, de korábban ez csak a királyi udvar privilégiuma volt.

UTAZÁS KOREA KELETI PARTJÁRA

Dél-Koreát három oldalról tenger határolja. A keleti part sziklás, sok helyütt meredek, és a víz lényegesen tisztább, mint a sekélyebb nyugati oldalon. A fővárosból Kángvon tartományon keresztül vezet az út gyönyörű hegyvidékek mentén, érintve a Csiákszán és az Odeszán Nemzeti Parkot. A parkokban számos látnivaló, buddhista kolostorok és kiválóan kiépített túraútvonalak várják a látogatókat.

A CSIÁKSZÁN NEMZETI PARK

A Csiákszán Nemzeti Park méltán híres buddhista kolostora a Kurjongszá, azaz a Kilenc Sárkány Temploma. A legenda szerint a templom helyén

valamikor tó volt, melyben kilenc sárkány lakott. A környékbbeliek csak a tó fokozatos feltöltésével tudtak megszabadulni a sárkányoktól, majd a helyére emelték a kolostort. A Kurjongszá a tartomány székhelyétől, Vondzsutól úgy félórára fekszik. Sok túralehetőség közül választhatunk. Akinek több ideje van, megmászhatja az 1288 méter magas Pirobongot, ami a templomtól úgy háromóránnyira magasodik, szép időben lélegzetelállító kilátást nyújtva a környező hegyekre és völgyekre. Aki rövidebb túra mellett dönt, a Szerjam-vízesést vegye célba, melyhez egy patak mentén juthat el.

AZ ODESZÁN NEMZETI PARK

Az Odeszán Nemzeti Park legnagyobb és legjelentősebb buddhista temploma a Volcsongszá, melyet Csádzsang szerzetes alapított valamikor a 6. század végén, a 7. század elején. 60 építmény tartozik hozzá, egyebek mellett kisebb remetehelyek. A kolostor az idelátogató turistáknak szálláslehetőséget is kínál koreai stílusú épületekben, és van múzeuma is, a Szangbo Múzeum, mely a Korjadinasztia buddhista kultúrájáról nyújt áttekintést. Sajnos több épület a huszadik század derekán egy tűzeset során megsemmisült, viszont a körültekintő helyreállítás eredményeként rendkívül impozáns épületkomplexum született. A templomnak egyik buddhista barátom szerint különleges nemzetközi karmája van, az itteniek szívesen fogadnak külföldi novíciusokat buddhista tanulmányaik elmélyítésére. Talán e karmának is köszönhető, hogy a 2013-as 10. Téli Speciális Olimpia magyar csapatát éppen ez a templom fogadta be néhány napra. A szívélyes gesztus segítette az akklimatizálódást, és a szerzetesek arra is figyelemmel voltak, hogy sportolóink és kísérőik bepillantást nyerjenek a koreai buddhista kultúra rejtelmeibe, az itt élők segítségével megismerkedjenek a helyiek izgalmas spirituális világával. A koreai házigazdák nem csupán a vendéglátásban jeleskedtek, de ott voltak minden versenyen, együtt szurkoltak és örültek a kis magyar csapat eredményeinek.

Aki a nemzeti park valamelyik magasabb csúcsát szeretné megmászni, érdemes továbbutaznia a Szángvonszá-templomig, ahonnan lehetőség nyílik 1500 métert meghaladó csúcsok meghódítására. Mindkét nemzeti park környékén, sőt az autópálya

Nákszán-
kolostor,
Szarák-hegy

Fent: Volcsongszá-templom
Jobbra: A szokcsói halpiac

mindkét oldalán láthatunk a távolból sípályákat. Odeszánnal szemközt, az autópálya másik oldalán található Phjangcsiháng, amely a téli olimpia otthona lesz 2018-ban.

A TENERPART ÉS A SZARÁK-HEGY

A gyönyörű hegyeket magunk mögött hagyva érzük el a tengert Kángxüning, a környék legjelentősebb, 200 ezer lakosú városánál. Bár itt is van látnivaló bőven, érdemesebb a tengerpart mentén északnak indulni Szokcsóig.

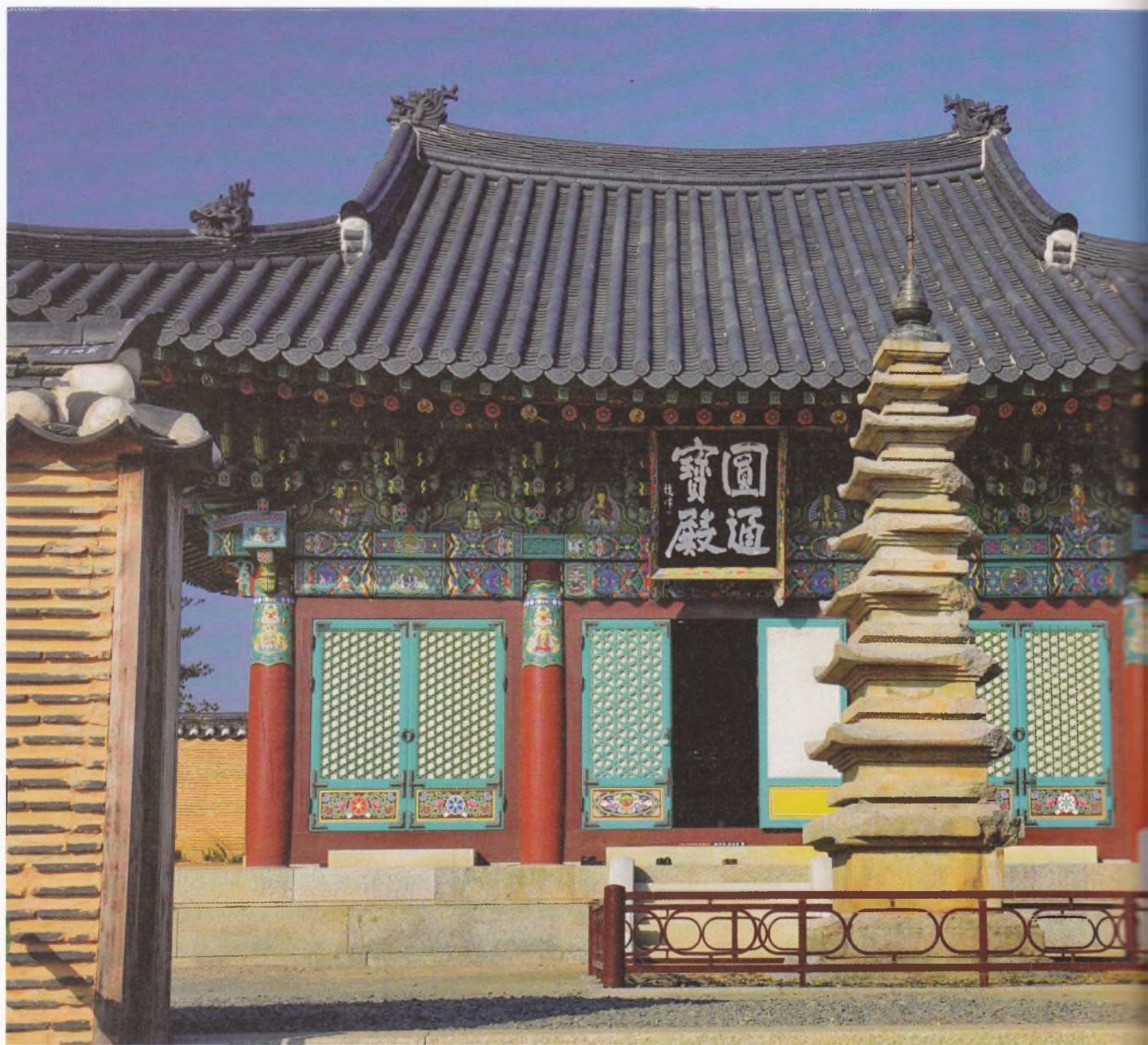
Az út menti nevezetességeket jelölő táblákat figyelmesen követve nemsokára elérjük a Nákszán-kolostort, amelynek különlegessége, hogy a tenger tőszomszédságában létesült, sőt egyes melléképületeit kifejezetten a tengerből kimagasodó sziklaormokra emelték. A kolostort a múlt század közepén teljesen felújították, 2005-ben a környéket sújtó hatalmas erdőtűz következtében azonban szinte teljesen megsemmisült a főépület, a kolostort övező fenyőerdő és a park részét képező bambuszliget. Több évig tartott a helyreállítás, melynek során renoválták a szentélyeket, újraterleptették a bambuszligetet és a fenyőerdőt, és szálláshelyeket is létesítettek látogatók számára.

A Nákszán-kolostort egy Viszáng nevű szerzetes alapította valamikor a 7. század körül. Különleges a főépület előtt álló hétemeletes kőpagoda, mely 15. századi mestermű, formája alapján mégis a Korja-dinasztia stílusát követi. Nagyon impozáns a templomot körbeölelő kőkerítés. A kolostorhoz tartozik a sziklára épített Viszángde Pavilon is, ahonnan gyönyörű és egyben kicsit félelmetes látványként tárul elénk a határtalan óceán. Állítólag magának a templomalapítónak is ez volt a kedvenc meditációs pontja, valószínűleg nem is véletlenül. Meredek lépcsősor vezet a Hongnenám nevet viselő remetelakhoz, mely egy sziklabarlangra épült. A szentély padlóján kicsiny nyílást hagytak, amelyen keresztül megpillanthatjuk az örvénylő tengert. A kolostor legmagasabb pontján egy fehér gránitból faragott, 15 méter magas Buddha-szobor áll méltóságteljesen, délkeleti irányba tekintve.

Szokcsó felé tovább haladva érdemes megállni abban a parkolóban, ahol hatalmas kötömb hirdeti a második világháborút követően a félsziget két részét elválasztó 38. szélességi fokot. Ma már a valódi határ, a koreai háborút lezáró fegyverszüneti egyezménynek köszönhetően, e szélességi foktól jóval északabbra húzódik, mégis érdekes érzés tölti el az utazót, ha arra gondol, egykor itt nézett farkasszemet egymással a két testvérnép.

Szokcsó legérdekesebb része a város peremén fekvő kikötő. A számunkra egzotikusnak tűnő tengeri herkentyűk igazi paradicsoma ez a hely. A rendkívüli kulináris élményről sok-sok kifözde, egyszerű, de garantáltan friss különlegességeket kínáló éttermek tucatja gondoskodik. Mustrálgathatjuk a halászhajókról idekerülő halakat és egyéb tengeri állatokat, s aztán amelyik legjobban tetszik, arra egyszerűen rámutatunk, meghatározzuk, hogy éppen sülvé vagy fővé kérjük, s miközben várunk, hogy elkészüljön az ínycsik, megkóstolhatjuk az alacsony

*Naakszan-templom,
és adomány-tetőcserepek,
amelyekre
az adományozó bármit
felírhat*

alkoholtartalmú helyi pálinkát. Az ételek kitűnőek, a kikötő rendkívül kedves, családias a hangulat.

A partról a félsziget belsejébe haladunk tovább utunk egyik legfőbb állomásáig, a Szarák-hegyet magába foglaló nemzeti park főbejáratáig. Érdekes körülmények között megválasztani utazásunk időpontját, mert a csúcsszezonnak számító őszi, tavasz és kora nyári hétvégéin irdatlan tömegekben érkeznek ide a helyi turisták. Nem véletlenül, hiszen Szarákszan egyike Korea legcsodálatosabb hegyvidékeinek. A táj szépségével – ezt talán még dél-koreai barátaink is elismerik – csupán az innen nem is annyira távoli, de jelenleg Észak-Koreához tartozó Gyémánt-hegység, koreai néven Kümgángszán vetekedhet.

A nemzeti park megtekintését érdemes a bejárat mellett magasodó csúcs bevételeivel kezdeni. A hegy lábától induló kötélvasút rövid, de annál izgalmasabb, meredek pályán közelít az 1100 méter magas szikla-peremhez. Jó időben messze-messze ellátunk, egyik oldalról a tengerben, másik oldalról a környező, csipkézett hegycsúcsokban gyönyörködhetünk. A felvonó felső állomásától pár száz méterre juthatunk a csúcsra, ahonnan még lélegzetelállítóbb a panoráma, ellátni a park több fontos pontjait, az Ulszán-szikláig és a Továngszong-vízesésig.

Visszatérve a hegy lábához, rövid séta vezet a Szinhüngszá-templomig. A kolostort az egyik legrégebbi zen templomként tartják számon, nem túl nagy, ellenben szépen van helyreállítva, a közelben morajló patakkal és a környező hegyekkel nem mindennapi látványt nyújt. Innen aztán se szeri, se száma a különböző, könnyebb és nyaktörőbb turistautaknak. Rövidebb és hosszabb túrák közül válogathatunk. A hely ismerői feltétlenül ajánlják az Ulszán-szikla megmászását, ami innen kb. két és fél órára van. Útközben számtalan egyéb természeti képződményben gyönyörködhetünk, különleges alakjuk és formájuk minden idelátogató fantáziáját megihletik. Másik irányba elindulva a Pirjong-vízesést vehetjük célba. Ha ennél is többre vágyunk, és még nem vagyunk eléggé fáradtak, haladjunk tovább a Továngszong-vízesésig. Innen nem messze fekszik a Pektámszá-kolostor, mely arról vált híressé, hogy valamikor az 1980-as évek végén Cson Du-hván, éppen leköszönt elnök részben a bűnbocsánat reményében, részben kerülni igyekezve a súlyosabb büntetőjogi retorziókat, önként vállalt politikai száműzetés keretében három teljes évet töltött itt feleségével együtt.

ÁNDONG

Ándong, a koreai kultúra bölcsője, Ándong, az élő múlt. Több és kevesebb is, mindenesetre fontos úti cél. Ándong nélkül igazából és teljességében nem érthetjük meg Koreát, a koreai lelkiületet, a koreai történelem és kultúra mélyebb és szélesebb összefüggéseit. Itt minden együtt van, ami Korea kulturális örökségében fontos: egy helyen vagy legalábbis egymástól egy nap alatt bejárható távolságban. Ándong, melynek területe vetekszik Szöulével, lakossága ugyanakkor alig több, mint 150 ezer, szenzációs turisztikai látványosság. A helyi idegenvezetők

116–118. oldal: Háhve falu

Ándong kapcsán nem fukarkodnak a jelzőkkel, de minimum a koreai értékek aranybányájaként, a koreai lélek megtestesítőjeként jellemzik ezt a várost. Nem biztos, hogy túloznak. Nem gondolom persze, hogy nem találhatunk az ország más pontjain az ittenieknél akár még szebb buddhista templomokat. És azt sem gondolom, hogy csupán Ándongban ismerkedhetünk meg a koreai konfucianizmus alapértékeivel, társadalmi értékszempléletével, a tudáshoz és a tanuláshoz fűződő viszonyával, mondhatni mélységes alázatával. És az ország más vidékein is vannak hasonlóan szép, tán még szebb skanzenek, ahol szinte testközelből láthatjuk, hogyan élt az uralkodó osztály, és hogyan az egyszerű emberek, hogyan szórakoztak, alkalomadtán, hogyan gonoszkodtak, üztek gúnyt saját gazdáikból, papjaikból, tudósaikból, a maguk egyszerű, olykor gyermeketeg, mégis vidám módján, önnön sanyarúságukat elfelejteni igyekezve. Ándong egyediségét tehát nem az egyes látnivalók, hanem azok sokszínűsége adja. Itt mindazt, ami Koreára igazán jellemző, együtt, egy helyen találjuk, elragadó környezetben, emberléptékű formában. És az egész hihetetlenül élettel teli. A buddhista templomban, a konfuciánus tanodában, a földesúr házában és a paraszti környezetben is az igazi Koreát fedezhetjük fel, jobban mondva azt, amilyen évszázadokkal ezelőtt lehetett. Magunk elé idézhetjük a szerzetesek ájtatos szorgalmát, a tudósok kiapadhatatlan tudásszomját, a *jángthánok* kivételezett életét és az egyszerű emberek verejtékes mindennapjait, gyermeketeg és egyben optimista világszemléletét.

Ándong Észak-Kjangszán tartományban, a fővárostól délkeletre található. Keletről a Thebek-hegység, északnyugatról a Szobek-hegység határolja. A várost a Náktong folyó szeli át, helyenként meszeszerűen körbefonva a települést. A folyóra a hetvenes években gátat emeltek, ami jelentősen átalakította a környezetet. Szerencsére az értékesebb régi házakat megmentették, elemeire bontották, majd másutt, hasonló, de magasabban fekvő környezetben újra felállították őket. Egyik-másik épületegyüttes áttelepítése több évtizedet vett igénybe.

Ilyen épületegyüttes a Kim Gváng-szán család uradalma, melyet az alacsonyabban fekvő völgyből költöztettek át jelenlegi helyére, Ocshanba. Ősidők óta így hívják a ma Ándong részét képező kicsiny települést. A Kim család kúriája egyebek között a dinasztiaalapító emlékére felállított kegyeleti épületből, a többször átépített, de így is eredetiségében tündöklő lakóházakból, azoknak is a kor szellemében elkülönített női, illetve férfiszárnyaiból áll. Megcsodálhatjuk a rendezvények helyszínéül szolgáló pavilont, valamint a kisebb-nagyobb kiegészítő épületeket. Külön múzeum mutatja be a család használati tárgyait. A dinasztia hatszáz éves múltja tekint vissza, és ha egy kis szerencsénk van, találkozhatunk akár az uradalom ügyeit intéző, rangidős, tizen-akárhányadik Kimmel, aki időnként maga mesél családjáról, a múltból, az ősokról.

Az Ándong városban és környékén található megannyi buddhista kolostor közül válasszuk a Pongcsangszá-templomot. A csodálatos környezetben található templom keletkezéséről a legenda úgy tartja, hogy a Szillá Királyság idején, Munmu király uralkodása alatt, egészen pontosan 672-ben Viszáng szerzetes egy másik, magasabban fekvő kolostorból

a szél szárnyain papírmadarat röpített fel, hogy ott építsék fel az új templomot, ahol az földet ér. Természetesen ma is működő kegyhelyről van szó, hús-vér szerzetesekkel, papokkal. A templom érdekessége, hogy az általában a központi épület előtt álló pagoda itt egy kisebb, szerényebb építmény elé került, aminek az az egyszerű oka, hogy valamikor ez volt a főépület. A Küngnákcson Pavilon Korea legrégebbi, kizárólag fából készült temploma, melynek tartóoszlopait közelebről megsejmelve magunk is meggyőződhetünk a múlt építőmestereinek zsenialitásától.

Buddhista nevezetesség a városközponttól nem messze található hétemeletes pagoda is, mely állítólag Korea legrégebbi és egyben legnagyobb téglapagodája. A Szillá-dinasztia (668–918) idejéből származó építmény imponáló méretei, szépen faragott reliefsjei a régen élt mesterek mérnöki és művészi munkáját dicsérik.

A téglatorony mögött egy másik tehetős helyi család uradalma található. A birtokról valaha kilátás nyílt a folyóra, a környező hegyekre és a kikötőre, ahová a sóval megrakott dereglyék befutottak. Kicsit talán illúzióromboló, hogy mára mindezek helyébe a vasút, az elsuhanó vonatok és a távolban meredező lakótelepek látványa lépett.

Még egy buddhista kegyhelyről híres a város: az Icshang-dong-i Buddháról. A sziklába vésett 11. századi Buddha-szobor teljes magassága több mint 12 méter. A fejet egy különálló kőből faragták. A szobor egyesíteni hivatott magában a hegyi szellemek és a buddhista hit erejét, ezért évszázadokon át fontos zarándokhelynek számított.

Ándongban számtalan konfuciánus iskola működött, ezek közül feltétlenül érdemes legalább egyet felkeresni. A leghíresebbet, a Toszán Konfuciánus Akadémiát a 16. század egyik legnevesebb és leginkább tisztelt neokonfuciánus gondolkodója, Li Hváng (1501–1570), tudós nevén Tvegjé alapította. A követői által építtetett oktatási intézmény évszázadokon keresztül volt a koreai elitképzés egyik fontos központja. Az épületegyüttes mai formájában többek között osztálytermekből, könyvtárból, kollégiumi lakóépületből áll. Fontos része továbbá az a helyiség, ahol a tanokat tartalmazó falenyomatokat őrizték.

A konfucianizmusról tájékozódhatunk a Koreai Tudományok Központjában, illetve annak múzeumában. A központ pincéjében több ezer fatáblát

őriznek, melyekre tudományos alapvetéseket, társadalmi ismereteket, történelmi tényeket rögzítettek.

Ándongi kirándulásunk utolsó, ámbar minden bizonnyal legemlékezetesebb állomása lehet a városhoz tartozó Háhve falu. A *bá* folyót, a *bve* kanyarulatot jelent, utalva a település fekvésére. A háttérben emelkedő hegyek a folyóval együtt bizonyítják, hogy eleink nagy jelentőséget tulajdonítottak lakóhelyük tudatos kiválasztásának. A falu kb. hatszáz éve nézhet ki így, fennmaradása kész csoda. Ma is sokan lakják, és eredetiségének megőrzésére rettentően ügyelnek: tilos új házat építeni, már némi átalakításra is csak szigorú szabályok figyelembevételével kerülhet sor. A falu utcácskáin sétálgatva hirtelen századokat repülünk vissza az időben. Megannyi csodálatos uradalmi ház, iskola, gyönyörűen gondozott kertek, takaros, művelt, többségükben látogatható porták. A legszebb épületegyüttesek a környék igen befolyásos családjának, a Rju családnak a tulajdonát képezték. Ma is élnek itt leszármazottaik.

A Hándzsi Múzeumban gyönyörűségei kisbútorokat, használati tárgyakat és egyéb csecsebecskéket találunk. Közös jellemzőjük, hogy mind-mind papírból készült, de olyan kemények, hogy alapanyagukat akár fának is vélhetnénk. A múzeum mellett műhely van, ahol magunk is kipróbálhatjuk, hogyan készül a *hándzsi*.

Háhve kihagyhatatlan produkciója a maszkos tánc, mely a helyi amfiteátrumszerű nyitott építményben tekinthető meg. A műsor lényegében a nemesi társadalom és a kiváltságos rétegek parasztok általi kifigurázása. Kapnak itt hideget és meleget az okoskodó konfuciánus tanárok, a törekeny hitű buddhisták, az ájtatosak, a szenteskedők és a szemérmeskedők. Itt rájöhethetünk, hogy hiába is ügyeltek kínosan az előkelőségek otthonaiban a férfi- és női szakaszok szétválasztására (a női lakrészek sokszor nem is nézhettek az utcafrontra), és hiába zajlott az élet a neokonfuciánus Koreában a végletekig letisztázott koordinátarendszerben, a nép azért képes volt mindezt a maga módján, mondhatni humanus alapállásból szemlélni és véleményezni. És a végén nevetni a vitatkozó nemesen és tudóson, gúnyt űzni a fiatal lány meztelen ülepén felbuzduló szerzetesből, vidámsággal és derűvel túllépve a szegény emberek egyébként igen nehéz mindennapi életén.

ÁNDONGI FESZTIVÁL

Szeptember végén Ándong és környéke ad otthont Korea legnagyobb maszkos-táncos fesztiváljának. Az egy hétig tartó rendezvénysorozat idején nem csupán a helyi folklórral ismerkedhetünk, nemzetközi táncsoportok sokasága szórakoztatja nap mint nap a nagyérdeműt. A program része a színes kirakodóvásár, a hagyományos tűzijáték, na és a koreai konyha helyi remekeivel való folyamatos ismerkedés.

FELHŐK KÖZÖTT SÉTÁLVA – A VOLCSULSZÁN NEMZETI PARK

Szöulból nézve a Volcsul-hegység igen távoli célpontnak tűnhet, bár az út 4-5 óra alatt megtehető e különleges, sziklás vidékig. A félsziget délnyugati csücskében található, nem messze Dél-Csollá tartomány székhelyétől, Kvángdzsutól, illetve az ország egyik jelentős kikötőjeként és a Formula 1 helyi versenyének otthonául is szolgáló Mokphótól.

A nemzeti park több oldalról közelíthető meg. A hegy viszonylag alacsony, a legmagasabb pont (Csanhváng-csúcs) is csak kevéssel haladja meg a 800 métert. Ennek ellenére meglehetősen nehéz terepre készülünk. Néhány órás, félnapos, sőt egész napos túrák közül válogathatunk. Én az északi bejáratról induló útvonalat választottam, annak is a rövidebb változatát, így is félnapos, igen fárasztó túra lett belőle.

A nemzeti parkot elsősorban a különleges sziklaképződmények teszik egyedivé. A magasabb pontokról gyönyörű kilátás nyílik a szépen művelt rizsföldekre. Az északi bejáratról indulva utunk egy kisebb kolostor (Csanhvángszá) mellett vezet el, nyáron a sziklás részekig az ösvényt inkább a déli tájakra jellemző buja növényzet övezi. A bokros, cserjés részeket kedves bambuszligetek tarkítják. A rövidebb túraút célállomása egy látványos függőhíd, mely két sziklacsúcsot köt össze. Az 51 méteres Felhő-híd alatt 120 méteres mélység tátong, körben meg a látványosabbnál látványosabb sziklaképződmények. A hídon való átkelés egyszerre félelmetes és felemelő. A híd túloldalától egy rövidebb úton eljuthatunk néhány vízeséshez. Aki még bírja erővel, a hegygerinceken átívelő túrát folytathatja egészen a Csanhváng-csúcsig. A kevésbé vállalkozó szelleműeknek célszerű innen visszaindulni, mégpedig a híd túloldaláról induló másik ösvényen, mely valamivel

meredekebb, viszont rövidebb és jobban kiépített, mint az, amelyiken feljutottunk.

DÉL-TENGERI SZIGETEK

A Koreában található húsz nemzeti park lényegében az egész országot lefedi. A nemzeti parkok zöme hegyvidék, de hozzájuk tartozik 120 kilométer partszakasz, valamint sok-sok sziget is. Igazi különlegesség a félsziget legdélebbi részén található Hálja Heszáng Nemzeti Park, amelyhez 99 – közöttük 69 lakatlan – sziget tartozik. A park teljes területe több mint 500 négyzetkilométer, ennek durván 70%-a tenger. A terület a Dél-Kjangszán tartományi Kadzsé-szigettől egészen Jaszuig terjed. Utóbbi város neve a 2012-es EXPO kapcsán vált ismertté. A világkiállítás néhány csodája (Aquarium, BigO Show) ma is megtekinthető.

Többször jártam a környéken, és engem inkább a kisebb-nagyobb szigetcsoportok ejtettek ámulatba. A legtöbb helyen a tenger tiszta vize csábít egy kis lubickolásra, a szigetek, félszigetek mediterrán jellegű faunája üdítő látvány a félsziget belsejéhez képest. A tél itt kevésbé zord, és a csapadékos nyár is könnyebben elviselhető, mint az ország más részeiben.

Nem állítom, hogy a teljes déli partszakasz gyönyörű. Az igazsághoz ugyanis hozzátartozik, hogy nem kevés ipari létesítmény, hajógyár, acélkombinát telepedett meg itt, hozzájárulva az ország iparosodásához, munkahelyek teremtéséhez, s így összességében a lakosság gyarapodásához. Mindez azonban talán túl gyorsan, a környezetvédelmi szempontokat nem mindig megfelelően mérlegelve történt.

A nagyobb szigeteket, mint Námhe, Kadzsé, Odong, Tolszán ma már impozáns és kevésbé impozáns hidak kötik össze a félszigettel, ennek eredményeként egyre több errefelé a turista. Az utazók elsősorban a helyi ételspecialitások, a kiváló golfpályák, a megannyi kisebb-nagyobb buddhista kolostor miatt látogatnak ide, de a tengeri horgászat és a vízi sportok szerelmesei sem fognak csalódni a környékben.

Námhe-szigeten a Küm-hegy tetején található Poriám-kolostorból gyönyörű kilátás nyílik a szigetre és a tengerre. Hasonlóan szép fekvésű a Tolszán-szigeten lévő Hjangirám-remetetemplom, ahonnan szép időben látni a Jaszu körüli szigeteket.

Kadzse Dél-Korea második legnagyobb szigete (394 négyzetkilométer) és egyben egyik fontos ipari bázisa. Itt működnek a Samsung és a Daewoo cégcsoport hajógyái. Bár a sziget elsősorban ipari létesítményeiről ismert, a környéken található egy igazi különlegesség: Vedo. Egy piciny szigetről van szó, melynek leírására egyetlen szó megfelelő: paradicsomi. A 14,5 hektáros, magántulajdonban lévő sziget lényegében egy botanikus kert, melyet Kadzsé-sziget több pontjáról hajóval közelíthetünk meg. A hajóút mindössze 20-30 perc, az elénk táruló látvány leginkább valamelyik porosz vagy francia uralkodó nyári kertjére emlékeztethet. Teraszok, gyönyörű formákra nyírt bokrok és szubtrópusi növények, csodálatos panorámát nyújtó kilátók, gondozott, virágokkal szegélyezett ösvények alkotják az idillt. A sziget azután vált országosan ismertté, hogy részben itt forgatták az egyik legnézettebb dél-koreai szappanoperát, a *Téli szonátát*.

Őszintén megmondom, hogy engem lenyűgözött a hely egyszerűségében is nagyszerű szépsége. De talán ami még ennél is jobban megfogott, az létrejöttének története, amely számomra egy kicsit a koreaiak előrelátásáról, szorgalmáról, jövőbe vetett hitéről szól.

Li Csáng-hót, a tulajdonost valamikor elmeháborodottnak nézhették, amikor a szigeten élő néhány igen szegény halász családtól felvásárolta földjeiket, s ezáltal a sziget egyedüli tulajdonosává vált. Li úr és felesége több évtizednyi megfeszített, állhatatos munkával és odaadással varázsolt a szigetet azzá, ami. 1995-ben, 25 évvel megvásárlása után nyitotta meg szigetét a nagyközönség előtt, kezdetben gyéresebb, később egyre nagyobb érdeklődés mellett. Ma akkora a látogatottsága, hogy korlátozni kényszerültek az itt tölthető időt, hogy a túlságosan nagyszámú érdeklődő ne okozzon jóvátehetetlen kárt a gyönyörű környezetben. Ne mulasszák el, ha erre járnak!

SZOKÁSOK, VALLÁS, TOLERANCIA

A koreaiakról úgy tartják, hogy bármihez is kezdenek, azt mindig odaadón, nagy szorgalommal, igyekezettel és kitartással teszik. Erővényes ez a különböző vallásokra, hagyományaik ápolására is. Bármelyik hit vagy vallás magvait is vetették el ebben az országban, a magok bizonyosan termő talajra találtak a koreaiak körében. Igaz ez a kezdeti, de mai napig is jelen lévő ősi, sámánista biedelemvilágra és a később, különböző csatormákon ideérkező nézetrendszerekre egyaránt.

Az ország rendkívül sokat köszönhet a buddhizmusnak, mely a Három Királyság vége felé meghatározóvá vált, sőt később, a Korja-dinasztia idején valóságos államvallássá avanszált, hogy aztán a 14. század környékén egyre inkább teret engedjen új nézeteknek, melyek a konfucianizmusra épültek. A kereszténység elterjedésére ugyan a környező országokhoz képest később került sor, ma már azonban itt található az egyik legnagyobb keresztény közösség Ázsiában.

Az új nézetek ma békésen megférnek egymás mellett, vallási türelmetlenségnek nyoma sincs. A kultúrák közötti párbeszéd Koreában nem üres lözung, hanem mindennapi gyakorlat.

MEGANNYI UNIVERZUM

Gyász, halál, temetés, sírok – nem könnyű téma. Korea kapcsán mégis beszélnünk kell róla, mert ez is része az itteni, sok évszázadra, évezredre visszanyúló kultúrának és szokásoknak. Az ember egyébként sem tud könnyen elsiklani a téma felett, induljunk ugyanis bárhová az országban, az utazó minden bizonnyal hamar felfigyel a hegyoldalalakban kitüremkedő félgömb alakú, fűvel borított kupacokra.

Formájuk hasonló, méretük azonban igen különböző. A halmocskák környezete mindenütt ápolat, rendezett.

A kíváncsi utazó pedig találgatja, vajon mik ezek? Emberi, vagy természetes képződmények? S mi célt szolgálnak, ha ember alkotta őket? Minél többet látunk belőlük, annál kevésbé tudjuk eldönteni, hogy szeressük-e ezeket a mértani pontossággal létrehozott halmokat, vagy kárhoztassuk megalkotóikat a természet elcsúfításáért.

Amit a hegyoldalokban látunk, azok sírok, helyesebben szólva sok kicsi univerzum. Merthogy a sírok alakja az univerzumot igyekszik formázni és szimbolizálni. A sírok mérete nem véletlenül különböző, jelzi lakójuk vagyoni és társadalmi helyzetét. Feltűnhet, hogy egy-egy helyen a sírok száma is eltérő. Ez sem véletlen, hiszen az adott családi temetőben több generáció nyugszik. A hagyomány szerint az ötödik generációt követően a leszármazottak új sírhelyet keresnek.

A konfucianizmust, így az egész koreai társadalmat mélyen áthatja az ősök iránti feltétlen tisztelet. Ezért aztán nem véletlen, hogy az elhunytak nyughelyét a lehető legnagyobb körültekintéssel választják ki. Az ideális fekvésű sírt háttal északnak építik. Védeltségét a mögötte, valamint jobb és bal oldalán magasodó hegyek biztosítják. Fontos, hogy szemben

vele valamilyen víz, folyó, patak vagy tavacska legyen, a túlvilágon is biztosítva az eltávozottak számára az egyik legfontosabb életelemet.

A hagyományos koreai temetkezési helyek és szokások tekintetében keverednek a sámánista és a konfuciánus elemek. A kereszténység elterjedésével pedig új temetkezési szokások is kialakultak, így ma már Koreában is léteznek köztemetők.

A halottakat a régmúltban kizárólag koporsóba temették. Kivételt képeztek a súlyos, például fertőző betegségben elhunytak, illetve azok, akik társadalmilag elítélendő cselekedetet követtek el. Ők általában hamvasztással bocsáttattak túlvilági útjukra. Mára a lakosság számának növekedése, a temetkezési helyek és ceremóniák költségigénye miatt egyre elfogadottabbá és gyakoribbá válik a hamvasztás, a legtöbben azonban még mindig a hagyományos temetkezést részesítik előnyben, még akkor is, ha ezek formája és tartalma az utóbbi időben jelentősen megváltozott, leegyszerűsödött.

A Csoszan-dinasztia kezdetekor, a 14–15. században egy temetési szertartás akár egy évig is elhúzódhatott. Ez fokozatosan lecsökkent egy hónapra, később egy hétre, majd három napra. Ma maximum egy-két napot vesz igénybe, jelezve, hogy korunk felgyorsult életritmusra egyre kevesebb időt és teret enged őseink tiszteletének.

Az ősi szokások szerint a halál megállapítását követően az elhunyt hozzátartozója (férfi elhalálozott esetén férfi, nő esetén nő), esetleg hű szolgálja, felment a halottas ház tetejére, annak is a keleti oldalára, és északi irányba, a túlvilág felé fordulva, bal kézben a gallért, jobb kézben az alsó részt tartva meglengette az eltávozott egyik felső ruhadarabját, hangosan háromszor azt kiáltva: *Pok! Pok! Pok!* A szó valami olyasmit jelenthet, hogy támadj fel. A fizikai halált követően ez volt az utolsó, szimbolikus kísérlet arra, hogy a halott lelkét visszahozzák az élők világába. Ezt követően került csak sor a halotti szertartásra, a temetés előkészítésére és lebonyolítására. Ebben szigorúan rögzített szerep hárult az egyes családtagokra, ismerősökre, ami sok esetben nehéz, fájdalmas, de megtisztelő feladat is volt egyben.

Koreában a halál színe a fehér. A temetésen résztvevők általában durva anyagból készített ruhákat viselnek, összhangban a gyásszal. A női hozzátartozók fekete gyászszalag helyett gyakran viselnek fehér hajszalagot a temetésen és az azt követő időszakban.

Ezért aztán a gyanútlan európai látogatónak óvakodnia kell az ilyen szalag utcai viselésétől, mert az emberek ebből minden bizonnyal valamilyen közelmúltbeli, súlyos csapásra asszociálhatnak.

Számunkra érdekesnek tűnhet, hogy Koreában nemcsak házasságkötéskor, hanem temetéskor is történik adományozás. Utóbbinak az a szerepe, hogy csökkentse a hozzátartozók temetéssel kapcsolatos tetemes kiadásait. Sajnos ez néha nemkívánatos konfliktusokat is okoz, mert általában nagy összegek gyűlnek össze, melyek későbbi elosztása bonyodalmak, nézeteltérések forrásává válhat a családtagok között.

A koreai temetkezési szokásokhoz tartozik az is, hogy a halott szájába a koporsóba helyezést megelőzően rizsszemeket és egy márványdarabot tesznek. A rizs rendeltetése egyértelmű: a túlvilági léthez szükséges táplálékot jelképezi, míg a márvány a koreai szimbolikában az örökkévalóságot testesíti meg.

A halottat utolsó útjára kísérők gyakran tartanak kezükben botot, aminek az az oka, hogy régebben a hozzátartozók hetekig, sőt hónapokig rendkívül önmegtartóztató életet éltek, minimális mennyiségű ételt vettek csupán magukhoz, ezért általában nagyon legyengültek. A bot ilyenkor támaszul szolgált számukra. A gyászoló családtagok nem ritkán ideiglenes kunyhót emeltek a sír közelében, s odaköltözve enyhítették az elhunyt magányát.

A hagyományosan férfi- és tekintélyközpontú Koreában a családi temetőben kizárólag az elsőszülött fiút illette meg hely. Mellé, külön sírba temették a feleségét. A család női leszármazottai saját férjük családi temetkezőhelyét kaphatták örök nyughelyül. A sírok között időnként felfedezhetünk kisebb, jellegtelen sírokat is. Ezekben általában a tehetősebb emberek szolgálai nyugszanak. Helyi ismerőseim szerint, a hivatalos tiltás ellenére, még a Csoszan-éra idején is előfordult, hogy a hűséges szolgálkat némi élelemmel és itallal ellátott koporsóban, gazdájuk mellé temették. Élve. Állítólag önkéntes alapon.

Szerencsére ma már senkit sem temetnek el így, és ahogyan a fentiekben említettem, a szokások és ceremóniák is jelentős mértékben átalakultak, leegyszerűsödtek. Ami azonban megmaradt és tovább él, az az ősök tisztelete, a családfa és a származás becsülete és fontossága, valamint a családon belüli szerepek bizonyos fokú kötöttsége. S még valami: a sírhelyek és környezetük ápoltsága, rendje.

A KOREAI BUDDHIZMUS

1700 évvel ezelőtt Kínából érkezett a Tan, annak is a mahájána ághoz tartozó változata. A *mahájána* szanszkrit eredetű szó, jelentése egyesek szerint nagy szekér, mások szerint nagy út. Akár ez, akár az, a dolog lényege, hogy az ezen ághoz tartozók – szemben a *hínájána* (kis szekér) követőivel – fennén hirdetik: a nirvánát, a buddhisták végső célját, a vágyaktól és élvezetektől mentes világot, mely maga a szenvedélynélküliség és a bölcsesség mindennél magasabb rendű állapota, azaz a teljes „ellobbanás”, nem csupán néhány kiválasztott, hanem mindenki elérheti... már amennyiben meditáció révén hűen követi a buddhista tanokat és előírásokat. Cshang Án nevű magyar buddhista barátom, a magyarországi Vonkvángszá-templom (Eredeti Fény) apátja hívta fel a figyelmemet arra, hogy a gyakorta használt „megsemmisülés” helyett célszerű az „ellobbanás” szót használni, mert a nyugati és keleti kultúra alapvetően másképp fogja fel és használja a „semmi” fogalmát. A kétféle értelmezés egybemosódása a nihilista nézetek irányába mutat, melyek a buddhizmust kritikai és filozófiai szinten az egzisztencializmushoz tették hasonlatossá – teljesen tévesen.

Korea főképpen kínai szerzetesek révén került kapcsolatba a buddhizmussal, hogy aztán komoly szerepet vállalva közvetítse azt Japánba. A buddhista vallás a Három Királyság korában (i. e. 37–i. sz. 668) érkezett meg a félszigetre, jelentősen hozzájárulva a koreai kultúra és a művészetek felvirágoztatásához. Az uralkodók fokozatosan vették át Buddha tanait, melyek az Egyesült Szillá Királyság idején (668–935) lényegében államvallássá erősödtek.

A koreai buddhizmus története számos nagy tanítómestert tart számon, akik munkásságukkal rendkívüli módon hozzájárultak nemzetközi hírnevéhez. E helyütt csupán egyet említek, Von-Hjo mestert, aki 617 és 686 között élt és alkotott. Aranyos és egyben tanulságos is a róla szóló legismertebb legenda. Történt, hogy a mester harmincnégy évesen barátjával Kínába indult, hogy személyesen szélesítse a Tanokkal kapcsolatos ismereteit. Egyik éjszaka egy barlangban szálltak meg. Von-Hjo mester éjszaka erősen megszomjazott. A koromsötétben felfedezett maga mellett egy edényt, melyből jókorát kortyolt, élvezve a friss víz mennyei ízét. Mikor reggel felébredt, döbbenet láta, hogy az edény egy koponya, a benne lévő folyadék pedig állott esővíz. Undorában hányni kezdett. Amikor aztán lehiggadt és jobban átgondolta a történeteket, arra jutott, hogy a kellemetlen incidensért valójában saját elméje felelős, amiből levonta a következtetést: minden létező dolog mögött saját gondolkodásunkat kell keresnünk. Ha úrrá leszünk elménken, eljuthatunk a szenvedésmentes, tökéletes világba. Ezt az alapigazságot megértve Von-Hjo mester végül nem ment tovább Kínába, visszafordult, hogy tudását és tapasztalatait megossza honfitársaival. A mester háborítatlan gyakoronoknak nevezte magát, különleges missziójául pedig a különböző buddhista iskolák közötti harmonizációt választotta.

KERESZTÉNYSÉG KOREÁBAN

Megkerülhetetlen, hogy Koreát bemutatva röviden szóljak a kereszténység itteni elterjedéséről, szerepéről. A témára vonatkozó kérdéseket ugyanis mindjárt az elsők között teszik fel a Koreába látogatók, hiszen az egzotikus építmények, buddhista kolostorok helyett az érkezőnek leginkább a modern épületek rengetegéből is kimagasló megszámlálhatatlan keresztény templom látványa okoz meglepetést. A Bibliával a kézben vasárnapi misére igyekvők csakúgy hozzátartoznak a városképhez, mint a zajos belvárosban prédikáló hittérítők. A Szöulban élő regisztrált keresztények száma meghaladja az egymillió főt, ami több, mint bármely más távol-keleti fővárosban. Sokan a kereszténység hihetetlenül gyors elterjedését is valamiféle koreai csodának, de legalábbis, e csoda szerves részének tekintik.

A kereszténység koreai elterjedése nem ment egyszerűen, számtalan pogrom, előítélet és egyéni tragédia tette rögzössé azt az utat, melynek végén mára Korea nem csupán az egyik legjelentősebb, de a legszínesebb és nemzetközi mércével az egyik legaktívabb keresztény közösséggel büszkélkedhet. Az összes felekezetet egybevéve ma a keresztény hitet vallók száma magasabb, mint a második helyen álló buddhistáké, ami ritkaság az ázsiai kontinensen.

A kezdetekről viszonylag keveset tudunk. Állítólag egy fiatal koreai diplomata volt az első, aki elvetette Koreában a kereszténység magvait valamikor a 17. század elején. Li Gváng-dzsangnak hívták az illetőt, aki a Kínában élő jezsuita szerzetes, Matteo Ricci által írt könyvekkel megrakodva tért haza, miután maga is megkeresztelkedett. Az első közösségek megjelenésére azonban csak jóval később, majd két évszázad múltán került sor, köszönhetően Li Szüing-hun munkásságának, aki ugyancsak Kínában ismerkedett meg a kereszténységgel, majd hazatérve lett e tanok buzgó népszerűsítője. Li és követői a mai Mjangdong-katedrális környékén hozták létre az első gyülekezetet. A parányi kolónia tagjai kezdetben egymás között gyakorolták a hitet, tevékenységük középpontjában a szent iratok fordítása és terjesztése állt, amihez Kínában élő külföldi misszionáriusoktól kaptak némi segítséget. Munkásságuk eredményeképpen egyre szélesebb körben fogant meg az új vallás, melynek kezdeti szakaszában tehát nem annyira az idegen misszionáriusok, mint

inkább a külföldön megkeresztelkedett koreai keresztények játszottak igazán aktív szerepet. Ennek is köszönhető a gyors elterjedés, hiszen az emberek a keresztény hitet nem valamiféle kívülről rájuk erőszakolt nézetrendszerként fogadták, hanem nagyon is a sajátjukként.

A kereszténység elterjedése mégis viszontagságos folyamat volt, mert a Csoszan-dinasztia meghatározó, konfuciánus értelmisége komoly vetélytársat látott a számukra új vallásban. A hatalom mindent meg is tett a potenciális követők eltántorítása érdekében. Mártírok ezreinek vértanúsága jelölte ki a kereszténység koreai megerősödésének nehéz útját. Közülük is kiemelkedik Kim Te-gon (1821–1846), az első koreai, akit szentté avattak.

Kimnek már az apja is a keresztényüldözés áldozata lett. Mindez azonban nem szegte az ifjú kedvét, hogy fiatalon először Makaón, majd a Fülöp-szigeteken, később pedig Sanghajban ismerkedjen Krisztus tanaival. Tizenöt évesen keresztelkedett meg, kilencévnyi tanulás után Sanghajban pappá szentelte egy francia püspök. Sanghajból aztán hazautazott Koreába, de nem adatott sok ideje apostoli munkáját végezni, mert halálra ítélték: kivégzői brutális kegyetlenséggel előbb agyonverték, majd levágott fejét a Hán folyóba dobták. Követői közül ezrek élete ért hasonló véget.

II. János Pál pápa az ő történelmi érdemeiket ismerte el, amikor 1984. május 6-án szöuli hivatalos látogatása idején szentté avatta Kim Te-gont és még 102 mártírtársát. Tudomásom szerint sohasem kanonizáltak egyszerre ennél több embert a keresztény egyház történetében. Érdekességgént említem meg, hogy ma Koreának van a negyedik legtöbb szentje a katolikus világban.

A keresztényüldözésnek végül a nagyhatalmak nyomása vetett véget. A félsziget feletti befolyásért rivalizáló államok a 19. század végén egymás után írtak alá megállapodásokat a Koreai Királysággal. Bár e megállapodások számtalan egyenlőtlen feltételt kényszerítettek Koreára, abban tagadhatatlanul jelentős szerepük volt, hogy az addig hermetikusan elzárkózó monarchia lassan-lassan a fejlődés és modernizáció útjára lépett. Az egyezmények, a korábbi keresztényüldözéseket is ürügyként használva, nem éppen fair módon egyfajta területenkívüliséget biztosítottak a nagyhatalmak állampolgárainak, ugyanakkor az is tény, hogy a dokumentumokba foglalt

kötelezettségek révén megszűntek a keresztényekkel szembeni atrocitások. Ezzel pedig megnyílt az út nemcsak a katolicizmus, hanem a protestantizmus terjedése előtt is. Egyre több amerikai protestáns misszionárius özönlött az országba. Kettő nevét feltétlenül érdemes megemlíteni: Horace Newton Allenét és Horace Grant Underwoodét. Előbbi az első modern szöuli kórházat szervezte meg 1885-ben, utóbbi egyetemalapítóként véste be nevét a félsziget történelmébe. Ma Korea egyik legnevesebb oktatási intézménye, a Jonsze Egyetem e két remek férfiú munkásságának köszönheti létét és tekintélyét.

A koreai keresztények világát ma számtalan felekezet, kisegyház és szektaszerű képződmény is tarkítja. A metodistáktól az evangélikusokig, a presbiteriánusoktól a baptistákig mindenki aktívan jelen van. Számos felekezet nemzetközileg is jelentős misszionárius munkát végez, többen Afrika és Ázsia legelmaradottabb országainak felzárkóztatását segítik. Vannak kívülről kissé furcsának tűnő képződmények is, mint például a Mun Szun-mjong tiszteletes által alapított ún. Egyesítési Egyház, mely szerteágazó helyi és nemzetközi tevékenységet folytat. Ipari létesítményein túl saját újsággal, jelentős ingatlanvagyonnal, sőt kiváló balett-társulattal is rendelkezik. A rendkívül gazdag, egyebek mellett az ország-egyesítés mellett is elkötelezett közösség alapítója és leszármazottai a tömeges, vegyes állampolgárságú esketések szervezése révén kaptak különleges figyelmet világszerte. Nem árulok el titkot: ma is él nem egy magyar nő Koreában, aki a munisták közvetítésével találta meg élete párját a távoli országban.

EGY MAGYAR MISSIONÁRIUS – VAY PÉTER

A koreai kereszténység témáját taglalva nem tehetem meg, hogy ne szenteljek néhány szót egy magyar püspöknek, aki a 19. század végén és a 20. század elején többször is megfordult Koreában. Útleírásai, élménybeszámolói hiteles képet nyújtanak a korról, Koreáról, a remetekirályság belső életéről. Gróf Vay Péter püspök, Kelet-kutató, misszionárius munkásságáról méltatlanul keveset tudunk, pedig írásai a maga idejében olyannyira népszerűnek számítottak, hogy egyes művei németül, franciául és angolul is megjelentek. Azt, hogy Vay szinte ismeretlen a magyarok számára, én a hidegháborúnak tudom be. Akkoriban ugyanis számunkra – sajnálatosan –

csak Észak-Korea létezett, minden, ami a félsziget másik felére vonatkozott, tiltólistára került. Egy elkötelezett Korea-szakértőnek, Fendler Károlynak köszönhetjük, hogy Vay püspök és szerteágazó tevékenysége nem merült végleg a feledés homályába. A 2013-ban elhunyt Fendler próbálta meg feldolgozni a gróf hagyatékát, hogy bebizonyítsa, Magyarország keleti nyitása nem előzmények nélküli. Tőle tudhatjuk, hogy Vay Péter műveiben kiemelt helyen szerepel Korea, melyet *Kelet császárai és császárságai* című művében Kelet-Ázsia legkevésbé ismert országának nevezett, ám a keresztény hittérítés szempontjából az egyik legígéretesebb területnek tartott. Tanúságképp szerepeljen itt néhány Vay-idézet, melyet Fendler Károly tanulmányából vettem át.

„Ki Koreát ismeri, lehetetlen, hogy ne lenne meghatva népeinek vallásos lelkületétől.”

„A keresztény lélek megnyilvánulása talán Koreában a legépületesebb.”

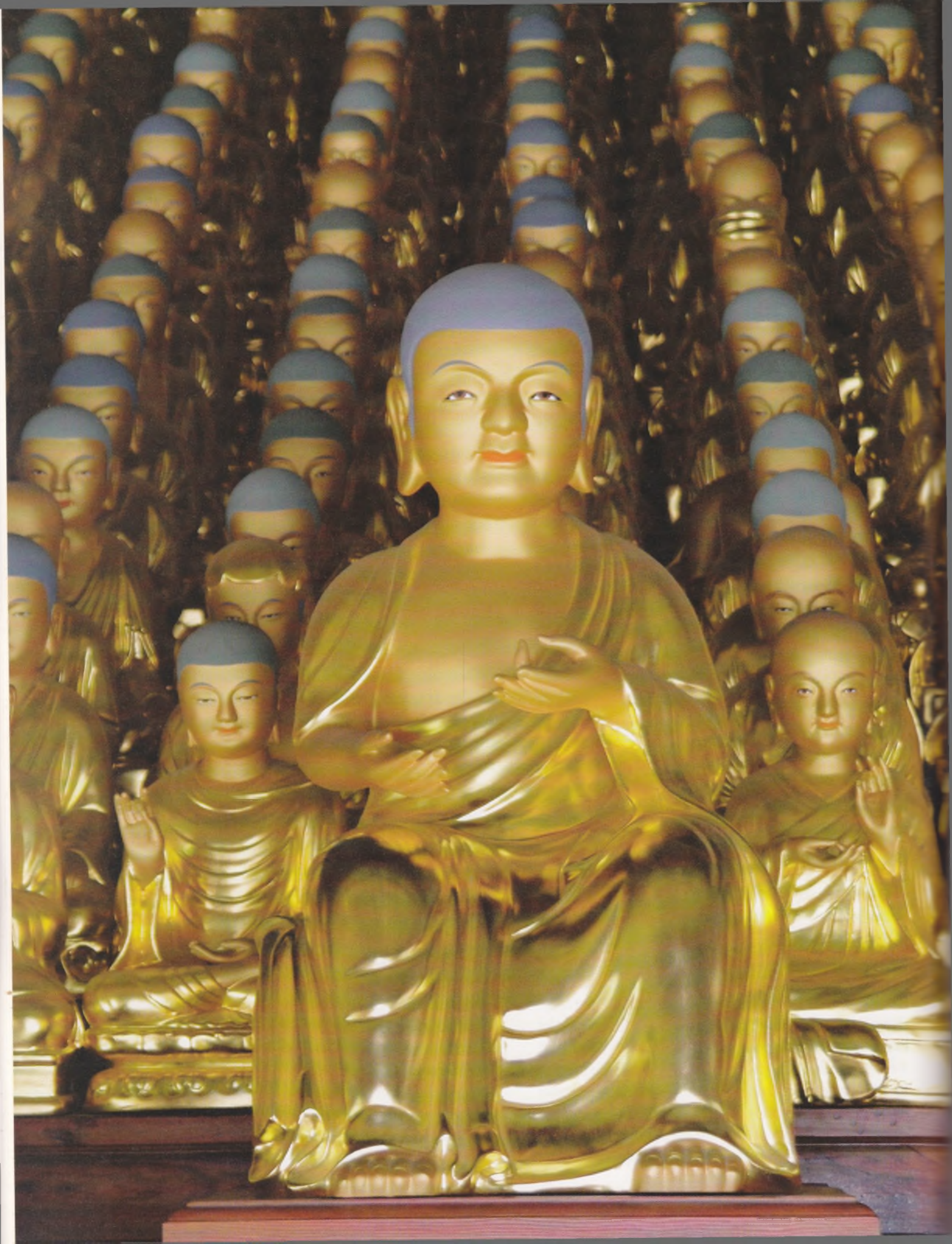
„Végre ismét Koreába szándékozom, hol annyi fáradtság után módomban van a tervezett menház alapkövét elhelyezni... E menház és intézet, melyet irodalmi működéséből létesítek, szerény culturállomás leendő – legalább kezdetben – de hogy annak jövője nagy, arról meg vagyok győződve.”

Vay, aki az első magyar ember volt, aki beutazta az országot, nem csupán a hittérítői küldetésstudattól vezéreltetve vállalkozott távoli útjaira, igazából és mélyen megkedvelte Koreát és népét. Ennek bizonyosságául íme néhány mondat Benczúr Gyulának írt leveléből:

„Korea minden nap új oldalakat tár fel... Nehezen távozom, nehezen... A hely sajátos jellege-varázsa teljesen erőt vett kedélyvilágomon.”

El kell mondanom, Fendler kutatásai nyomán magam is megpróbáltam utánajárni, hogy van-e tényleges nyoma az említett menháznak, melynek helyszínéül a püspök – rendkívüli éleslátással – az általa igen jelentős fejlődés elé néző Puszánt szemelte ki. Legnagyobb sajnálatomra nyomozásom nem járt eredménnyel, sem a helyi egyház, sem a Vatikán képviselője nem tudott érdemi információkkal segíteni.

Hát ez is hozzátartozik a teljes koreai képhez.

EZERNYI SZENTÉLY ORSZÁGA

133

Kétségtelen tény, hogy a Koreába látogató turistáknak a királyi paloták és a skanzenek mellett a buddhista kolostorok jelentik a legnagyobb vonzerőt. Aki egyszer betekintést nyert egy buddhista szentély egyszerű, de egyszerűségében is felemelő világába, aki valaha is részese lehetett a buddhista papok megnyugtatóan monoton kántálásának, meghallgathatta a nap végét jelző elementáris erejű dobolásukat, sohasem felejtí az élményt, s függetlenül az általa gyakorolt vallástól, mindig is visszavágyik ebbe a világba.

A környezettel többnyire csodálatos harmóniában megférő buddhista kolostorok ma már nem csupán a lélek ápolásának fontos intézményei, de sokoldalú programjaik, szálláslehetőségeik révén a koreai turizmus fontos tényezői is.

Se szeri se száma a buddhista építőművészet szébbnél szébb remekeinek. Csak a legnagyobb és legbefolyásosabb rendhez, a Csogjéhoz több mint háromezer templom tartozik. Az építészeti jegyek és a környezeti beágyazottságban mutatkozó hasonlatosságok mellett mindegyik szentély egyedi, a maga különleges történetével, legendáival.

A KEDVENCEM

A koreai igen kíváncsi népség. A külföldi látogatótól leginkább azt igyekszik például megtudakolni, hogyan tetszik az ország, ízlenek-e a koreai ételek és italok, mire emlékszik vissza legszívesebben az itt látottak közül. A kérdéssel magam is többször szembesültem a legkülönbözőbb formában, baráti és hivatalos beszélgetések során, írott és szóbeli interjúkban megfogalmazott kérdésekre válaszolva.

Nos, a kérdésre, hogy mi is tetszik a legjobban Koreában, persze nehéz röviden és tömören

válaszolni, még inkább egy olyan embernek, aki majd tíz évet élt e csodálatos országban. Az udvariasság szabályai szerint jómagam ilyenkor felsorolom a legismertebb nevezetességeket, nem kihagyva a világörökség részét képező főbb látványosságokat, melyekre méltán lehetnek büszkék koreai barátaink.

Aztán halkan hozzáteszem: ha persze csupán egy dolgot kell megneveznem a megannyi kihagyhatatlan látnivaló közül, akkor én a buddhista szentélyre szavazok. Így egyes számban ugyan, de értve alatta a Koreában található több ezer gyönyörű kolostort. Többségük távol a város zajától, eldugott völgyekben, hegyoldalakon, némelyik tengerparti sziklákon található. A városon kívüli elhelyezkedésnek oka van, mégpedig a 14. század végén egy új uralkodó család, a Li-dinasztia hatalomra kerülése. Az új elit nem nézte jó szemmel a Szillá és Korja alatt túlságosan nagy hatalomra szert tett buddhista rendek befolyását. Persze bármely vallásról is legyen szó, a történelem tanúsága szerint sem külső megtéltetésének, sem tényleges működésének nem használ a szükségleteit jóval meghaladó vagyonfelhalmozás, különösen akkor nem, ha az egy korábbi uralkodó osztály segítségével történik. Mindemellett egy földi kötöttségektől való megszabadulást hirdető tanönmagához hűen semmiképp sem szolgálhatta úgy az új uralkodóház érdekeit, ahogy azt a hatalom gyakorlói elvárták. Ezért a Li-dinasztia a templomok

túlnyomó többségét száműzte a városokból, javarészt a távoli hegyekbe. Nagy létszámú településen csak a közösségi rítusokat szolgáló néhány templom maradhatott meg. E száműzetés kisebb-nagyobb megszakításokkal majd ötszáz évig tartott, mély sebeket ejtve a koreai buddhista közösségen, egyben paradox módon megvédve a Tant a további elvilágiasodástól. Ennek köszönhetően maradt fenn például a zen (csan) meditáció a kínai eredetihez képest talán a legautentikusabb formában.

Azért ha valaki Koreába érkezik, és nincs elegendő ideje sokat utazni, ne keseredjen el, mert biztos lehet abban, hogy valahol a közelben létezik egy hely, ahová elvonulhat egy kis lelki megnyugvást találni, esetleg elmeditálni az élet fontos és kevésbé fontos dolgairól. Az érzés számomra ahhoz hasonlatos, amikor Magyarországon röviden megpihenünk egy templom ódon falai között.

Koreában egy-egy nagyváros, például Szöul az utóbbi évtizedekben óriási méreteket öltött, bekebelezve a környező hegyek, dombocskák árnyékában megbúvó buddhista kolostorokat. Itt van példának okául a Pongün-templom, mely szinte a főváros szívében, az üzleti-pénzügyi negyed kellős közepén, a Koreai Kiállítási Központtal (COEX) átellenben hirdeti büszkén, de mégis csendesesen, visszafogottan: van élet a pénzvilágon túl is.

Hogy egy kicsit közelebb hozzam a csodát, amit e kolostorok, a békés lélek megannyi szigetekcskéi jelentenek, megpróbálom részletesebben feltárni a koreai buddhista szentély rejtelseit, megismertetni különös és misztikus világát.

A KOREAI BUDDHISTA KOLOSTOR

Legyen az erdő mélyén vagy a városi rengetegben, a koreai buddhista kolostor épületeinek formája, elrendezése fontos szimbolikus üzeneteket rejt.

A kolostor területére leggyakrabban az egyoszlopos kapun lépünk be, mely lényegében elválasztó vonal a világi élet és Buddha világa között. Az egy oszlop persze átvitt értelemben egy, építészetileg természetesen kettő, vagy mondjuk oldalanként egy-egy, jelentése pedig az, hogy innen tehetjük meg első lépésünket azon bizonyos egyetlen és kizárólagosan tökéletes szellemi lét irányába, mely maga a nirvána.

A következő építmény, mellyel egy kolostor területén leggyakrabban találkozhatunk, a Négy Védőszellem Kapuja (más néven Négy Őrző Kapuja). A kapun lévő, többnyire fából faragott furcsa és félelmetes figurák a négy égtáj, illetve a négy évszak szellemei, és a gonosz szándékkal érkezőket igyekeznek elrettenteni. Ezt a kaput egyébként „nem-kettőség” kapunak is hívják, utalva arra, hogy a kibékíthetetlen ellentétpárok, mint élet és halál, szépség és szörnyűség, jó és rossz, lényegében elválaszthatatlan, harmonikus egységet képeznek.

A Négy Védőszellem Kapujától a kolostor belsőbb régióihoz vezető út mentén gyakran láthatunk méretes bödön formájú és pagodatetőhöz

hasonló sapkájú kőfaragásokat (pudokat). Ezek az urnák azoknak a felmagasztosult szerzeteseknek az elhamvasztott földi maradványait tartalmazzák, akik sokat tettek a templom felvirágoztatásáért.

Általában a kolostor központi részén található a sztúpa vagy közismertebb nevén pagoda, egy toronyszerű, Koreában többnyire kőből, ritkábban téglából készült építmény, melynek a félszigeten elterjedt formája általában négyszögletes, enyhén ívelt, felfelé csökkenő arányban ismétlődő, tetőszerű szerkezettel. A kezdet kezdetén Indiában, amikor még nem emeltek szentélyeket a Buddha-szobroknak és képeknek, lényegében e torony szolgált az imádság színhelyéül. A sztúpákban őrizték Buddha földi maradványait, illetve a tanait tartalmazó írásokat. A sztúpa tehát magát Buddhát és az általa hirdetett eszméket együttesen szimbolizálja. A pagodákat olykor Buddha-dombormű díszíti, tetősarkain nem ritkán csengettyűket helyeznek el, hogy elűzzék a gonosz szellemeket.

A kolostor elengedhetetlen alkotóeleme a hat- vagy nyolcszögű, leggyakrabban gránitból faragott kőlámpás, négy nyílással. Bennük gyertyák, mécsek égnek, megvilágítva a szentélyekhez vezető utat a szerzetesek számára.

Általában oldalról nyitott, külön építményben, a főépülettől balra foglalnak helyet a napi rituálék és étkezést jelző fontos eszközök: a Dharma Dob, a Fa Hal, a Felhő Formájú Gong és a Brahma Harang. Lássuk sorban, mire szolgálnak ezek a tárgyak.

A Dharma Dob a földi lények megtestesítője. Egy-egy oldalát különböző nemű állatok bőréből készítik, utalva az ellentétek egységére, harmóniájára. A dobbal jelzik a tanítás kezdetét.

A Fa Hal képviseli a vízi élővilágot. Állandóan nyitott szemei a tanítványok fáradhatatlan szorgalmát jelképezik. A vigyázó szemek egyúttal éjjel-nappal biztosítják a templom nyugalma, háborítatlanságát.

A Felhő Formájú Gong testesíti meg a madarakat, illetve valamennyi szárnyas élőlényt. A kongatás figyelmeztet az étkezésekre.

A harang a föld alatti világ szimbóluma, hangja feloldozást nyújt mindenkinek, bárhol is éljen. Reggel 28-szor, este 33-szor szólaltatják meg egy oldalirányból nekilendíthető farönk segítségével. Ilyenkor a szerzetesek imát mormolnak azért, hogy minden lény szabaduljon meg a vágyaktól, a dühtől

és a tudatlanságtól, szenvedéseik legfőbb okozóitól, reménykedve a teljes megvilágosodásban.

A kolostorok legnagyobb, legdíszesebb épülete a főterem, azaz a Buddha Szentély. Aranyszentélynek is nevezik, utalva az arany színben tündöklő Buddha-szobrokra. A terem elnevezése annak megfelelően változhat, hogy benne éppen melyik Buddhát jelenítik meg: a Hőst, a Nagy Béke és Világosság követét, a Végtelen Élet megtestesítőjét vagy éppen a Gyengék és Betegek védelmezőjét. Az Arhatok Szentélyében a Buddha melletti megannyi kicsi szobor a Megvilágosult leghűbb követőit szimbolizálja, számuk 16 vagy akár 500 is lehet.

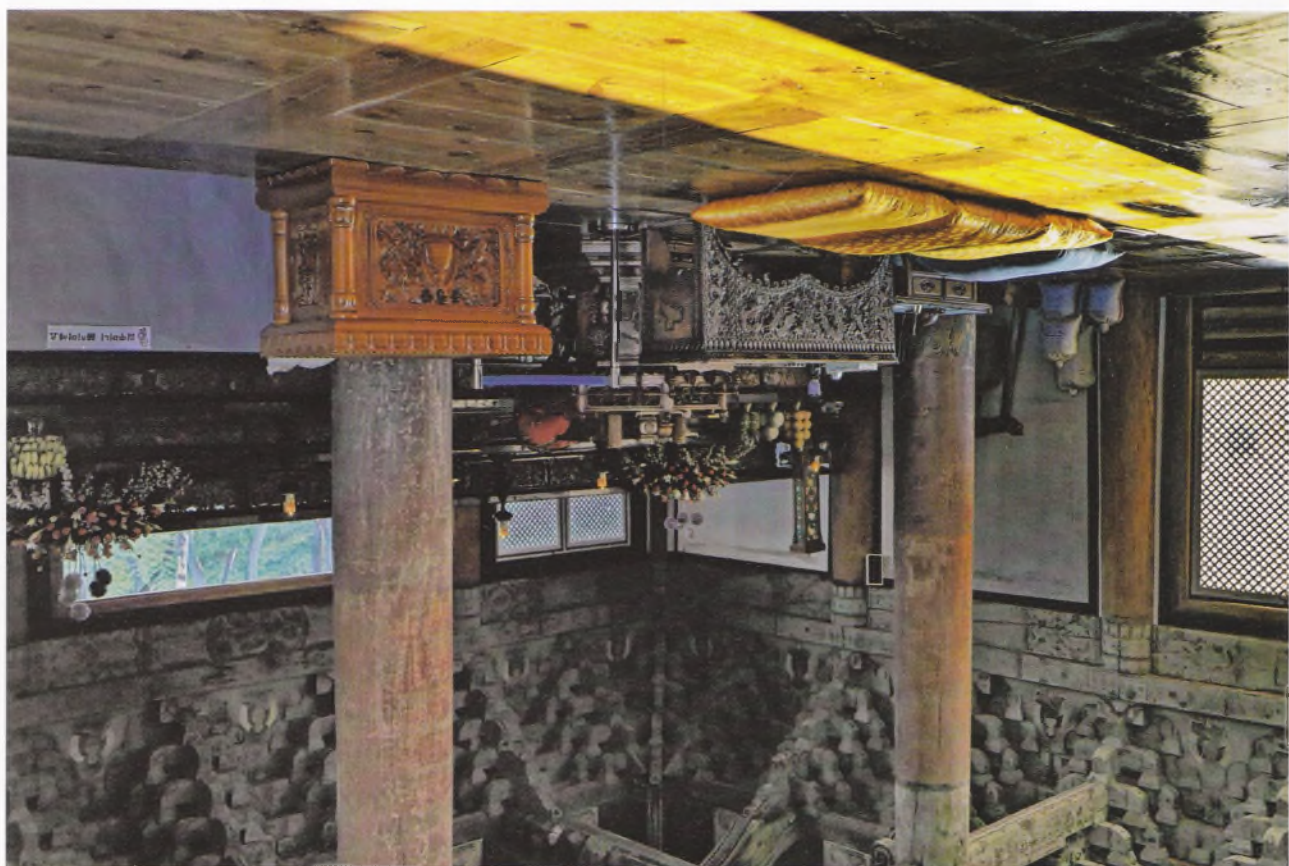
A hegyi szellemeknek állított szentélyekről már röviden szóltam. A kolostor fő szerkezeti egységeitől viszonylag távol, a többinél kevésbé díszes épületben általában a buddhista hitvilághoz szorosan nem tartozó, a sámánizmusban ugyanakkor gyakran előbukkanó lények lakoznak, úgyis, mint a Szent Remete, a Göncölszekér (koreai nevén: Hét Csillag Buddha, azaz Cshil Szong vagy Cshil Bul) és a Hegyi Szellem, mindegyik fontos, a közösséget, a családot, a gyermekeket védő-óvó funkcióval.

A kolostor területén számos egyéb épület is található, ezek az apát és a többi szerzetes szálláshelyei, meditációra, tanulásra, étkezésre szolgáló körzetei, melyek általában nem látogathatók. A nagyobb kolostorok hagyományos stílusban épült szálláshelyeket kínálnak a látogatók számára.

A buddhista kolostorok belső falait gyakran díszítik különlegesen színes festmények, melyek Jézus keresztútjának stációihoz hasonló módon dolgozzák fel Buddha eljövételének megővendőölését, Buddha születését, földi életét, annak Buddha általi elutasítását, a tanulási folyamat aszketizmusát, a megkísértést és a megvilágosodást, a megszerzett tudás továbbadását, valamint a nirvánába jutást.

A főbb szentélyek külső falait rendszerint 10 részre tagolt képsorozat uralja, amely a Bika megszelídítésének allegóriája. A Bika a szellemet jelenti, a történet arról szól, hogyan lehetünk képesek arra, hogy legyőzzük önmagunkat, szenvedélyeinket és bajainkat, melyek után magunk is eljutunk a szenvedésmentes világba.

Az első kép az elindulásról, a tanulás megkezdéséről szól. A következőkön a nyomok felfedezése a helyes irányt, az állat felbukkanása a pontos célra való rátalálást, a vadbika befogása a feladat

138. és 141. oldal:
Tongdoszá-kolostor és
a sárkányok tarva

nehézségét szimbolizálja. Az ötödik festményen a bika fele részben sötét, fele részben fehér színe arra utal, hogy a megvilágosodás bizony nehéz, kételkedéses folyamat, benne foglaltatik mind a siker, mind a kudarc lehetősége. A hatodikon a megszelídített állat immár fehér színe azt jelzi, hogy lelkünk és szellemünk győzedelmeskedett, az út azonban még hosszú, a tanulás éppen csak megkezdődött. A következő képen már nem szerepel a bika, a kép a meditációt jelképezi, az azt következőn pedig ember sincs, lévén, hogy elérte a megvilágosodást, az énség mint jelenség teljes ellobbanását. Az élet végtelenségét a kör szimbolizálja. A kilencedik kép általában egy gyönyörű tájkép, mely a szellem maradéktalan tisztaságát jelképezi, azt a stációt, melyben minden csodálatosan világos és egyértelmű, illetve amikor megszűnik a különbség látó és látott, alany és tárgy között. Az utolsón megjelenik Buddha, a bölcs Tanító.

KOLOSTORTÚRA

Kolostortúrának mondom az angolul *temple stay*-nek nevezett programlehetőséget, melyet egyre több buddhista kolostor kínál az odalátogatóknak. A magyar fordítás nem teljesen adja vissza a dolog lényegét, hiszen nem szokványos műemlék-látogatást, hanem többnapos ott-tartózkodást jelent. Ha kevés időnk van, választhatunk közeli templomot egy hétvégére, ha több, utazzunk vidékre, a nyüzsgő világtól távol eső kolostorba, akár 3-4 napra, összekapcsolva a templomi programot egy kis hegymászással, a vidékkel való ismerkedéssel. A szállás olcsó, az élmény garantált, a szellemi és lelki felfrissülés katarzisa feledhetetlen. A kolostori tartózkodás során bepillantást nyerünk a kolostori élet mindennapjaiba, melynek részeként hajnalban együtt kelhetünk a szerzetesekkel, együtt végezhetjük el az ilyenkor szokásos rituálékat, együtt fogyaszthatjuk el a változatos, de mégis egyszerű, sok-sok zöldséget, helyi alapanyagot tartalmazó ételeket és italokat, együtt meditálhatunk, és persze közösen hörpintjük ki teáinkat, egy egyszerű, de rendkívül kifinomult szertartás keretében.

Tartózkodásunk során illik betartani a kolostori etikettet: ne hangoskodjunk, meghajlással üdvözljük a szerzeteseket, időben jelenjünk meg

a szertartásokon és étkezéseken. Legyünk mértékletesek, ételt csupán annyit szedjünk, amennyit meg is bírunk enni. Maradékot ne hagyjunk, az edényeket ivóvizünkkel kiöblítve tisztán helyezzük vissza a kijelölt helyre.

A megfelelő ülőhelyzet elsajátítása nem megy egyik pillanatról a másikra, viszont e tekintetben bizton számíthatunk vendéglátóink kegyes megértésére. Nem így a koreai kelés és a reggeli rituálé részét képező 108 előírászerű meghajlás vonatkozásában. Biztosak lehetünk azonban, hogy mire a végére érünk, minden álmoságunk elszáll, s készen állunk a következő feladatokra.

A HÁROM DRÁGAKŐ KOLOSTOR

A buddhizmus lényegéhez tartozik az emberek egyenlőségébe vetett hit, ami sok minden más mellett annak az esélyét is magában foglalja, hogy megfelelő módszerekkel (tanulással, meditációval) mindenki előtt nyitva áll az út a nirvánába. Csak-hogy a végcélt illető egyenlő esélyekkel szemben a buddhista rend is szigorú belső hierarchia mentén építkezik. A tanulás és a megvilágosodás függvényében szerzett jogok alapján, apátok és novíciusok szövevényes kapcsolatrendszere jellemzi e kívülről egységesnek tűnő, belül viszont nagyon is bonyolult rendszerű világot. Számptalan, olykor egymással is vitatkozó felekezet verseng a hívők kegyeiért, hiszen a szerzetesrendeknek gondoskodniuk kell önmaguk és templomuk fenntartásáról is, amiben a hívő támogatók adományainak kulcsszerepe van.

Bár a templomok között a külső szemlélő nem fedez fel jelentős különbséget, fontosságukat illetően igen komoly eltérések vannak. A kolostorok hierarchiájára kihat történelmi múltjuk, a jelenben betöltött funkciójuk, például, hogy milyen körű és mélységű oktatásban tudják részesíteni a szerzeteseket, illetve az a tény, hogy hány szentéletű apát került ki falaik közül.

A nagyobb buddhista kolostorok regionális vallási-felekezeti központként is működnek. A főbb templomokhoz több tíz, vagy akár több száz kisebb templom, remeteség is tartozik.

A Koreai Köztársaság három legfőbb buddhista kolostora az ország déli részén található: a Tongdoszá és a Heinszá Dél-Kjangszang tarto-

mány, a Szongvángszá Dél-Csollá tartomány kiemelkedő temploma. A három kolostort úgy is emlegetik Koreában, mint a Három Drágakő Kolostort.

A három templom együtt és külön-külön is fontos helyet foglal el a koreai buddhizmus történetében. A Tongdoszá Buddhát magát testesíti meg, a Heinszá a Tanokat, a Szongvángszá pedig a Követőket szimbolizálja. A Tongdoszá az ott őrzött Buddha-relikviáknak köszönhetően vívta ki megkülönböztetett helyét a koreai kolostorok között. A Heinszá ad otthont a buddhista tanokat rendszerbe foglaló táblagyűjteménynek, a Tripitaka Koreanának, míg a Szongvángszá egyebek mellett azzal szerzett tekintélyt, hogy a Korja Királyság óta nem kevesebb, mint 16 nagymesternek volt szellemi otthona.

Jelentőségüket egyúttal az is adja, hogy buddhista főtemplomként (koreaiul csongnyim templomként) teljes körű kolostori képzést biztosítanak a novíciusoknak. Az ilyen főtemplomok általában nagyobb méretűek, sok-sok díszesebbnél díszesebb épületből állnak, megfelelő méretű zen meditációs teremmel rendelkeznek, ezen túl szangha főiskolát, vinája iskolát és éneklést-kántálást oktató intézményt is magukba foglalnak. Na és természetesen megfelelő szállás is rendelkezésre áll azon tanítványok és vándorszerzetesek részére, akik a buddhizmust választják élethivatásul.

Meglátogatásukkor érdemes úgy tervezni utunkat, hogy megismerkedjünk valamelyik környező vidéki nagyvárossal. A Tongdoszá Jángszán városban található, ami mindössze 10-15 kilométerre van Dél-Korea második legnagyobb városától, Puszántól. A Heinszához Tegu, a könnyűipar és a kultúra egyik központja, a több tízmillió nagyváros fekszik a legközelebb. A Szongvángszá Dél-nyugat-Korea központjától, Kvángdzsutól mintegy 50 kilométerre található, a központi és a délkeleti régióktól sok tekintetben különböző Csollá tartományban.

A TONGDOSZÁ-TEMPLOM

A Tongdoszá-templomot valamikor a 7. század közepén, Szan Dak királynő uralkodása idején alapította Csádzsáng mester, a kor egyik legismertebb és legnagyobb hatású buddhista szerzetese. Csádzsáng

kínai zarándoklatáról visszatérve magával hozta a történelmi Buddha ereklyéit (használati eszközeinek, koponyacsontjának néhány darabkáját), amelyeket az újonnan épült templomban helyezett el. Ennek tudható be, hogy a többi koreai buddhista templomtól eltérően a Tongdoszá főszentélyében nem találunk Buddha-szobrot, az épületből ugyanakkor kilátás nyílik a kolostor legfontosabb részére, az úgynevezett Gyémánt Oltárra, mely a Buddha-relikviák őrzőhelye.

Csádzsáng mesterről a krónikák feljegyezték, hogy királyi család sarjaként látta meg a napvilágot, de az udvar által nyújtott lehetőségekkel szemben a buddhizmusnak szentelte egész életét. Az uralkodó rendkívül nagyra tartotta Csádzsáng tudását, ezért több alkalommal kérte, hogy vállaljon fontos pozíciót környezetében, amit azonban a mester rendre visszautasított. A király, felháborodva alattvalója macacságán, halálbüntetéssel fenyegette Csádzsángot, de a bölcs apát álláspontját ezzel sem sikerült megindatnia. A fenyegetőzéseket ezzel hárította el: „ha csak egy napom marad, hogy Buddha törvényei szerint éljek, kész vagyok érte meghalni, mintsem hogy száz évig éljek bűnben, megsértve tanait”. A király felismerve a mester csökönyössége mögötti elhivatottságot és bölcsességet, végül elfogadta Csádzsáng döntését, és a továbbiakban nem háborgatta szerzetesi életét.

A Tongdoszá óriási komplexum, Korea legnagyobb kolostora, amely 65 kisebb-nagyobb épületből áll. Az épületegyüttes sajátossága, hogy az általánosan megszokottal ellentétben nem a hosszanti tengely mentén épült, hanem alkalmazkodva a földrajzi adottságokhoz, inkább horizontális kiterjedésű. Előnye, hogy az idelátogató teljes körűen megismerkedhet a buddhizmus sajátosságaival, hát-ránya, hogy a hely szelleméhez képest olykor zsúfolt és túlságosan zajos.

A Tongdoszá-kolostorral kapcsolatban számtalan érdekes legenda maradt fenn. A legizgalmasabb közülük a kilenc sárkányé, amelyek a templom területén fekvő tavacskában éltek. A sárkányok csillapíthatatlan étvágyukkal igen megkeserítették a környéken lakók életét, mígnem Csádzsáng, a kolostoralapító szerzetes mágikus erejével felforraltatta a tó vizét, és elűzte őket. Egy kivételével. Az öreg, vak sárkány ugyanis könyörületességért fohászzkodott az apáthoz, felajánlva szolgálatait a templomi

közösségnek és a környező falvak lakóinak. Ha békén hagyják, mondta, megvédelmezi az embereket, biztosítja a kolostor háborítatlan működését. A bölcs Császsang elfogadta a sárkány ajánlatát, amely azóta is ott lakik valahol a tó mélyén. Egy másik legenda szerint a kolostort ugyan számos természeti csapás érte, és a háborúk sem kímélték, de a templomi láng soha nem aludt ki, több mint 13 évszázad óta hirdetve a buddhizmus örök életét.

En 2012 őszén jártam ott kolostortúra keretében. Több dolog maradt meg élenken az emlékezetemben. Először is a csodálatos fasor, amely a templomhoz vezet. Ősz volt, a levelek a sárga, zöld és a piros megannyi színárnyalatában pompáztak. A bejárat mellett múzeum áll, az egyik legjelentősebb buddhista festménygyűjtemény otthona. Emlékszem a közös étkezésekre a szerzetesekkel. A szertartás része, hogy a vendégek is levetik színes ruháikat, felöltve a szerzetesek egyszerű, ám annál praktikusabb egyenruháját. Aztán ott volt a közös meditáció. Valahányszor hallok a moktong (lukas belsejű fagong) hangját és a szerzetesek monoton kántálását, előbb megborzongok, aztán megszáll valamiféle nyugalom, és gondolataim kitisztulnak. A templomi program során számomra mindig fénypont az esti dobolás, amit a kolostorok szerzetesei felváltva végeznek. A Tongdoszában ez különlegesen szép és felemelő volt, mert gyönyörű, csillagos este biztosította a díszletet, s a szerzetesek valóban mindent beleadtak, hogy előzzék a gonosz szellemeket a környékről. Azt hiszem, egy-kettőtől nekem is sikerült megszabadulnom a program során.

A HEINSZÁ-TEPLOM

A Koreai-félsziget délkeleti csücskében, a Kájá-hegység szívében található a Heinszá. A kolostor neve önmagában is csupa költészet. A *he* tengert, az *in* visszatükröződést jelent. Hogy e sejtelmes szavak mögött mi a tartalom, abban a buddhista szent könyvek segíthetnek: a lélek békéjének megtalálása ahhoz hasonlítható, ahogyan a háborgó tenger vihar után megnyugszik, kisimul a vízfelszín, és visszatükröződik benne a világmindenség.

A Heinszá az Avatamszaka buddhista iskolához tartozó tíz koreai templom egyike. Építése a Szillá Királyság idején Edzsang király hathatós támogatásával 805 körül indult. A legenda szerint két helyi

szertetes útmutatása alapján sikerült meggyógyítani a király súlyosan beteg feleségét, amit az uralkodó a templom felépítésével honorált. A kolostort a 10. és a 15. században többször átépítették, bővítették. Az épületegyüttes négy különböző dinasztia idején túlélte megannyi tűzvészt, háborús pusztítást. A jelenlegi központi szentélyt (Tedsangvándzsang, Nagy Nyugalom Terme) 1818-ban emelték.

Az első kaputól (Ildzsumun) 33 lépcső vezet a Nirvána Kapuig (Hedálmun). A legfelső épületig összesen 108 lépcsőt kell megmászunk. A buddhista vallás szerint a számoknak fontos jelentésük van. A 33-as szám a megvilágosodás fokait jelöli, míg a 108 az emberi kín különböző stációinak felel meg.

Az ezeréves buddhista kolostor falai között őrzik a Tripitaka Koreanát, melyet az UNESCO a befogadó épületekkel egyetemben 1995-ben nyilvánított a világörökség részének. A Tripitaka szanszkrit eredetű szó, jelentése három kosár. A több mint 80 ezer fatáblára faragott szent szöveg Buddha tanait, magyarázatait, illetve követőinek különféle értelmezéseit tartalmazza. Némi leegyszerűsítéssel e gyűjteménynek közel azonos a funkciója, mint az írott Bibliának. Más országokban is fennmaradtak hasonló buddhista ereklyék, a koreai azonban egyike a legteljesebb, legátfogóbb és legjobban megőrzött három kosárnak a világon. A buddhista tanok összefoglalására már a 11. században sor került, azonban a 77 év alatt elkészült akkori művet a mongóliai tatárok 1232-ben megsemmisítették.

A Heinszában található Tripitaka elkészítése 1236-ban kezdődött. Mintegy 30 mesterembernek legalább 16 évi munkájába tellett, mire a tanokat megjelenítő írásjeleket csodálatos kalligráfiával a táblákra faragta. A táblák alapanyagául szolgáló fákat, főként hegyi cseresznye- és vadkörtefákat, a lehető legnagyobb gonddal választották ki. Az 50-60 éves egyedeket télen vágták ki, mert ilyenkor keményebbek, és nehezebben vetemednek. A formatarítás érdekében és elkerülendő a korhadást a deszkára vágott fát 3 évig tengervízben áztatták, hogy teljes mértékben kivonják belőle a gyantát, majd méretre vágták, és a fatáblákat sós vízben kifőzték. Ez a művelet megakadályozta a parazitafertőzést és a gombásodást, egyúttal egyenletessé tette a fa nedvességtartamát. Ezután következett a szárítás megfelelően szellőző helyen, legalább három évig. Felhasználás előtt kőporral tették teljesen simává a felületet.

Songgwangsa-kolostor

A bonyolult, kínai írásjelekből álló szövegek hibamentesek, ami elkészítőik művészetét és rendkívüli precizitását dicséri. Miután a faragások elkészültek, a fát többszörös lakkréteggel vonták be, hogy növeljék ellenállóképességét a rovarokkal, a vízzel és a különböző vegyi anyagokkal szemben. A táblák végeihez vékony léceket szegeltek, a sarkokat rézpántokkal erősítették meg megakadályozandó a deformálódást. Szakemberek felhívják a figyelmet a megerősítéshez használt rézpánt és rézszőgek anyagösszetételére. A 95%-os tisztaságú rezet alacsony széntartalmú acéllal és mangánnal ötvözték. Az ilyen finomítási technológia igen forradalminak számíthatott a 13. században, és jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a felhasznált fémkellékek sok-sok évszázad elteltével sem rozsdásodtak.

A hét pusztító tűzvészt is túlélő gyűjtemény összsúlya 280 tonna. A szakkönyvek szerint, ha a 4 centiméter vastagságú táblákat mind egymásra raknák, akkor magasságuk elérné a 3200 métert. Az 52 82 960 írásjel elolvasása – napi 4-5 ezer írásjel per nappal számolva – harminc évet venne igénybe.

A Tripitaka Koreanát kezdetben a Szöulhoz közeli Kángthvá-sziget egyik templomában őrizték, a Heinszá-templom csak 1398-ban lett végső otthona. Átszállítására azért került sor, mert a kolostor a félsziget déli részén, magas hegyekkel körülvéve nagyobb biztonságot nyújtott a becses gyűjtemény számára, mint a nyugati partvidék, ahol gyakran portyáztak idegen fegyveresek, nem éppen barátságos szándékkal.

Nemesen egyszerűek, ugyanakkor technológiaiilag ma is hihetetlenül hatékonyak azok az épületek, melyek évszázadok óta otthonként szolgálnak e felbecsülhetetlen értékű kincsnek. Csodával határos, hogy a fatáblák ennyi év után is kiváló állapotban maradtak, holott a koreai éghajlat nem éppen mondható barátságosnak. Télen meglehetősen nagy a hideg, nyáron pedig a 100%-oshoz közeli páratartalom jelent ezernyi veszélyforrást. De valóban csoda ez, vagy egyszerűen a kor tudósainak magas fokú szakértelméről van szó? Az épületek tüzetes szakértői vizsgálata mindenképpen ez utóbbi feltételezést látszik igazolni. A két fő és két mellékszárnyból álló épületegyüttest délnyugati irányba tájolták, hogy biztosítsák a megfelelő ventillációt, egyszersmind elkerüljék a direkt napsugár káros hatásait. Az épületek alapjait mélyen kiásták, és különféle anyagok,

elsősorban salak, só, faszén, homok és gipszpor keverékével töltötték fel. Az egyveleg esős évszakban magába szívja a nedvességet, szárazság idején viszont növeli az épületek páratartalmát, tehát egyfajta automatikus nedvességszabályozást eredményez. Még meglehetősen több az ablakok mérete és elrendezése, mely a lehető leghatékonyabban szolgálja a beáramló friss levegő belső kerengését. A gránit alapokra emelt épületekben a polcokat 108 faoszlop tartja, utalva az emberiséget sújtó 108 különféle gyötrelmére, s azt igyekszik sugallni, hogy az út ezeken keresztül vezet a megvilágosodásig.

1960-ban az akkori elnök, Pák Csong-hi elrendelte, hogy a gyűjtemény számára építsenek egy méltó és egyben tűzbiztos létesítményt. Az épület el is készült, csak hogy időközben kiderült, hogy a fatáblák a megszokottól eltérő körülmények között gombásodni kezdtek. A 14. századi technológia hatékonyabbnak bizonyult a modern korinál.

A SZONGVÁNGSZÁ-TEPLOM

A harmadik Drágakő Kolostor, a Szongvángszá. A Csogjé-hegyen található, ami azért érdemel említést, mert ugyanezt a nevet viseli Korea legjelentősebb buddhista felekezete, a Csogjé rend.

A templomot Hjerim mester alapította valamikor a Szillá Királyság kezdetekor. Az akkori neve Kilszangszá volt. Később, a Korja Királyság idején a templom fokozatosan kiépült Podzso Csinul apát munkásságának köszönhetően. Akkortájt a kolostort Szuszanszának nevezték. Jelenlegi formáját és nevét a Korját követő Csozan-dinasztia idején kapta. Podzso Csinulon kívül 15 nagymester élt a templom falai között, ezért is nevezik Szangha Drágakő Templomnak. A *szangha* szanszkrit eredetű szó, és a buddhista terminológiában a gyülekezetet, a nyáját jelöli. A 15 nagymesternek az Apátok Szentélye állít örök emléket.

Mielőtt belépnénk a templom belső területére, a Négy Őrző Kapuja fogad, melyet valamikor a 17. században építettek újra, a maga nemében az egyik legszebb építmény és szoboregyüttes. A kapu mellett látható fakád a hívők étkeztetését szolgáló rizsteknőként szolgált. A templomba vezető út mentén magasodnak az „aggastyánok”, két kínai borókafenyő, melyek egyenként is több száz évesek. A főbejárathoz vezető hidacskaival

Fent: Thápszá- és Tongbákszá-kolostor
Lent: Elefánt-szikla

szembeállva a kolostor hihetetlenül impozáns, méreteit, építészeti stílusát tekintve kicsit a Pulgukszát, Korea egyik legismertebb templomát idézi. A templom belsejébe lépve csodálatos látvány tárul elénk. Kisebb-nagyobb építmények hihetetlen harmóniájában gyönyörködhetünk, és az atmoszféra egészen különleges. Ha megfelelő időpontban érkezünk, vagy időnk van kívánni az aktuális szertartás kezdetét, azt tapasztaljuk, hogy mintha egy legmodernebb hangrendszerű szoba belsejében lennénk, ahol mindenünnen szól az ének és a kántálás. A különböző szentélyek egyenként és együttesen is igazi remekművek.

KÜLÖNLEGES KOLOSTOROK

Bár a kolostorok rendkívüli mértékben hasonlítanak egymáshoz, mégis azt mondom: ahány kolostor, annyi különlegesség. Ez értendő magára a szentélyekre, környezetükre és történetükre egyaránt. A Három Drágakő Kolostoron és a többi fejezetben említett templomokon kívül még néhányat feltétlenül szeretnék bemutatni.

THÁPSZÁ, ÜNSZUSZÁ, KÜMDÁNGSZÁ

A Thápszá-kolostor se méretei, se történelmi múltja alapján nem érdemelne különlegesebb figyelmet, mégis turisták sokasága keresi fel a helyet nap mint nap. Valamikor a 19. század második felében történt, hogy egy Ji Gáp-jong nevű ember egészen fiatalon olyannyira beleszeretett a környékbe, hogy életének további részét az itteni meditációnak szentelte. A meditálás mellett azzal tette még magát hasznossá, hogy a környező hegyekből és patakmédrekből összegyűjtött kövekből különböző formájú és méretű pagodákat emelt. Teljesen természetesnek ható műveihez semmilyen habarcsot vagy egyéb kötőanyagot nem használt fel. A templom és környéke, ha leszámítjuk a kolostorépületeket, egészen úgy hat, mint ha valami sci-fi film díszletei között sétálnánk. Eredetileg száznál is több kőpagoda állt ezen a helyen, az utókor nyolcvanát őrzött meg belőlük.

Ji Gáp-jong eredetileg nem volt szerzetes, a külvilágtól elzártan, remeteként élt itt. A templomot csak sokkal később építették, és őt magát is ezután avatták hivatalosan buddhista pappá. Az alapító kőszobrát a kolostoregyüttes alsó szekciójában láthatjuk: Ji mester békésen üldögél, kezében sétabotjával, elégedetten szemlélve alkotásait és a báméskodó látogatókat.

Az itteni kőpagodákhoz hasonló, nyilván szerényebb méretű, egymásra rakott köveket szinte valamennyi buddhista templom környékén felfedezhetünk. A látogatók szinte sohasem mulasztják el, hogy a kis építményekhez saját maguk is hozzárakjanak egy-két követ, kívánva valamit. Mindezt nagyon óvatosan, vigyázva teszik, nehogy összedőljön az egész konstrukció, mert akkor kívánságuk sem teljesül.

A Thápszá-kolostor Szöultól úgy 2-3 órányira, Észak-Csollá tartományban, a Máiszan nevű természetvédelmi parkban található. A Máiszan

147–148. oldal: Szudakszá-kolostor

149. oldal: Tonghákszá-kolostor

jelentése Lófül Hegy, ami a templom háttéréül szolgáló sziklák formájára utal.

Természetesen legenda is fűződik az érdekes sziklacsoporthoz születéséhez. Történt, hogy két égi istenség, férj és feleség földre szálltak, hogy megismerkedjenek az itteni élet szépségeivel. Közben gyermekük is született. Éppen készültek vissza az égbe, amikor egy parasztasszony bánatukra megpillantotta őket, aminek következtében nyomban kővé dermedtek. A sziklák között – méreteik alapján – könnyen megkülönböztethetjük az apát, az anyát és a gyermeket. A Thápszát két irányból is meg lehet közelíteni, északról és délről. 30-40 perc alatt a két Lófül-szikla között vezető ösvényen jutunk el a kolostorig, közben elidőzhetünk egy kicsit az Elefánt-szikla lábánál.

Ha már a Thápszát-kolostor környékén járunk, további két buddhista szentély érdemel még figyelmet, az Ünszuszá és a Kümdángszá. Az Ünszuszá az Elefánt-szikla lábánál található, mely igazi grandiózus látványt nyújt. A Kümdángszá az otthona az

Avalókitésvara bodhiszattvát („Az Úr, aki lenéz könnyűséggel”) ábrázoló 17. századi festménynek.

A TONGHÁKSZÁ ÉS A KOREAI EMANCIPÁCIÓ
Az emancipáció feltartóztathatatlan folyamat Koreában is. A gyengébb nem egyre fontosabb szerephez jut a gazdaságban és a politikában egyaránt.

A koreai emancipáció látványos, ugyanakkor ellentmondásokról sem mentes megnyilvánulása a koreai buddhista egyház, mely – több ország gyakorlatával szemben – egyenjogúságot biztosít a női szerzetesrendeknek. Helyesebben: majdnem teljes egyenjogúságot. Hogy az egyenjogúság nem teljes, arra bizonyíték talán, hogy egy női szerzetes mindennapjait majd százal több szabály, előírás (egészen pontosan 348) határozza meg, mint a férfiakét, és a felszentelésükhöz is hosszabb út vezet. Egy férfi két lépésben, míg egy nő háromban juthat el a papi státuszig. A hölgyekre vonatkozó 3. stáció úgy két évig tart, amely alatt egyetlen alaptan megsértése

végzetes lehet a novícius tanulmányainak folytatása szempontjából.

Az országban számos női kolostor működik, élükön női apátokkal, főapátokkal, arra azonban még feltehetően sokat kell várni, hogy a meghatározó rendek élére női vallási vezető kerüljön. Aki közelebbről szeretne megismerkedni egy női buddhista kolostor mindennapaival, látogassa meg a Tonghákszá-t. A kolostor a Kjérjong-hegységben található, Kongdzsutól úgy 20 kilométerre, a fővárostól másfél-két órányi autóútra. A Tonghákszá fontos szentély, ezenkívül az egyik legrégebb és legnagyobb női novíciusnevelő intézmény. A kolostor gyönyörű környezetben, meredek sziklák tövében bújik meg, a bejárathoz körülbelül 3 kilométer hosszú, alagútszerű cseresznyefasor vezet. Nem véletlen, hogy a templom 1993 óta otthont ad a rendkívül látványos, ún. Tonghákszá Tavasz Fesztiválnak.

A templom elnevezését többféleképpen magyarázzák. A számomra legszimpatikusabb elmélet szerint a *tong* a kolostornak a Kjérjong-hegységben

elfoglalt keleti tájolására, a *bák* a környező sziklák darumadarat idéző formájára utal, a *szá* jelentése buddhista templom.

SZUDAKSZÁ – AZ 1500 ÉVES KOLOSTOR

Dél-Cshungshang tartományban található a Szudakszá-kolostor, mely a meghatározó koreai buddhista rend, a Csogje egyik főtemploma. Mind méretei, mind a rendezett környezet, a gyönyörű ősfás park és az itt élő szerzetesek nagy száma mintha csak ezt a kiemelt státuszt igyekezne alátámasztani.

A templom egyik látványossága a főszentély, a Teüdzsan, mely többé-kevésbé érintetlenül vésszelte át Korea viharos évszázadait, és ma is eredeti szépségében, egyszerűségében csodálható meg. A főszentély előtt álló háromszintes pagoda szintén több száz éves, eredeti alkotás.

HAGYOMÁNY ÉS MODERNITÁS

Koreában lépten-nyomon szembesülhetünk az ország kultúrájának kifinomult egyszerűségével és sokszínűségével, népének modern szellemisége mellett is mélyen gyökerező hagyománytisztetéssel. E lelki gazdagság és hagyománytisztélet ott lakozik szimbólumaikban, tradicionális bázaikban, hagyományos rubaviseletükben, az általuk használt nyelvben és írásban. Elgondolkodtató, hogy egy múltjára ennyire kényes, hagyományaira ennyire büszke népnek vajon miből táplálkozik lankadatlan igénye a modernítésra, az ipar, a gazdaság szakadatlan fejlesztésére. Hogyan képes túllépni egy kedvezőtlen geopolitikai helyzetben élő nép saját tragikus múltján, felküzdve magát a legfejlettebb országok élvonalába különösebb külső segítség, komolyabb természeti kincsek nélkül?

TÁRSADALMI NORMÁK

Korea a kezdeti benyomások alapján nem tipikus ázsiai ország, inkább tűnhet amolyan túlglobalizált, nyugatias társadalomnak. De ez csak a látszat. A koreai társadalom és az egyén mentalitását, magatartását ma is mélyen áthatják a konfuciánus és neokonfuciánus gondolkodás erkölcsi normái. Ezek meglehetősen széles körben alkalmazott normák, melyek olykor rendkívül szigorúnak tűnő keretek között szabályozzák a családon belüli és a munkahelyi kapcsolatokat, továbbá az idősek és a fiatalok, a férfiak és a nők, az idősebb és a fiatalabb testvérek közötti viszonyt.

A koreai értékrendszerben mélyen gyökerezik az idősebbek és általánosságban a szenioritás tisztelete. A társadalmi felfogás elismert értékei közé

tartozik a szorgalom, a harmónia és a mértékletesség. A modern viszonyok lassan (sajnos) erodálják a hagyományos normákat, betartásuk mégis, ma is az illemtudás és az intelligencia fontos fokmérője.

KÖSZÖNÉS

A koreai név általában három tagból áll, az első helyen a családnév szerepel, hasonlóképpen a magyar névhasználatához. A nevek második és harmadik tagja az utónév, amit angol átírásban gyakran a két tag közé tett kötőjellel is érzékeltetnek. Ritkábban fordul elő a két tagból álló név, melynek első tagja a családnév, a második az utónév. A külföldiekkel történő érintkezés során a nevek angol átírását és sorrendjét alkalmazzák, így a családnév az utolsó helyre kerül. Első találkozáskor célszerű a nevek ki-ejtés szempontjából történő pontosítása.

A koreaiak hagyományosan meghajlással köszöntik egymást, de külföldiekkel a kézfogás elfogadott gyakorlat. Kézfogás esetén olykor mindkét kezüket használják, illetve a régi barátságot, bizonyos intimitást az alkar megfogásával fejezik ki. A meghajlás szöge és formális végrehajtása, illetve a kézfogás módja jelzi, hogy egymáshoz képest milyen korú és rangú emberek közötti gesztusról van szó. Kézfogásnál, ajándék átadása vagy átvétele esetén az alacsonyabb rangú mélyebbre hajol, illetve

előrenyújtott jobb karja (könyöke) alá helyezi bal kezét, ezzel fejezve ki tiszteletét és azt, hogy rangban fölötte állónak ismeri el partnerét. Mostanában már csak nagyon ritkán látható, de még előfordul, hogy idős férfiak egymás között a konfuciánus rituálék (pl. földre borulás térdelőpozícióból stb.) egyszerűsített változatát is használják, különösen, ha azonos klánból származnak.

Bemutakozás, hivatalos és nem hivatalos találkozások alkalmával a névjegy átadása elvárt gyakorlat. A koreai emberek számára a névjegy útbaigazítást ad a partnerekkel szemben alkalmazandó nyelvi és udvariassági formákat illetően is.

A koreaiak egymás közötti kapcsolataikban is – kivéve a régre visszanyúló baráti viszonyt azonos korúak között – kerülnek az utónevek használatát, azaz a tegezést. Visszatetszést kelt az utónéven történő megszólítás. Már első találkozás esetén fontos megtudni a partner rangját, beosztását, tudományos fokozatát stb., mert ez segítséget nyújt a precíz megszólítás tekintetében is. Férfiak esetében, ha más orientáció nem áll rendelkezésre, akkor elfogadott a „mister” (Mr. Kim, Mr. Lee stb.) megszólítás. Hölgyeket a Miss vagy Mrs. előtaggal szólíthatunk meg. A hölgyek neve házasságkötéskor nem változik, így nem tájékoztat családi állapotukról. A külföldön szocializálódott koreaiak esetében a megszólítás nehézségei gyorsan és könnyen áthidalhatók, azonos rangúak között a keresztnéven történő megszólításnak sincs akadálya.

HÁNSZIK, A KOREAI KONYHA

A *hán* jelentése koreai, a *szik* jelentése étel. A koreaiak igen büszkék a konyhájukra. Nem alaptalanul, de talán egy kicsit mégis eltúlzottan. A koreai konyha mindazonáltal izgalmasan sokszínű és sokízű, a különböző tengeri herkentyűktől kezdve a marha, a sertés, a szárnyas és vadételeken keresztül a különböző egzotikus növényekig minden megtalálható benne. Az ételek egy részét nyersen, más részét sütvé vagy éppen jól átfőzve fogyasztják. Egyik-másik étel a japán konyhát idézi, és persze jó néhány esetben a kínaival való nagymértékű hasonlatosságot fedezhetünk fel. Így is van ez rendjén, figyelembe véve az ország földrajzi elhelyezkedését, a japán és a kínai kultúrával mutatott rokon vonásait.

ÉTKEZÉSI SZOKÁSOK

Az utóbbi néhány évtizedben jelentős változások történtek a koreai étkezési szokásokban, ami persze főként a fővárosra és környékére, továbbá a vidéki nagyvárosokra igaz. Hódít a nyugati étkezési kultúra, ugyanakkor a hagyományos koreai konyha is mindenütt jelen van.

A koreaiak különbséget tesznek az egyszerű kifőzdék (*sziktáng*) és az elegáns éttermek között („*restaurant*”). Előbbiek a hétköznapi étkezésnek, utóbbiak az ünnepeknek megfelelő ételeket kínálják. A kifőzdék általában egy-két főételre specializálódnak, melyekhez 4-5 féle kiegészítő zöldség, savanyúság, szósz jár, plusz az elmaradhatatlan rizs. Az ételek között általában az egyik fogás hal vagy hús, továbbá egy tányér leves, melyet többnyire az étkezés végén fogyasztanak. Az éttermekben általában 6-12 fogást szolgálnak fel (*hánjongszik menü*), többnyire egy időben. A közös tálakból ki-ki igényei szerint szed saját tányérjára, ami sokszor meglehetősen kisméretű.

Az ételekhez a helyi specialitásnak számító szeszesitalokat kínálják (a legkedveltebb a *szodzsu*, egy 16 fok körüli rizspárlat, és a *mákkoli*, amelyet szintén rizsből erjesztenek 6-8 fokosra), de széles körben elterjedt a nyugati eredetű italok fogyasztása is. Korea-szerte gyors ütemben hódít a borkultúra, helyi borral ugyanakkor nem célszerű próbálkozni, mert az éghajlati viszonyok nemigen teszik alkalmassá az országot jó minőségű bor előállítására. A helyi sörök ugyanakkor kiváló minőségűek.

Mielőtt hagyományos koreai étterembe menénk, feltétlenül vegyünk néhány leckét a pálcikával történő evésből, villát ugyanis nem minden étteremben tartanak. Kanál szerencsére szinte mindenütt van. Minden evőeszközt fémből készítenek, ami különösen a pálcika esetében teheti embert próbáló feladattá az evést. A koreaiak sokszor még a leves elfogyasztásához is kizárólag pálcikát használnak.

A tradicionális koreai étteremben az asztalok alacsonyak, ami köré a vendégek a földre ülnek. Kizárólag lábbeli nélkül lehet belépni, ezért célszerű figyelemmel lenni a megfelelő zokni, harisnya viselésére, a hölgyek számára pedig a szűk, rövid ruha is kellemetlenséget okozhat.

Társas helyen, étkezőasztalnál határozottan kerülendő az orrfújás. Amennyiben – különösen az

erős ételek miatt – ez elkerülhetetlen, érdemes kis időre elhagyni a helyiséget. Szípgogni ugyanakkor szabad és elfogadott.

ÉTELEK

A koreai konyháról általánosságban elmondható, hogy fogásai többnyire meglehetősen csípősek. Nagyon sok étel fontos alkotóeleme a pirospaprika, a fokhagyma és a szója. A söt mértékkel használják, az ételek egyike-másika inkább édeskés, ugyanakkor több, már-már kultikusnak nevezhető fogásuk kifejezetten sós. Minden étkezés elmaradhatatlan része a rizs, melyet leggyakrabban főve, külön tányérrán tálalnak, s gyakorlatilag azt a funkciót tölti be, mint a mi asztalunkon a kenyér. Persze a rizs is készülhet különböző formában, sütvé és főve, egyszerűen, illetve különböző zöldségekkel, hússal, netán tengeri ínycségekkal megspékelve.

KIMCSI. A koreai konyha ikonikus étele a *kimcsi*. Ez egy többnyire kínai kelből erjesztett savanyúság, melyet hagyományosan minden család igen nagy mennyiségben, valamikor késő őszi tájékán állított elő, bebiztosítva ezzel a téli vitamin- és rostszükséglet jelentős részét. A *kimcsi* elkészítése egyáltalán nem bonyolult: a már említett kínai kelen kívül jelentős mennyiségű paprikakrém, fokhagyma, retek, az erjedés elősegítésére egy kis halszószt vagy más tengeri herkentyűt és só szükséges hozzá. A káposztát először jó alaposan megmossák, a levelek alá rétegesen betöltik a paprikakrémből, fokhagymából és az erjesztéshez szükséges alkotóelemekből álló masszát, a káposztafejeket aztán egészben kerámia hordókba rakják, s télen földbe ásva, vagy a városokban az erkélyen tárolva érlelik. Ma már természetesen sokan megkímélik magukat az előállítás fáradalmaitól, és minden étkezésük kihagyhatatlan elemét áruházakban szerzik be, a tárolás pedig külön e célra gyártott hűtőszekrényekben történik.

Kimcsit egyébként többféle zöldségből, sőt gyümölcsből is készítenek, s ízesítése is igen változatos. Az északi régiók specialitása, a *phenjáni kimcsi* például egyáltalán nem erős. A káposztát általában savanyúságként fogyasztják, de sokszor levest vagy rizst is ízesítenek vele. Igen bizarr, de tény, hogy helyi csokoládében is létezik *kimcsi* ízű. Csak erősebb idegzetűeknek ajánlom.

PULGOGI. A húsételek közül a *pulgogit* emelném ki, amit Koreában és külföldön is szoktak nemcsak egyszerűséggel koreai barbecue-nak nevezni. A *pulgogi* jelentése tűzhús, ami az elkészítés módjára utal, tekintettel arra, hogy az ételt általában faszéren sütik. Az előkészítés némileg időigényes, a tényleges sütés ugyanakkor pillanatok alatt megvan. A szűzermét lehetővékony csíkokra vágják és egy speciális szószban pácolják, melynek legfőbb összetevői a szójaszósz, a szezámolaj, a fokhagymapép, a szezámag és más fűszerek, egyéni ízlés szerint. A kisült húst kisebb porciónként ki-ki salátalevélre helyezi, megkeni az ételhez felszolgált szója- vagy paprikakrémmel, esetleg hozzáad egy kis zöldpaprikát, néhány friss fokhagymadarabot, mindezt összegöngyöli és száját jó nagyra tátva leküzdi, remélve, hogy a lé nem csurog a ruhájára.

PIBIMPÁP. Egyszerűen elkészíthető rizsétel sok-sok zöldséggel. A rizst kifőzzük, és egy mély tál közepére helyezzük, külön-külön megpároljuk a különböző zöldségeket, sárgarépát, spenótot, szójacsírást, gombaszárat, és ízlésesen körberakjuk vele a tál alján lévő rizskupacot. A vékony csíkokra vágott marhahúst külön serpenyőben olajon megpirítjuk, és a többi összetevő mellé helyezzük. Alkotásunk ízesítésére egy lehetlenyi szezámolajat, paprikakrémet és fokhagymát használhatunk. Az egészre egy félig sült tojást rakunk, majd miután egy kicsit megcsodáltuk mesterművünket, az egészet összekeverjük és elfogyasztjuk.

CSÁPCSE. Családom kedvence a krumplitésztából (jellegzetessége, hogy kifőzve üvegesen áttetsző) készült *csápcse*. Ehhez is a megszokott mennyiségű, sokféle, éppen rendelkezésre álló zöldség szükséges, melyeket csíkokra vágva olajon megdinsztelünk. Ugyanezt tesszük a szintén vékony csíkokra vágott marhahússal, amit sütés közben enyhén nyakon öntünk egy kis szójaszósszal. Ezután kifőzzük a tésztát és az egészet összekeverjük. Egytálételnek is kiválóan tápláló és vitamindús.

JUKKEZSÁNG ÉS MEUNTHÁNG. Talán ehhez a fejezethez kínálkozik leginkább annak megemléítése, hogy a magyar-koreai rokonság jegyében megemléztünk két ételt, amelyek mindkét konyha jellegzetességei, és ugyanakkor egymáshoz is nagymértékben hasonlítanak. Nem másról, mint a gulyáslevesről van szó, melynek koreai megfelelője a *jukkezsáng*. És ott

van még a híres magyar halászlé is, melyet ugyan Koreában egy kicsit másként készítenek el, és alapanyagként sem pontyot, hanem tengeri halat használnak fel, ízviláguk mégsem áll távol egymástól. A koreai halászlé becsületes neve: *meuntháng*.

KÉT KÜLÖNLEGES ÉLMÉNY. Egy egész könyvet betöltene a különböző koreai ínyencségek ismertetése. Nekem a sok-sok év koreai tartózkodásból két igen bizarr étel maradt meg legélénkebben emlékeimben. Az egyik a nyers polip, amelyet frissen feldarabolva, kicsit paprikaszószban megforgatva fogyasztanak, úgy, hogy a felvágott csápok még ott mozognak a tányéron, sőt később is, a szánkban, majd úton lefelé a nyelőcsövünkben is.

A másik különleges élményem egy Csollá tartományi ételhez fűződik. Koreai barátaim hívtak meg, és az est fénypontja a fermentált halból (*bonga*) készült sült és a hasonló alapanyagból főtt leves volt. Nem kertelek: tömény ammóniaíz, na és szag. Ha zaérve családom azonnal nekem esett: hol voltam, honnan ez a szörnyűséges szag? Miután elmondtam, arra kértek, volnék szíves megsemmisíteni valamenynyit ruhadarabomat, mert nem nagyon bíztak abban, hogy a többszöri mosás elégséges megoldás lesz. Ezzel együtt azt kell mondanom, hogy sem a sült hal, sem a leves nem volt rossz, arról nem is beszélve, hogy koreai vendéglátóim biztosítottak: rendkívül egészséges, az emésztés szempontjából kiváló étel-különlegességgel tisztelték meg.

HÁNOK, A HAGYOMÁNYOS KOREAI OTTHON

Korea a világ egyik legurbanizáltabb országa. A lakosság többsége nagyvárosi lakótelepeken él, pedig a hagyományos koreai ház, a *hánok*, igazi különlegesség.

Hosszú időn keresztül Koreában élve magam is gyakran álmodoztam arról, milyen jó lenne egy hagyományos stílusban épült koreai ház tulajdonosának lenni – Magyarországon. Valószínű, hogy a *hánok* egyszerűsége, kifinomult külső formái, tetőszerkezetének különleges, pagodaszerű alakja, a felhasznált természetes anyagok miatt támadhatott ilyen gondolatom. Sohasem értettem, hogy a koreaiak többségének kívánságlistáján miért is nem szerepel előkelőbb helyen e kiváló építmény, mígnem egyszer rákérdeztem, s a válasz igen meggyőzőnek bizonyult: a *hánok* a helyiek szemében hosszú időn keresztül az elmaradott vidéket, a komfortnélküliséget, a nyüzsgő városi léttel szemben a falusi lét egyhangúságát és sivárságát jelképezte. Szöulból és a nagyvárosok többségéből el is tűntek az egykor a városképet döntően meghatározó *hánok* negyedek, helyet adva a metropoliszokká hízott városok hatalmas lakótelepeinek, jobb esetben eget ostromló üvegmonstrumainak. Kényszerű, a koreaiak lelki-világától, a faluközösségekre épülő társadalmától idegen választás volt ez, amit az 1960-as évektől az

urbanizáció lázában élő különböző kormányzatok diktáltak. A majd 50 millióra duzzadt, csekély szabad földterülettel rendelkező országban persze ma már szinte beteljesíthetetlen álmom az önálló telekrésszel bíró, a modern apartmanházak kényelmét és luxusát elérő hagyományos koreai villa tulajdonlása, pedig a modernizált *hánokok* egyszerűen tüneményesek – és együttáll megfizethetetlenek is.

Hogy milyen is lehetett az élet ezekben a házakban, azt akár Szöulban is megtapasztalhatjuk, hiszen egyes negyedek (például Pukcshon) speciális szálláskínálatában is szerepelnek. Hasonló élményben lehet részünk, ha kolostortúrán veszünk részt: a vendégeket hagyományos *hánokok*ban szállásolják el.

A hagyományos koreai ház tájolásában a fengsuj szempontjai a döntőek. Csak ismételni tudom a palotánál leírtakat: ideális esetben észak–déli tájolás, hátul hegy által védve, elől folyóra nézve. Az építkezésnél kizárólag természetes, újrahasznosítható anyagokat használtak: kő, fa, papír, agyag. A zord téli időjárással szemben padlófűtéssel védekeztek, amit koreaiul *ondolnak* neveznek. A hidegebb északi vidékeken a házak többségét négyszögletesre tervezték, középen kicsiny udvarral. Az udvarnak ugyanakkor nem volt olyan jellegű esztétikai szerepe és tartalma, mint a hagyományos japán kertépítészetben. A ház alaprajza a kevésbé hideg vidékeken U vagy L alakú, egészen délen pedig I alakú is lehetett. A forró nyári hónapokra való tekintettel a ház

fontos részét képezte a cölöpökre épült veranda, amely a természetes klimatizáció révén a család kedvenc tartózkodási helye volt a meleg időszakban.

A szobák általában igen kicsinyek voltak, minimális bútorzattal. A berendezési tárgyak mennyiségét egyfelől a helyszűke, másfelől az a tény határozta meg, hogy a napi rutin jelentős része (étkezés, tanulás, alvás) a padlón zajlott. Tehát ágyra sem volt szükség, az alvóhelyül szolgáló matracokat és a különböző ágyneműket nappal szekrényben tárolták. A koreaiak egyébként ma is szeretnek a földön aludni és táplálkozni, sok szálloda az ágygal berendezett szobák mellett napjainkban is kínál hagyományos elhelyezést.

A koreai ajtók és ablakok gyártásánál egykor nem használtak üveget, a különböző formájú, rendkívül dekoratív faszervezetű nyílászárókat belülről olajjal átítatott papírral vonták be, ami meglehetősen kezdetleges hőszigetelést, illetve rendkívül cügos belső tereket eredményezett.

A házak mérete, a felhasznált anyagok minősége természetesen nagyban függött a lakók társadalmi helyzetétől. A szegényebbek házait többnyire sárból tapasztották, tetejét rizsszalmával fedték, a tehetősebbek fenyőfából ácsolt gerendákat használtak az épület és a tetőszerkezet alapelemeként. A padlót faburkolattal látták el, a házat mázas cseréppel fedték be.

HÁNBOK, A TRADICIONÁLIS KOREAI VISELET

A sors ajándékának tartom, hogy szöuli tartózkodásom idején többször volt alkalmam megcsodálni André Kim, Korea talán legismertebb és méltán legnagyobb népszerűségnek örvendő divatdiktátorának fantasztikusan látványos ruhabemutatóit. Az esemény a divat igazi ünnepeinek számított, sőt talán annál is többnek, valóságos kulturális megaprodukciónak, mely a hagyományos ruhaköltemények mellett minden alkalommal felvonultatta a nagyszerű művész modern kollekcióit is. A 2011-ben elhunyt André Kim egész munkássága során a tradicionális koreai viselet, a *hánbok* legszebb hagyományaiból merített, világméretű népszerűsítésének szentelve életét.

Miközben a világ egyre inkább megismeri a koreai kultúra ezen értékét is, a *hánbok* helyi népszerűsége mintha csökkenni látszana. Ma már az utcán szinte egyáltalán nem találkozunk népviseletbe öltözött emberekkel, a *hánbok* inkább az ünnepek és különleges alkalmak viselete, de éppen ezért továbbra is ott található minden koreai ember ruhatárában.

A női *hánbok* a mellnél szorosan megkötött hosszú szoknyából, a *cszimából*, és egy felső bolerószerű részből, a *csogoriból* áll. A férfiak bő, bokánál megkötött nadrágot, *pádzsit* hordanak rövid mellénykével. Hidegebb időben mind a férfiak, mind a nők hosszú kabátot öltöttek, melyet *durumáginak* neveznek. A ruha alatt az időjárásnak megfelelő alsóneműt hordtak. A hagyományos koreai ruházatot egyenes vonalak jellemzik, zsebet egyáltalán nem használtak, illetve azt övre csatolt kis erszénykével helyettesítették. Régebben az arisztokrácia által viselt ruhákat selyemből, esetleg ramiéből varrták, az egyszerű emberekét pedig pamutból. A tehetősek színes, gyakran gazdagon hímzett ruhakölteményekben pompáztak, míg a pórnép számára törvény által előírtan a fehér, esetleg a szürke szín volt meghatározó. A hajadon lányok többsége piros szoknyát és sárga bolerót hordott, utóbbit a házasságkötést követően zöld színűre cserélték. A hagyományos mennyasszonyi ruha ma inkább rózsaszínű, amit a házasságkötést követően az ifjú hölgyek a tradícióknak megfelelően általában piros-zöld kombinációra cserélnek. A csodálatos menyegzői ruhadarabokkal és persze viselőikkel, az ifjú hölgyekkel gyakran találkozhatunk parkokban,

valamelyik palotában, ahol a párok a szép környezetben a pillanatot örökítik meg maguk és hozzátartozóik számára, na és a bémészködők legnagyobb örömeire.

HÁLJU, A KOREAI KULTÚRA GLOBALIZÁCIÓJA

A *hálju* jelentése koreai hullám. A kiejtés két koreai szó (*hán*, azaz koreai és *rju*, azaz hullám) összeolvasása során alkalmazott mássalhangzói hasonulás eredménye.

Ha valaki 15 évvel ezelőtt azt mondja nekem, hogy Korea nemsokára kulturális expanzióval lepi meg a világot, valószínűleg megcsóváltam volna a fejem, és magamban nem éppen hízelgő bizonyítványt állítottam volna ki az illetőről. A maximum, amit akkoriban bárki feltételezhetett, hogy a Samsung, az LG, a Hyundai vagy a Kia, esetleg más koreai cégek majd talán valamikor megközelítik japán és európai vetélytársaik színvonalát, de hogy a koreai kultúra...!

Ma már egészen másként látom a dolgot, s ezzel együtt a koreai kulturális értékek globális térhódításának esélyeit is. *Háljunak* kezdetben a koreai popzene és a helyi gyártású szappanoperák ázsiai térhódítását nevezték. E két szubkultúra népszerűségének növekedése azonban messze túllépett a kontinens határain. Egy kicsit túlzónak érzem azokat a koreai híradásokat, amelyek a rajongótáborokat egyenesen a Beatles és egyéb rockbandákéihoz hasonlítgatják, de hogy a különféle táncos lábú lány és fiú formációk előretörése látványosan zajlik, az nem kérdés. Én magam is keresem ennek a magyarázatát, mert a zene meglehetősen egyszerű, az előadás többnyire playbackkel megy, bár tény, hogy az előadók vonzóak, az egész dolog látványos és még élvezetes is.

A recept egyszerűnek tűnik: válassz ki néhány jó megjelenésű fiatalot, írdál nekik sok-sok fülbemászó melódiát, adj melléjük kiváló sminkeseket, fodrászokat, stylistokat, és kész a siker. Na de ha ilyen egyszerű lenne a dolog, akkor másutt vajon miért nem működik? A koreaiak nyilván tudnak valamit, amit mások nem. Talán az egyéb területeken szerzett tapasztalataikat kamatoztatva jöttek rá, hogy a lényeg a marketing és a kommunikáció modern formáinak forradalmi alkalmazása. A koreai popkultúra

ugyanis első körben az éteren keresztül vált elérhetővé, ilyen módon jöttek létre szerte a világban a különböző csapatok fanklubjai. A K-pop (Korean pop), mert így is nevezik a jelenséget, titka még, hogy nem akar többnek látszani annál, ami: egyszeri, felhőtlen kikapcsolódás. A fogyasztók pedig vevők a helyes fiúkra és lányokra, akik önfeledten táncolják és énekelik végig koncertjeiket. Lehet, hogy egy második diszkóőrület előhírnökei ők?

Hasonló a helyzet a koreai szappanoperákkal. Végtelenül egyszerű, de amúgy roppant emberi történetek, olykor modern, olykor történelmi környezetben: szerelem, ármány, hazafiasság, intrikák, gyönyörű tájak és kosztümök. Ma már Magyarországon is több ilyen szappanoperát mutattak be különböző tévécsatornák, kezdetben fenntartásokkal, később – felbuzdulva a sikereken – egyre nagyobb elánnal. Egyik nagysikerű sorozatot, az *Iris*t Magyarországon forgatták, ami hazánk ismertségén többet javított, mint egy komolyabb, igen költséges népszerűsítő reklámkampány. A sorozat nyomán koreaiak és japánok (merthogy a koreai szappanoperák a szigetországban is nagy népszerűségnek örvendenek) ezrei keltek útra, hogy felkeressék kedvenc színészüket vagy színésznőjüket forgatási helyszíneit Budapesten. Így kamatozik a *hálju* Magyarország számára.

Igazságtalan lenne azonban a Koreai Hullámot leszűkíteni a popzenére és a sorozatok világára. Nem kevesen gondolják azt, hogy egyik-másik koreai író, költő bizony régen rászolgált már a nemzetközi elismerésre, akár az irodalmi Nobel-díjra is. Sajnos a nyelvi akadályok miatt Ko Un költészete vagy Li Mun-jol novellái még nem nagyon ismertek a magyar olvasók körében, pedig műveiket ma már a világ számtalan országában kiadták. Talán csak a nagy nemzetközi áttörés hiányzik, hogy e kiváló emberek hazánkban is ismertebbé váljanak. Persze munkáik fordítása akkor sem lesz egyszerű, merthogy egyelőre kevesen ismerik megfelelően a nyelvet.

Könnyebben utat törhet magának Magyarországon a koreai filmművészet. Már nálunk sem cseng ismeretlenül Li Csáng-dong (*Poetry*) és Pong Dzsun-ho (*Tokyo, Mother*) rendezők neve, akiknek filmjei jelentős sikereket értek el Cannes-ban. Ezek elismeréseképpen mindketten több alkalommal aktív szerepet kaptak a fesztivál filmjeinek zsűrizésében is. E helyütt kell még megemlítenem az általam igen nagyra becsült Kim Gi-dok rendezőt, aki 2012-ben Arany Oroszlán díjat nyert a Velencei Filmfesztiválon *Pietà* című filmjével. A sor persze még itt sem ér véget. Hosszasan lehetne beszélni a neves koreai karmester, Csong Mjong-hu sikereiben gazdag életútjáról, Cso Szu-mi szopránénekesnő fantasztikus hangjáról, Pek Kon-u zongoraművész feledhetetlen játékáról.

Mindezek miatt nagyon fontosnak tartom, hogy Korea 2013 februárjában kulturális intézetet hozott létre Budapesten. Nagyon remélem, hogy az intézet a maga eszközeivel elősegíti, hogy a koreai kultúra Magyarországot is meghódítsa.

Balra fent: Úszó kulturális központ, Szöul

A fejlődés nem ment zökkenőmentesen. Koreát éhínség sújtotta, politikai széthúzás, a kommunista Észak felforgató tevékenysége, a gazdaság sanyarú helyzete jellemezte. Azt hiszem, sok olvasónak újdonság, hogy Dél-Korea a hatvanas évek végéig, a hetvenes évek elejéig még Észak-Korea színvonalát sem érte el, aminek megvoltak persze a maga okai: az északi területek ásványkincsekben mindig is gazdagabb régióknak számítottak és számítanak ma is. A japánok erre az ásványkincsre alapozva elsősorban északon hoztak létre komoly ipari kapacitásokat, a déliek alapvetően a mezőgazdaságból és némi könnyűiparból tengődtek. Segélyek persze csordogáltak innen-onnan, de ezek a túléléshez elegendőnek, a valódi fejlődéshez azonban csekélynek bizonyultak.

Megítélésem szerint az első helyen a tudás, a tanulás és a szorgalom tisztelete, a koreai értékrendben elfoglalt meghatározó szerepe említendő. Ezek mindegyike a konfuciánus hagyományokra vezethető vissza. Egy koreai család a mai napig kész erején felül áldozatot vállalni a gyerekek taníttatása érdekében. Sokan először dolgozni mennek, majd amikor összegyűjtötték a forrásokat, akkor kezdik

meg vagy éppenséggel folytatják tanulmányaikat. Az élethosszig tartó tanulás itt nem távlati terv, hanem mindennapos gyakorlat. Nem ritka az olyan idős ember, aki nyugdíjasként kezd el nyelvet vagy éppen kalligráfiát tanulni. Se szeri, se száma az önképzőköröknek.

Egynek magam is tagja voltam. Képzelnék el egy baráti és üzleti kapcsolatokon alapuló társaságot, meglelt, többségükben igen jó módú embereket, akik havonta egyszer összejönnek, hogy meghallgassák a majd nyolcvanéves Kim professzor mély, filozofikus elmélkedéseit, fantasztikus ívű történelmi eszmefuttatásait. Mindezt egy olyan vállalkozó szervezésében, akinek gyerekkorában nem volt módja tanulni, elemi iskoláit követően festékielhordóként dolgozott, hogy vállalkozását folyamatosan bővítve eljusson oda, hogy ma már 6, többségében külföldön működő gyárral rendelkező nagyvállalkozónak mondhatta magát. Csang U-cshal úrnak, az Ilszám cég elnökének persze csak az anyagi helyzete változott, a tanulás iránti alázata nem. S ha gyerekként nem volt módja, most az önképzőkör révén igyekszik

globális tudásra szert tenni, illetve segíteni másokat hasonló célok elérésében.

A tanárok társadalmi és anyagi megbecsülése is hűen tükrözi a fentebb elmondottakat. Egy professzori állás itt az anyagi biztonság és társadalmi elismertség csúcsa.

A csoda másik fontos tényezőjének tartom a koreai vezetők elkötelezettségét, távlatos gondolkodását, illetve erejét, eltökéltségét és következetességét az elgondolások végrehajtására. Végző soron ez a tényező, a vezetők iránti társadalmi tisztelettel együtt, szintén a konfuciánus hagyományokra vezethető vissza. Szinte döbbenetes, hogy a koreai közvélemény túlnyomó többsége egyetért abban, hogy Korea nem lett volna azzá, ami, Pák Csonghi, az olykor igen kemény eszközökkel kormányzó elnök majd 16 éves regnálása nélkül. Neki, az általa fémjelzett korszaknak tudják be a koreai fejlődési modell megalapozását. Az ő ideje alatt jöttek létre – jelentős állami támogatás mellett – a nagy koreai konglomerátumok elődei. Egyikük varrótűvel, a másik tranzisztoros rádió összeszerelésével kezdte.

Jellemzően mindegyik családi vállalkozásból nőtte ki magát a saját területén meghatározó, nemzetközileg jegyzett konzorciummá. Pák elnököt sokan azért is tisztelik, mert hosszan tartó kormányzása során kényszerűen ügyelt arra, hogy tiszta maradjon: magyarán tűzzel-vassal irtotta a korrupciót.

A harmadik helyre sorolom a koreai emberek hihetetlen szorgalmát, munkabírást, egyáltalán a munka iránti óriási alázatát. OECD összehasonlításban még ma is a koreaiak dolgoznak a legtöbbit. A koreai építkezéseken szembetűnő a rend, a fegyelem és a szervezethezesség. Az üzemek tiszták, az alkalmazottak számára a család után közvetlenül a munkaadójuk iránti lojalitás következik. Nem véletlenül nevezik a koreaiakat sokszor „a Kelet poroszainak”.

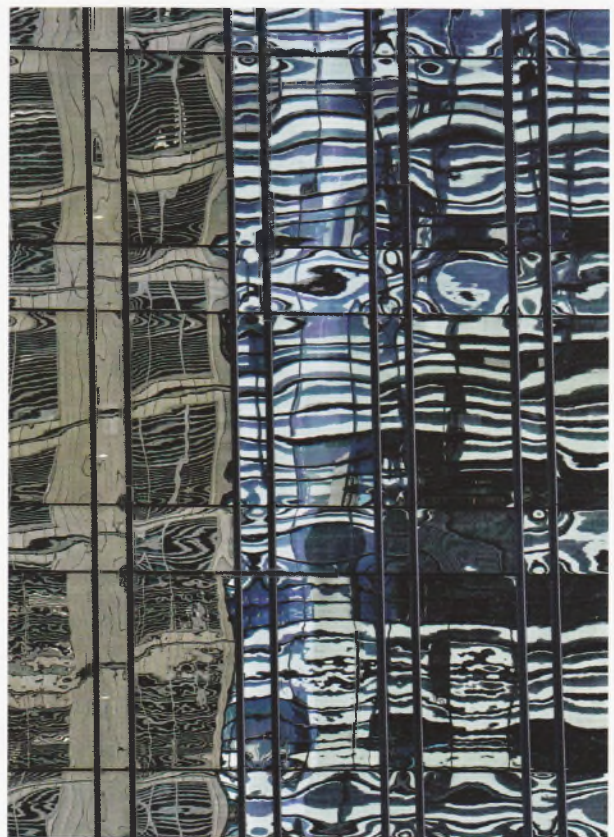
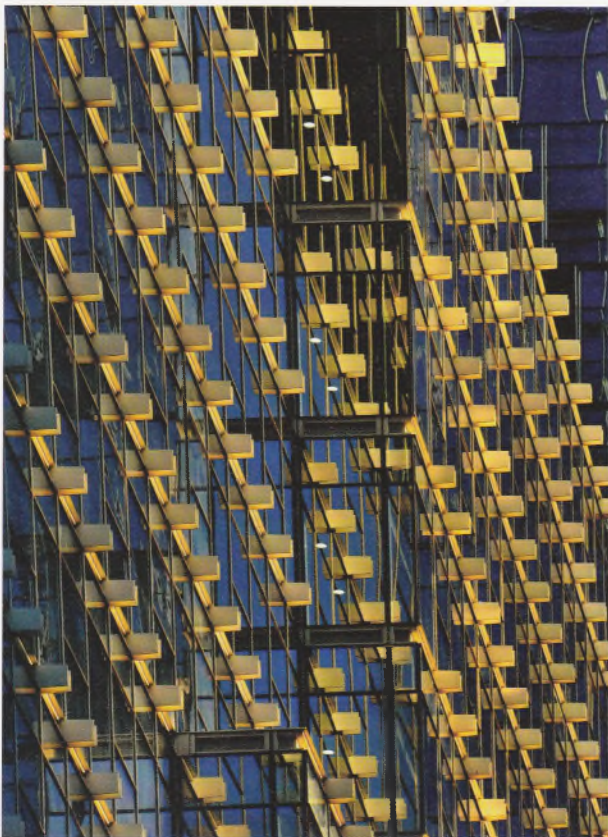
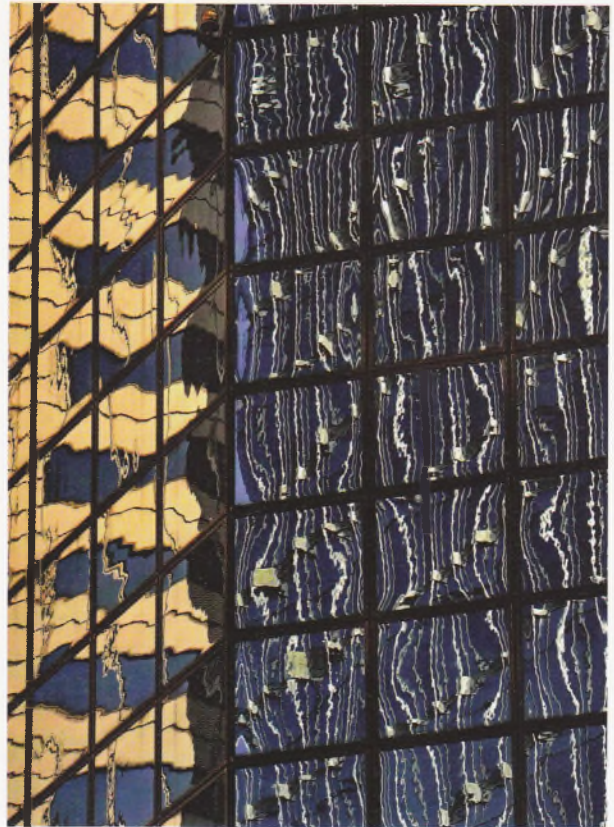
A koreaiak nem ijednek meg a kihívásoktól. Számmunkra már szinte értelmetlenül nehéz célokat késznek maguk elé tűzni, s aztán e céloknak mindent alárendelve buzgón nekilátni a megvalósításnak, egy pillanatig sem kételkedve abban, hogy képesek a feladat megoldására. Így lesz aztán egy nyersanyagokban kiváltképp szegény ország a világ egyik legnagyobb acél-, hajó-, gépjármű-, valamint háztartási és elektronikai eszközök gyártója.

Én magam is kétkedve fogadtam, amikor ottani barátaim a koreai kulturális expanzióval kapcsolatos elképzeléseikről értekeztek. Mióta azonban Európában rendre nyernek koreai filmkészítők, mióta Franciaországban óriási sikerrel léptek fel a koreai pophullám prominensei, sőt már Magyarországon is a harmadik koreai szappanopera vetítését kezdték meg, magam is úgy vélem, a koreaiak képesek nagyot álmodni, és álmaikat rendre meg is valósítják.

A koreai siker titkaként említeném még azt a fantasztikus tulajdonságukat, ahogyan a hagyományost és az újszerűt képesek megfelelő arányban ötvözni. Korea egyszerre modern és hagyománytisztelő ország. Itt mérhetetlenül büszkék nemzeti örökségükre, ezzel együtt tömegesen utaznak külföldre, elsősorban Amerikába, tanulni és tapasztalatot szerezni. Az ott szerzett tudást és tapasztalatot pedig visszatérve kamatoztatni tudják. Az ilyen tudással és tapasztalattal rendelkező embereket mind anyagi, mind erkölcsi értelemben megbecsülik. Persze ne gondolják, hogy kritikátlanul másolnak mindent, ami a fejlettebb világban történik. Nem mindent, hanem a legjavát, megfűszerezve a helyi élvonalbeli vívmányokkal.

A fanyalgók Koreát gyakran vádolják azzal, hogy lényegében nem tesz mást, mint másol: kopírozza a sikeres termékeket, újításokat. Bár a hallatlan siker önmagáért beszél, én e tekintetben is védeném őket. Hiszen valójában nem másolásról van szó, inkább a viszonyítási alap meghatározásáról. A koreaiak hallatlanul jól értenek ahhoz, hogy kiválasszák a valódi értéket, a jövőbe mutató lehetőségeket.

Végül, de nem utolsósorban a koreai csoda titka a nagy nemzeti célokért megvalósuló példás nemzeti összefogás. Egy koreai sohasem azt keresi, mi a hiba a vezető víziójában, sokkal inkább azt, hogy mivel tudná segíteni annak mihamarabbi, minél tökéletesebb megvalósítását. Nem állítom, hogy a koreaiak tévedhetetlenek, de azt igen, hogy a sok energiát fel-emésztő széthúzás mellőzésével hatékonyan képesek érdekeiket érvényesíteni a világban, eredményesebben tudják országuk fejlődését biztosítani.

Források

Faludi Péter [Fendler Károly]: Gróf Vay Péter püspök (1863–1948). Egy elfeledett Kelet-kutató a század eleji Koreáról. *Valóság*, 2000. október, 66–70.

Fendler Károly: *A magyar–koreai kapcsolatok száz éve (1892–1992)*. Miskolc, 1994.

Gróf Vay Péter: *Kelet császárai és császárságai*. Budapest, 1906.

Gróf Vay Péter: *A keleti féltekén*. Budapest, 1918.

James B. Atkins: *The Magnificent Gates of Seoul*. <http://readinform.com/feature/the-magnificent-gates-of-seoul/>.

Exploring Korea, Traditional and Modern. Academy of Korean Studies Press, 2012.

Facts about Korea. Korean Culture and Information Service, Ministry of Culture, Sports and Tourism, 2009.

Guide to Living in Korea. The Korea Trade-Investment Promotion Agency (KOTRA), 2009.

<http://www.investkorea.org/ikwork/iko/eng/cont/contents.jsp?code=102060202>.

Korea In The Eye of The Tiger. <http://www.koreanhistoryproject.org/index.htm>.

David Mason's San-shin Website: <http://www.san-shin.org/>.

National Symbols of the Republic of Korea. Protocol and State Council Division, Ministry of Public Administration and Security, 2010.

Newcomer's and Visitor's Guide to Korea. The Europe Korea Foundation, 2005.

Richard Saccone: *Travel Korea Your Way*. Elizabeth, NJ – Seoul, 2000, Hollym.

Official Site of Korea Tourism Org.: www.visitkorea.or.kr

South Korea. http://en.wikipedia.org/wiki/South_Korea.

Suwon, City of Beauty. Korea, January 2000.

World Heritage in Korea. Compiled by the Cultural Heritage Administration. Nulwa, 2011.

Képjegyzék

MAGYAR TIBOR

borító, 8.; 11. (9 db); 13.; 16–17. (3 db); 20–21. fent és jobbra lent; 22.; 24. fent és lent; 25. fent és jobbra lent; 26. fent és lent; 27. fent és lent; 28.; 29.; 30.; 35.; 36. fent; 38.; 40.; 41. fent és lent; 42.; 43.; 44. fent és lent; 45.; 46–47. (4 db); 48–49.; 51. fent és lent; 52. (3 db); 53.; 54–55. (4 db); 57. fent és lent; 58. (3 db); 59. fent és lent; 60. (3 db); 61. fent és lent; 62.; 63.; 64–65.; 66. fent és lent; 67. fent és lent; 68.; 70.; 71. fent és lent; 74. fent és lent; 76.; 77.; 78., 80. lent (3 db); 83. (3 db); 86. (3 db); 88–89. lent (3 db); 91. fent és lent; 101.; 102. fent és lent; 103.; 104–105. fent és balra lent; 107. fent és lent; 108. fent; 110–111.; 113. fent és lent; 114–115. (3 db); 116.; 117. fent és lent; 118. balra és jobbra lent; 124.; 127. balra és jobbra lent; 128. fent és lent; 129.; 134–135. (4 db); 137. fent és jobbra lent; 138. fent és lent; 141. (3 db); 143. lent; 153. (3 db); 159. jobbra fent; 160. fent és lent; 161.; 163.; 165. (4 db); 169.; 170.; 175.; 176.

KISS ÁGNES

18. (3 db); 20–21. balra lent; 25. balra lent; 72. fent és lent; 73.; 74. fent és lent; 80. fent; 84.; 90. fent és lent; 93. fent és lent; 96. (3 db); 99.; 104–105. jobbra lent; 108. lent; 112. fent és lent; 118. fent; 121. (3 db); 122. fent és lent; 123.; 127. fent; 132.; 144. fent és lent; 146. (3 db); 147.; 148.; 149.; 150.; 154. (3 db); 156–157. (3 db); 159. balra fent és lent; 166.

SOHN CHANG-HYUN

94.; 95.

GETTY IMAGES

89. fent (Travelasia); 137. balra lent (Godong/Universal Images Group); 143. fent (Per-Andre Hoffmann)

166. oldal: Szudakszá-kolostor

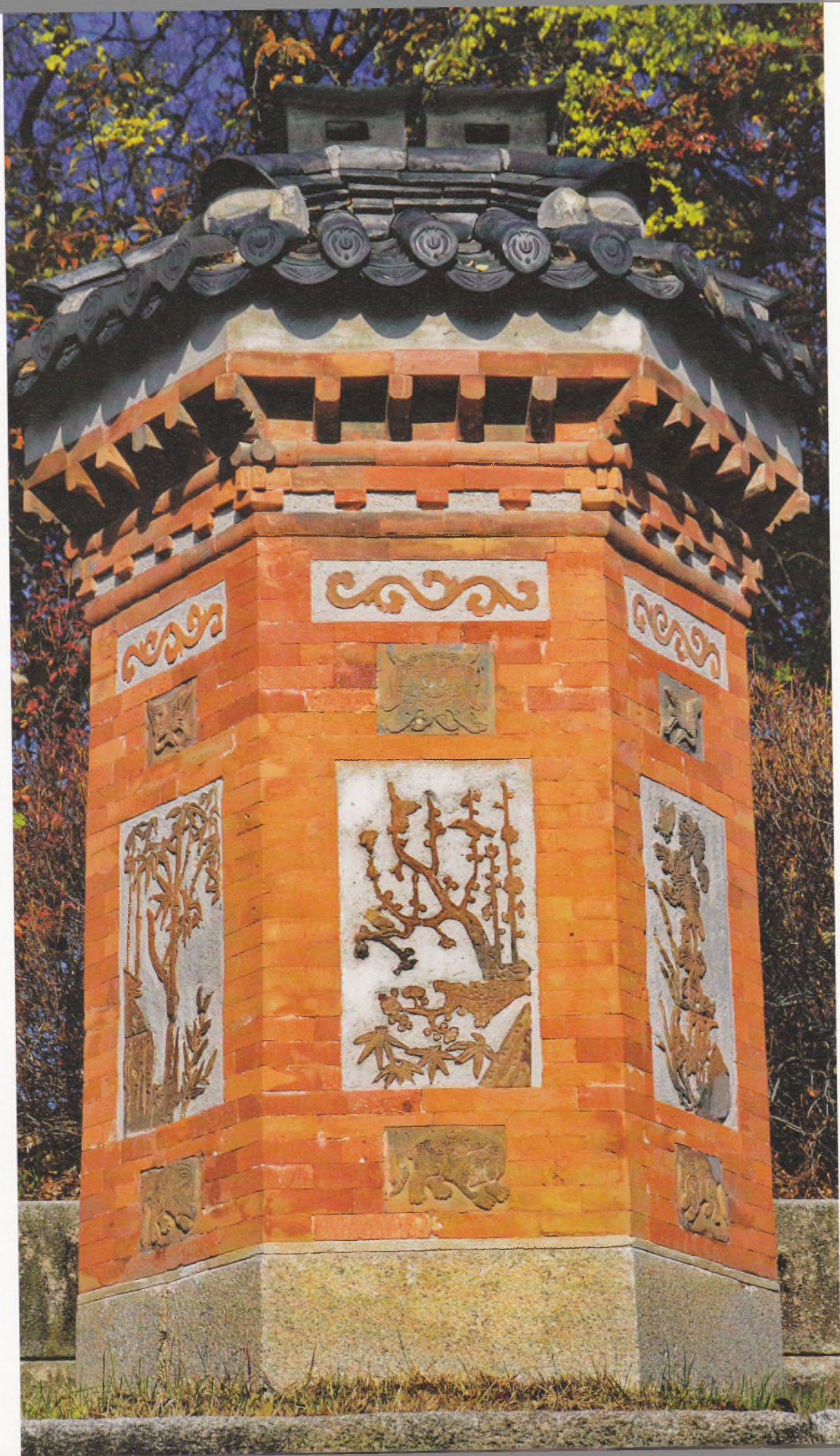
169. oldal: Pukcshon, Szöul

170. oldal: kémény, Kjangbok Palota, Szöul

175. oldal: ginszengpálinka, Námdeun piac, Szöul

176. oldal: szöuli tűzcsap

Mutató

171

A

Abu-kráter 103
Allen, Horace Newton 131
ámmun (ammun) 70
Ánápcsi Park (Anapji) 91
An Csháng-ho (An Chang-ho) 33
Ándong (Andong) 115
An Ik-the (An Eak-tai) 33
Ápkudzsong, szórakozónegyed
(Apkujeong) 66
Asóka király 92

B

Benczúr Gyula 131
Bonifas, Arthur G. 81
buddhista kolostor 134
buddhizmus 27, 129

C

celadon 20, 79
Cerapia 81
COEX 61
Csádszántó szerzetes (Jajang) 109,
140
Csángánmun, kapu (Changanmun)
70
Csangbáng-vízesés (Jeonggbang)
105
Csangdzso király (Jeongjo) 69
Csang U-cshal (Chung Woo-chul)
163
Csanhváng-csúcs (Cheonhwang-
bong) 120
Csanhvángszá-kolostor (Cheon-
hwangsa) 120
csápcse 155
csédzsui skanzen (Jeju Folk Village)
106
Csédzsui Szerlempark (Jeju Love
Land) 106
csédzsumá (jejuma) 109

Csédzsui-sziget (Jeju) 15, 100–106
Csédzsui város (Jeju) 106
Cshamszangde csillagvizsgáló
(Cheomseongdae) 91
Cshandzsijan-vízesés (Chonjiyon)
105
Cshang An 129
Cshángdak Palota (Changdeok) 53
Cshánggjang Palota (Changgyeong)
54
Cshanggjé-patak (Cheonggye-cheon)
40, 56
cshima 158
Cshungcshan tartomány (Chung-
cheon) 98
Csiákszán Nemzeti Park (Chiaksan)
109
Csidzsüing király (Jijeung) 91
Csin-dinasztia 31
Csinhán törzs (Jinhan) 19
Csogjé-hegy (Chogyo) 145
Csogjé-kolostor (Chogyo) 56
csogori 158
Cson Du-hván (Chun Doo-hwan)
115
Csondzsín-erőd (Chonjin) 75
Csongmjo, Királyi Szentély (Jong-
myo) 56
Csong Mjong-hu (Chung Myung-
hu) 161
Csongno, utca (Jongno) 43
Csongno, városrész (Jongno) 43–59
csongnyim (chongrim) 140
Csoszan-dinasztia (Joseon, Chosun)
75, 79, 126, 145
Csoszan (Joseon, Chosun) 19, 20, 31
Csoszan-Mindszudzsui-In-
min-Konghváguk
(Chosun-Minjuui-In-
min-Gonghwaguk) 32
Csoszanpándo (Chosunbando) 32
Cso Szu-mi (Cho Su-mi) 161
Csungmun (Chungmun) 105

Csuszángcsalli, lávaorgona (Jusang-
jeolli) 105

D

Daewoo 123
Dél-Csollá tartomány (Jeolla-nam-
do) 120, 140
Dél-Kjangszán tartomány (Gyeong-
san-namdo) 120, 139
DMZ, demilitarizált övezet 81–82
dolmen 19
durumági 158
Dzsingisz kán 75
Dzsong Do-dzson (Jeong Do-jeon)
39

E

Edzsáng király (Aejang) 142
Egukká (Aegukga) 33
Észak-Csollá tartomány (Jeolla-buk-
do) 147
Észak-Kjangszán tartomány
(Gyeongsan-bukdo) 116
Everland 79

F

fehér porcelán 79
fekete disznó 106
Fendler Károly 131

H

Háhve (Hahoe) 119
Hálja Heszáng Nemzeti Park
(Hallyeo Haesang) 120
hálju (hallyu, hanryu) 29, 158
Hállá-hegy (Hallasan) 16, 103
Hállim Park (Halrim) 106
Hán folyó (Han) 40
hán (han) 31
hánbok (hanbok) 29, 158

hándzsi (hanji) 119
 Hándzsi Múzeum (Hanji) 119
 Hánguk (Hanguk) 19, 31
 hängül (hangil) 33
 Hánjáng (Hanyang) 23, 39
 Hankook Tire 29, 61
 Hánmincsangmun (Hunminjeongeum) 34
 hánok (hanok) 156
 Hápándó (Hanbando) 32
 hánszik (hanszik) 152–156
 Hanwha Biztosító 62
 Három Drágakő Kolostor 139–147
 Három Királyság 20, 129
 hecsi (haechi) 50
 Hedálmun, kapu (Haetalmun) 142
 Hegáng Kerámia Központ (Hae-gang) 81
 Heinszá-kolostor (Haeinsa) 20, 139, 142
 henyja (heanyo) 106
 Heunde (Haeundae) 95
 Hjangirám-remetetemplom (Hyan-giram) 120
 Hjérim (Hyerin) 145
 Hjodzsongot király (Hyojong) 79
 Hjudzsangdang (Huijeongdang) 53
 hongá 156
 Hongde-Szincson, szórakozónegyed (Hongdae-Sinchon) 66
 Hongnenám, remetelak (Hongrea-nam) 112
 Hüngindzsimun, kapu (Heunginji-mun) 43
 Hváng-in (Hwang-in) 16
 Hvángnyongszá-templom (Hwangnyongsa) 92
 Hváng-ung (Hwang-ung) 16
 Hvaszang Henggung, királyi lak (Hwasong Haenggung) 70
 Hvaszon (Hwason) 75
 Hyundai 29

I

Icschang-dong (Icheong-dong) 119
 Icsan (Icheon) 79
 Icsulbong-csúcs (Ilchulbong) 105
 Ildzsumun, kapu (Iljumun) 142
 Ilszám (Ilsam) 163
 Incshan, repülőtér (Incheon) 61
 Indzsangdzsan, trónterem (Injeong-jeon) 53
 Indzsong király (Injong) 20
 Inszá-dong, utca (Insa-dong) 54
 Inváng-hegy (Invangsán) 40
 Itevon, szórakozónegyed (Itaewon) 62

J

Jaido-sziget (Yoido) 61
 Jammidzsi Botanikus Kert (Yeomiji) 106
 jángbán (yangban) 53, 92, 116
 Jángdong (Yangdong) 92
 Jangdzsangdang, rezidencia (Yeong-jeongdang) 53
 Jangnüng (Yeongneung) 78
 Jángszán (Yangsán) 140
 János Pál pápa, II. 130
 Japán 24
 Jaszu (Yeosu) 120
 Ji Gáp-jong (Yi Gap-yong) 147
 Ji klán (Yi) 92
 Jonggungszá-templom (Yonggungsa) 95
 Jongin (Yongin) 79
 Jonsze Egyetem (Yonsei) 131
 jukkezsáng 155
 Jun Csi-ho (Yun Chi-ho) 33

K

Kadzsé-sziget (Geoje) 120
 Kájá-hegység (Kaya) 142
 kálcsi (galchi) 109
 Kamun Örüm, kráter (Geomun Oreum) 103
 kánghvái egyezmény 23, 75
 Kánghvá-sziget (Ganghwa-do) 23, 73
 Kángnám kerület (Gangnam) 61
 Kángnüng (Gangneung) 112
 Kángvon tartomány (Gangwon) 109
 kereszténység 28, 130
 Keszang (Gaesong) 20, 39, 77
 Kia 12, 29
 Kilszángszá (Gilsangsa) 145
 Kim André 158
 Kim Bu-szik (Kim Bu-sik) 20
 kimcsi 155
 Kim De-szang (Kim Dae-seong) 87
 Kim Gi-dok (Kim Ki-duk) 29, 161
 Kim Gváng-szán család (Kim Gwang-san) 116
 Kim Ir Szen (Kim Il-sung) 24
 Kim Jong-szám (Kim Young-sam) 45
 Kim Te-gon (Kim Tae-gon) 130
 királysírok 75–79, 88
 Kjangbok Palota (Gyeongbokgung) 45, 46
 Kjangdak király (Gyeongdeok) 87
 Kjangdzsu (Gyeongju) 20, 85–92
 Kjánghvéru Pávilon (Gyeonghoeru) 50
 Kjanghvi Palota (Gyeonghuigung) 54

Kjémjang Egyetem (Kyeimyung) 97
 Kjerjong-hegység (Gyeryong) 149
 Kocsáng (Gochang) 75
 Kodzsong király (Kojong) 50, 54, 59
 Kogurja Királyság (Goguryeo) 19, 20
 kolostortúra 139
 konfucianizmus 27, 125, 151
 Kongdzsu (Gongju) 97
 Koránszá-templom (Goransa) 98
 koreai csoda 24
 koreai konyha 152
 Korja-dinasztia (Goryeo) 20, 32, 79, 109
 Korja Királyság (Goryeo) 39, 145
 Ko Un 29, 161
 K-pop 161
 Kümdángszá-kolostor (Geumgangsá) 148
 Kümdzsang-hegy (Geumjeongsán) 95
 Kümgáng-hegység (Geumgangsán) 115
 Küm-hegy (Geumsán) 120
 Kümnyangul-barlang (Gimnyeong-gul) 105
 Kündzsangdzsan, trónterem (Geun-jeongjeon) 50
 Küngnákcson Pávilon (Geukrakjeon) 119
 Kungnámdzsi-tó (Gungnamji) 99
 Kurjongszá-templom (Geuryongsá) 109
 Kvángdzsáng piac (Gwangjang) 59
 Kvángdzsu (Gwangju) 120
 Kvánghvámun, kapu (Gwanghwamun) 45
 Kvánghvámun tér (Gwanghwamun) 43

L

lávabarlang 105
 LG 12, 29
 Li Csáng-dong (Lee Chang-dong) 161
 Li Csáng-ho (Lee Chang-ho) 123
 Li-dinasztia 20, 39
 Li-dinasztia (Lee) 133
 Li Gon-i (Lee Gun-hee) 81
 Li Gváng-dzsang (Lee Gwang-jeong) 130
 Li Hváng (Lee Hwang) 119
 Li Mán-szap (Lee Man-sup) 9
 Li Mjong-bák (Lee Myung-bak) 56
 Li Mun-jol (Yi Mun-yol) 161
 Li Szüing-hun (Lee Seung-hoon) 130
 Li Szüing-mán (Lee Seung-man / Rhee Syng-man) 24, 33

Li Szun-szin (Lee Sun-shin) 45
Líum Múzeum (Leeum) 81

M

Máhán törzs (Mahan) 19
Máiszán Természetvédelmi Park
(Maisan) 147
mákkoli 152
mandarin 109
Mándzsánggul-barlang (Manjanggul)
105
Mánszu-hegy (Mansusan) 99
Marco Polo 32
Matuzok, V. J. 82
Meidzsi Birodalom 31
meunthág 156
Min hercegnő 50
Miura Goro 50
Mjangdong-katedrális (Myongdong)
59, 130
Mjangdong negyed (Myongdong)
61
Mokpho (Mokpo) 120
mugunghvá 33
Muhák (Muhak) 39
Munmu király 95, 116
Mun Szun-mjong (Moon Sun-
myung) 131
Murjongszá-templom (Muryungsa)
99
Muváng király (Muwang) 99

N

Nákhvá-szikla (Nakwha) 98
Nákszán-hegy (Naksansan) 40
Nákszán-kolostor (Naksansan) 112
Náktong folyó (Nakdong) 95, 116
Námdemun, kapu (Namdaemun) 42
Námdemunno, utca (Namdaemun-
no) 43
Námgyang (Namgyeong) 39
Nám-hegy (Namsan) 92
Námhe-sziget (Namhae) 120
Naong, szerzetes 95
Nará Mundzsáng (Nara Munjang)
33
No The-u 97
No The U (Roh Tae-woo) 37
Nüng-hegy (Neung) 98

O

Ocshan (Ocheon) 116
Odeszán Nemzeti Park (Odaesan)
109
Odong-sziget 120
okdom 109
ollegil 106

oriüm (oreum) 103
Ős-Csoszan (Joseon, Chosun) 19
Oszullak Múzeum (Osulloc) 106

P

pádzi 158
Pák Csong-hi (Park Chung-hee) 45,
145, 162
Pálgol-hegy (Balgolsan) 97
Pamaszá-kolostor (Beomeosa) 95
Pánvolru (Banwolru) 98
Pánvolszang, erőd (Banwolseong) 91
Pekcsé Királyság (Baekche/Baekje)
19, 20, 97
Pek Kon-u (Paik Kun-woo) 29, 161
Pekná folyó (Baekma) 98
Peknok-tengerszem (Baeknok) 103
Pektámszá-kolostor (Paekdamsa)
115
Pengtvigul-barlang (Bengdwigul)
105
Pháldálmun, kapu (Paldamun) 70
Phánmundzsam (Panmunjon) 81
Phenjan 19
Phjangcsáng (Pyeongchang) 112
pibimpáp 155
Pirjong-vízesés (Biryong) 115
Piro-bong, hegy (Biro-bong) 109
Pivon, Titkos Kert (Piwon) 53
Pjanhán törzs (Byeonhan) 19
Podzso Csinul (Bojo Jinul) 145
Pomunszá-templom (Bomunsa) 75
Pongcsangszá-templom (Bongjeong-
sa/Bongjung-sa) 116
Pongdon (Bongdon) 70
Pong Dzsun-ho (Bong Joon-ho) 161
ponghváde 88
Pongne-hegy (Bongrae) 95
Pongün-templom (Bongeun) 134
Poriám-kolostor (Boriam) 120
Poszingák harang (Bosingak) 43
Psy 12
Pugák-hegy (Bugak) 40
Pugün (Bugeun) 73
Puja (Buyeo) 97, 98
Pukshon, városrész (Bukchon) 50
Puktemun, kapu (Bukdaemun) 43
pulgogi 155
Pulgukszá-templom (Bulguksa) 87
Punghvászá-templom (Bunghwasa)
92
Puszán (Busan) 94, 131
Puszó-hegy (Buso) 98

R

Ricci, Matteo 130

S

sámánizmus 24, 125
Samsung 12, 29, 61, 69, 81, 123
Szábi (Sabi) 97
Szabuk Kongszimdong, őrtorony
(Sobuk Kongshimdon) 70
Szademun, kapu (Seodaemun) 42
Szado herceg (Sado) 69
Szádzsáru (Sajaru) 98
Szagvipho (Sogwipo) 105
Szakkátháp, pagoda (Seokgatap) 87
Szakkurám-grotta (Seokguram) 87
Szakmo-sziget (Seokmo-do) 75
Szalbong Park (Seolbong) 81
Számhán (Samhan) 19, 31
Szan Dak királynő (Seon Deok) 91,
140
Szangbo Múzeum (Seongbo) 109
Szangszán (Seongsan) 105
Szángvonszá-templom (Sangwonsa)
109
Szarábal (Seorabeol) 85
Szarák-hegy (Seorak) 115
Szédzsong király (Sejong) 23, 34,
45, 78
Szérjam-vízesés (Seryeom) 109
Szíllá Királyság (Shilla) 19, 20, 85,
92, 129, 145
Szinhüngszá-templom (Shinhungsa)
115
Szin Il-hi (Shinn Il-hi) 97
Szinszi (Sinsi) 16
Szobek-hegység (Sobaek) 116
szodzsú 152
Szohan királyné (Soheon) 78
Szoinguk Vidámpark (Soingook)
106
Szokcsó (Sokcho) 112
Szondzsangdzsan (Sonjeongjeon) 53
Szongvángszá-kolostor (Songwang-
sa) 140, 145
Szon klán (Son) 92
Szöul (Seoul) 23, 39–66
Szudakszá-kolostor (Sudeoksa) 149
Szukcsangmun, kapu (Sukjeongmun)
43
Szukcsong király (Sukjong) 39
Szundzsong király (Sunjong) 53
Szundzsong koronaherceg (Sunjong)
50
Szüngnyémun, kapu (Sungryemun)
42
Szuszanszá (Suseonsa) 145
Szuvon-Hvászang-erődítmény (Su-
won-Hwaseong) 69
Szuvon (Suwon) 69

T

- Tábotháp, pagoda (Dabotap) 87
 Tángun király (Dangun) 19
 Tebek-hegység (Taebaek) 116
 Tebek-hegység (Taebaeksan) 16
 Tedzsangvándzsán, szentély (Dae-jeogwangjeon) 142
 Tedzso király (Taejo) 23, 39, 42, 46, 53, 79
 Tegu (Daegu) 97, 140
 Tegukki (Taegukki) 32
 Tehán Cséguk (Daehan Jeguk) 31
 Tehán Minguk (Taehan Minguk) 19, 31
 Tepo (Daepo) 105
 Teüindsan, szentély (Daeunjeon) 149
 Tevongun (Daewongun) 45, 50
 Thápkol Park (Tapkol) 59
 Thápszá-kolostor (Tapsa) 147
 Tohan-hegy 88
 Tojotomi Hidejosi 23
 Tokszu Palota (Deoksu) 54
 Tol Hárubáng, Kőapó (Dol Harubang) 103
 Tolszán-sziget (Dolsan) 120
 Tongbuk Kongszimdong, őrtorony (Dongbuk Kongsimdon) 70
 Tongdemun, kapu (Dongdaemun) 43
 Tongdoszá-kolostor (Tongdosa) 139, 140
 Tonggurüing (Donggureung) 79
 Tonghákszá-kolostor (Donghaksa) 148
 tonghvá 97
 Tonghvászá-templom (Donghwasa) 97
 Tonviraun, kapu (Doneuimun) 42
 Toszán Konfuciánus Akadémia (Dosan) 119
 Továngszong-vízesés (Towangsong) 115
 Tripitaka Koreana 20, 140, 142–145
 Tumuli Park 88
 Tvegjé (Toegye) 119

U

- Ulszán-szikla (Ulsan) 115
 Underwood, Horace Grant 131

- Ungdzsin (Ungjin) 97
 Unjo Maru-incidens 75
 Ünszuszá-kolostor (Eunsusa) 148

V

- Vay Péter, gróf 53, 131, 162
 Vedolge-szikla (Oedolgoe) 105
 Vedo-sziget (Oedo) 123
 vigve 75
 Viszángde Pavilon (Uisangdae) 112
 Viszáng szerzetes (Uisang) 112, 116
 Volcsongszá-templom (Woljeongsa) 109
 Volcsul-hegység (Wolchulsan) 120
 Volcsulszán Nemzeti Park (Wolchulsan) 120
 Vondzsu (Wonju) 109
 Vongákszá-templom (Wongaksa) 59
 Von-Hjo (Won-Hyo) 129

W

- Weber, Bernard 100

Ismerd meg szerzőinket és műveiket a
libri-kiado.hu weboldalon,
kövesd az újdonságokat és nézz videókat a
nyugatiter.hu blogunkon,
csatlakozz közösségünkhöz a Facebookon!

Felelős kiadó a Libri Kiadó ügyvezetője
Felelős szerkesztő Dávid Anna
Olvasószerkesztő Lovas Anna
A kötetet és a borítót tervezte Tillai Tamás
Műszaki szerkesztő Pais Andrea
Készült 2014-ben az Alföldi Nyomda Zrt.-ben
Felelős vezető György Géza vezérigazgató
ISBN 978-963-310-343-2

Szöuli olimpia, focivébé, Samsung, Kia, Hyundai, Hankook, Psy *Gangnam Style*-ja. És ezen túl? Mit tudunk még Koreáról? Hány koreai filmet vagy regényt tudnánk felsorolni? Hogyan élnek, mitől lettek sikeresek, mik a szokásaik? Megannyi érdekes, de többnyire megválaszolatlan kérdés.

Lengyel Miklós tíz évet élt és dolgozott Dél-Koreában. Személyes hangú, hiánypótló könyve végigkalauzol bennünket az ország történelmén és tájain, megismertet hagyományaival és páratlanul gyors fejlődésével, hogy mi is kedvet kapjunk kultúrájának felfedezéséhez, és kicsit részesei lehessünk a koreai csodának.

libri-kiado.hu 5990 Ft

libri
KIADO